213
2

B.R.EYUBOĞLU kardeş mektupları

Bedri Rahmi
EYUBOĞLU

Bütün Eserleri / 2

kardeş mektupları

BİLGİ YAYINEVİ

BİLGİ YAYINLARI: 213
BEDRİ RAHMİ EYUBOĞLU BÜTÜN ESERLERİ: 2

Birinci Basım
Ocak 1985

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46/A
Telf 31 81 82 — 31 16 65
Yenişehir - Ankara

Babıâli Cad. 19/2
Telf : 5 22 52 01
Cağaloğlu İstanbul

BEDRİ RAHMİ EYUBOĞLU

Bütün Eserleri

2

Kardeş Mektupları

Baskıya Hazırlayan:
Mehmet Hamdi Eyuboğlu

BİLGİ YAYINEVİ

kapak : fahri karagözoğlu

Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun bütün eserlerinin yayın hakkı, yasal mirasçılarıyla yapılan özel anlaşma gereğince Bilgi Yayınevi'ne aittir. Bu dizide çıkan ve çıkacak olan eserlerin hiçbiri izinsiz alınamaz.

aslımlar basımevi - ankara
telf. : 31 67 52

Bu kitabı, büyük dedem Hamdi Beye ithaf ediyorum.

«Görelim Mevlam neyler
Neylerse güzel eyler.»

Mehmet H. Eyuboğlu

«MASAL ÖNSÖZÜ»

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken, uzaklarda çok uzaklarda, zümrüt kayalı kaf dağının ardında, dağıstan serdarı yaşarmış... Kanuni Sultan Süleyman'ın bir mevsim ordusu İstanbul'daki yokluk nedeniyle iyi beslenemeyince bu serdarın dedeleri mavnalar dolusu büyük baş hayvanı İstanbul'a dökmüşler... Padişahımız efendimiz pek memnun olmuşlar. Polathane'yi «bu kuluma ihsan eyledim» buyurmuşlar... On dokuzuncu asrın sonlarına doğru bu aileye Allah, ayın ondördü gibi pırıl pırıl, sırma saçlı, badem gözlü, inci dişli bir kız çocuğu ihsan eylemiş. Adına Lütfiye demişler... El bebek gül bebek büyütmüşler.. Ninnilerle uyutmuşlar... gel zaman git zaman serdar kızı Lütfiye Hanımın güzelliği, bilgisi, zekâsı dillere destan olmuş...

Maçka yöresinin çok sevilen, hoş sohbet, ata binen, şiir seven, sanatçı yaradılışlı namlı kişilerinden Eyubzade Hamdi Efendinin oğlu Rahmi Bey, ünü çevreye yayılan bu kızı bir gece rüyasında görmüş. Ona çılgınlar gibi âşık olmuş... Kardeşlerinin de yardımıyla, güpegündüz yel gibi giden beyaz atının terkisine atıvermiş güvercin topuklu yarini... Yer yerinden oynamış. Bereket aileler anlaşmış, dillere destan kırk gün, kırk gecelik bir düğünle evlenmişler. Altı çocukları olmuş... Beşi yaşamış, en büyükleri «Sarı oğlan» diye sevdikleri Sabahattin Rahmi'ymiş... Ardından bir oğulları daha olmuş. Bu seferki esmer mi esmermiş... Adını Ali Bedrettin koyup «Karaoğlan» diye sevmişler. Her nasılsa zaman içinde Ali Bed-

*rettin'in «Ali»si unutulmuş. Bedrettin de Bedir'e; Bedir de Bedri Rahmi'ye dönüşmüş...**

Sarı oğlanın eğitimi sorun yaratmamış... Parlak bir öğrencilik yaşantısı sonunda Devlet Baba onu Avrupa'ya yollamış.

*Yollamış, ama canı gibi sevdiği ağabeyinden ayrılan Bedri Rahmi'ye olanlar olmuş. Eskiden, kendi kendine yeterken, artanıyla coşkuyla kaplumbağaları maviye boyarken, günde üç kez akşam olmaya başlamış. Kendinden küçük kardeşleri de olmasına karşın, Ağabeyin yokluğu onu allak bullak etmiş. Ne Alman arkadaşı Rudi'nin kız kardeşi Lena Hanım, ne bitip tükenmek bilmeyen futbol maçları,** ne tiryakisi olduğu tenis turnuvaları, ne de çok sevdiği bisikletiyle ardı arkası gelmeyen gezintiler onu yatıştıramamış.*

Bir taraftan Ağabeyinin yokluğuyla yıpranan, öte yandan aritmetik öğretmeni ve Trabzon Lisesi Müdürü Şerif Beyin baskısından bunalan Bedri Rahmi için, kurtuluş, İstanbul'dadır... Garip bir raslantı, otuz yıl sonra benim de yatılı okuduğum İstanbul Ortaköy'de bir Rum Madamın panslyonunda uyduruk bir oda kiralanmış. Bedri Rahmi artık İstanbulludur.

Güzel Sanatlar Akademisinde Trabzon Lisesinin karamsarlıklarından başını kurtaran Bedri Rahmi'nin

---

* 1930'larda babam Fransa'da iken bu isim değişikliklerinden başına çok iş gelmiş... Fransız yetkililerinin halini anlatır güler... 1960'lardan sonra da adına yazılı çeklerin ödenmesi sırasında kimliğinde Ali Bedrettin yazdığı için çok sorunlar çıkmış, Akademiden aldığı bir belgeyle Ali Bedrettin'le Bedri Rahmi'nin aynı kişi olduğunu bildiren bir yazıyı yanında taşır olmuştu...

** 1925'lerin Trabzon'u cıvıl cıvıl, gelişmiş bir şehir. Ticaret ve Liman inşaatı gibi nedenlerle yabancılar da geliyor. Sineması, tenis kortu ve başka spor olanakları var. Bedri Rahmi 1925'ten bu yana her gününü üşenmeden yazmış 1975 Ağustosuna dek. O yıllar defterlerde hep futbol maçları, tenis turnuvaları, bisiklet yarışları yer alıyor...

kendine güveni artık, tamdır. Hocalarını sever, benimser ve derslerine dört elle sarılır.

Masalımızın bundan sonrası kitabımızda. Masal kahramanlarından, çoğu da, masal oldular, geçen zaman içerisinde.

Kendileri gittiler. Eserleri kaldı. Eserleri dilden dile gözden göze, nesilden nesile geçer mi? Kim bilir! Ben iki kardeş arasında büyük bir saygı olduğunu, babamın ağabeyine taptığını görmüş, duymuşumdur... Ancak aralarındaki ilişkinin kökeninde böylesine harlı, böylesine güçlü bir sevgi olmasına hem sevindim, hem de «niçin benim de böyle sevebileceğim bir ağabeyim olmamış,» diye hayıflandım... İki kardeş arasına sokulmak istenen nifak tohumlarının nasıl yeşeremediğini... ağabeyin ölümünde Bedri Rahmi'nin nasıl aylarca hüngür hüngür ağladığını birlikte gördük, yaşadık. Bir dost meclisinde «Zaten ağabeyin de seni pek sevmezdi,» denildiğinde olanlar unutuldu mu? Aralarındaki sıcacık kardeş sevgisinin boyutları, mektuplarda yeşeriyor... Ölüler kitabı değil bu kitap... İnsan yüreği, güp güp atıyor, satır aralarında... Bu mektupları yayımlamaktaki amacım da bu zaten... Kardeşlerin karşılıklı sevgi ve saygılarını belgelemek... Yetişmelerinde birbirlerini nasıl desteklediklerini ortaya koymak...

Bir de «Rahmi Dede» gerçeği var. Rahmi dedemle oğulları arasındaki mektuplaşmadan da örnekler var kitabımızda...

Bilgisine güvendiğim bir dostum «koyma onları» dedi. Ben koymadan edemedim. Rahmi dedesiz bu kitap, eksik olurdu.*

Ben dedemi hatırlıyorum. 2 Kasım 1952'de öldüğünde o, 72 yaşında; ben 13 yaşındaydım. Garip tesadüf... Doğum günümden bir gün önce öldü. Rahmi dede ailenin tartışılmaz yöneticisi; Nenem ise, orta direğiydi. Aile bireyleri arasında çok sağlam aile bağları mevcuttu. Peri kızı masalı ardında, ömrünü ailesine, kocasının akraba ve hısımlarına adadı... Beyazıt'taki Emek Apartmanında, öğle akşam sofra-

* Ferit Edgü, karışıklık olur kaygısıyla.

ları doldu, boşaldı... Lütfiye Hanım mutfağa... bulaşığa... Dedemin malda mülkte, parada pulda gözü yoktu. Çok duygulu, çok bilgili, çok aydın bir dedeydi... Kurduğu düzen nenemin ölümüne kadar sürdü. Bal nenem —ona ben öyle derdim— 19 Şubat 1981'de öldü. Çok yaşlıydı.. Son yıllarda olay ve kişileri unutur olduydu.

Sarı oğlunu 21 Ocak 1973'te kaybetti... «Oğul, oğul, oğul» diye yandı yüreciği.. Sonraları,

«Görelim Mevlam neyler
Neylerse güzel eyler.»

diyerek... teselli buldu... İki yıl sonra da Karaoğlu, 21 Eylül 1975'te gidince ona duyuramadık... Yolculuğa çıktı... Amerika'ya gitti... Belçika'da mozaik pano yapıyorla geçiştirdik sorularını... Belleği yıprandığından o da üstelemedi.

Evvel giden dostları saygıyla anıyor, kalanlarla avunuyoruz. Amacımız sadece «genç Eyuboğulların» değil tüm insanların birbirlerini bu iki kardeş gibi sevip, saymaları...

Mektup derleme konusunda da birkaç açıklama yapmak isterim. Yaklaşık on yıldır derleme sürüyor.. Baba ve kardeş mektuplarının, Sabahattin amcamın son mektubu dışında, tümü eski Türkçeydi. Yeni Türkçeleri önce ses alma aygıtına okundu... Oradan yazıldı. Bu kez eskiyen sözcükler yerine günümüzde kullanılan sözcükler kondu... Tekrar yazıldı bu metin.. İrdelendi asıl metinle. Birkaç mektup «örnek» olsun diye yazıldığı gibi bırakıldı. Bir kez de yayınevine verilmek üzere temize çekildi... Başlangıçta eski Türkçe bilmediğim için.. bütün eski Türkçe yazıları numaralamıştım. Sayın Vedat Günyol ile çalışmaya başlayınca, makaleleri konularına göre, mektupları, resim notlarını, şiirleri ayırdık... Gel zaman git zaman Rahmi ve Hamdi dedelerin, Sabah'ın, B. Rahmi'nin eski Türkçe el yazılarını, imzalarını ayırır oldum. Derleme üçüncü aşamasında şimdilik. Birinci aşamada B. Rahmi'nin yazı masası ve atöl-*

* Kitap yayımlandıktan sonra yeni mektuplar bulunursa, ikinci baskıda eklenecektir.

yesi elden geçti. İkinci aşamada oturma odasındaki iki ceviz sandık içinde resim ararken, mektuplar çıktı. Son mektuplar ise Bahçe Deposunda, kalıp malzemesi ararken, bulduğum bir okul çantasından çıktı. O tarihte kardeş mektupları aşağı yukarı bitmişti... Birinci ve ikinci parti mektupları Sayın Vedat Günyol, üçüncü parti mektupları da Nezahat halam okudular.. Sağ olsunlar.

Vedat Günyol, bu kitabın sadece mektup okumasında değil, her yerinde «var»dır. Onda kaybettiğim bir babanın sımsıcak anlayış ve sevgisini buldum. Yüreği insan sevgisiyle dopdolu, gökyüzü kadar cömert ve aydınlık, gönlü zengin bir dosttur Vedat Günyol.

«Eyuboğlu Arşivi»ne katkıda bulunmak isteyen Sabahattin ve Bedri Rahmi dostlarına sesleniyorum. Elinizdeki Bedri Rahmi ve Sabahattin Rahmi mektuplarının birer fotokopilerini «Eyuboğlu Arşivi» Manolya Sokak, numara 8, Kalamış-İstanbul adresine yollarsanız, belge derleme çalışmalarına ışık tutmuş olursunuz.

Bu kitabın son yazı işini büyük bir dikkatle tamamlayan yardımcım Sayın Ayşegül Erdal Hanıma da teşekkürü bir borç bilirim. Varolsunlar.

İngilizce ve Fransızca tercümeler için Sayın Sait Talat Halman ile Fikret Elpe ablama teşekkür ederim.

Bir masal havasıyla başladık, babamın çok sevdiğim bir şiiriyle bitirelim sözü :

Erimek belirsizce her şeyde
Karışmak sulara, yıldızlara
Sinmek kokusuna mor menevşenin
Yanmak damar damar nefes nefes
Yaşamak tükene tükene.

MEHMET HAMDİ EYUBOĞLU
Kalamış, 17 Ekim 1984

ANA BABA KARDEŞ MEKTUPLARI

LÜTFİYE HANIM — RAHMİ BEY
SABAHATTİN RAHMİ — BEDRİ RAHMİ
EYUBOĞLU
MEKTUPLAŞMASI

(17 Mart 1927 — 15 Aralık 1961)

1

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na

Trabzon, 17 Mart 1927

Ağabey,

Geçen hafta mektubunuzu ve bu hafta nefis kitaplarınızı aldık... Şükür... «Joselyn» sağ salim geldi... Çok mersi Ağabey... Ah... Onları okuyup anlamak... Bu kuşkusuz büyük, pek büyük bir şeydir... Değil mi Ağabey?..

Habersiz ve renksiz gelen bayram yine geldiği gibi geçti gitti... Bayram geldi! Vallahi artık bu kelime bana hiçbir şey söylemez oldu... Tuhaf... Dikkat ediyorum da, kardeşlerim de benden aşağı kalmıyorlar...

Bayram... Mahut çingenelerin malum tacizleri... Sokakları dolduran anlamsız bir sürü insan... Anlamsız... Ağabey, hem de çok... Nereye gideceğini, ne yapacağını, bayramda nasıl eğleneceğini bilmeyen bir sürü insan... Sonra kelle götürür gibi giden gelen, bir sürü gururlu, küstah otomobil; yerdeki çamurları gelip geçenlerin yüzüne tüküren bu küstah arabalara o kadar sinirleniyorum ki...

Bayramın ilk iki günü hava pek fenaydı... Bugün, yani üçüncü gün açtı... Ve halk, geçen fena iki günün acısını bugünden çıkarmak için uğraştı... Bayram geçti gitti işte şimdi Ağabey...

Akşamüzeri Kavak Meydanından dönen son otomobil, Kavak Meydanının son gürültüsünü de alıp getirdi... Otomobilin içerisinde yorgun bir davul ve zurna sesi... Uzaklaştı... Kayboldu... Eridi gitti...

Akşam ve Gece...

Bayram!.. Geldi... Gitti... «Belki eğlendiler!..» dedim.

Bir ay kadar oluyor Ağabey... Ferit'i ancak bugün görebildim... Felaketini sana yazmıştır... Buna

ne kadar üzüldüğümü düşünemezsin Ağabey... Onu gidip görmeye bile kendimde cesaret bulamıyorum... Ve âdeta ona yolda rastlayacağım diye korkuyorum...

Onu gördüğüm zaman ne diyecektim. Ne demeliydim!.. Bilmiyorum... Ona bir parça avuntu verebilmek mi, bilmiyorum...

Ve bir ay oldu, onu hiç görmemiştim... Bugün görüştük. Meydanda, ayaküzeri... Epeyi konuştuk... Çoğu sizden...

«Joselyn»nimin geldiğini ona söyledim... Kaç zamandan beri... Beraber çalışsak, diyordu. Ama şimdiye kadar bu mümkün olmadı... İnşallah şimdiden sonra onunla Fransızcaya, çeviriye çalışacağız... Ben Fransızcaya çalışıyorum... Ve çalışacağım... Niyazi ağabeyin gönderdiği sinema dergilerinin hoşuma giden yerlerini çeviriyorum...

Oh! Joselyn'ni okuyabilsem... Anlayabilsem... Ama bazı dizeler bana o kadar umut veriyor ki Ağabey...

Dersler aldı yürüdü Ağabey... Yılın başlarında büyük bir azimle derslere sarılan parmaklarımın gevşediğini hissediyorum... Ve... Bu çok... Çok fena oluyor Ağabey... Kimi zaman o kadar kötü şeyler düşünüyorum ki Ağabey... Neyse... Ağabey, biliyorum ki bu «gevşeyen parmaklar» babam gibi sizin de hiç hoşunuza gitmeyecek. Ama ne yapayım Ağabey...

Size şimdi «dersler çok iyi gidiyor... anlıyor, başarıyorum...» dersem... ya sonuna bir «!» işareti veya vicdanıma kocaman bir azap komam gerek... Ah, şu matematik Ağabey...

Parmaklarımı gevşeten kırbaç yalnız odur Ağabey... Bu duvarı aşmak için tutunan parmaklarımı gevşeten kırbaç yalnız odur Ağabey...

Matematik dersleri büyük bir azap içinde geçiyor Ağabey... Her ders, bir parça daha boğulduğumu duyuyorum... Bu fena... Çok fena Ağabey... Kimi kez bu derin anlamamazlık bana çok şeyler düşündürüyor Ağabey... Öyle zamanlar oluyor ki, sıramdan kalkmak. Hayır Ağabey size söylemeye cesaret edemiyorum... Ama hayır... Ağabey size de

söylemeyip kime söyleyeceğim... Evet, Ağabey siramdan kalkmak... Kapıyı sinirli bir elle parçalar gibi vurmak... ve çıkmak... Sınıftan, okuldan, hatta hatta, Trabzon'dan çıkmak... Geçip gitmek, belamı aramak istiyorum Ağabey... Bunları... Size keşke yazmasaydım Ağabey... Ama ne yapayım?..

Yarabbi ya akıl ver... Ya verdiğinl de al...
Ya bana bir yol göster, ya da yerden yere çal...

Bu dört duvar cendere gibi beni sıkıyor...
Ne zamana kadar bu ayıp beni sıkacak...
Korkarım ben çıkmadan burdan canım çıkacak...
Sanatın ocağına bir alev olmak derdim...
O zaman ne gelecek bir kederin tortusu...
Ne öğretmen korkusu ne de sıfır korkusu...
Ne öfkeli bir bakış ne de sert bir kelime...
Soğuk bir pergel değil bir fırça ver elime...
Bırak beni sanatın ufkunda haykırayım...
Ya kafamı kırayım ya fırçamı kırayım...

İşte, Ağabey sana bu son günlerin serserl dizeleri... Oh... Ama Ağabey... Ne olacak benim halim?.. Ne fena, ne kadar fena...

2

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Niyazi Beye

12 Ekim 1927

Ruhum Kardeşim,

Dün yine gözlerim açılır açılmaz senin mektubunu okudum... Yatağımın yanında bir mektup bir de bir kitap buldum. Çok çok teşekkür ederim kalbimle ruhumla...

Mektubun bu defa kısa Idl... Bana bir yudum

zemzem gibi geldi... Ve şimdi kalbimin derinliklerinde susuzluk hükümran oluyor... «Bir yudum su, ölüyorum, bir yudum!..»

Mektuplarını o kadar seviyorum, o kadar derin bir hazla okuyorum ki, bunu bilmem sana nasıl tarif edeyim. Yaz dostum yaz. Çok çok yaz...

Ne yazık ki «Graziella»yı iyice okumaya başlayamadım... Hemen aldığım sabahtan itibaren bu hazinenin içine gömülmem gerekirdi değil mi?

Bak ne oldu.

Mümtaz Bey geçenlerde benden senin, «Tarihi Medeni» notunu istedi. Okuyup vereyim dedi. Bir hafta evvel beni çağırdı, defteri verdi ve ne dedi biliyor musun: «Rica ederim... bu defteri bana ayrıca kopya ediniz... Hem de siz bir defa okumuş olursunuz... Mümkünse bir haftada bitiriniz.» Eyvahl., Hiçbir mazeret bulup söylemedim... Şaşkın bir halde yanından çıktım ve işte bugüne kadar yalnız onunla, diğer hiçbir derse bakmayarak yazdım. Parmaklarımda hâlâ ağrı hissediyorum... Neyse bitirdim verdim... Çok teşekkür etti, fakat korkuyorum ki benim bu bir haftada bitirmek için harcadığım çabayı, hakkındaki saygıma değil de dalkavukluk yaptığıma yoracak.

Sevgili Niyazi, senin notların sayesinde bu sene rahatım... Çok çok teşekkürler... Herkes hummalı bir faaliyetle not yazıyor. Başka kimsede yok... Benimkilerden yazıyorlar... Oh Niyazi bugün artık «Graziella»ya başlayacağım. Ama her gün yine biraz ötesinden berisinden okuyordum... Her sayfasında her kelimesinde sana teşekkürler ederek okuyacağım...

Niyazi şimdi ne geldi biliyor musun... Mektup, mektup! Senden... Azıcık müsaade et okuyayım... Doya doya, sevine sevine... Bu ne mutluluktu. Yazılarını heyecanla okudum... Oh Niyazi seni çok çok seviyorum... O kadar ki Niyazi kalbim bu sevgiyi kapsayamıyor. Bugün vapur sabahleyin gelmiş, ama ben mektup alamadım... Ve ümidim kesilmişti... Acaba hangi vapurla geldi? Mektubumu bugünkü postaya yetiştirmek istiyorum... Ama zannederim ki geç kaldım. Ne var ki, bu mektubumu kısa olarak

kabul edersen yetiştiririm ve hemen cumartesi postasına başka yazarım...

Ne diyorsun yahu?.. Şimdiye kadar sen on mektup mu yazdın? Eyvah! Ben saydım saydım yediden yukarı çıkmadı... Nasıl şey bu? Acaba benim mektuplarım da böyle mi oluyor... Acaba değil öyle... Paul ile Virginie'yi aldığım gün ben sana bir mektup yazmış ve aldığımı yazmıştım. Oysa şimdi sen hâlâ şüphe ediyorsun ve bu yüzden birçok üzüntülere düştün... Çok üzüldüm. Hiç ben, Paul ile Virginie'yi alırım da sana yazmam olur mu canım. Bunu sen de tabii kabul edemiyorsun. Demek o mektubum kayboldu... Herhalde tarihi önüçtü... Bari bu mektubum sana çabucak gelse de üzüntüden kurtulsam... Her neyse Niyazi, bir aksilliktir oldu... Böyle postaya ne diyeyim... Birisi mektuplarımızı mı alıyor acaba? Yok yok herhalde dediğin gibi düzensizliktendir.

Niyazi karmakarışık bir şeyler yazdım... Ama herhalde anlaşılır... Mektubun beni şaşırttı... Aziz kardeşim... Bana ne oldu biliyor musun?... Ben dün hayatımda hiç yaşamadığım saatleri yaşadım! Dün bize edebiyat dersi vardı... Olmaz olaydı. Doğu edebiyatı. Öğretmen beyefendi geldi... Kıraat okutturdu ve sonra birdenbire aklına ne geldiyse bana kalk derse dedi. Kalktım. Evvelki gün de bir ders vermişti... Ama geçen yıldan biraz biliyordum. Bağıra bağıra sualler sordu... Ben sakin sakin bildiğimi söyledim... Sınıfta henüz üç dört kişi vardı... Ve derslerde henüz düzen olmadığı için ve daha yoklamalar başlamadığı için kimse derse bakmamıştı... Zaten defter de yoktu... Neyse bana birdenbire döndü... ve «Efendi!» diye bağırdı. «Eğer bu soruyu sana bütünleme sınavında sorsaydım, döndürürdüm. Zaten sen altıncı sınıfta okuyamazdın. Haydi oturun.» Beynim uğuldadı... Gözlerim kararadı... İçimde muazzam bir volkanın fışkırmak üzere olduğunu hissettim... Yerime gidip oturamadım... Bir daha tekrar etti... O zaman nedense o demin içimde fışkırmak üzere olan volkan durdu. Boynumu büktüm... Ve yerime oturdum... Çocuklar tuhaf tuhaf bana bakıyorlardı... Herhalde yüzüm çok fena olmuştu... Bu başkalarına

göre o kadar önemli bir şey değildi belki, ama bana çok büyük bir etki yaptı... Duramıyordum... İçimde dalgalar kasırgalar dışarıya dökülmek istiyorlardı... Ama heyhat bin kere heyhat ki sevgili kardeşim, bende o ihtilal denen güçten bir zerre yokmuş... İçimdeki fırtına değişti... Ve kendi kendine uğuldamaya başladı... Ve herkes bana, «Yahu aldırış etme» gibi birtakım sözler söylüyorlardı... Etmiyordum... Tenefüste bahçenin bir köşesine gittim... Gözlerimden yaşlar fışkırdı... Kendimi zulme uğramış, kahrolmuş kimsesiz hissettim... Ve Niyazi inan bana, o sırada yalnız seni aradım. O sırada senin göğsüne yaslanıp «Bana böyle yaptı,» demek istiyordum... Bak işte şimdi de gözlerim yaşarıyor... Niyazı, çok çok fena oldum... Dün ve bugün kimse ile konuşmadım... Bir tek kelime bile olsun... Oh düşünüyorum... Korkak mıyım acaba? Evet Niyazi evet ben bir korkağım. Evet, bunu bana bu olay öğretti... Ama buna iyice karar veremiyorum... Çünkü düşünüyorum... Ben baş kaldırmaya hiç alışmamışım... Gece korkunç rüyalar gördüm... Güya adam öldürüyordum... Evet biliyorum... Sınıfta herkes beni o öğretmen gibi güçsüz ve küçük gördü... Ve zaten hiçbir öğretmen bana dikkat etmeye yanaşmamıştır. Ama ama Niyazi bundan sonra şu içimde bana ihtilalin ne demek olduğunu, baş kaldıran insanların kalplerinde ne hisler duyduklarını öğreten günden sonra, ben değişeceğim... Şu yapayalnız kaldığım okulda başka bir elbise giyeceğim. O dalkavuk arkadaşlar da artık bundan sonra benden bir zerre iltifat beklemesinler...

Oh! Niyazi, kendimden hiç emin değilim... Acaba doğru mu düşünüyorum, hezeyan mı yapıyorum? Fikirlerimi rica ederim sen düzelt. Bana ne yapacağımı yaz... Deli gibi oldum... Sınıftaki o mevcudiyetler gerçi beni üzgün görüyorlar, ama bu üzüntümü herhalde numara alamamaktan doğdu zannediyorlar...

Kardeşçiğim, bu mektubumu sayma... Bunu şimdi postaya vereceğim ve hemen bu akşam sana mektup yazacağım... Bu mektubumu hep bu kötü

olayla doldurdum, çünkü beynim bu sırada hep bununla dolu...

Niyazi çok yalnızım çok... Kimseyle konuşamıyorum... İçimde çok garip hisler dolaşıyor... Affet. Mektubum seni tatmin etmeden bitiyor... İki gün sabret... Şu sene yok mu, Niyazi, şu sene hayatımda benim için hiç unutulmayacak bir şey olacaktır. Bu sene içinde ruhum çok aşamalardan geçecek...

Allahaısmarladık kardeşçiğim... Mektubunu, tesellini dört gözle bekliyorum...

Mustafa mektubunu ve hediyesini aldı. Ellerinizden öper, çok çok teşekkürler eder. Çok memnun oldu. Beybabam annem gözlerinden öperler... Bedir, Nezahat, Muallâ gözlerinden öperler. Gözlerinden en derin özlemlerle öperim sevgili kardeşim. Allahaısmarladık. Gözlerimin kalbimin en çok aradığı mahlûk. Yolun açık olsun. Akşama buluşuruz.

O kadar sersem oldum ki, seni tebrik etmedim... Hukuka girdin başladın... Bundan çok memnunum. Tebrik ederim ve bu vesile ile tekrar gözlerinden öperim.

Kardeşin
Sabahattin

3

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na

(Tarihsiz)

Bedrime,
İyi kardeş...

Dün bir süçü kartlar içinden ancak bunu seçebildim. O renkli kartlardan yok. Tablo kopyaları hep böyle, bunlara sen renk vermeye çalış. Daha iyileri de olur zannederim.

Nasılsın? Yine öyle kendi icat ettiğin, «çözülen parmaklar» seni üzüyor mu? Geçti korkun değil mi?

Hayatta her şey geçer, o da geçer inşallah. Mektup, fotoğraf isterim Bedir. Sevinci, zevki postalardan bekliyorum. Bir zarf dolusu yazı, senin burada kalan .....'dan kucak dolusu papatya getirecek. Allahaısmarladık, günlerin aydın, gecelerin mehtaplı olsun. Uzat yüzünü şimdi kardeşim.

Sabahattin

4

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Annesine
(Dijon'dan Trabzon'a)

Dijon, 16 Kasım 1928

Anne, Anneciğim,

Babam yazıyor ki annen bize yazdığın mektuplarla iktifa etmiyor. Ayrı mektup istiyor. Peki anneciğim işte yazıyorum. Kolayca okumanız için iri iri yazmaya çalışıyorum. Fakat bilmem okuyabilecek misin anne?

Fakat bana darılmadın değil mi? Ben babama yazarken annemi de karşımda görüyordum. Nasılsın anne? Sarı oğlun seni o kadar arıyor ki! Azıcık soğuk alsam nezle olsam, hemen anneciğim müşfik çehresiyle karşıma geliyor. Anne, insan annesine «başım ağrıyor» dediği zaman başının ağrısı biraz geçer. Bazen elbiselerimin düğmeleri düşüyor. O zaman onları kendi elimle dikerken anne, öyle bir azap hissediyorum ki. Bunları sana diktiremediğim için değil anne, senin yokluğunu hissediyorum da onun için.

Bedir vasıtasıyla bana demişsin ki, «Teyzelerine, hısım akrabaya mektup yaz.» Anneciğim. Emin ol yazamıyorum. Süreyya teyzeme ancak bir defa yazabildim. Babama yazdığım mektupları okuyor musun anneciğim? Ne kadar meşgulüm. Hepsinin ellerinden hürmet ve hasretle öper, aflarını dilerim.

Anneciğim sana bir şey soracağım. Her zaman bilhassa gece uyumazdan önce bunu düşünüyorum. Yine çok üzülüyor, yoruluyor musun? Anneciğim, inşallah inşallah hayır. Kardeşlerim de benim gibi senden biraz ayrılsalar, seni daha hiç üzmezler.

Karaoğlun dediklerini yapıyor mu? Demek hâlâ doğru bir hizmetçiniz yok. Teyzem, «Tüter Bacı» geliyor diyor ama ben rahat edemiyorum. Anneciğime daha iyi bir hizmetçi lazım. Anneciğim sen bana sıhhatime iyi bakmamı söylüyorsun değil mi? Müsaadenle ben de sana rica edeceğim ki, sen de hiç üzülme. Oğulların kim için çalışacak anne? Ben kendime çok iyi bakıyorum anne. Resmimi göndereceğim, görürsün.

Zannediyorum ki biraz şişmanladım bile. Büyükannemin ellerinden öperim. Hafız teyzemin abisinin, Belkıs ablalarımın, Müzeyyen, Hafız teyzelerimin, artık hepsinin ellerinden öperim. Hiçbirini unutmadım. Fakat hiçbirine mektup yazamadım. Anneciğim sana çok uzun yazmak isterdim. Fakat bu mektubum kısa oldu. Kardeşlerim seni her zaman seni, benim için öpüyorlar mı? Onlara her zaman yazıyorum. Onlar benim için seni öpünce sen de onları benim için öp anneciğim.

Beni büyüten müşfik ellerinden, yüzünden bütün kalbimle hasretle öperim canım anneciğim.

Oğlun
Sabahattin Rahmi

Bedrimin gözlerinden, Nezahat'in, Muallâ'nın, Mustafa'nın yüzlerinden öper öper öperim. Mektuplarını bekliyorum.

5

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Dijon'dan Trabzon'a)

Dijon, 16 Aralık 1928

Babacığım, Muhterem Babacığım,
Şimdi postacı mektupları dağıttı. Birçokları gibi

beni de sevindirdi, ama benim kadar sevinen olduğunu hiç sanmıyorum. Allah bir kalbe bu kadar sevgi koyabilir babacığım. Mektubunuz çok kısa idi, ama bir kelime de olsa benim için gökler kadar büyüktür baba. Bana oğlum demeniz gözlerimin sevinçle yaşarmasına yeterlidir.

Büyük çok büyük babacığım.

Sizin mektuplarınız beni hep pazar günleri sevindirlyor. Niçin biliyor musunuz babacığım? Pazar günü burada Fransızların babaları gelip oğullarını alıyorlar. İşte ben de bu mektubumu yazdıktan sonra ruhum da sizinle beraber çıkacağım.

Kış başladı. Bu gece epeyce kar yağdı, ama şimdi birden güneş çıktı. Çok güzel bir hava var. Evimizi, sıcak odamızı hatırlıyorum. Gurbette ilk kış, ilk kar.

Sağlıkça hamdolsun çok iyiyim babacığım. Bugün çok daha iyi oldum. Sağlığımdan yana hiç merak etmeyiniz babacığım. Kendime iyi bakıyorum. Yakında resmimi göndereceğim. Annem belki inanmaz.

Bu hafta bakanlığa lik raporumu gönderdim, ama doğrusu şimdiye kadar böyle rapor yazmadığım için çok yoruldum ve çok vakit kaybettim. Önce izlediğim dersleri ve çalışma programını yazdım, sonra bütün bu derslerdeki durumumu anlattım. İngilizceye henüz başlamadığımı ve müfettişimiz Mehmet İzzet Beyden aldığım mektupta kendisi gelinceye kadar özel ders de almak gerektiğini söylediğini yazdım. Bu raporun suretini de müfettişliğe göndereceğim. Henüz göndermedim çünkü müfettiş, onbeş gün evvelki mektubunda bir hafta sonra geleceğini yazmıştı. Bugün yarın gelecek diye raporu yazmamıştım. Artık yazmak gerek, belki gelmez.

Babacığım, Şükrü amcamızın ölümü düşüncemi birdenbire sarstı. Hiç böyle kara bir haber beklemiyordum. Ben, Şükrü amcamı bütün hayatımda üç veya dört kez gördüm, demek son kezmiş. Ruhuna istirahat dilerim. Maçka'daki evimizde demek şimdi yas var. Onu hayatımda dere kenarında sessiz ve mahsun görüyorum ve derinden bir acı duyuyorum.

Dijon'a geleli iki ay ve bir hafta oluyor. Daha şimdiden ayların çabuk geçmesini diliyorum. Şimdiye kadar iyi şeylerden yararlandım. Günlerimin hiçbiri boş ve yararsız geçmiyor, ama bu kadar çok okuma saatleri olmasına rağmen vakitlerin yeterli olmadığını söylesem garip bulmayınız, çünkü bütün bu dersleri tamamen yapmak için günler yetmez. Felsefeden öğretmen yirmi sayfaya yakın ders veriyor. Ben yirmi sayfa Fransızcayı kaç saatte okuyup anlayabilirim. Yalnız felsefe olsa tabii vakitler çoktur bile, ama tarih, coğrafya ve Latinceye de zaman bırakıyorum.

Felsefeden özel sınava girdim. Öğretmen yazmaya çalışarak hiç olmazsa Fransızcadan yararlanırsın diyerek bizi de imtihan odasına aldı. Rasiantı bu ya, soru biz gelmeden önce verdiği derslere ait çıktı. Önceki dersleri okumaya vakit yoktu. Bununla beraber eski bilgilerden hatırladığım genel fikirleri yazdım, ama öğretmen bu Fransızcayı anlamak için epey güçlük çekecek herhalde. Ödevleri bize geri verirse size göndereceğim.

Haftada bir saat edebiyata gidiyorum. Şimdi bir yazma ödevi yapmaya çalışıyorum. Klasiklerle romantiklerin arasındaki farklara dair. Özel Fransızca dersleri yararlı gidiyor. Bize atasözleri veriyor ve savunma biçiminde yazma ödevleri yaptırıyor. Üniversiteye hazırlık için. Şimdiye kadar şunları yaptık.

La raison du plus fort est toujours le meilleur.

L'habit ne fait pas le moine.

Le travaille eloique de mons trois grand maux, L'enni, le vice et le besoin.

Ödevleri giriş iki veya üç bölüm ve bir sonuca ayırarak yapıyorum. Herhalde yararlanacağım.

Tarih derslerini felsefe kadar izleyemiyorum, çünkü öğretmen çok pek çok çabuk konuşuyor. Ama Fransızların notlarını kopya ediyorum. Latinceden epey kelime öğrendim. Özellikle Fransızca kelimelerin kökeni olan Latince kelimelere önem veriyorum. Artık elimden geldiği kadar çalışacağım. Grameri okuyorum, alıştırmaları yapıyorum.

Babacığım, Gustave Le Bon'un eserlerinden istemiştiniz, ama ne terslikler oldu bilseniz. Tam üç haftadan beri her perşembe bu kitap için kütüphaneye gidiyorum. Gustave Le Bon'un eserleri arasından, «Psychologie de la Politique»i istemiştim. Kütüphanede yoktu. Paris'e sipariş ettiler. Başka bir kitap geldi. Geri gönderdiler. Bu hafta gittim, yani perşembe günü. Paris'ten kitap yerine, «yoktur» haberi geldi. Belki binlerce kitap var da benim aradığım yok. Ne talihsizlik! Başka kütüphanelere bakacağım. Perşembe günü vakit kalmamıştı. «Yanımda senin olmadığını hatırlayınca tercümeden vazgeçiyorum» diyorsunuz. Babacığım, o kadar büyük bir acı duydum ki. Hep o çeviri günleri, geceleri birer birer hayalimi doldurdular ve ne iyi günler kaybettim diye içlendim, ama babacığım artık Bedir benim yerimi alsın. Fransızcaya çalıştığını söylüyor. Ondan yakında mektup almıştım. Kardeşim, şimdiden para kazanmaya başlamış. Ne derin bir haz duydum, ama onun istediği harf modellerini bir türlü bulup gönderemedim. Ama onbeş gün Noel tatili var. Okulda kalacağım. Bizim arkadaş zannederim Paris'e gidecek. O zaman bu modelleri muhakkak bulacağım. Noel tatilinde bazen okulu kapatırlarmış. Öyle olursa, bir otele gitmek gerekecek. Ama herhalde Dijon'da kalacağım.

Bedir'le beraber Nezahat, Muallâ, hatta Mustafa da mektup yazmışlardı. Kardeşlerim hep birden ziyaretime geldiler. O kadar sevindim ki. Ama hepsine istediğim gibi cevap yazamadım. İkinci aylığımı da alarak Ekonomaya verdim. Halihazırda Ekonomada ikibinbeşyüz frangım var. İlk aylığım hemen hemen tamamen taksit için alınmıştı.

Dişlerimi yaptırmaya devam ediyorum. Şimdiye kadar bir tanesini doldurdu. Şimdi iki altın diş yapacak. Çok usta bir dişçi. Ama biraz pahalı. Bizim Trabzon'daki dişçiden epeyce daha pahalı.

Şimdiye kadar bir aile pansiyonundaydım. Lisenin yakınlarında büyük bir pansiyon. Yemek ve yatmak, her türlü möbleli bir oda, aylığı beşyüzotuz frank. Fazla pahalı değil, ama daha ucuz bulunur diyorlar

Efendi babacığım nasıldır? Ona da tekrar mektup yazacaktım. Ama kısacık bir mektup yazar diye bekliyordum. Ellerinden, sakallarından hasretle öperim. Büyükannelerimin, dayılarımın, Emine halamın, bütün büyüklerimin ellerinden öperim. Nihayet evin kirasını olsun aldığınıza çok çok sevindim. Bizim evin ağır kirası hiç hatırımdan çıkmıyordu. Hamdolsun. Şimdi anneme ve teyzeme de mektup yazacağım. Vakit kalırsa Vesim amcama da bugün yazacağım. Cevabımı epeyce geciktirdim.

Babacığım, ellerinizi ruhuma sığmayan bir sevgi ve hürmetle öper, öperim. Çok sevgili çok büyük babacığım.

Oğlunuz
Sabahattin

Babacığım,

Şahadetnamemi Bedir mektepten aldı mı, bilmiyorum. Gözlerinden öptüğümü söylerken bunu söyleyiniz.

6

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Dijon'dan Trabzon'a)

Dijon, Aralık 1923

Tenefüslerde işitilen şeyler bunlar Bedir. Kitap dili değil, ama bütün bunlar yavaş yavaş gazetelere giriyor. Özel öğretmen de bize birçok şeyler yazdırıyor. Öyle şeyler var ki, insana mantıksız geliyor Ne münasebet diyor.

«Laver la tète de quelqu'un» *birisine sitem etmek*
«Avoir un cerveav brulé» *dalga geçmek*

Ama birçokları bizimkine benziyor, örneğin:

«Un homme à deux visages» : *iki yüzlü*
«Tenir tète à quelqu'un» *birisine kafa tutmak*
«Crier à tue tète» *kafa patlatmak*
«Manger des yeux» : *... malum!..*

Daha pek çokları var. İstersen sana hepsini yazarım.

Bedrim o kadar yeknesak, yekahenk bir hayat ki, günlerin bir dakikası bile değişmiyor. «Toujour la même chanson.» Mekanik bir düzen, ne söylesem anlatamam. Ne düzenli insanlar, makineler... Hayret ediyorum. Dikkat ettim, yemek sofraya oturduktan beş dakika sonra geliyor. Emin ol Bedir, kaç defa saate baktıysam aynı şeyi gördüm. Yemekten kalkarken saniyeyi hesap edip hemen kaldırıyorlar. Ağır yiyenin vay haline.

Pazar, perşembe günlerini yapayalnız geçirmek hoş bir şey değil. Ama bazen düşünceleriyle yalnız kalmak insanı kendi kendine arkadaş ediyor. Hemen hemen her pazar sinemaya gidiyorum. Birçok sinemalar var. Hepsine bakıyorum bir filim seçip gidiyorum. Bu aynı zamanda yararlı çünkü zorunluluk olunca insan Fransızca yazıları zorla anlıyor. İnsanın kendini koca sinemada yapayalnız, hiçbir tanıdığı olmamasını hissetmesi garip Bedrim, ama arkadaşlarımın zevklerini, sevdikleri filimleri bildiğim için, her defa bir tanesi yanıma geliyor. Buradaki Türk arkadaşlarla aramızda derin uçurumlar var. Yalnız kalmayı tercih ediyorum. Yüksek adamlar. Onurumu ezeceğime hiç görüşmem daha iyi... Her neyse. Bundan söz etmek istemiyorum bile. Bu ayın 24'ünde Noel tatili var, on gün sanırım. Okulda kimse kalmayacak. Komşu memleketlere gidebiliriz. Belki de Türk öğrenciler toplanırlar. Çünkü burada tatillerde her ulusun öğrencileri toplanıp seyahate çıkıyorlar. Çekoslavaklar Belçika'ya gidiyor. Müsaade etseler onlarla gider Rahmi'yi görürdüm. Hem de gayet ucuz olurdu. Bir öğretmen ile beraber gidiyorlar. Biletler filan yarım olacak. Orada bir lisede kalacaklar. Ama gidilmesi en kolay Paris. Dört saat. Belki de bir arkadaşım olursa, giderim. Lyon'da bir En-

ver Ziya var. Onunla vapurda iyi anlaşmıştık. Belki gelir, buluşuruz. Yanımda oturan arkadaşım Belçika'ya gidiyor. Onunla Rahmi'ye mektup göndereceğim. O burada kalsa iyi idi. O senin ismini biliyor. Birkaç kelime Türkçe de öğrendi. «Yaz Bedir'e, istiyorum pul.» Daha sonra kekeliyor. Pula o kadar meraklı var ki burada. Gelen mektupların zarflarını görmemle kaybetmem bir oluyor.

Arkadaşlardan sık sık mektup alıyorum. Cemâl ağabeyim bazen, Ferit sık sık, Niyazi sık sık, Hakkı, Melek arasıra beni ziyaret ediyorlar. 'Mektupları seviyorum diyorsun. Ben de Bedir, ben de. Hatta burada tek sevdiğim şey mektuplar.

Ne yazık ki, hepsine istediğim gibi cevap yazamıyorum. Ve artık seyrekleşecekler diye korkuyorum. Ferit'i, görürsen değil gör ve gözlerinden öptüğümü söyle. Ondan aldığım mektupları görsen Bedir, ne uzun, ne tatlı. Niçin Niyazi'den o modeli istemiyorsun. O öyle şeylerden darılmaz. Benim arkadaşlarımı, benim arkadaş olduğum insanların özünü bilmiyor musun? Hiç duraksama. Ama ben de yazarım.

Her dışarı çıktığım zaman bu aklımda, ama hiçbir yerde izine rastlayamıyorum. Ama herhalde bir gün bulacağım. Bedrim daha uzun yazacağım. Yarım saat sonra bu etüd kapanacak.

Bugün öğrencilerin şenliği varmış. Saat dört buçukta toplanıp caddelerde gösteri yapacaklar. Buna, «Monom» diyorlar. İsteyen gidiyor. Öğretmen filan yok. Öğrenciler düzenliyor. Şimdi dışarıda bahçede şarkı hazırlıyorlar.

Babacığıma mektup yazamadım. Ellerinden öperim. Benim için sen öp, öp Bedrim, elini yüzünü... Babacığımın.

Annem nasıl? Ellerinden, yüzünden öperim. Kendime iyi baktığıma emin olsun. Büyükannem ne yapıyor, ellerinden öperim. Fehime teyzeme bugün mektup yazamıyorum, affetsin. Yakında yazarım. Ellerinden öptüğümü söyle. Efendibabamın ellerinden sakallarından öperim. Orada mı, Polathane'de mi? Vesim amcamdan mektup aldım. Henüz cevap ya-

zamadım. Hısım akrabaya tabii selamlarımı, hürmetlerimi söylemeyi unutma. Sezai ağabeyime mektup yazmıştım, ama cevap alamadım. Babam bir şey yazmıştı. Anlayamadım. Bana darılmış mı? Bana Avrupa'dan bir selam bile yazmayan Sezai ağabeyim bana, darılmakta biraz haksızlık ediyor doğrusu. Selamlarımı söyle. Münir'e, Rudolph'a, Alistan'a, selamlar. Gözlerinden öperim. Bekir Sıtkı orada imiş demek. Dün bir mektup aldım, Avrupa sınavını kazanmış ama hâlâ yolluğu gelmemiş. İstanbul'a gidip başvurması gerekirdi, çünkü unutmak ihtimalleri vardı. Allahaısmarladık kardeşim. Mektup, mektup, mektup beklerim. Senin gecelerin var. Benim gecelerim yok, olsa idi, gece yarılarına kadar yine oturur seninle konuşurdum. Gözlerinden hasretle, büyük bir hasretle öper, senin için kalbimle birçok dualı temenniler ederim, iki gözüm Bedirim.

Ağabeyin
Sabahattin

7

Rahmi Beyden
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(Trabzon'dan Dijon'a)

Trabzon, 7 Nisan 1928

Nuru aynım Sabahım,

Sevimli mektuplarını şimdiye kadar cevapsız bıraktığımdan çok üzgünüm. Bilmem neden gittikçe tembelliğim artıyor. Resmin evde elden ele geziyor. Annenin yüreği ancak biraz rahat edebildi. Sarı oğlunu iyice buldu. Akrabadan, bizi sevenlerden eve gelenlere kahveden evvel senin resmin sunuluyor. Ben de resminden sağlığının iyi olduğunu anlamakla mutluyum. Görevini birkaç defa okudum. Çok iyi yazmışsın. Doğrusu ağır bir konu. Öğretmenin düzelt-

melerini iyice okuyamamakla beraber, virgüllere, aksanlara varıncaya kadar dikkatle okuduğu, bir şey kaçırmadığı anlaşılıyor. Ne kadar ciddi ve içten bir ilgi. Var olsunlar.

Jean Jacques Rousseau'nun kitabı geldi. Okumaya başladım, ama ben bu büyük adamın eserlerini evvelce, hemen hemen hiçbir şey okumamış olduğum için, ifadelerini gereğince anlayamıyorum. Gustave Le Bon'umuzun açıklığını bunda pek bulamıyorum.

Bilim ve tekniğin, ahlakı düzeltmeye mi yoksa bozmaya mı yaradığı hakkındaki ünlü tezini iki kez okudum, tekrar okuyacağım. Bu eser gerçekten mükemmeldir.

İslamiyette yeniliğe saygı gösterilmesinin bazı toplum ve ahlak amaçlarına yönelik olduğuna ötedenberi inanırım. Bu esasın burada gösterileceğini ve açıklığa kavuşturulacağını umarım. Ama o nokta etrafında açık bir şeyler bulamadım. Bu kitaptaki «insanlar arasında eşitsizlik» adındaki eser de gerçekten pek yüksektir. Bunu vaktin olursa sen Türkçe'ye çevirsen. Ben göze alamadım.

Bedri'ye gönderdiğin Anatole France'ın eseri ile Lamartine'nin Joselyn'ni (iki cilt) geldi. Bunlar Bedri için çok yüksek ve ağırdır. Ama arasıra Ferit'le bize ve onlarla birleşip bunlardan ve diğer eserlerden okuyor ve çeviriler yapıyorlar.

Bedri hakkında seninle biraz görüşmek isterim. Bu çocuğun durumunda bir aydan beri pek hissedilir bir değişme var. Evvelce derslerine oldukça çalışır, okuldaki durumundan bana arasıra haberler getirirdi. Bir ay var ki ne çalışıyor, ne derse dair bir konu açıyor. Evde vaktini en çok resim yapmakla, anı defterlerine bir şeyler yazmakla, romanla geçiriyor. Sonra bunlarla uğraşmadığı zamanlarda sessiz ve durgun bir tarafa ve en ziyade misafir odasında karanlığa çekilip, derin ve karanlık düşüncelere dalmış bulunuyor. Hani önce Muallâ'ya, Mustafa'ya darılıp, bağıran, döven, azarlayan Bedri! Şimdi onlarla hiç ilgili değil. Gürültü yapmışlar, sokakta koşmuş oynamışlar veya evde gürültü patırtı etmişler,

hiç umurunda değil. Hayra yorulmayan bu belirtiler tabii beni ve anneni kaygılandırdı. Söylemediği bir derdi bir hastalığı mı var, diye merak etmeye başladık. Nezahat de çok kere ağabeyisinin karanlıklara çekilerek, başını elleri arasına alıp dalgın dalgın düşündüğünü, bazen ağladığını görmüş. Derslerinden hiçbirine kesinlikle bir dakika bile bakmıyor, kitap açmıyor. Nihayet annen, «Nen var?» diye sıkıştırmış, «Söylersem merak edersiniz,» demiş. Bu cevabı tabii merakımızı daha da arttırdı. Ben bir mevsimsiz aşk ve sevda bunalımı karşısında bulunduğumuzu sanıyorum. Bir gece yumuşaklıkla kendisini bir konuşmaya çağırdım. «Oğlum ne oluyorsun, nen var. Ağabeyin burada yok ki onunla dertleşesin! Bize anlat ki çaresini beraber düşünelim. Saklanacak bir hastalığın mı var, birini mi seviyorsun, bir aydan beri sende bir başkalık var,» dedim. Hüngür hüngür ağlamaya başladı, bizi de ağlattı. Birçok diretmeden sonra ancak şu sözleri söyledi. «Hiçbir derdim yok, yalnız ders çalışamıyorum. Anlayamıyorum. Öğretmenler, öğrenci ile hiç ilgilenmiyorlar. Dersler bir taraftan ilerliyor. Oysa ben hiçbir şey anlayamıyorum. Bundan sıkılıyorum ve kitap açıp okuyamıyorum. Önüme bir ders kitabı açınca, ruhuma ve beynime âdeta bir karabasan çöküyor. Okuyamıyorum. Okusam da anlayamıyorum.»

Pek garip bir ruh durumu dile getiren bu cevabı karşısında apışıp kaldık. Lise öğretiminin bitirilmesindeki gereklilik ve kaçınılmazlığı ve bunsuz hayata atılabilmekteki imkânsızlığı vaktiyle ağabeyisinin de burada iken uzun uzun konuşma ve tartışmalardan sonra kabul ederek, sonunda kendisinin de liseyi bitirmeye kesin olarak azmetmiş olduğunu ve hatta yirmi gün, bir ay öncesine gelinceye kadar bu kararını pekâlâ uygulamakta bulunduğunu kendisine hatırlattım. «Okumak istemiyorsan, ya da okumayacağına kesin olarak inanmışsan, pekâlâ okulu bırakarak, beş on gün Maçka'yı, Polathane'yi gez, yürü, açılırsın sonra bir işe girersin. Fakat ben o kanaatteyim ki, sen sinir bunalımı geçiriyorsun. Bu bunalım esnasında bilinçsiz bir kararla öğrenimini terk eder-

sen sonra ayrılınca pişman olacak ve seni uyarmadığımız için bize darılacaksın. Senin zekâ ve belleğin şu lisenin basit derslerini takip edemeyecek kadar da kıt değildir. Çalıştığın zamanlar, pekâlâ öğrenebiliyordun. Yirmi otuz sayfalık bir tarih dersini bir okuyuşta pekâlâ belliyordun. Buna birkaç defa ben tanık oldum. En çok sıkıldığın cebir ve geometri dersleri de öyle yıldıracak şeyler değildir. Bu dersleri günü gününe izleyip birikmeye bırakmazsan, pekâlâ bunları yapabilirsin. Bu dersleri sınıf arkadaşlarından iyi bilenlerle çalışabilirsin. Hatta ben, beş on gün çalışırsam, eski bilgimi tazeler ve seninle beraber çalışırım. Bu dersler o kadar güç şeyler değil. Tam tersine, bir defa sarılırsan zevk almaya başlarsın. Karışık bir geometri problemini, bir cebir denklemini çözmek, gerçekten insana büyük bir sevinç verir. Bu dersler hayat için gereklidir, çünkü bunlar birer çeşit mantık uygulaması demektir. İnsanda düşünme ve inceleme gücünü geliştirir. İyi bir ressam bile matematiğe az çok muhtaçtır. Diyelim ki, şimdi okulu bıraktın. Ne yapacaksın? Ya bir resmî daireye beş on kuruş bir maaşla gireceksin, ya da bir ticarethaneye devam edeceksin. Bundan ne çıkar? Bir ay, bir sene sonra pişman olup, gideceksin. Sonra, ileride herhangi bir daireye girmek için de lise diplomasının tercih nedeni olduğunu görünce, pişman olacak ve yoksun kalacaksın. Lise dersleri önünde güçsüzlüğe ve zorluğa yenilerek ve umutsuzluğa düşerek öğrenimini bırakan bir genç, gelecek karşısında kendisini savunabilecek her türlü donatımdan yoksun kalır. Düşün, taşın, karar ver. Okumak için zorlama ve baskı altında değilsin. Yalnız, alacağın kararı vicdanına da kabul ettirebilmelisin...»

Bütün bu sözlere derin bir sessizlikten başka bir karşılık yok. Yine okula gidiyor ama derslere yine kayıtsız. Yalnız sekiz on gündür, halinde eski iç sıkıntısı ve iç kararması yok. Yalnız kalmaları, dalgınlıkları geçiyor gibidir. Bazı akşamları Ferit'le bizde veya onlarda birleşip Fransızca okuyorlar.

Durumu Ferit'e anlattım ve «Sabahattin burada

yok, onun yerini sen tutacaksın. Görüş, anla ve anlat» dedim. O da lise öğrenimine devam etmesi gereğini, çalışırsa pekâlâ başarılı olacağını, şimdiden okulu bırakıp, hayata atılmakta katiyyen isabet ve selamet olamayacağını kendisine anlattı ve kendi hayatını örnek gösterdi. Aileyle ilgili bazı mazeret nedenleri dolayısıyle okuldan ayrıldığı için, şimdi çok pişman ve üzgün olduğunu ve tekrar öğrenim hayatına dönmek için çalıştığını söyledi.

Bedri'nin geçirmekte olduğu bu sinir bunalımını pek yanlış bir seçme ile kendisine güya arkadaş edindiği ve birçok haklı nedenlere rağmen, ilişkisini kesemediği Tarık ile Ragıp, bacaksız Fürüzan ve hiçbir kıymet ve meziyeti olmayan Alman çocuğu Rudy'nin açtıklarına inanıyorum. Hatta o Ragıp, üç gün önce bizde Bedri ile spor gazetelerini karıştırıp, resimlerine bakıyordu. Bunlardan bir şey çıkaramayacağını, derslere devam etmelerini söyledim. Ragıp, ne dese beğenirsiniz? «Bey amca, bu okulda hiçbir fayda yok. Ben vazgeçtim. Şimdi, Temel amcanın mağazasında aylıkla çalışıyorum. Bedri de okuldan vazgeçip, böyle bir işe girse daha iyi olur,» dedi. Buna gereken cevabı verdim.

İşte Bedri'yi okuldan soğutan bu arkadaşlarıdır. Oysa bunların hiçbiri kendi sınıfından değillerdir ve okumakla ilgileri yoktur. Bedri geçen sene imtihan zamanı beraber çalıştığı Ali Osman «Alistan»la her nedense çocuğa futbol oyununda bacağına kazara vurduğu için, lakırdı etmişti ve darılmıştı. Hâlâ barışmadılar. Oysa, o sessiz ve oldukça çalışkan terbiyeli bir çocuktur ve Bedri'nin sınıf arkadaşı idi. Onunla düşüp, kalkmakta, çalışmakta devam etseydi, şimdi bu bunalıma düşmeyecekti sanıyorum. O tam tersine, bu çocukla ilişkisini keserek öteklerle avare ve serseri dolaşıp durmuş, dersler etrafında hiçbir vakit birleşmemişlerdir. Bizde haftada üç beş defa geceleri ve bazen gündüzleri ders çalışacağız diye toplanırlar, tavla, pokerle vakit geçirirlerdi. Nihayet bir gün sabredemedim, Bedri'yi odadan dışarı çağırdım. Böyle durmadan oyunla vakit geçirmelerinden ve bizi aldatmak istedikleri nden dolayı üzar-

ladım. Arkadaşları da bunu hissetmiş olacaklar ki, bu toplantılarına ondan sonra devam etmediler. Arasıra yine dışarıda birleşip beraber geziyorlar, ama eve gelmiyorlar. Bedri de artık onların evine gitmiyor. İnşallah iyice darılırlar da bir daha görüşmezler. O Tarık sersem ve serserinin biridir. Bedri bilmem ki onun hangi özelliğine önem vererek onun münasebetsiz sözlerini, mektuplarını bile çarçabuk unutarak yine barışmış, annesine, kızkardeşine verdikleri kumaşlar üzerine yağlı boya resimler yapıp vermek derecesinde cemileler bile göstermiştir. Bunca öğüt ve tembihlerime ve senin gösterdiğin yüksek örneğe rağmen, Bedri'nin annesi ile de arası dalma açıktır. Evimizin çekilmez yükü altında daima ezilip duran bu zavallı kadını incitecek, davranış ve tutumlarından bir türlü vazgeçiremedim. Oysa annesini memnun etmek için büyük bir fedakârlığa gerek yoktur. Onun yorgunluktan, sinirden doğan sitemlerine, azarlarına karşı yalandan olsun bir özür dilemek şöyle dursun, ses çıkarmadan karşılık verse mesele yoktur. Oysa Bedri ters cevaplarla, küçümserlik sayılabilecek hareketlerle annesini bir kat daha kızdırmaktan, incitmekten çekinmez. Ev işleri ile hiç mi hiç ilgilenmez. Ona yüklediğimiz iş, ekmek almaktan ibaret iken, onu bile düzenli almaz. İşte böyle tuhaf tabiatlı bir çocuk. Allah islah etsin.

Oğlum, bu mektubum seni üzecektir diye korkuyorum, fakat Bedri hakkında seninle uzaktan uzağa olsun bir danışma ihtiyacına dayanamadım. Onun, anlatmak istediğim şu durumuna karşı ne yapmak lazım olduğu fikrindesin? Lise öğrenimini bitiremeyeceğini biz de kabul ederek, kendisini okuldan alıp, bir daireye veya ticarethaneye mi koyalım, yoksa belki bu bunalımı atlatır da yine derslerine çalışmaya başlar umuduyla okula devamını mı sağlamaya çalışalım?

Bu hallerinden sana bir şey yazıp yazmadığını sordum. Geçen haftaki mektubunda bazı şeyler yazdığını söyledi. Ne yazdığını tabii bilmiyorum.

Ben bir de şunu düşünüyorum. Trabzon Lisesi gerçekten iyi öğretmenlerden yoksundur. Mevcut

öğretmenler ödev aşkı ile değil, şöyle böyle gün geçirmek için çalışıyorlar, öğrenci ile ilgilenmiyorlar. Bedri'nin ifadesine göre bu sene sınıflarında geçebilecek hemen bir kişi bile yokmuş. Öğrencilerin hepsi de üzgün ve umutsuz bir halde imişler. Bedri'yi bu sene şöyle böyle bir okula devam ettirdikten sonra, sınıf geçsin ve geçmesin İstanbul'a getirip, orada bir liseye yatılı veyahut Hatice teyzenin evinde yatıp kalkmak ve ondan istifade etmek üzere gündüzlü versek daha iyi olur zannediyorum. Liseyi bitirdikten sonra, kader yardım ederse, Hükümet tarafından Güzel Sanatlar öğrenimi için Avrupa'ya gönderilmesi veyahut İstanbul Hukuk mektebine girmesi mümkündür. Hukuk tahsilini ben senin için çok arzu ederdim, ama kader başka yol çizdi. Bundan memnunum. Bedri Avrupa'ya gönderilmezse bile, İstanbul Hukukuna giderse geleceğini sağlamış olur. Her neyse Bedri hakkında bu kadar bilgi yeterlidir, ama bunun için fazla üzülmene razı değilim. Görelim Mevla neyler, neylerse güzel eyler.

Bu mektubu babamın evinde yazıyorum. O da dün Maçka'ya gitti. Şimdi Muallâ geldi. Öğle yemeğine çağırır, sonra tamamlamak üzere şimdilik mektubu burada bırakıyorum.

9 Nisan 1929

O gün bıraktığım şu mektuba ancak bugün devam edebiliyorum. Bu arada Bedrettin'e gönderdiğin uzun ve şahaser mektup geldi. Biz de alıp okuduk. Fikirlerimizde, hislerimizde tam bir uygunluk bulduk. Ama bizim dediklerimizin, sizin yazdıklarınızın bu çocuğun çok güzel teşhis ettiği gibi, irade hastalığından ibaret ruh buhranı üzerinde yaptığı etkiyi anlayabilmek henüz kabil olmamıştır. Hâlâ ders kitabı açmıyor, Fransızcaya oldukça çalışıyor. Sınıf imtihanlarının kaldırılması ne kadar fena olmuştur. Geçen yıl imtihan zamanlarında nasıl arzu ile çalışıyor ve başarılı oluyordu. Neyse bakalım.

Sana daha bir şeyler yazmak isterdim, ama İbrahim Paşa geldi. Müsaadenizle bir iki parti tavla

oynayacağız, sonra İngilizce ders alacağım. Biliyorsun, ben beş on gündür İngilizce çalışıyorum. Paşadan istifade ediyorum. Fakat okuması güç bir dil. Senden bir İngilizce gramer isterim. Fakat Fransızca olursa pahalı bir şey olmasın. Kitapçılardan kullanılmış bir tane ele geçirirsen, alır gönderirsiniz. Ben de vaktiyle çok mükemmel bir Fransızca-İngilizce gramer vardı. Artvin'de doktor, okumak için almıştı. Bir daha geri vermedi.

Mektubuma son veriyorum. Aile efradı, hısım akraba cümleten afiyettedirler. Hepsi de selam ve özlemlerle gözlerinden öpüyorlar. Efendi babacığımın mektubu ilişiktedir. Arasıra ona ayrıca bir şeyler yaz. Gülistan Hanım annemize de mektup vaadetmişsin. bekler. Seni ruhumla kucaklar, öperim ruhum.

Rahmi

8

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Paris'ten Trabzon'a)

Paris, 14 Temmuz 1929

Aziz Babacığım,

Dün okul tatil oldu. Bugün Paris'teyim. Size Sorbonne'nun yanında bir otel odasından yazıyorum. 14 Temmuz şenliğini görebilmek için acele etmiş, ama otelierin çok dolu olacağını düşünmemiştim. Dün akşam birçok saatler elimde bavulumla otel aradım. Sonunda biraz pahalı olmasına rağmen burayı buldum. Gazetede, Arc de Triumph önünde tören yapılacağını okuduğum için akşam yemeğinden sonra oraya gittim. Paris'in metrosu, «bir çeşit yeraltı treni» o kadar basit ve o kadar düzenli ki hiç kimsenin yönünü kaybetmesi ihtimali yok. Her istasyonda büyük ve güzel haritalar ve ayrıca trenin hangi

mahalleye gittiği yazılı... Giriş, altmış santim. Bu para ile yeraltında istediğiniz kadar dolaşabilirsiniz. Büyük bir şehir için bundan daha iyi ve daha kolay bir sistem düşünemezdim. Büyük ve görkemli Paris, bu sistemle küçülüyor ve ve âdeta herhangi bir şehir haline geliyor. Arc de Triumph'ın önünde, Dijon' da tanıdığım bir Türk ve bir Çekoslavak iki arkadaşa rastgeldim. Bu insanların karıncalandığı yerde ne raslantı... Beraber seyrettik. Yollarda dans edenler bize ne büyük hayret verdi. Bu gecenin onuruna birçok büyük meydanlar, «dansing» şekline girdi. Yorgun olduğum için fazla kalamadım. Ama Dijon' da saat sekizde yatmaya alışmış iken, onikiye kadar uykum gelmemişti. Bugün nereye gideceğimi henüz bilmiyorum. «Paris en huit jours» isminde bir kitap. Onunla dolaşacağım. Bugün, akşamki Türk arkadaşla, bana tarif ettiği bir Türk lokantasında buluşacağım. Hasret kaldığım yemekleri bulacağımdan, sabırsızlanıyorum.

Üç gün önce Bakanlığa ve Müfettişliğe raporumu göndermiştim. Son güne kadar öğrenim programının gösterdiği sınıfta derslerde bulundum ve iki özel öğretmenden ders aldım. Öğrenim yılı içinde yaptığım çeşitli disertasyonlara göre, öğretmenlerim gelecek yıl Üniversiteye kolaylıkla devam edeceğimi söylemişlerdir. Gereğinde belgelerimi gönderebilirim. Tatil içinde bir haftalık bir geziden sonra Dijon'da kalacağım. Raporumda özetle bunlar vardı. Tabii burada Müfettişi göreceğim ve İnşallah Fethi Beyefendinin yanına gitmek cesaretini de bulacağım.

Geçende Trabzon Lisesine Şerif Beye bir resmî mektup yazıp diplomamı istedim. Niçin göndermek istemediğini anlamıyorum. Bana verdiği belge geçiciydi. Yakında geri verilmek şartı kaydedilerek verilmişti. Sonra belgeyi İstanbul'da almış ve geri yollamışlardı. Eğer bu defa da göndermezse Millî Eğitim Müdürlüğüne yazmak gerekecek.

Babacığım son günlerde mektuplarımın düzensiz olmasına çok üzülüyorum. Af buyurunuz çünkü tatil yaklaşınca günlerin ve beynin düzeni bozuluyor.

Özel öğretmenlerimden M. Prot yaşlı ve çok

ciddi olmasına rağmen çok içten bir adamdı. Bunu özellikle son günlerde gösterdi. Beni evine bir öğle yemeğine çağırdı. Ailesine çok iyi tanıtarak bana çok iltifat etti. Burada henüz ilk defa böyle içten yüzler ve davranışlar gördüğüm için bu beni çok memnun etti ve kendisine kalben teşekkür ettim.

Ekonomadan paramı aldım. Üçbinbeşyüz frank. Bin frangını bir hafta sonra almak üzere tekrar Ekonomaya bıraktım. Diğerlerini, yarısını valizimde, yarısını da portföyümde taşıyorum. Burada tahminen bin frank sarfedeceğim zannediyorum, çünkü her şey pahalı. Bu otelin geceliği yirmi frank. Yemekler ortalama on frank tutuyor.

Bedir için ne karar verdiniz beybaba? O üzücü dert olmasa ne olurdu... Ama beybaba İstanbul yerine buraya gelmesi daha iyi değil midir? Aylığım muhakkak ikimize de yardım edecek. Babacığım, Bedir'in yaptığı küçüklüklerden üzülmeyiniz. Garip bir tabiat gereği yaptığı bu şeylere rağmen, o sizin yüce kanınızı taşıyor. Kalbinde, ruhunda siz varsınız. O, bunu biliyor, yahut henüz çok az biliyor. Üzülmeyiniz babacığım.

Dün hareket etmezden evvel Niyazi ve Ferit'ten ortak bir mektup aldım. Bana sizlerden uzun uzun söz ediyorlardı. Niyazi benim yerime size gelmiş. Sizi görmek!... Oh babacığım.

Müsaadenizle şimdi arkadaşlara kartlar yazacağım.

Anneciğim şimdi diyor ki «O sarı oğlan orada kendine nasıl bakacak.» Ama hiç de öyle değil. Her şeyim düzenli, ellerinden, bana düzenliliği öğreten ellerinden öper, öperim.

Efendi babamın, büyükannelerimin, teyzelerimin, Fehime teyzemin saygı ve özlemlerle ellerinden, kardeşlerimin özlemden taşan bir kalble, gözlerinden öperim. Sizin de babacığım, aziz büyük babacığım, bütün ruhumla, varlığımla ellerinizden öperim, öperim, öperim.

Oğlunuz
Sabahattin

9

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Dijon'dan Trabzon'a)

Dijon, 29 Temmuz 1929

Babacığım,

Dün Paris'ten döndüm. Paris'ten ancak bir mektum yazabildiğim için affınızı isterim.

Elçiliğe ve konsolosluğa gitmiş ama ne Fethi Beyefendiyi ne de müfettişleri bulamamıştım. Fethi Beyefendinin Türkiye'de olduklarını ve müfettişlerin Paris'te bulunduklarını söylemişlerdi. Elçilikte Meşale şairlerinden Ziya Osman Beyi ve babası Osman Nafiz Beyi tanıdım. Osman Nafiz Beyi belki siz de tanırsınız. Orada kâtip olarak bulunuyor. Paris'in ünlü olan her tarafını gördüm. Özellikle müzelerin hepsini dolaştım. Öğleden sonra, bütün gece içinde kaldığım halde, Louvre müzesinin her tarafını göremedim. Otelin ve yemeklerin pahalılığı dolayısıyla bu gezide yaptığım masraf bin frangı buldu.

Dijon'a geldiğim gün iyi bir raslantı eseri olarak derhal bir pansiyon buldum ve otel parası vermeden yerleştim. Yalnız istediğim gibi bir aile pansiyonu değil. Birçok pansiyonerlerle beraber yiyorum. İkiyüz frank odaya ve üçyüzelli frank yemeğe veriyorum. Bana bir oda verecek bir aile bulduğum zaman tabii buradan çıkacağım. Pansiyonum lisenin karşısında ve adresim şöyle: 7 Rue du lycée 7 Dijon. Trabzon'daki sel faciasını gazetede okudum ve ürperdim. Fazla ve gerçek ayrıntıları öğrenmek için sabırsızlanırken bugün arkadaşlardan bu olayı yazan bir «Akşam» gazetesi aldım. Yolda, şimdi beni gören arkadaşlar hep «geçmiş olsun» diyorlar. Bu olayı, Dijon'da çıkan Humanite gazetesi idarehanesinin önünde ilana yazmışlar. Hâlâ bu kadar korkunç yıkım olduğuna inanamıyorum. Gazeteler çok abartıyorlar zannediyorum. Zavallı Trabzon! Bu yıkıma

dayanmak için hiç olmazsa zengin ve bayındır bir bölge olsaydı... Zavallı köylüler, onlara karşı doğa da mı böyle zalim olacaktı.

Kalemimi değiştirdiğim için bağışlayınız, bununla daha iyi yazıyorum.

Şerif Bey diplomamı hâlâ göndermedi. Müfettişler Paris'te olmadıklarından diplomamın Elçilikte çeviri ve onayı için tekrar Paris'e gitmesi gerekecek zannediyorum. İnşallah o zamana kadar gelirler. Bize gelirken Paris'te iki müfettişten birisinin her zaman hazır bulunacağını söylemişlerdi.

Elçiliğimizin bende bıraktığı izlenimi söylemekten kendimi alıkoyamayacağım beybaba. Burası, Türk Elçiliği olduğu ancak 33 numarasından anlaşılan bir bina. Kapısı kapalı. Bayrak yok. Kapısını çalıyorsunuz. Açıyorlar. İki Türkçe bilmeyen yabancı. Sizinle istemeye istemeye konuşuyorlar. Yabancı bir memlekette bulunduğumu Elçiliğimizde daha çok hissettim. Konsolosluk daha canlı. Orada konsolos Nebil Bey ile konuştum. Bana, durumu filan sordu. İyi bir insan.

Bedir'den çok zamandır mektup alamadım. Neye karar verdiniz babacığım. Bedir'in kesin olarak bir yere yerleştiği gün en büyük ferahlığı hissedeceğim. Kararınızı sabırsızlıkla bekliyorum.

Emile Zola'dan bana sağlık verdiğiniz Veritè'yi aldım. Bugün okumaya başlıyorum. Bitirince sunacağım. Bu kitabı bulmak için birkaç kütüphaneyi aramak gerekti. «Rèimpression» da imiş. Gelecek baskısı daha ucuz olacakmış, ama o zaman belki benim çok derslerim olacak diye şimdiden aldım. İki cilttir.

Evimiz ne haldedir? Bu sene sıcakları yine Trabzon'da mı geçireceksiniz? Ama Trabzon'da köy zahmetini gerektirecek kadar sıkıntı çekilmiyor. İnşallah canınız sıkılmıyor babacığım. Polathane'ye sık sık gidiyor musunuz?

Annem yine mutfakta çok yoruluyor mu? Aşağı onun yanına iner, herhalde terlemiş ve kızarmış yüzünden uzun uzun öperim. Hasretimden söz etmeye cesaret edemiyorum babacığım. Kardeşlerimi çok çok öperim. Yazılarını dört gözle beklerim.

Gelecek tatil, izin verirseniz, muhakkak izln alıp geleceğim. Üç yıl beklemek gücüm olmadığını hissediyorum. Efendi babacığım, büyükannelerimin, teyzelerimin, Vesim amcacığımın, dayılarımın özlem ve saygıyla ellerinden öperim.

Tatil kurslarına henüz kaydedilmedim. Bugün öğleden sonra gideceğim. Fazla değil üçyüz frank veriliyor. Bütün tatil için. Müsaadenizle babacığım ellerinize sarılır, ruhumun bütün kudret ve hasretiyle öper öperim, babacığım, babacığım.

Oğlunuz
Sabahattin

Babacığım, müsaadenizle biriktirdiğim ikibin frangı gönderiyorum. Bunun bin frangı Bedir'imin. İstanbul'a gittiği takdirde ya da buraya geldiği takdirde ilk masrafına ve diğer bin frangı da annem için bir hizmetçi bulmaya yardım eder diye düşündüm. Eğer biriktirdiğim bu parayla yuvama küçük bir katkıda bulunursam bana milyonlarca frangın veremeyeceği zevki duyacağım babacığım.

10

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Dijon'dan İstanbul'a)

Dijon, 7 Ekim 1929

Canım Kardeşim,

Gerçekten ayıp ettim. Sana yazmayalı epey zaman oldu. Fazla uğraşım yoktu. Ama sizin işlerinizle sanki ben de uğraşıyordum. Ve yazmak için her şeyin yoluna girmesini bekliyordum.

Okula kaydedilmen, başlamak için derin bir heves ve iraden olduğuna çok çok rahat nefesler çek-

tim. Ama tedavinin kolayca yapılmadığını düşünmek biraz acı, inşallah o da olacak kardeşim...

Bu mektubumu aldığın zaman galiba okula başlamış bulunacaksın. Tebrik ederim. Hadi seni göreyim 1970. Engin denizlere doğru şimdi...

Gönderdiğin resmi ilk görüşte fotoğraf zannetmedim. Ne güzel çekilmiş. Kim çekti bunu? Tablonun büyüklüğü ne kadar? Nefis Bedrim. Fransızların dediği gibi «epatant.» Bana tabii her zaman böyle eserlerinden göndereceksin Bunlar bana sevinç, gurur, her şeyi verecek... Kardeşim Bedrim.

Gelecek sene kim bilir bana neler göstereceksin. Bak, aklımdayken söyleyeyim. Bana eğer vaktin olursa şöyle bir şey yapacaksın. Yahut hayır. Sonra yazarım. Şimdi seni meşgul etmek doğru değil. Hocaların bakalım senden neler isteyecekler. Bana ayrıntılarını yazarsın. Sana buranın resim sergisine ait bir dergi gönderiyorum. İçinde çok değerli eserler yok, ama belki sana bir fikir verirler. Çünkü bunlar yeni usul resimler.

Burada o kadar ressam var ki... Özellikle son zamanlarda, çünkü sergi vardı. Geçen gün yemekten dönüyordum. Bizim kapının önünde bir ihtiyar portatif bir sandalyeye oturmuştu. Ne yalan söyleyeyim, uzaktan bir dilenci zannettim. Sonra tablosunu gördüm. Uzaktan rastgele bir şehir parçasını sulu boya ile yapıyordu. Parklarda filan da çoğu kez rastgelirim. Paris'te daha çok anlatmıştım. Özellikle müzelerde. Sen de inşallah Avrupa'ya geldiğin zaman büyük tabloların kopyalarını alırsın.

Demek Salih'i gördün, olur şey değil. Mektuplaşmıyordunuz evvelce. Benden selam söyleseydin.

Nasıl İstanbul'u beğendin mi, yahut çok beğendin mi diye sorayım, kendime İstanbul'un en güzel yeri neresi diye sorunca aklıma bir sahne geliyor. Bilmem sen henüz oraya gittin mi? Gülhane'de bir yer var. En ucunda. Oradan boğaz görünüyor. Çok güzel bir yer orası... Ben ne yazık ki çok yerlerini gezememiştim. Sen benim yerime güzel yerler gör. Trabzon Bedir, hani Trabzon? Niyazi'den haber almak için sabırsızlanıyorum. Ne yaptı acaba?

Ferit'e mektup yazıyor musun? Sevgili Ferit'imi yapayalnız bıraktınız. Olur şey değilsiniz vallahi. Ben birkaç gün önce yazdım. Çok yalnız kaldığını yazıyordu. Gelecek sene ona hep birden gideceğiz.

Benim fakülte henüz açılmadı Bedir. Her gün odamdayım, dışarıda soğuk, yağmur ve rüzgâr var. Okuyorum, okuyorum. Ne şiirler okudum bilsen... Neler... İleride sana onlardan yazarım.

Aman Fransızcayı bırakma... Onu mesleğinin bir kısmı bil. Çok gerekli sana... Güzel sanatlar üstüne ne derin eserler var. Bana istersen bazen Fransızca mektuplar, hikâyeler, bir şeyler yaz. Düzeltip göndereyim. Trabzon'da Ferit'le çalışıyordunuz. Orada da Cemâl ağabeyimle çalışın. Sonra İstanbul'da herhalde birçok vasıta bulursun. Kitaplar filan. Cemâl ağabeyimin gözlerinden öptüğümü ve yarın ona da yazacağımı söyle. Bedrim, dün bir sinema gördüm, aman İstanbul'a gelirse git gör, «La marche nuptiale.» Aman ne nefis şey... Aynı şeyi Paris'te Comedie Française tiyatrosunda trajedi olarak görmüştüm. Filme çekmişler. Ne güzel, ne güzel... Birkaç hafta önce Manon Lescaut'yu da gördüm. Sen de okumuştun değil mi? Fakat sineması başka türlü gibi.

İşte böyle Bedrim. Daha ne yazayım. Neza, Mela bacılar bana da yazmıyorlar. Vay tembelcikler. Ben geçende anneme, onlara yazdım.

Bedrim, ayda ne kadar masrafın olacağını aşağı yukarı hesap ettiniz mi? Ne kadar tutuyor? İnşallah sıkıntı çekmeyeceksiniz. Masrafım az olduğu aylar ben de sana yardım edebileceğim. Bak, bu mektubumla sana yüz frank göndermek istiyordum, ama ne yazık ki aylığım yedi günden beri gelmedi. Gelecek mektubuma kalsın olur mu? Bak Bedrim, sana o laboratuvar masrafı diye verdikleri parayı da göndermeyi düşünüyordum. Birden bu ödeneği kesivermişler... Güya biz hükümetle kontrat yapmıştık. Bunların işi belli olmuyor ki. Her neyse, bir şeyler olur herhalde...

Eh şimdi Bedri öpüşelim. Ve birbirimize çalışmak için iyi günler, iyi kalpler ve kafalar dileyelim.

Hadi kardeşim güle güle... Bedrim, dur bir daha öpüşelim. Herkese selamlar. Orada benim çok arkadaşlarımı göreceksin. Selam söyle.

Kardeşin
Sabahattin

11

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(İstanbul'dan Trabzon'a)

İstanbul, 30 Aralık 1929

Babacığım,

Sizlere elimden geldiği kadar sık mektup yazıyorum, ama istediğim kadar mektup alamıyorum. Geçende sizin ve kardeşlerimin yazıları ile dolu mektup bana öyle çılgınca bir sevinç vermişti ki... ama babacığım, kardeşlerimin istediklerinin hiçbirini hâlâ gönderemediğim için âdeta vicdan azabı duyuyorum...

Nezahat'ime birkaç yerden kitap sordum. Bulamadım. Yine arayacaktım ama henüz elverişli bir vakit bulamadım gitti. Sömestire iki üç gün kaldı... O zaman rahat rahat bu işleri görebilirim...

Babacığım, bir hafta oluyor İkbal Şirketinden beş lira almıştım. Bu para artık bıraktığınız elli lira hesabına dahil değil. Hatice teyzeye on lira kadar bir para vermiştiniz. Ama elverişli bir zaman bulup istemek gerek. Teyzem bana, «Cemâl ağabeyin sana yirmi lira verecek. Onun yarısını ben babana vermiştim. Sen, ağabeyine bir şey söyleme, parayı al. Ama bugünlerde değil,» demişti. Ben de İkbal Şirketinde param tükendiği halde, ondan istemeye cesaret edememiştim. Son mektubunuzda yazdığınız para her-

halde şimdi gelmiştir. Dört beş gün oluyor ki şirkete uğramadım.

Hasan Efendi bana mümkün olduğu kadar kolaylık gösteriyor babacığım. Babacığım, para idare etmek beni çok düşündürüyor... Ayda kırk lira benim için çok değil mi? Bunu düşünüyorum...

İhsan'ın oraya gelmesi, bende yine teyzeme gitmek için bir heves uyandırmıştı... Çünkü babacığım, yakınmaya başlamıştım. Bizim Halit Bey dostumuz kendi lokantasından getirdiği akşam yemeklerini bir gün benden habersiz kesiverdi. Bir haftalığına Bursa'ya gönderilen dostumuz, hesabı böyle birden kesiverince iş değişti. Akşam yemeklerini kendim sağlamaya başladım, bu onbeş gün kadar sürdü.

Akşamları pastırma, beyaz peynir yiyip duruyorum. Gerçi iştah ile yiyip, karnımı doyuruyordum, ama her akşam dükkân dükkân gidip, bunları edinmek hiç de hoş olmuyordu... Sonra babacığım konuklar geldi... Bizim ev de buz gibi, mangal gerek.

Bütün bunları düşünmektense, postu teyzeme sereriz ay başında demiştim. Madamın bu apansız karardan haberi yoktu. Geçende teyzeme gittim. Şöyle hafif tertip halimden yakındım... Ama ne yazık ki babacığım, ne yazık ki sevgili teyzeciğim maksadımı anlamadı. Ben de yakınmakta direndim. Şimdi madamla konuştuk. Zaten üç dört gündür akşam yemeklerini madam veriyor... Madamla kararlaştırdık odama her akşam mangal koyacak... Ve akşam yemekleri verecek. Ben, «toplam yirmi lira» dedim... yirmiki lira istedi... Herhalde kabul edeceğim. Lokantadan yemiş olsam on lira verecektim. Şu halde üç lira kazanmış oldum. Mangal için ayrıca iki buçuk lira istiyor. İşte böyle babacığım. Şimdiye kadar hiçbir günüm hesap yapmaksızın geçmedi... Şunu şuraya verirsem... öğlenleri şu kadar yesem filan diye bir bütçe yapmaya çalışıyorum.

Ah şu boğaz... Meğer insan ayda ne kadar yemek parası verirmiş... Hey gidi hey!..

Böyle babacığım. Kırk lira herhalde bana yetişmeli. Yirmiki lira buraya verirsem geriye onsekiz lira kalıyor... Onu da öğle yemekleri yer, tramvay parası veririm, geri kalanla da ufak tefek masraflar olur biter.

İnşallah gelecek yıl öğleden sonraları bir resim hocalığı bulurum da...

Babacığım, yarın İkbal Şirketine uğrayacağım. Eğer gene ağabeyden mektup yoksa, fena halde canım sıkılacak... Niçin böyle yapıyor ağabey... Buraya geldim geleli iki üç mektubunu ancak alabildim. Şimdi ona da mektup yazacağım.

Bizim Ferit de öyle. Mektubuma cevap vermemişti... Ben ona yine de kocaman bir mektup yazdım. Şu yakınlarda bir cevap gelmezse ona da fena halde canım sıkılacak. Oysa ondan ben, her hafta mektup bekliyordum... Geçende Şefik ağabeyin annesini vapurda görmüş ve teyzeme ben de birkaç satır yazmıştım... Babacığım ayakkabılar hızır gibi imdada yetişti... Temiz giyecek ayakkabım yoktu. Onları eşref saatlerde giyeceğim ve temiz bakmaya çalışacağım... Onlar tam benim ayağıma göreymiş! Çok çok teşekkürler!

Mektepte nazarî derslerimiz ilerliyor. Bütün derslerde not tutuyorum ve ondan sonra evde temiz defterime çeklyorum... Böylece derslerim kolayca aklımda kalabilecek... Bizim hocalar durmadan sene sonuna kadar ders verip gidecekler. İmtihanda Allah kerim...

Ahmet Haşim'in dersi çok zevkli oluyor... Anatomi dersimize pek yetenekli bir hoca olan Mahir Bey geliyor. Müthiş bir surette etraflı okuyoruz. Deyimleri Fransızca, Türkçe, Arapça... söylüyor bize, yalnız Türkçelerini öğrenmemizi söylüyor. Ama bunlar dile o kadar tuhaf geliyor ki, «iç geniş adele, dış geniş adele.»

12

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Dijon'a)

İstanbul,

Ağabey,

Geçen gün girdiğimiz «eskiz» konkurunun sonucunu anlamak ve sana yazmak için mektubumu geciktirdim...

Geçen yıl eskiz konkurunun ayrıntılarını sana yazmıştım. Geçen yılın ilk ateşli hevesiyle girdiğim ilk konkurda sonuncu olmadım diye sevinmiştim...

Bu yıl, birinci olamadım diye esefleniyorum... Öyle Ağabey... Kardeşin üç oya karşı iki oy olarak ikinci oldu... Şunu sana göğsümü gererek söyleyebilirim ki, birinci olabilirdi... Geçen yıl yirmi kişi girdiğimiz konkura bu yıl yedi sekiz kişi ancak giriyordu. Çünkü bu konkur yalnız «aslî» öğrencilere özgü bir konkurdu... Geçen yıl girmediğim aslî öğrenci konkurlarına bu yıl artık girebiliyordum. Bunu aslî öğrenci konkurlarını kazanmama borçluyum...

Hocam Çallı İbrahim Bey hevesimi her gün kırbaçlıyor... Ve ben bu yolda, daha kocaman adımlarla yürüyorum... Konkurda benim olduğumu bilmeden benim eskizimi çok beğenmiş ve bana oy vermişti... Sonradan benim olduğumu öğrenince çok hoşuna gitmişti... Füzenle çalıştığım bu konuyu bir de boyayla muhakkak yapmamı söyledi.

Konu, veda...

Ne güzel değil mi kardeş... «Salut.» Elveda demekti değil mi?

Sen bu sözcüğü ne kadar severdin. «Salut... bois couronné d'une vaste verdure!» diye bir şey vardı... Onu ben de ezberlemiştim... Veda... Düşündüm... düşündüm... Veda... Kaç bin türlü veda artık... Bir eskizde aranılacak bütün koşullarla birlikte, ben bu bin türlü biçimlerden hangisini saptayacaktım...

Saat dokuzdan, onikiye kadar düşünmek, bir sürü küçük, küçük parçalar çizmekle geçti...

Onikiden, ikiye kadar... Çalışmış ve eskizini hazırlamıştım...

Bu basitti... Bir iskele... Vedalaşan iki yolcu... Kayıkçı bunları seyrediyor. Ta uzaklarda bekleyen vapur...

Ama ben, bu kadar uğraşmalardan sonra, bunu yapacaktım.

Bir veda deyince, herkesin aklına gelecek şey... Bir vapur, bir tren... Yolcular... Ayrılan, vedalaşan yolcular...

Hayır...

Şrap!.. Bir vuruşta İngres kâğıdından bütün füzenler havalandı!.. Lamartine'den...

Dört saatlik çalışma da beraber... Ama bu havalanan füzen dumanı arasında daha basit veda ifadesi aklıma geldi...

Bir ağaç... Altında iki kişi... Birisi bir kadın. Ağaca dayanmış... Ayaklarının yanında genç bir çocuk, bir eli üzerine dayanmış, öteki eli uzaklara doğru uzatmış... Ta uzaklarda bir siluet... Bir atlı silueti...

Örselenen kâğıt üzerine iki saatte bunu çizdim. Bitirdim... verdim...

Kompozisyonu çok kuvvetli bulmuşlar, ifade enfesmiş!.. Ama çizgilerde bir ilkellik varmış... Düşünce kompozisyonla baş başa gitmemiş...

Oysa hocam... Kompozisyonu her şeyden üstün tutuyor ve bana birincilik veriyordu...

Hocam kl... Onun bana verdiği birincilikle her zaman övünüyorum. Gururla... Hocam yamandır...

Önümüzde daha epeyi konkurlar var... Boyalı eskizde çok umudum var... Bekle kardeş... emi.

Ama sen bana artık, hemen hemen hiç yazmıyorsun kardeş... Ne zamandan beri doya doya bir mektubunu okuyamadım. Yaz, Ağabey... Bana çok şeyler yaz... Hiçbir şey okuyamayan kardeşine, okuduğun şeylerden yaz... Onların özlerini göster. Hele onun bugünlerde bu şeye çok ihtiyacı var...

Onun adsız bir derdi var... Bir ruh derdi... Öyle bir ruh... hastalığı ki... Neyse kardeş... Şimdilik... bu kadar. Bir kere daha gözlerinden öper... Kocaman mektubunu beklerim.

Bedri

Ağabey, «L'art noweau»dan bir tane geldi, sonra kesildi.

13

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Dijon'dan İstanbul'a)

Dijon, 12 Mart 1930

Kardeşim Bedrim,

Ben gene geç kaldım. Olur şey değil... Belki, Bedrim, her zaman beraberiz de onun için acele etmiyorum.

Bedir, Sevgili Bedir, nasılsın?.. Kardeşlik gönderilir bir şey olsaydı, ondan sana yığın yığın gönderseydim. O kadar göresledim ki seni. Bana bir resmini gönder emi.

Trabzon'dan epey zamandır mektup alamıyorum. Ramazan ve bayram yorgunluğundan olacak. Evin hizmetçisi mektup beklediğimi biliyor. Her sabah, «İşte Trabzon'dan bir mektup!..» diye beni kandırıyor.

Ferit bile yazmıyor. Hatta çok zamandan beri. İhtimal yakında bütün mektuplar başıma konfeti gibi dökülecekler.

O kadar güzel bir kış geçiriyoruz ki Bedir. Nazar, göz değmesin. Güneş, her gün güneş ve masmavi bir gök. Ne yazık ki, bu güzel kış günlerini ancak penceremden seyredebiliyorum.

Artık her zamankinden daha az çıkıyorum. Üç

ay sonra imtihanı vermek umudunu durmaksızın beslemek gerek. Ama bu o kadar zayıf, o kadar zavallı bir umut ki... Düşün ki imtihanı kazanmak demek, sizi görmek demek.

Birkaç gündür akşam yemeğini odamda yiyorum. Çay, peynir, ekmek filan... Böyle daha tatlı oluyor... Küçük yemek odamızı, küçük sakat semaverimizi görüyor, muşamba kokusunu duyar gibi oluyorum. Hatırlamak ne büyük bir şiir Bedir.

Fehime Hanım teyzemiz demek yine küsmüşler ve her zamanki gibi gezmeye çıkmışlar. Babamın mektubunu okuduğum zaman cinlerim başıma çıkmıştı. İnsaf be yahu!.. Ben burada evimiz rahat, sakin olsun diye düşler kurarken, olan işe bak. Sudan bir şey için, anladığıma göre babam epeyce kızmış bu sefer.

Artık hiç tartışmaya gerek yok. Trabzon'da kaldıkça, ne annem, ne beybabam rahat edemeyecekler. Annem Trabzon'a gelmezden evvel hiç de böyle sinirli değildi. Serdarlılar bir araya gelince, iş çığrından çıkıyor vesselam!..

Bakalım işler nasıl gidecek, beybabam bir iş bulup Trabzon'dan başka bir yere yerleşmedikçe rahat nefes alamayacağım. Artık bu son kavga beni Trabzon'dan soğuttu. Şehir gözümde tütüyor o başka...

Eh? Dersler nasıl gidiyor Bedir? Daha konkur filan yok mu?

Geçenlerde bir sanat dergisi göndermiştim. Kapağına kanmıştım. İçinde fazla bir şey yoktu. Tuhaf değil mi, Dijon'da mükemmel bir sanat dergisi yok. Ben, hâlâ birini keşfedemedim. Bir daha Paris'e gidersem, bir gün senin için dolaşacağım.

Paskalya tatilinde Nancy'ye gideceğim. Bak, ne için... Orada bir Türk Talebe Cemiyeti var. Bir müsamere yapacaklarmış. Bütün Türk talebelerini davet ediyorlarmış. Bana da geçende bir davetiye geldi. Kabul ettim. Millî oyunlar yapacaklarmış, zeybek, karagöz filan... Konferans vereceklermiş, müsamere yarısından sonra balo olacakmış. Claude Farrère'i

de Paris'ten davet etmişler. Elçi ve müfettişler de çağırılmışlar, ilah...

Nancy buraya dört saat trenle... Buradaki bütün Türkler de gidiyorlar. Sabri Esat, Abdi Bey... filan... Abdi Bey ticaret okulunda dehşetli ün kazandı. Kâfir papağan gibi ezberliyormuş. İmtihanı herhalde kazanacak. Arasıra birisi yavaş yavaş kapıma vurur. Merhaba! Abdi Bey, buyursunlar, diye bağırırım. Beraber Trabzon'dan konuşuruz. Bana arasıra seni sorar, «Büyük adam olacak» der.

Cemâl ağabeyim, Niyazi ne âlemde allahaşkına, ne bir ses, ne bir nefes... Mektuplarını almayalı aylar geçti. Cemâl ağabeyin ayları gün yapmak âdetidir. Fakat Niyazi'ye ne oldu, çok çalışıyor herhalde. Öyle ya, son senesi.

Haa! sana Ferit'i soracaktım. Mühendisliktek! Ferit'i. Onu görüyor musun? Ne yapıyorlar? Ona karşı kabalık yaptım. Hiç mektup yazmadım. Gerçi sebep yok değildi, fakat yazmalıydım... Neyse... Hiç olmazsa sen bana hakkında bilgi ver.

Gelgelelim benim işlere Bedrim. İmtihan çok firaklı olacak. Sene başından beri çok istifadem oldu. Fakat henüz kendimi edebiyat sertifikasını almaya layık görmüyorum. Yaptığım görevler günden güne iyileşmekte. Ama amaç, henüz çok uzakta. Burada edebiyat bizdeki gibi rastgele değil Bedrim. Usul bilmek gerek, usul. Kişisel beğeninin ne yazık ki çok az değeri var. Zaten, Allah canımı alsın, bu seneki programda Lamartine'den başka hiç sevdiğim bir şair yok. Mükemmel bir plan, açık ve pürüzsüz cümleler yapmak, yazarı bütün düşünceleri ile sindirmek gerek.

Kısacası, imtihanı kazanmak sudan bir şey değil. İngilizce fena gitmiyor. Gulliver'den küçük küçük çeviriler yapıyorum. Latinceye hemen hemen baktığım yok, vakit yok ki...

Sana garip bir haber. Geçen sene lisede bir Suriyeli tanımıştım. Epeyce arkadaşız onunla... Daha, çok genç ve tecrübesiz olmasına rağmen, iyi çocuk... Liseye girdiğimiz zaman bize epeyce yardımı olmuştu. Şimdi Suriye'ye dönüyor. İstanbul'dan ge-

çecekmiş, fakat orada kimseyi tanımadığı için bana geldi. «Arkadaşlarından birisine yaz da, bana İstanbul'u gezdirsin» dedi. Bir gün kalacakmış. Bu işi sana havale ediyorum. İki haftaya kadar gidiyor. İneceği vapuru, İstanbul'a varacağı günü, saati sana sonra yazacağım. İnşallah, o gün dersin yoktur. Tanımak meselesine gelince, vapurdan inerken paltosunu (siyah) omzuna koyacak, başında siyah bir bere olacak. İsmi İzzittin, şüphelendiğine sorarsın. Ona da senin resmini göstereceğim. Eğer çok önemli ders yoksa bir gün izin alırsın. Fakat akşam gelirse, gerek kalmaz. Ona İstanbul'un en güzel yerlerini gösterirsin. Çok merakı var. Fransızcası oldukça kuvvetlidir. Bir gün eksersiz yaparsın. Oldu değil mi? Unutma sakın...

Epeyce konuştuk. Uzat gözlerini kardeşim. Sana sevgiler, sevgiler, sevgiler gönderirim. Mektup yaz. Hadi güle güle Bedrim, ruhum.

İşte sana helalinden yüz frank. Mümkün olsaydı yüzlerce gönderseydim. İktisadım bundan ibaret. Güle güle kullan emi...

Kardeşin
Sabahattin

14

(Büyük bir olasılıkla, birlikte
Fransızca çalıştığı Ferit)ten
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Trabzon'dan İstanbul'a)

Trabzon,

Bedri,

Uzun mektubunu aldım. Vallahi Bedri, senden mektup almak başka bir şey. Herhangi bir arkadaştan gelen bir iki yaprak mektuba benzemiyor. Ben de sana çok çok teşekkürler ediyorum.

Bu mektubu oldukça uzun yazacağım. Bilmem ki bu seni işlerinden biraz alarak, sana bir zararı olmasın. Bu konu ilk önce beni birden düşündürdü, ama ne çıkar Bedri, nasıl olsa yatarken bile mektubumu okumaya vakit bulur... Kısa mektubu hiç sevmem Bedri... Seninle bir araya gelsek, hep bir sayfa mı konuşuruz?.. Hayır, değil mi? O halde kâğıtta uzun uzun konuşmamıza ne engel var cici kardeşim?..

Büyük mektubunu almadan önce, Alistan'ın mektubu içinde gelen bir pusulanı almıştım... O vakit anlamıştım ki, daha mektubumu almadın... Onun için bana bu pusulada tembelliğimden dolayı biraz çıkışıyorsun...

İşte böyle gözümün nuru...

Sen o mektubu yolladığın gün, biz derhal okul kitaplığına saldırdık. Resmini ve yazını arıyoruz... Onbeş tarihli «Vakit» son sınıftan 112 Abdullah'ta imiş, ona gittim. O da, edebiyat öğretmenimizde (bunu sana sonra açıklayacağım) olduğunu söyledi. Tabii, ondan gidip, isteyemedik. Yalnız edebiyat dersini bekledik. O ders, öğretmen geldi. «Efendim» dedi, «şimdi, küçük hikâyeler okuyacağız» ve cebinden bir gazete çıkararak bize güzel bir hikâye okudu; bunun konusu o kadar güzeldi ki, sana aşağıda yazacağım... Ondan sonra Allstan'ın demesiyle cebinden onbeş tarihli «Vakit»i çıkardı ve Deli Ahmet'e okutturdu... «Ümitsiz»i. Ben bir kere «Serçe»de okumuştum. Sonunda gazeteyi öğretmenden aldık ve Beşyüz Kelime Hikâye Yarısması Birincisi İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Öğrencilerinden Bedri Rahmi Beyi gördük... Bu bizim Bedri idi... Bedri... Bizim Bedri... Sen söyle, şu durumda nasıl göğsümüz kabarmasın?.. Önümüze gelene hikâyeni ve resmini gösterdik... Yaz, Bedri... Yaz, mümkünse çalışma saatini ikiye ayır: birinde resim yapmak için, öbüründe hikâye yazmak için... Bu gerekli sana...

Galeride duygularını paylaşacak kimselerin olmamasından söz ediyorsun. Ahh, bu illet orada da mı var, ama ne yapalım kardeş... Bu böyle... Makine yüzyılındayız, ama Bedri, sen de sıkılmaz, için-

den gelen ruh duygularını fırçana söylersin. Senin sanatın var Bedri. Onunla başbaşa, elele ver, imkânı yok canın sıkılmaz... Arkadaşlarından bekleyeceğin kelimeleri sanatından bekle; göreceksin ki, o seni çok çok memnun edecek...

İstidadını ne güzel buldun Bedri. Bu senin için çok parlak bir talih meselesi. Oysa senin ulaştığın bu kadir bilirliğe bizler ulaşamayacağız.

Mektuplarında biraz resim filan yap... Çizgilerini orada görürsem, sırada defterine resim yapan Bedri gözümde daha iyi canlanacak. Ah, sen ne güzel bir çocuksun... Seni ne kadar seviyorum ben...

Şiir, resmin kardeşi değil midir? Bundan şüphe edecek arkadaşların varsa veya bunu duymayacak adamlarla (!) konuşuyorsan acırım onlara... Sanatları kör bir bekleme ile, kendilerinin mutluluk doruğuna erişeceklerine inanıyorlarsa, yazık onlara!..

Resim ki şiirin başka bir tecellisidir, şiirden uzak değil, onun can yoldaşıdır, hangi dahi bir vecd içinde ve ruhun derinliklerinden gelen bir duyguyla yapılmayan eser, yok olmaya mahkûm değildir?.. Bu böyledir Bedri, seninle aynı düşüncedeyim.

Şiiri, edebiyatı bir sinema perdesi arkasından gören arkadaşını o kadar iyi anladım ki... Bu bir tip, Bedri. Öyle bir tip ki, zamanımızda örneklerine çok, hem pek çok rastlanıyor...

Sana Burhan Cahit'in «Harp Dönüşü»nü övmüş, ama romanın nesini övmüş? ..... Eğer bir kadın düşmanı, nerede öyle okuduysalar ki bana dediğine göre, şüphe edilmez, romana yazık oldu... «Bir Kadın Düşmanı»nı okudum Bedri. Hem senin tavsiyen üzerine... ve ömrümde romanlarda binde bir rastladığım bir acı zevkle... bu bizim arkadaşımız; «Bir Kadın Düşmanı»nı okuduğundan söz ederken onu şöyle biraz hatırlamaya çalışıyor musun? Ve Homongoları, bu taştan adamın, köpükten daha yumuşak bir kalbi olduğunu hatırlamıyor musun??? Sonunda güçlü çizgileri hatırlıyorsun. Ayrıntılar aklından uçup gitmiş... ama üzülme, Bedri... O arkadaşın, istediği duyguyu, o hiç anlamamıştır... Üzülme... Belki onun kadar bilmezsin ayrıntıları, ama

Homongoların serüvenini gözlerin yaşararak izliyorsun, onu anlıyorsun, romanın şiirini içiyorsun. O bunu yapmamış ve bu şiiri içmemiştir... Sen Reşat Nuri'nin «Acımak»ını okudun mu? Hani ya, bir zamanlar Hayat'ta tefrika ediliyordu... Onu ben okudum Bedri, yanlış anlanan bir babanın, öldürücü bir hayat içerisinde, kalbi evlatlarının sevgisiyle yanarken, onların kendisinden nasıl nefret ettiklerini, okuyorken... ağlatıyor... yazıyor bu herif... İnsanların ince taraflarını gayet ustaca yakalıyor. Hastalıklı ruhları en ince yerlerinden yakalamasını öyle biliyor ki...

İstanbul'da, tanıdığımız yazarları görüyor musun Bedri? Şöyle yolda filan rastlamıyor musun?

Bedri, sana şimdi bir şey soracağım... Çeviri değil, bizim büyük yazarların yazdığı romanlardan, kadınsız bir roman hatırlıyor musun?.. Biraz düşün...

Ben iki gün önce, Reşat Nuri'nin böyle kadınsız bir romanını okudum, «Yeşil Gece...»

İçinde hiçbir kadın yok. Ama bu romana iddialı bir roman da denebilir... Kahramanımız bir softadır... Medrese eğitimi görmüş, sonunda kendi aklı ile her şeyi düşünmüş, her şeyi bulmuş ve öğretmen okullarından birisine gidiyor. Orada savaşına başlıyor. Sarık-Bilim savaşımı... Ve roman, büyük sayfalarını bu savaşımlarla dolduruyor. Roman iyi, ama Reşat Nuri'nin böyle yazılarını görmediğimiz için veya Reşat Nuri bize saf aşkın, derin bir hüznün, kalbi titreten bir yazının timsali gibi göründüğü için, ben bu eseri biraz yadırgadım. Belki sen de okumuşsundur... Reşat Nuri'nin diğer eserlerinden bir derece aşağı, ama sonunda roman kahramanının ilçeden, üzgün, perişan gidişi dokunuyor insana... Bugünlerde bazı yeni isimler dikkatimi çekiyor. Bunlardan birisi Sadri Ertem. Güzel hikâyeleri var. Onu hiç okudun mu? «Son Vakit»te yazıları çıkıyor. «Düşünceler» diye hikâyeler yazıyor. İşte bu adamın, «Vakit»in oldukça yeni bir sayısında edebiyatımız üzerine bir eleştiri yazısı çıktı. Diyor ki :

«Nâzım Hikmet bu çağın şairi oldu... Yepyeni bir görüş, çok başka bir duyuş sahibi bu adam.»

Aynı ekte, Refik Ahmet adında birisinin de yazısı daha var. Refik Ahmet şöyle başlıyor:

«Nâzım Hikmet bu sene üç şiir kitabı neşretti. «835 Satır, Jokond ile Si-ya-u ve Varan 3» ve sonra ekliyor: «Nâzım Hikmet öyle bir erkek sesi ile haykırıyor ki, buna ancak Namık Kemal'de rastlıyoruz... Evet, o Namık Kemal gibi haykırıyor. Şiirlerinde pervasız kafiye tertiplerinden, mısra düşüklüklerinden korkmadan içinden gelen kahraman —ki şiirin özüdür— kâğıda olduğu gibi yazıyor» diyor. Şimdi, seninle Nâzım Hikmet hakkında biraz konuşalım:

Bu adamın üç eseri çıkmış. «835 Satır, Jokond ile Si-ya-u ve Varan 3.» Ne kadar fena ki, ben bunlardan ancak «835 Satır»ı okumak şerefine nail oldum. Bilseydin Bedri!.. Bu kitapları ne büyük bir sabırsızlıkla bekliyorum. Gelmiyor ve ihtimal de gelmeyecek. «Jokond»un konusunu anladın mı? Bu güzel Bedri... Hele başlangıcı ne kadar hoş... Yahu, anlamıyorum bu adamı? Şu basit sözlerinde neler saklı... Ne güzel okunuyor. Savını ben de anlayamadım, ama ne zararı var; şiiri biraz anlıyoruz...

Jokond'un uçaklara binmesi, denizde iken gemiye düşmesi... ve sonunda okuyanların aklından geçecek bir eleştiri düşüncesini aşağıya yazması. Eseri okumadım, fakat çok güzel bir şey olacağından şüphem yok. Nâzım Hikmet'in son eseri olan, «Varan 3»ü okudun mu? Ben sana aşağıda «Vakit»ten kopya ettiğim, «Hasret» diye bir şiirini yazacağım. Eğer okudunsa, yazacağın mektupta birkaç satır gönder bunu, oku olur mu Bedri?.. Eser hakkında da biraz düşüncelerin vs. vs...

Ahmet Haşim'le olan anlaşmazlığını anlıyorum Bedri!.. Haşim, Nâzım Hikmet'i beğenmez: Çünkü onun tuttuğu yol büsbütün başkadır!.. O bize ne eserler, ne sedalar verdi!.. «Karanfil ve Piyale» şiirinin hayranıyım... Biliyorsun ki İsmail Habip'in dediği gibi bugün Hamit'ten sonra şairlik sıfatı Ahmet Haşim'e yaraşıyor; düşüklükleri çoktur, kelimeler gariptir, ama vardır şiirinde şiir!.. Olur ya!.. Beğenmez Nâzım Hikmet'i... Ama niçin beğenmiyor acaba!.. Sanatçı, sanatçıyı daha iyi anlamaz mı? Ha-

şim, Nâzım Hikmet'i eleştirebilir, ama ondan söz edildiği zaman dudakların burabilir mi? Kuşkusuz hayır. Ne üzüntüyle görülecek haldir ki, fesatlık en büyüklerimizin yüreklerinde bile kendine önemli bir yer ayırıyor. Gözlerini karartıyor, elini kalbine götürüp temiz bir yargıya vardıramıyor!.. Bu böyle Bedri..

Sonra, sor öğretmenine!.. Nâzım Hikmet'in en çok neresinden nefret ediyor!.. Bayağılık var mı şiirinde!.. Okuyana hiçbir şey söylemiyor mu?..

Kendisi gibi Nâzım Hikmet'in şiirlerinde çok ahenk görmediği için mi beğenmiyor?.. Ama amaç ahenkte değil, geliştedir!.. ki bir sanatçıdır, şiirin yalnız altun kafiyelerde, aruzun kıvrak ahengine oturmuş bir halde görünmeyeceğini pek iyi bilir! Anlamalı Nâzım Hikmet'i, yoksa kendi kendisinin hayranı mı? Yoksa şiirin başka bir alanda, kendi sınırı dışında dağılamayacağına kesin olarak emin mi?

Ahmet Haşlm'i severim, severiz, hepimiz severiz. Ama Nâzım Hikmet'e hakaret ederse bir sanatçıya yakışmayacak biçimde onunla alay ederse biraz soğuruz ondan!..

Ne iyi Bedri!.. Böyle adamdan öğretmen de var. Oh! ne kadar iyi!.. Seninle biraz eğlenmiş!.. Hayır Bedri eğlenmedi; eğer o eğlendiyse, emin olunuz ki acı bir duyguyla sizinle alay etti.

Siz onun öğrencisisiniz ve bir gün ona Nâzım Hikmet tarzında bir şiir defteri veriyorsunuz... Açıyor ve okuyor!.. Ve görüyor ki, güzel şiirler... Bunu yazan adamın, bu türde önde olan Nâzım Hikmet'i anlaması ve dolayısıyla onun şiirleri ile çok uğraşması gerek. Bu öğrencinin bu kadar düşünmesi, onun şiirindeki inceliği içmesi ve bir gün o türde çok başarılı eserler yazması İleride bu alanda en sadık adamlarından olacak olan bu çocuk onca alaya layıktır!..

İhtimal ki —öyle düşünüyor belki— ben onu anlayamadım? Zaten o, şiirlerinde anlaşılmaz!..

Niçin aruzla yazmadın!.. Niçin kulağa dan dan eden kafiyelerle şiirini süslemedin! Niçin her dizeyi

başıboş serbest bıraktın? Niçin ey yetenekli genç, niçin böyle yapmadın da öyle yaptın!..

Ama bir Ahmet Haşim'in sesi, bu «nezle görmemiş» ciğerlerden fışkıran nefesi örtebilir mi?.. Hayır! Yalnız, o ses de o gürültüden kaybolmasa...

15

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Arkadaşı Niyazi Beye
(Dijon'dan Ankara'ya)

Dijon, 10 Nisan 1931

Canım Kardeşim,

İmtihanının fena geçeceğini hiç tahmin etmiyordum. O kadar fena oldum ki... Ne talih!.. Ah! bu imtihanlar, bu imtihanlar. Ne kadar didiklediler bizi bu imtihanlar. Sakın çok üzülmüş olmayasın Niyazi. Adam sen de, bunlar dünyanın kıvır zıvırı...

Bu tür sonuçları küçümsemek, sanıyorum ki en makûl ve en hayırlı davranıştır. Başarınca sevinmek gayet kolay bir şey ve hayatta bütün sevincimizi ve iyi günlerimizi başarıdan beklemek çok çocukça olur.

Mektubun gecikmesine sebep, sana teselli diye kuru laflar yazmak istemeyişimdendir. İhtimal ki derhal yazmış olsam, mektubum tamamıyla karamsar olacaktı, çünkü fena halde kızmıştım, seni bir an evvel bu kıvır zıvırdan çıkmış görmek istiyordum.

Demek gelecek imtihan ağustosta... Hayırlısı bari. Hesap hendese, özellikle hendeseye çalışmamış olduğunu gayet tabii ve mantıklı buluyorum. Nasıl oluyor da bunlara öbürleri kadar önem veriyorlar. Artık lisede değiliz be yahu! Yetmedi mi bize hayatta, meslekte yararı olmayacak şeyleri öğrettikleri... Yetti değil mi, o şimdi başımızda hiçbir izi kalmayan şeyleri öğrenmek için kaybettiğimiz saatler...

Avrupalıların çok yakında uygulamak istedikleri usulü, mihanikî olmasına rağmen kabul etmemek mümkün değil... Hiç kimse mesleği ile sıkı bir bağlantısı olmayan bir şey öğrenmeyecek.

Gerçekten imtihanda öğrenciden istedikleri pek fazla. Hayat bu kadar istemiyor. Sonra, yirmibeş sene kafa patlattıktan sonra geriye kalan yirmibeş yılın mutluluğunun garanti olmayışı insanı isyan ettiriyor.

Vay canına be yirmibeş sene hazırlık... yirmibeş sene! İnsanların ya aklı yok, ya da hayatlarının kısa olduğuna akılları ermiyor.

Hazırlanmayı da yaşamak kabul etmeli, başka çare yok. Bari bu kadar hazırlandıktan sonra, hiç hazırlanmayanlar kadar iyi yaşamayı bilseydik. İnşallah...

İki sene talim yapıp, savaşa hazırlandıktan sonra ilk kurşunla, ilk dakikada ölenleri düşünüyorum.

Karamsar olmak enayilik şüphesiz, fakat bütün bu didinmelerin boşluğu o kadar açık ki, görmemek için kör olmak gerek.

Azizim, ben kararımı verdim. Hayatımı, günü gününe yaşayacağım. İçinde yaşadığım günde, hatta dakikada, mümkün olduğu kadar basit ve mümkün olduğu kadar temiz bir «memnunluk» bulmaya çalışacağım. Hayat kavgadır, kavga hayattır diyen vahşilere cevabım şudur: Hayat hayatı sevmek, hayatı sevebilmektir. Gerisi yalan...

Hayat ne ebedi, ne kısa, ne uzundur: Hayat bir an, şu içinde bulunduğumuz andır. İyi, fena, dertli, dertsiz. Başın mı dönüyor? Yorgun musun? Bir şeyden pişman mısın? İzzeti nefsin, vicdanın, kalbin rahat değil mi? Acizliğinden, bize toplumun verdiği kişilikten yakınıyor musun? Geleceğin öldü mü? Bir yığın kavramlara bağladığın varlık çürük mü?.. Aç pencereni... bir göz dolusu mavilik, bir ciğer dolusu hava... iç bütün bunları ve de kl: «Yaşamak, oh! Yaşamak. Bir avuç mavilik ve bir avuç hava!.. Ve gül bütün hırsınla, bütün kudretinle gül, gül, gül... boşluklara doğru.

Ve gül ki doldursun yaşamak, yalnız yaşamak

ve ruhunu koy düşsel bir martının ıslak kanatlarına. O zaman hayat serin bir meltem ve sen gülen, seven ve sevilen bir beyazlık.

O zaman hiçbir şey, yalnız temizlik, yalnız tanrısal bir yaşamak zevki.»

İşte böyle konur kocaman hayat, bir noktanın içine. İnsanları hiçbir güç, hiçbir ülkü, hiçbir kutsal şey istediği biçimde yaşamaktan alıkoyamaz. Ben böyle yaşamak istiyorum ve bunu en temiz yaşamak biliyorum. Gülerim bana hain diyecek kavgacılara, vatanperverlere, idealistlere, hepsine, hepsine. Çünkü iyi yaşamayı istemek en kutsal hakkımızdır. Ve çünkü bütün maddi hayatımız onun. Yalnız onun... Çünkü biz taa hücrelerimize kadar doldurduğumuz, bizim olmayan şeyleriz.

Bütün bunlarla demek istediğim şu ki Niyazi, bütün varlığımızı hayat kavgasına bağlamak bana pek ağır geliyor. İstiyorum ki yaşamak zevki denilen şey boğuşmaktan değil, tam tersine boğuşmamaktan çıksın. Yani bütün bu «kıvır zıvır»ın üstünde bizim, yalnız bizim beyaz ve serin bir bahçemiz olsun. Paskalya tatili iki gün sonra bitiyor. O kadar güzel havalar, mütemadiyen geziyorum. Evvelki gün bir bisiklet kiraladım ve kanal boyunca düz ve ağaçlıklı bir yoldan uzak köylere kadar gittim. Bir köy kahvesinde çok sevimli bir ihtiyarla konuştum. Ona şarap ısmarladım ve kendisine Türk olduğumu söyleyince gözleri iki karış açıldı. O Türkleri başka türlü zannediyormuş. Bana bir yığın sorular sordu. Sözlerime, özlemimi karıştırarak Türkiye'yi ona o kadar övdüm ki, «Genç olsam gider görürdüm oraları» diyordu. Dedim ki, «Bizim köylerde yolcular birbirine selam verirler. Köylüler kimseden bir yudum suyu esirgemezler. Oysa sizin memlekette, tanımadan birisine söz söylemek ayıp.» İhtiyar dedi ki, «Şehirlere uzak köylerde, böyle iyi âdetler varmış...»

Geçen hafta müfettişle konuşmak için, Paris'e gitmiştim. Malum ya, benim Fransa'da öğrenim sürem bu sene bitiyor. Ama Hükümetten aldığım bir yazıda bana lisans yapmaklığım gerektiğini bildiriyorlardı. Yani bu hazırlandıklarımdan başka, iki ser-

tifika daha. Müfettiş yazıp soracak ki, İngiltere meselesini unuttular mı, yoksa bir sene daha mı ilave ediyorlar, filan falan.

Haziranda iki sertifikanın imtihanını vermeye hazırlanıyorum. Başarırsam çok iyi olacak, yoksa Hükümet beni tembel zannedecek. Hayırlısı.

Her takdirde, Türkiye'ye geleceğim. Haziran sonlarında. İmtihana hazırlanırken gelip seni Ankara'da görürüm. Ve eğer imtihandan sonra sen de Cemâl ağabeyim gibi İstanbul'a gelirsen uzun ve mesut günlerimiz olur. Ama bunlardan çok fazla konuşmayalım, müthiş heyecanlanıyorum. Kolay değil, bu üç sene. Bu üç senede ana dilimi ancak yabancılarla o da pek az konuştum. Niyazi, sen bu hasreti biliyor musun? İnsan bazen yalnız başına konuşmak, konuşmak istiyor. Ah! Canım Türkçe, meğer onu bu kadar seviyormuşum. Geçenlerde sinemada Claude Farrère'in «L'homme qui assassina»sı* vardı. İstanbul'u görünce tabii heyecan başladı. Ama Fransızca konuşulmasına dayanamıyorum. Sonunda kadın, «Arabacı çabuk köprüye kadar» deyince heyecanımı zaptedemiyordum. Sonra yalnız bir kelime daha «Evet» ve hepsi bu kadar. Ne yazık. Şimdi bu cümleyi söyleyen aktrisi o kadar seviyorum ki.

Abdi Beyi tanıyorsun... Trabzon'lu... Seni çok sever, över. Paris'te onun da bir işi vardı. Beraber gitmiştik. Arasıra görüşürüz. O da gelecekte maliye müfettişliği imtihanına hazırlanmak istediği için, senin imtihan hakkında yazdıklarını ona anlattım. Çocukcağız ümitsizlenmeye başladı. İktisadı iyi biliyor, ama gerisinden boşum diyor. Size sordukları soru üzerinden konuşup, bana bir sürü isimler filan saydı, ama unuttum. Enfes bir soru cidden, fakat çok geniş ..... hakkında gazetelerde bir şeyler okumuştum. Ve öyle zannediyorum ki, bu yalnız bir soru için kâfi gelirdi. Abdi Bey diyor ki, zannına kalırsa bu soruya cevap verirken Türkiye'nin kullandığı usullerin gayet saçma olduklarını göstermek iyi olurdu. Ben de dedim ki, «Bizim usulümüz yok ki, tartışması olsun.»

---

* öldüren adam, MHE.

Bu soruyu soran hoca yaman bir adam olsa gerek. Türkiye iktisadiyatının en önemli noktalarından biri de budur zannediyorum. En iyi mal bizim, en fena biz satış yapıyoruz. Örnek: Burada Türkiye fındığını tanımıyorlar ve İspanya'nın bu çok bücür ve çürük fındıkları müthiş para ediyor. Bir avuç fındık beş frank, azizim. Tütünlerimizin ününden Amerika yararlanıyor ve Türk tütünü diye halka saman içirtiyor. Anlamıyorum neden burada her rejinin tütünü olsun da, Türkiye'nin olmasın? Bu kadar rağbeti olduğu halde, sahte sigaraların haddi hesabı yok.

Sonra mesela, Rumlar üzüm ve incirlerini bizden çok daha iyi satıyorlar. Ben bu işlerden çok anlamam, ama herhalde bu örnekler saçma değil, ne dersin?

Sorunun çevirisinden anlıyorum ki Fransızcan bir hayli ilerlemiş. Ne yazık ki bu ilerlemeyi bana daha bol örneklerle göstermiyorsun. Güya biz beraber çalışacaktık. Eğer böyle ufak tefek çeviriler gönderirsen, belki sana faydalı olabilirim. Mesela bu küçük cümlede Niyazi Efendi, cümlenizin bütünü fena değil, ama ayrıntılarda birkaç dikkat hatası var.

«Quel est le système qui est propre.» «Quels sont les systèmes qui sont propres» demek gerek. Sonra «marches mondiaux» yazacak yerde «marche mondial» yazıyorsun. Daha birkaç «a» unutmuşsun. Dikkat, mon chèr, dikkatsizlikten ben o kadar numara kaybettim ki.

Bir hata daha var ki önemli ve yararlı:

«Systèmes propres a toutes les nations» diyorsun. Bu «propre» ancak esas zati bilhassa (bir hassa) ifade için kullanılır. Düşünüyorum. Türkçede her millete mahsus usuller denmez. Usul bir hassa değildir. Hûlasa dediğin gayet iyi anlaşılıyor. Fakat bu deyim zayıf. Bununla beraber Fransız da aynı hatayı yapabilir. Eğer bu kadar inceliyorsan bu cümlenin en basit ve literal tercümesi: «Quels sont les systèmes, procedes employès par les nations (pays) pour la vente pour assurer la vente de leur produits sur les marches mondiaux.»

Son zamanlarda Fransız Morris Berdel'in Tür-

kiye üzerine yazdığı birkaç makale İstanbul'da garip eleştirmenler buldu. Suçladıkları bu makaleyi okumuştum, ama içinde Türkleri böyle ayağa kaldıracak hiçbir şey görememiştim. Ya yanlış yorum veya yanlış anlama var. İstanbul'u, İstanbul olarak seven, hem de çok seven bir yazar. Bazı tarihi güzelliklerin ihmal yüzünden kirlendiklerini söylüyor ve bir mezarlıkta Doğunun temiz ruhunu içmek isterken, ayağına bir sardalya kutusu takıldığını anlatıyor.

İstanbul'un birçok güzelliklerini, Avrupalıların bizden daha çok anlamaları pek gariptir. Morris Berdel üzüntüsünü gayet içtenlikle söylüyordu. Bilmem nasıl oldu da yazılarındaki derin sevgiyi, düşmanlık sayabildiler. Biliyorum ki Fransa'da fena düşünceli ve niyetli yazarlar çok, fakat bu adam değil herhalde. Sonra geçmişimize saygı duymadığımız bir gerçek. Niçin inkâr etmeli? Ayasofya'yı dansing yapmak isteyen bir Türk değil miydi? Deli, akıllı ne olursa, olsun. Ama bizim mazeretimiz var, çünkü devrim çok çabuk oldu ve uygar olmak, geçmiş ile ilgiyi tamamıyla kesmek şeklinde tecelli etti. Unutmamalı ki, eğer Morris Berdel, sardalya kutusunu bir Fransız mezarlığında görse idi, aynı şeyi söyleyecek ve milletini saygısızlıkla suçlayacaktı, çünkü bunlar güzelliğe tapan adamlar, güzelliğe saygı göstermeyen herkes düşmandır, kim olursa olsun. Ama bu düşmanlığın büyüklüğünü hatta kutsallığını anlamak ve onu siyasal düşmanlıkla karıştırmamak gerekir. Çok teessüf etmeli ki, İsmail Müştak Bey bu noktayı görmedi ve Morris Berdel'in son cevabı kendisi için hakikaten ağır, benim yüzüm kızardı doğrusu...

Adamcağız diyor ki, «ilk defa olarak sevdim ve sevgimi düşmanlık diye yorumladılar. Talihim yokmuş!»

Yine son bir Türk gazetesinde, İsmail Müştak Bey'in Claude Farrère aleyhine birkaç sözünü gördüm. Meseleyi bilmiyorum ve eğer yine bir yanlışlıksa ayıp, çünkü son zamanlarda Claude Farrère'in Türkler için Fransa'da yaptığı iyilikler söylemekle bitmez. Tam bir ay Fransa'nın bütün şehirlerinde, yalnız Türkler hakkında konferanslar verdi, övgü-

müzü dinlemekten başımız ağrıdı diyebilirim. Ehl bir Fransızdan başka şey beklenemez, zannederim. «Turquie Rèsuscitèe» adlı kitabını okudum. Eh, birader her Türk Türkiye'yi bu kadar sevse bize yeter. Sonra bu adam Pierre Loti gibi yalnız İstanbul'u sevmiyor ki, Türk olan herkesi ve her şeyi.

Devrimimizin ondan çok sevindirdiği bir yabancı olmadı.

İsmail Müştak Bey dedikodu yapıyor doğrusu. Dostlarımız bizden yüz çevirse bile, gerçek bir Türk bundan şikâyet etmez ve en soylu cevap susmaktır. Dedim ya dedikodu sevenleri, sevdiklerine pişman edecekler.

Mektubunu bekliyorum. Seni kocaman kocaman özlemlerle kucaklarım Niyazim, kardeşim.

Sabahattin

16

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İngiltere'den .....)

İngiltere,

Kardaşum,

Dün sabah ansızın baskın veren mektuplarını güçlükle okuyabildim. Okuldan, okula. Sabahleyin bazen altı buçukta uyanmak zorunda kalıyoruz. Hesap et artık. Bugün Londra dışında (iki saat kadar uzakta) bir lisede idik. Ardı ardına yedi Fransızca dersine girdik. Hocaların yanına müfettişler gibi kurulup oturuyorduk. Müdür bize nasıl yaranacağını bilmiyordu. Öğlende kendi evine yemeğe götürdü. Karısını, çoluğunu çocuğunu tanıştırdı bize. Rastlantı bu ya Oxford'un Fransızca müfettişi orada idi. Çok yararlı oldu. Yarın öbür gün boşuz, ondan sonra daha bir sürü okul var.

Senin aşağılık eleştirmenin dediği bana vız geldi. Hatta üstelik bir faux naif sözcüğü bana bazı ruhsal estetikle ilgili fikirler bile esinledi. Anlatmaya başlarsam pek uzun olur, ama şu kadar söyleyeyim: Faux-naif «naif expres.» Zaten «faux» olmak sanatta bir kusur olamayacağı gibi, Oscar Wilde'inki gibi esastır bile. Sanatçı, peygamber gibi cins bir «sahtekârdır,» bir göz boyayıcı!..

Naivitè'nin bir stilizasyon şeması olarak alınabileceğini tabii, Van Gogh pek çakmaz. Yapacak yetenekte olsa idi bir şeyler anlardı. Sahte gevezelikler diye bir makale tasarlıyorum. Sen işine bak evlat, amaç güzellik yaratmak. Seyircileri dinlersen, vay haline.

Babamdan mektup, gazeteler ve gazeteler içinde sigaralar. Babacık senin Paris'te kalabilmen için uğraşıp duruyor. Bir taraftan da benim İstanbul'da kalabilmem için. Niyazi'nin mektubunu gönderiyorum. Müfettişle tekrar konuşman ve bir senedi daha yazman, yazmanızı gerek. Belki müfettiş sana bir dilekçe karalaması yapar. O, tabii denecek lafları daha iyi bilir. «Hâkimiyeti Milliye»de güzel bir şiiri çıktı. Güya bulup sana gönderecektim, kaybettim. Belki de sen okumuşsundur.

Bizi müthiş telaş aldı. Benim paramın yetişmesi gerekti. Tabii yetişmedi. Yani tam aybaşında meteliksiz kalacağız. Eğer aylıklar rastgele tez gelmezse ki, geç kalması çok olasıdır, bu ay yandık. Buradaki Türk ahbaplardan metelik çıkmıyormuş. Aman sen de dikkatli davran, gelecek ay herkese geç gelirse, çocuklardan borç da alamazsın. Mektubu bitiriyorum, göndereyim de yarın başka yazarım. Herkese selam, sana canım ve kocaman hasretim... kocaman... kardeşum, canım.

Gene eve seyrek yazıyorsun. Bu ay babama para göndermesini yazmış mıydın? Merak ediyor.

Sabahattin

17

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Lyon'dan Trabzon'a)

Lyon, 18 Mart 1932

Babacığım,

Bugün yarın derken on onbeş gün oldu, ne sizlerden iki satırcık alabildik, ne bizden yazmak nasip oldu...

Bu mektupsuzluk son günlerde beni eni konu üzmeye başladı, ağabeyin sabah akşam başını ağrıtıyorum «Bugünlerde mektup yok» diye...

Dün bankadan «altıyüz frank» aldık... Para tam zamanında geldi... Ama beli bükük geldi... Hesapça bu ay Paris'e gidiyordum.

Paris'te barınmak sorununu uzun uzun ağabeyle düşünmüştük... Ve size de yazmıştık...

Paris'e gidecek, ucuzca bir oda arayacaktım. Atölye parasını konuşacaktık... Eğer bütün bunlar evdeki pazara uymazsa, biz son günlerde açılan oldukça önemli birkaç resim sergisini gezip yine Lyon şehrine dönecektim...

Ama bütün bu işleri yapmak için, bu ayın başında sizin göndereceğinizi yazdığınız paranın gelmesi gerekti...

Önümüzde «Paskalya tatili» var... Bu tatil esnasında müzeden çok sevdiğim bir resim kopye edeceğim... Henüz izin almadım... Ama bir Fransız arkadaşla bu sorunu çözümleyeceğiz... Bu resim çok sevdiğim bir ressamın en iyi resimlerinden biridir. Goguin'in «Tahiti kadınları...» Başarabilirsem, dönüşümde boş dönmüş olmayacağım...

Onbeş gün oluyor, burada bir atölyede çalışıyorum... Böyle bir yeri resimden çok Fransızca konuşabilmek ve dinlemek için istemiştim... Ama oldukça pahalı. Ayda ikiyüz frank. Bizim parayla onbeş liradan fazla ediyor... Ama bizim hesapta onbeş gün

bu atölyede çalışıp ancak, «yüz» frank verecektik... Bu onbeş gün sonunda, paramız gelmiş bulunacak ve ben de Paris'e gidecektim...

Bu durumda Paris'e gidemeyeceğim... Ama, aksi gibi Paris'e gitmek için ikinci bir vesile: öğrenci müfettişi Tevfik Bey Bakanlık emrine alındı, geçen gün çocuklara ayrı ayrı tebliğ etti... Raslantıya bakın ki, adamcağız da teftişe çıkmıştı. Bir iki hafta önce buradaydı. Tevfik Beyle Paris'te görüştüğümüz gün bize şu benim Hükümet hesabına geçmem için oldukça umut vermişti.

«Bu yıl Fransızcaya çalışırsınız, gelecek yıl iki öğrenci gelecek.. yerleri hazırdır... Bunlardan birisinin sizin olmanız için elimizden geldiği kadar çalışırız,» demişti...

Fransızca öğrenmek için liseyi ilk o bize salık vermişti...

Buraya teftişe geldiği zaman bir türlü fırsat bulup bu meseleyi kendileriyle konuşamadık... Burada bir sürü hükümet hilesi var... Onlarla uğraşıyoruz... Bize sıra gelmedi. Ama Paskalya tatilinde Paris'te bulunduğum için orada gidip görürüm, diyordum... Şimdi adamcağız Ankara'ya dönüyor... Gitmeden kendisini görüp, bu işi tazelemek ve yapmak gerektiğini öğrenmek isterdim...

Kısacası babacığım, bu adamcağız bu işi isterse herhalde yapar... Ve bizim «külüstür ressam» da Avrupa'da iki üç yıl daha kalır da belki bir şeyler öğrenir. Babacığım, bu yıl ağabeyle Fransa'ya gelişimin hikmetini ve sonuçlarını düşünüyor da hayret ediyorum... Fransa'ya gelişim muhakkak ki hayatımda büyük bir dönüm noktası oldu... Bir defa burnumun hizasına yürüdüğüm İstanbul'daki Akademi yaşamını gözümün önüne getiriyorum... Birinci yılım git gel ile geçmişti... İkinci yılım bir parça verimli oldu, bir şeyler öğrendim... Orada kalsam üçüncü yılım nasıl olacaktı? Belki üçüncü yılımda hocalığı terk edecek... herhangi bir resim öğretmeni olup gidecektik... Yine resim öğretmeni olacağım, babacığım... Ama, bomboş, sıradan bir öğretmen değil...

Trabzon'dan İstanbul'a geldiğim zaman, Aka-

demide ilk günlerim pek feci olmuştu... Resmi ne kadar yanlış, ne kadar gülünç anlamıştım. Bütün yıl bu gülünç anlayışları sökmek için uğraşmak gerekti... Şimdi burada resim anlayışım değil, babacığım, onlardan söz etmeyeceğim. Ama, harıl harıl işleyen üniversiteler, kitaplıklar, konferanslar gördükçe, başımın ne kadar küçük, ne kadar dar ve ne kadar zavallı olduğunu anladım...

Babacığım Fransa'ya gelişim bana üç dört yıldır unuttuğum bir şeyi bağışlayacak: «Okumak zevki.» Şu muhakkak ki, iki yıllık Akademi yaşamımda doğru dürüst bir şey okumadım.. Akademinin kitaplığında gerçi az dirsek çürütmedim... Ama işim gücüm sevdiğim sanatçıların tablolarının röprodüksiyonlarını incelemekti... «Okumak zevkine» gerçi henüz kavuşamadım... Ama okumak, muhakkak okumak gerektiğini tamamıyla anladım... Dil öğrenmek!.. Kimi zaman, «Galiba bir parça geç kalmışım» diye üzülüyorum... Ama kimi zaman içime büyük bir cesaret geliyor...

Babacığım, şu muhakkak ki iyi bir Fransızca elde etmek için, burada aşağı yukarı iki yıl kalmak gerek... Hükümet hesabına geçmek, benim için ne kadar hayırlı olacak... Müfettişe hiç olmazsa bir mektup yazıp, durumu anlatmalı... Ağabeyle yarın yazacağız... Siz de babacığım, Salih Zeki Beye yazsanız, yoksa biz Salih Zeki Beye yazalım mı?... Burada iki yıldır kendi hesabına «Kimya» yapan bir arkadaş.. Uğraşmış, Hükümet hesabına geçmiş. «Gemisini yürüten kaptan.» Oysa kelli felli bir zengin çocuğu...

Babacığım... hükümet hesabına geçsem çok iyi olacak... Ama, olmazsa yine gam yemem... Babacığımın sayesinde, bir yıl içinde ne gördüysem, ne öğrendiysem, onlardan yararlanmaya çalışacağım...

Ve herhangi bir «resim öğretmeni» olmayacağım.

Yarın anneciğe ve kardeşlerime de ayrı ayrı yazmak istiyorum. Ağabey de yazacak... Hepsini ayrı ayrı kucaklar, yanacıklarından öperim.

Babacığımın saygın ellerinden öperim.

Bedri Rahmi

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Lyon'dan İstanbul'a)

Lyon, 25 Temmuz 1932

Babacığım,

Tam on günden beri büyük, çok büyük bir ruh mücadelesi içinde bulunuyorum. Size başlayıp bitiremediğim mektuplar o kadar çok ki, evvelki gün mektubunuzu aldığım zaman kararımı vermiştim: Size en küçük bir üzüntü vermekten, en hafif bir kınamanızı işitmektense, derdimi gizlice boğmak için bütün gücümü sarfedeceğim. Bu gece, ruhunuzun büyüklüğü karşısında bu kararı pek korkak olarak, içimde birdenbire doğan ümitle yazmaya başlıyorum.

Her şeyden önce babacığım şunu söyleyeyim: hayatımı çoktan size adadım. Gönülden ve kesin rızanız olmadıkça, hiçbir şey, hiçbir şey yapmayacağım. Bu kutsal görev karşısında en küçük bir zayıflığı, kendimi affedemeyeceğim, affetmeyeceğim. Buna rağmen size yapacağım itirafın bir «cüret» olarak görünebileceğinden korkuyorum. Size kalbimi açmakla bir kusur işlemiş olursam çok mutsuz olacağım.

İşte babacığım,

Bundan üç ay önce Lyon'da okuyan Türk kız arkadaşlarından Gülfeza bize, Matmazel Georgette Gibse isminde, kendi isteği dışında dişçilik öğrenimi gören ve ailesi burada olamadığı için öğrenci yurdunda kalan genç bir Fransız kızını «çok yakın arkadaşım» diye tanıştırmıştı. Onu hepimiz sempatik bulmuş ve o günden sonra imtihanlar başladığı için bir daha görmemiştik. İmtihanlar bittikten sonra Gülfeza bizim lokantada yemeğe başladı ve Bedir'in defterindeki karikatüründen başka bizde bir şey bırakmamış olan, Fransız arkadaşını da beraber getirdi. Her ikisi de neşeli ve zeki oldukları için memnuniyetle beraber çıkıyor, konuşuyorduk.

Bir akşam, beraber sinemaya gitmiştik. Çıktıktan sonra, onları öğrenci yurduna kadar götürdüm. Epeyce uzun olan yolda, başkalarını pek ilgilendirmeyen bir konu üzerinde (Dostoyevsky'nin romanları üzerinde) Georgette'le konuşmaya başladık. Fikirleri basit olmakla beraber beni çok ilgilendiriyordu. Ertesi gün onun hakkında Gülfeza'dan bilgi aldım. Lyon'dan iki saat uzaktaki Montelimar şehrinde oturan ve bir ticaret kumpanyası adına iş gören bir tüccarın kızı imiş. Ailesi uzun zaman Cezayir'de kalmış ve üç yıl önce kızın üniversite öğrenimi yapması için Fransa'ya gelip yerleşmiş. Pek neşeli ve biraz hoppa görünmesine rağmen, çok ince ve temiz duyguları varmış, vs... Ertesi günden itibaren lokantaya gelmeye başladılar. Her gün kâh neşeli, kâh ciddi tartışmalar yapıyorduk. Gülfeza Türkiye'ye gitti. Fransız kızın ailesi onu Montelimar'a bir gün için çağırmıştı. Bize bu basit Fransız ailesinden iyi bir izlenim aldığını yazarken, «Georgette»i Lyon'da kalacağı kısa süre içinde, yalnız bırakmamamızı ima ediyordu. Georgette burada onbeş gün daha kaldı. Bu süre içinde hemen hemen her gün beraberdik. Sabahleyin saat yediden onbire kadar okula gidiyor, yemekte buluşuyor ve çoğu kez akşama kadar konuşuyorduk. Bedir burada olmadığı için ve derslere henüz ciddi bir şekilde başlamadığım için vaktim eleverişliydi. Bütün bu ayrıntılarla başınızı ağrıtıyorum. Ama hiç beklemediğim bir duygunun içimde nasıl doğduğunu anlatmak istiyorum. Bir gün Georgette benimle konuşmaktan zevk aldığını söyledi. «Öyleyse zevkiniz pek yavan» dedim. Güldük. Birkaç kez beraber müzeye gittik. Güzel bulduğu şeyler karşısında âdeta haykırıyordu ve ben bu ruhun içten gelen tepkilerinden zevk alarak, ona daima güzel şeyler göstermek istiyordum. Ona kardeşimin ressam olduğunu söyleyince çok sevindi. O da küçükken resme heves ediyormuş, bu sanat sevgisi bizi çok yaklaştırdı.

Bir gün Georgette lokantaya gelmedi. O günü hiç unutmayacağım. Garip bir boşluk hissettim. Önce bunu bir alışkanlığın ansızın bozulması diye açık-

ladım, ama içimde burkulmaya benzer bir şey kalıyordu. Eve geldim. Bir türlü okuyamıyordum. Acaba, acaba, diyor sonra kendi kendime gülüyordum. Georgette'e karşı bir öğrenci arkadaşlığından başka bir şey duymam pek gülünç olurdu. Bununla beraber niçin şimdi; tanıdığım birçok kız, üniversite arkadaşları bende buna benzeyen bir boşluk uyandırmamıştı diyordum. Sonunda kendi kendimi yendim. Ertesi gün buluştuğumuz zaman, önceki gün duyduğum duyguya gülüyordum. Cebimde kalan elli frangı Bedir'e gönderdikten sonra, ancak lokantaya gidebiliyordum. Birkaç gün çalıştığımı mazeret göstererek beraber çıkmadık. Bir gün Grenoble'a giden sevgili bir Türk arkadaşım «Hamdi», bizi bir gün için çağırdı. Gittik. Hamdi bana birkaç frank borç verdi. Birkaç gün daha beraber çıktık. Sonunda Georgette'in okulu bitti. Gitmesi gerekiyordu. Telgraf çekerek bir gün daha kaldı. Benim için kaldığı aklıma bile gelmemişti. Nedenini sordum. Çok gizli bir iş için dedi. Israr etmedim. Ertesi gün garda içimde burkulma başladı. Gülünç olmaktan ödüm kopuyordu. Duygularımı gemlemek için harcadığım çaba, yüzümde görülecek diye korkuyordum. Bir söz söylemek için, «Ne garip,» diye kekeledim, «yirmi günden beri hep beraberdik. Artık birbirimizi hiç görmeyeceğiz. Bir Fransız, bir Türk! bir an yaklaştıktan sonra birbirini kaybeden iki yıldız.» «Belki gelecek yıl başında görüşürüz,» dedi, «çok az muhtemel» dedim. «Size mektup yazabilir miyim?» diye sordum. «Ne yazık ki hayır,» dedi, «ailem bu konuda çok bağnaz. Annem bazı mektupları açıyor ve erkek imzası görünce kıyameti koparıyor. Ancak burada bulunduğum sürece erkek arkadaşlarıma yazabiliyorum.» «O halde, Allahaısmarladık.» Ve tren kayboldu.

Eve döndüğüm zaman sanki her şey değişmişti. Uzun bir çaresizlik devresinden sonra, kendimi yenerek : Haydi, unut artık şu Fransız kızını dedim ve güya unutmaya başladım. Birdenbire kendi kendime, «Niçin Georgette Türkiye'de doğmadı? Birbirimizi ne kadar iyi anlıyorduk,» diyordum. Beni bu kadar ilgilendiren bir varlığı unutmak zorunluğu ne garip.

Üç günden sonra, bir mektup alıyorum. Hiç beklemediğim bir mektup. Gözlerime inanamıyorum: Benim duyduğum şeyleri, o da aynen duymuş, aynen ve tamamen. İlk gün odasına kapandıktan sonra, annesi merak etmiş. Nihayet Georgette, bütün duyduklarını söylemiş. Annesine, benim Türk olduğumu söyleyince, kadıncağız kızına unutmayı salık vermiş. O isyan etmiş ve «biz Fransız ve Türk olmazdan önce iki insanız» demiş. Nihayet annesi, Georgette'i fazla yormak istememiş ve mektuplaşmamıza izin vermiş.

İki haftadan beri, her gün bir mektup alıyorum. Her mektup bir azap. Hayatlarımızı birleştirmek için her fedakârlığı yapacağını söylüyor. «Türkçe öğrenirim, Türk olurum, Türk Üniversitesinde eğitimime devam ederim. Tamamen bir Türk kızı olduktan sonra ne sakınca kalır,» diyor.

Ben bütün bunlar karşısında tamamen şaşırmıştım. Ona ilk sözüm, her şeyi babama yazacağımı vaadetmek oldu. Benim için işkence bu vakitten sonra başladı. Nasıl, nasıl yazacaktım. Babacığım, benim hakkımda ne düşünecek, diye başımı ellerimin arasına alıyor, çaresizliğime lanet ediyordum. Bugün tahammülümün sonu oldu.

Üç gün önce aldığım bir mektupta Georgette beni Montelimar'a çağırıyordu. «Sizi mutlaka annemle tanıştırmalıyım. Sizi tanıdıktan sonra, başka düşünecek.» Gittim. Babasının evde bulunmadığı bir saati seçtik (çünkü babası henüz bir şey bilmiyor). Annesi oldukça aydın bir kadın, beni gayet iyi kabul etti. Önce başka şeylerden söz ettik. Georgette bana büyük bir sürpriz yaptı. Biz annesi ile konuşurken, birden içeriden piyano sesleri gelmeye başladı. O, meğer çok iyi piyano çalıyormuş. Bu sürprizden cesaret alarak, «Madam» dedim, «Georgette'in size söylediği şeylerden hiç merak etmeyiniz. Biz iki öğrenci arkadaşız. Ayrıldıktan sonra arkadaştan daha yakın olabileceğimizi hissettik. Ben Georgette'e yalnız bir şey vaadettim: babama yazmak.» O, cevap olarak, «Bana yalnız kızımın mutluluğu gerek. O sağlandıktan sonra, seçme kendisi-

ne aittir.» O sırada, Georgette atılarak, «Anne, eğer mutlu olmamızı istiyorsan, bizimle beraber ol. Bize yardım et. Babamı kandır. Biz, Rahmi ile beraber çalışacağız. Mutlu olmamıza hiçbir şey engel olmayacak,» diye bağırdı.

Ayrılırken Georgette'e sordum: «Gerekirse beni kaç yıl bekleyebilirsiniz?» «Gereği olduğu kadar» dedi. Ona, niçin siz Türk doğmadınız diye bağırmak istiyordum. «Babamın cevabından önce bana hiçbir şey sormayın, çünkü acı çekiyorum,» dedim.

İşte babacığım. Hiçbir arkadaşımın, hatta kardeşimin bile henüz bilmediği bu hikâyeyi size anlattıktan sonra, ellerimle yüzümü kapatmak istiyorum. Neler düşüneceksiniz? Daha dünkü mektubunuzda ağırbaşlı sıfatına layık gördüğünüz oğlunuzun, bu hali, size nasıl etki yapacak? Beni, Fransa'ya gelip herhangi bir kadına tutulan gençlere benzetmeyeceğinizden emin olduğum halde, korkuyorum. Herhangi bir şekilde üzüleceğinizi düşünmek, beni deli gibi sarsıyor.

Sizden yalnız bir şey istiyorum Kalbinizin sesi. Maddi birçok güçlükleri düşünmeden önce, babacığım bana ne diyor? Onun kalbi isteği olmadıkça, bence hiçbir geleceğin tadı yoktur. Eğer onun büyük ruhu bize kucağını açarsa, diğer bütün güçlüklerle boğuşacak gücü kendimde buluyorum. Aslında Georgette her fedakârlığı yaptıktan sonra, olmayacak hiçbir şey kalmıyor. Yalnız, yalnız sizin kalbinizi istiyoruz. Sizin kalbiniz, tabii anneminki demektir.

Geleceğe ait şimdilik bir şey yazmıyorum. Ama Georgette'le mektuplarımızda, belki vaadedilmiş olmayan bir hayattan söz ettik. Onu, nasıl kazanabileceğimizi düşündük.

Babacığım, mektubunuzu titreye titreye bekliyorum ve dizlerinize kapanarak, ruhunuzun sesini bekliyorum.

Oğlunuz
Sabahattin

Yaprak geldi. Ama evden çıkmıyorum. Bedir'e, para vermesi için dün Paris'teki bir arkadaşa, Enver Ziya ile yazdık. Bedir'den her gün mektup alıyorum. Şimdiye kadar tanıştığı ressam arkadaşları sayesinde hiçbir sıkıntı çekmemiş. Mektubunuzu gönderdim. Adres : 41 Boulevard de Montparnasse
Hotel d'Alincon
Paris VI

19

Babasından
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 31 Temmuz 1932

Gözümün Nuru,

Senin Paris'e geçtiğini öğrendiğimizden beri buradaki adresini de öğrenmek ihtiyacı ile kıvranıp duruyorum. Sonunda bugün gelen ve ayın 25'inde başlamış, 26'sında bitirilip postaya verilmiş olduğu anlaşılan mektubun beni bu meraktan kurtardı. Dün de ağabeyinden bir mektup almıştım, ama bilsen ne mektup... Günün birinde Sabah'ımdan böyle bir mektup alacağımı hiç aklımdan geçirir miydim? Onun soylu ve özlü ruhunda böyle bir kıyamet kopacağını kim düşünebilirdi! Dünden beri derin, büyük bir üzüntü içindeyim. Bu mektuptan ne eve ne dışarıdan kimseye bir şey açmıyorum. Oysa derdimi dökecek içten bir yüreğe şu an ne kadar ihtiyacım var. Zavallı annen de burada değil. Evdekiler (Nebahat Hanımla çocukları da dün geldiler. Dün akşam üzeri Kuzguncuğa paşanın hemşiresine gittiler. Hava değişimi için gelmişlerdi), «Durumu merak ettik, pek düşüncelisiniz, ne var? Bir taraftan kötü bir haber mi aldınız?» diye sıkıştırıyorlar beni. «Hayır, hiçbir şeyim yok, yorulmuşum» falan diyerek bu can sıkıcı sözleri geçiştirmeye uğraşıyorum. Şimdi sen de meraklan-

dın. Ağabeye ne olmuş ki diye sabırsızlanıyorsun... Bak ne olmuş. Sabahattin, sen Paris'e geçtikten sonra sonu neye varacağı belirsiz bir aşk serüvenine sürüklenmeye başlamış. Lyon'da okuyan Gülfeza adında bir Türk kızının aracılığı ile daha önce sen de Lyon'da iken tanıştığı, Georgette Gibse adındaki fettan ve sempatik bir Fransız kızına, sonradan yani buluşmalar sonunda abayı yakmış... Kurnaz Fransız kızının ağabeyini yaman bir aşk tuzağına düşürdüğünü hissediyorum. Olabilir ki Sabahattin'in inanışına göre kızcağız bu aşkında samimidir. Ama her ne olursa olsun, Sabahattin karşısına çıkan bu çekicilikten kendisini kurtarmaya çalışmalıydı. Herhalde gücü yetmedi. Yenildiğini hissediyorum. Nefsiyle birçok savaşımdan sonra, bu kıza karşı ruhunda meydana gelen eğilimi bana bildirmek zorunda kalıyor ve yazıyor, «Kalbimin sesini» bekliyor. Benim kalbim evlatlarımın mutluluğu ve istekleri ile doludur. Vereceği ses de bundan ibarettir. Sabahattin'in insanca bir zaaf ile yenildiği bu eğilimi sonucunda ise, onun için, sizin için, bütün ailemiz ve vatanımız için hayır göremediğim için, kalbimden ona çıkacak ses de tabii, «Oğlum, korkunç bir uçurumun kenarındasın, geri dön, ayağını denk al» demekten ibaret olacaktır. Georgette, memleketine yani Lyon'un Montelimar kasabasına gittikten sonra Sabahattin'le her gün mektuplaşıyor. O da bu çağrıya uymak gafletinde bulunuyor. Gidiyor. Mesele kızın babasına henüz açılmamış. Yalnız annesi kızının halinden kuşkulanıyor. Sıkıştırıyor. Kız, sonunda Sabahattin ile sevişliklerini, bir Türk ve bir Fransız olmaktan önce birer insan olduklarını söyleyerek annesinin evetini alıyor. Baba evde olmadığı bir zamanda Sabahattin'i, annesi ile tanıştırıyor. Sabahattin kızla hayatını birleştirmek için, benim onayımı soracağını ve benim kabulüm olmadıkça bir şey diyemeyeceğini söylemiş. Kız da annesine, «Anneciğim, eğer mutlu olmamızı istiyorsan, bizimle beraber ol, bize yardım et, babamı kandır, biz Rahmi ile beraber çalışacağız. Mutlu olmamıza hiçbir şey engel olmayacak. Ben Rahmi'yle, hayatlarımızı birleştirmemiz için her fedakâr-

lığı yapacağım. Türkçe öğrenirim. Türk olurum. Türk Üniversitesinde öğrenimime devam ederim. Tamamen bir Türk olduktan sonra, ne sakınca kalır ki» diyor. Sabahattin, ayrılırken kıza soruyor, «Gerekirse kaç sene bekleyebilirsiniz?» Kız cevap veriyor: «Gerektiği kadar.»

Sabahattin kıza, «Niçin, niçin Türk doğmadınız?» diye bağırmak istiyor ve «babamın cevabından önce bana hiçbir şey sormayın. Çünkü acı çekiyorum» diyor.

Ağabeyin, bu serüveninden henüz hiçbir arkadaşının, hatta senin bile haberin olmadığını ve bu hikâyeyi ibana söyledikten sonra, ellerini yüzüne kapamak istediğini yazıyor. Keşke bana yazmazdan önce sana haber verse, seni Lyon'a çağırsa idi. Ya da bir an için olsun, Paris'e senin yanına gelse idi. Derdini dökse idi. Sen mutlaka onu tedavi eder, bu çıkmaz yoldan, daha ilk adımlarını atmadan kendisini gerçek hayata getirirdin. Ben bugün ona yazacağım, ama çok korkuyorum ki geç kalmış olmayalım. Sen bu mektubu alır almaz, ya hemen trene atlayıp ağabeyinin yanına koş, ya da bir bahane ile onu Paris'e çağır. Konuşunuz, dertleşiniz. Bu mevsimsiz aşk, henüz kök salmadan, kalbinden attırmaya çalış. Mektuba iliştirdiğim yasa suretini dikkatli okuyunuz. Sabahattin, mektubunda benim bu işi kabul edersem, maddi güçlükleri göze aldığını yazıyor. Bunun manasını anlayamadım. Maddi güçlük, öyle bir dağ ki aşılmaz. Bu yasanın anlamı şudur: Yabancı kadınlarla evlenenler devlet hizmetine alınmazlar. Oysa Sabahattin, Hükümetimize karşı bir taahhüt altına girmiştir. Sekiz yıl zorunlu hizmet borcu yüklenmiştir. Yabancı bir kadınla evlenince, hükümetimiz tabii onu memurluğa atayamayacaktır. Bunu da Sabahattin kendisi, yasaya aykırı davrandığı için, Hükümetçe kendisine yapılan öğrenim giderlerini, Hükümete ödemek zorunda kalacaktır. Yoksa, Sabahattin bu kızla evlenip orada kalmak, herhangi bir meslekte çalışarak hayatını kazanmak umudunda mıdır? Böyle bir umudun ne kadar ham hayal olduğu meydandadır. Bir defa Sabahattin'in Türkiye Cum-

hurlyeti Hükümetine karşı yüklendiği bir görevi başarması bir namus ve onur borcudur. Bu ancak, o Hükümetin yasalarına uyarak ödenebilir. Meselenin öbür aşamasındaki korkunçluk da şudur:

Sabahattin, Bu Fransız kızı ile evlenmek zorunda kalırsa, benim bütün umutlarım temelinden yıkılmış olacaktır. Ben öyle düşünüyorum ki, Sabahattin öğrenimini tamamlayıp, buraya geldikten sonra, inşallah İstanbul'da veya taşralardan birinde bir görev alarak, üç dört yıl daha bekâr kalır, bir taraftan da inceleme ve çalışmalarını tamamlamaya çalışır. Kardeşlerinin öğrenimlerini, o ve ben el birliği ile sonuna erdiririz. Ondan sonra seveceği, sevişeceği bir Türk kızı ile evlenir ve ocağını şenlendirir. Oysa şimdi, karşısına çıkan Georgette Gibse, bütün bu haklı umutlarımıza çok korkunç bir engeldir. Sabahattin onunla evlenirse, Türkiye'de tabii görev alamayacak ve şimdiye kadar Hükümetçe kendisi için yapılan masrafları ödemek zorunda kalacaktır. Kızın Türkçe öğrenmesi, Türk uyruğuna girmesine gelince, bu zamana ve altından çıkılmaz formalitelere bağlıdır. Uyruk değiştirmek, gömlek değiştirmeye benzemez. İşte oğlum, durum budur. Allahtan şunu dilerim ki, Sabahattin kızın ailesi tarafından zorlanabilecek bir duruma düşmüş olmasın. Sabahattin, bu serüvenin başlangıcında, Sabri Esat'ın başına gelenleri hiç mi düşünmedi? Oysa o çocuğun, bu davranışını bana anlatırken, ne kadar yersiz ve iğrenç buluyordu. Sabahattin'in serüveninin aynı durumda olduğunu söylemek istemiyorum. O bahtsız Georgette'e bir kötülük yükleyemem. Ne de olsa kadındır. Sabahattin, onun zaafına acımalı, şiddetle irkilmeli idi. Sabahattin, bütün bu durumları düşünemeyecek çocuk değildir. Ama ne diyelim, kaza geldiği zaman, insan göremez olur. Yoksa kalbinde o Fransız kızına eğilimi duyar duymaz, sana haber vermiş olsaydı, eminim ki senin aklın, düşüncen onunkinden kısa olmakla beraber, derhal ona «Aman Ağabey, kalbini bu duyguya kapa. Sonra sana da, kıza da yazık olur» der ve onu vazgeçirirdin. Çünkü o senden daha iyi düşünecek kadar yaşlı ve hazır-

lıklı olduğu halde, bu konuda tarafsız düşünemeyeceği, duygularına yenilerek bütün engel ve güçlükleri hiçe sayacağı pek tabiidir. Ve aşkın serabı geçince, kendini yalçın kayalıklarda elleri ayakları kanlar içinde bulacağını önceden düşünemez.

Sabahattin bu aşkın kırılmasından, parçalanmasından doğacak ruhsal sarsıntıya dayanamayacaksa, şöyle bir davranış izlemelidir.

Sabahattin (inşallah tehlikeli bir oldu bittiyle sonuçlanmamış olan) bu ilişkiyi bulunduğu noktada durdurmalıdır. Kıza Türk yasalarının buyruğunu anlatmalı, hiçbir bağlılığa girişemeyeceğini söylemeli, «İki veya üç yıl Türkiye'de beklerim, Türk uyruğuna girebilirsen, o zaman evleniriz. Çünkü ben Hükümetin vereceği memuriyeti geri tepemem. Babamı, anamı, kardeşlerimi feda ederek, Hükümetime karşı borçlu olduğum görevden kaçarak, Avrupa'da kalamam» tarzında bir şeyler söylemelidir.

Bedri oğlum, fikirlerimi ve hislerimi düzenli ve açıklıkla dile getiremiyorum. O kadar üzgün, o kadar perişanım ki!

Şimdiye kadar benzerleri gibi Sabahattin, günün birinde koluna bir Fransız kızı takıp gelir diye ilişen arkadaşlara karşı alnım açık olarak «Asla. Ben oğlumdan eminim. Onlar hiçbir zaman ailelerine, memleketine karşı görevlerini mevsimsiz ve mantıksız bir aşk ve sevda uğruna feda etmezler. Kendileri gittikleri gibi bütün bekâretleri ile döneceklerdir,» diye cevap verirken duyduğum haz ve iftiharı şimdi düşündükçe, kaderin bu acı cilvesi karşısında ağlıyorum.

Ah! Sabahattin, sevgili oğlum burada senin bütün ruhsal ihtiyaçlarını temin edecek bir Türk kızı bulamaz mısın? Baban, annen senin böyle bir Türk kızı ile severek, anlaşarak evlenmene engel mi olurlar diye düşündün? O Fransız kızının gözlerinde, sözlerinde ne kadar büyüleyici bir çekicilik vardı ki onunla yasal bir ilişki kurabilmek için ne kadar acılı fedakârlıklara katlanmak, kutsal emanetlerimizden sayılan yasalarımızın apaçık hükümlerini çiğnemek gerekeceğini düşünemiyorsun?

Bazı Türk gençlerinin bu gibi aşk serüvenleri so-

nunda, hem kendilerini, hem de o zavallı yabancı kızları yıkıma sürükledikleri her gün gözlerimizin önündedir. Bu yıkıcı sonuçları olduğu gibi düşünebilselerdi, tabii ibu serüvenlere sürüklenmezlerdi. Hükümet hesabına Avrupa'da öğrenim gören Türk gençlerinin yüzde doksan dokuzu öğrenimlerini tamamladıktan sonra, devlet memuriyetlerine girmeye, hayatlarını devlet bütçesinden sağlamaya muhtaçtırlar. Böyle iken, o Devletin yasakladığı bir işi yapmakla felaketlerini kendi elleri ile hazırlamış olmazlar mı?

Ben evvelki senelerde de yabancılarla evlenenlerin, devlet memuriyetine alınmayacakları hakkındaki bu yasayı sırf bilgi edinmek ve arkadaşlarını uyandırmak için Sabahattin'e yazıp göndermek, birkaç defa hatırıma gelmiş iken, belki «Babamın acaba benden bir şüphesi mi var?» der ve incinir diye vazgeçmiştim. Çünkü Sabahattin'den düne kadar bir gaflet, böyle bir gafı vallahi billahi beklemezdim. Keşke o zaman, o yasayı ona yazmış olsaydım.

Belki de yasalarımızda böyle bir ağır yasak bulunduğunu Sabahattin bilmiyordu... Eğer böyle ise geç kaldığım için ben dövüneyim. Ama inşallah geç kalmadım. Bu aşılmaz engel karşısında Sabahattin inşallah durumunu düzeltecek ve sevdiği o Fransız kızını da durumdan haberdar ederek, onu da kendisinden kurtarmış olacaktır. Özgürlük yaratıcısı ve âşığı olan bir milletin kızı, kollarını Sabahattin'in boğazına dolayarak, karanlık gibi görünmez bir hayat girdabına atmak ister mi kendini? İstemez. Yeter ki, ona gül gülistan gördüğü sarayın bir girdap olduğu gösterilsin.

Bedri'ciğim, ağabeyini şu aşk hastalığından kurtarmaya çalış. İnşallah başaracaksın. Kurtuluş ve iyileşme müjdesini aldığım zaman, yeniden hayata kavuşmuş olacağım. Çünkü dünden beri yaşayıp yaşamadığımın farkında değilim. Bütün evren başıma çökmüş, ben altında boynu bükük ve umutsuz inliyor gibiyim. Ağabeyinin bu serüvenini azıcık Nezahat'e çıtlasam, derhal düşüp bayılacak zannediyorum. Ne ona, ne teyzelerine kimseye açamıyorum,

ama yalnız başıma da bu acılı sırrın altında eziliyorum. Bugün yalnız Hüsnü Beyle, benim hem arkadaşım, hem bu meslekte en büyük koruyucum olan o yüksek kalpli zata biraz açtım, halime acıdı ve bana şu avuntuyu verdi. Biraz ferahladım!

«Gençlikte böyle şeyler olur, ama Sabahattin her nasılsa alt edemediği bu aşkın hayattaki maddi sonuçlarının ağırlığını görememiş ve ölçememiş olacak. Mutlaka o yasadan haberi yoktur. Sen de ihmal etmişsin. O bu yasayı nereden görmüş ve okumuş olacak. Onlar, evreni okudukları kitapların gözüyle görürler. 'Özgürlük'ün toplumsal zorunluklar dolayısıyla uğradığı yasal sınırlamaların çoğundan habersizdirler. Durumun ağırlığını görünce akıl ve mantık işe karışmaya başlar ve rüyasından uyanır. Merak etme. Temiz ve yüksek kalpli bir çocuktur. Onarılması olanaksız bir hataya düşmeden durumu düzeltir. Ve vatanına, sana, annesine, ailesine karşı görevlerini hatırlar ve ruhunda ve canında kendisine ve sizlere acı verecek bir iz bırakmaksızın vartayı atlatır...»

Oğlum, mektubunda sözünü ettiğin şeyler hakkında sana yarın belki öbür gün yazacağım. Bu arada Çallı ile görüşmeye çalışacağım. Dördüncü müdürü Naci Bey kadro dışı kalarak haziran başından beri oralardan ayrılmıştır. Çallı her zaman ona gelirdi, o suretle görüşürdük. Şimdi hiç uğradığı yok. Ben arayıp bulacağım. Şimdiye kadar vaktim olmadı.

Cümleten sıhhatteyiz. Anneciğin hâlâ Trabzon'da. Esma Hanım çok hasta imiş. Belki de otuz seneden beri acıdan başka bir şey görmediği bu hayata, annen orada iken veda edecektir. Hep mektuplarınızı bekliyorum. Öperim seni, tekrar tekrar.

Rahmi

18/926 tarihli 788 no.lu memurin kanununun dördüncü maddesi Türkiye'de memur olmak isteyenlerin ne gibi koşullara uymaları gerektiğini saptamıştır. Bu maddenin yabancı ile evlenmiş ve evlenecek olanlar hakkında b) fıkrası 7.2.929 tarih ve 1390 no.lu yasa

ile aşağıdaki biçimde değiştirilmiştir. «Ecnebilerle evli olmak memur iken ecnebilerle evlenenler misafir addedilirler. Bu kanunun neşrinden evvel ecnebi kadınlarla teehhül etmiş olan memurin, Hariciye, Müdafayı Milliye Vekâletlerinde istihdam edilemezler.»

20

Babasından
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 1 Ağustos 1932

Bedri Oğlum,

Bu mektuba dün dairede akşam üzeri başlamış, geç vakte kadar uğraşmıştım. Postaya ancak bugün verebiliyorum.

Yazdıklarımı tekrar gözden geçirince Sabahattin'in aşk serüveninde pek fazla telaşa düştüğünü hissettim. Bu işi o kadar ciddiye almakta belki o da, ben de aldanıyoruz. O biraz toy büyüdüğü için şöyle böyle atlatılacak bir «amureti» hemen esaslı ilişkilere bağlamaya kalkışmış, daha doğrusu Fransız kızının tuzağına düşmüştür. Mektubunu yazdıktan bugüne kadar bir dakikacık olsun işi selamet ve huzur fikriyle düşünebilmiş ise, elbet gerçekleşmesi olanaksız bir gelgeç heves için acı çektiğine kendisi de gülmüş ve pişman olmuştur.

Ama, geçici bile olsa, ruhunda böyle bir acı olmasına üzgünüm. Ağabeyin herhalde epeyce romantik imiş... Böyle bir zamanda, hem Fransa'da fettan bir Fransız kızıyla tanışıp, birkaç gün içinde onun zülfüne âşık olmak ve platonik bir aşk yaratmak pek tuhaf olmaz mı? Benim de vaktiyle İstanbul'da okurken geçirdiğim ufak tefek bir iki aşka benzer serüvenim olmuştu. Hemen hemen ben de işi ciddiye bindiriyordum. Bereket versin, arkadaşım merhum Nihat Bey «Hey!... Rahmi kendine gel... Bi-

zim âlemimizde böyle serüvenler gel-geç şeylerdir. Abayı tamamıyla yakarsak çırılçıplak ortada kalır, kepaze oluruz. Şimdilik bizim yapacağımız, fırsat buldukça eğlenmekten ibarettir. Evlenmek, bağlanmak sonraki iş. Ve bu ancak hayata atıldıktan sonra, hem bizim değil, babamızın anamızın düşünüp taşınarak başaracağı bir iştir...» diyerek beni uykudan uyandırmış, altından kalkamayacağımı sandığım o amuretlerin acısından beni kurtarmıştı.

İnşallah ağabeyin, bu ilk coşkunlukları senin yardımınla atlatır. Ve sinirlerine hâkim olur. Herhalde bu tatili Paris'te beraber geçirirsiniz. Derslerden vakit buldukça gezip eğleniniz. Ona Georgette'i unutturunuz. Onun Georgette'i buradadır.

Haydi Bedrim allahaısmarladık.

Öperim.

Rahmi

21

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 6 Ağustos 1932

Babacığım,

Bir kardeş sevgisi kadar temiz ve masum bir bağlılığa, bu kadar şiddetle hücum etmenize gerek yoktu. Kişisel en büyük mutluluğumu, sizin bir kelimenizle, kalbinizden gelen bir kelime ile feda edeceğimi söylemiştim.

Nitekim iradeniz olacak: artık ruhumun en derin bir köşesine gömeceğim genç kızın adını bir daha işitmeyeceksiniz. Çok büyük, ama düşsel bir mutluluktan bana yalnız kutsal ve zavallı bir anı kalacak.

Niçin babacığım, niçin düşüncenizi bana bir kelime ile yazmadınız?

Ben romantik değildim ve değilim. Yeryüzünde ruhuma uygun bir ruh bulmuştum ve işte bütün hikâye bu. Birbiri için yaratılmış iki yaratığın ruhları gibi hayatlarını birleştirmek istemelerinden daha tabii ne olabilir? Ne yazık ki bugünkü toplumumuzda ruhlardan çok «maddi durumların» uyuşması gerekiyor.

Ben bir «toy» değildim ve değilim babacığım. Çünkü bu şekilde size layık olamazdım. «Koluna bir yabancı kızı takıp gelenler»e benzemektense ölmeyi yeğlerdim. Bunu size anlatamadığım için ne kadar, ne kadar mutsuzum.

Zavallı Georgette. Onun hakkında ne düşündüğünüzü bilseydi ne yapardı! Babacığım niçin düşünmediniz ki sevgimiz bir tuzak olsa idi, o tuzağa Georgette'in düşmüş olması gerekirdi. Fransa gibi mutlu bir memlekette parlak bir gelecek ve canı kadar sevdiği sevecen, temiz ve hatta çok rahat bir yuvası olan ondokuz yaşında bir genç kızın uzak ve kadınlar için mutsuz tanınmış bir memlekette, yetmiş liraya hocalık yapacak bir genci kandırmasını nasıl düşünebilirdiniz?

Onu size ne kadar kötü tanıtmışım babacığım. Benim için ne büyük günah... Georgette bunu bilse benden nefret ederdi. Türklerin kollarına girip, gelen Fransız kadınlarının kimler olduklarını biliyor musunuz babacığım? Georgette'i Sabri Esat'ın getirdiği kadınla kıyasladığınızı düşündükçe kalbimin duracağını sanıyorum. Gerçek sevgi ile amourette'i ayırdedemeyecek kadar çürük bir maneviyat taşıyorsam ne diye yaşıyorum. Ben, babamın hakkımda daha başka türlü düşündüğünü sanıyordum ve yalnız bu düşünce bana size duygularımı yazmak cesaretini vermişti. Her öğrencinin başından geçebilecek olan bayağı bir serüveni size yazacak kadar basit ve saygısız bir eğitimle büyümedim. Babacığım, oğlunu bu kadar az mı tanıyordun? Ne kadar, ne kadar mutsuzum.

Bütün bunları yargınızı değiştirmek amacıyla yazmıyorum. Hiç olmazsa bu küçüklüğe yeltenmeyeceğime inanın. Tek amacım, sevgimin soylu ve temiz olduğunu anlatmaktır.

Sağ duyumu kaybettiğimi zannediyorsunuz. Hayır babacığım. Keşke kaybetseydim! Belki daha az acı çekerdim. Size yalnız kalbinizin sesini sormuştum. Ve bu kelimeler üzerinde diretmiştim. İçimde diğer bütün güçlükleri halledecek kadar kuvvet hissediyordum. Gönderdiğiniz kanunu biliyordum. Bütün bunları açık açık düşünüyordum.

Bana kardeşlerimin öğrenimini unuttuğumu sitem ediyorsunuz babacığım. Bereket versin ki bu siteme layık değilim. Onu hiçbir zaman unutmamıştım. Beni umduğum kadar bekleyecek olan Georgette'e söylediğim ilk sözlerden biri de bu olmuştu.

Zavallı Georgette'le yapmış olduğumuz projelerin de en büyük kısmı benim yuvama aitti. Benim sevdiğim insanlar için, benim kadar ve benden daha çok çalışacağını söylüyordu. Zavallı Georgette!.. Zavallı kardeşim!..

Babacığım emin olunuz ki mektubunuzu okuduğum zaman içimde hiçbir isyan duymadım. Buna inanmanızı rica ediyorum. Duygularımın çocukça ve hastalıklı sayılması karşısında cehennem azabı duydum, ama azaptan başka bir şey değil. Beni itiraftan çekindiren şeylerin, birer birer gerçekleştiğini okudukça, kalbim yırtılıyordu, ama isyan etmiyordum.

Hiç merak etmeyiniz babacığım, büyük sevgileri duyanların en büyük özverilerde bulunmaya da güçleri vardır. Georgette'i kalbimden çıkarmaklığıma imkân yok, ama hayatımdan çıkaracağım. Bu o kadar kolay ki: Georgette'e bir kelime söylemekliğim yeterli. Nasıl ki sizin bana bir kelime söylemeniz yetecek. Evet, babacığım, Georgette hiçbir şeye engel olmayacak, çünkü o, başkalarının mutluluğuna engel olmak isteyen yaratıklardan değil. Georgette hayatımdan çekilecek ama o «fettan» zannettiğiniz genç kız benim hatıramda ideal bir ruh güzelliği olarak kalacak. Onu yıldızlarda bile arasam, bulamayacağım. Sizi her zamanki derin sevgi ve saygılarımla kucaklar ve bugünkü toplumun kabul edemediği bir mutluluğun batışına ağlayarak, öper, öperim babacığım.

Oğlunuz
Sabahattin

Sizi üzdüğüm için beni bağışlamanızı ve mümkünse mazur gördüğünüzü yazarsanız daha az mutsuz olacağım.

22

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 13 Eylül 1932

Babacığım,

Birkaç gün fotoğrafları beklerken, geç kaldık. Hep kabahat Bedir'de. O zamana kadar sen bir mektup yaz, demiştim.

Şimdi bir kartınız geldi. «Kalbimde artık hiçbir üzüntü kalmamıştır» cümlesini görünce, Bedir'le geniş geniş nefes aldık. Zaten iyi olan sağlığımız daha iyi oldu.

Bu sırada Bedir'in hükümet hesabına yetişme meselesini düşünüyoruz. Evvelki gün beraber müfettişe gitmiştik. Yeni bir şey öğrendik. Yasalarda şöyle bir madde var ki Tevfik Bey bize söylemişti. Avrupa'da kendi kanalıyla tekrar başvurmamızı salık verdi. Bir dilekçe yazdık. Bedir bugün yalnız müfettişe gitti. Beraber çıkıp gezmişler. Kadri Bey ressamlarla konuşmayı çok seviyor. Bedir'in yaptığı resimleri görmek istemiş.

Şimdi Bedir'in Lyon'da ve burada devam etmiş olduğu atölyelerden birer belge alacağız. Müfettiş onları dilekçemize ekleyerek ve kendisi de gereken her şeyi fazlasıyla yazarak, Bakanlığa gönderecek. Bu yıl Güzel Sanatlardan birçok öğrenci gönderileceği için epeyce umut var, diyor.

Müfettiş bana Lyon'a mümkün olduğu kadar çabuk dönmekliğimi söyledi. Eğer Bedir'in aylığı gelmiş olsaydı, hemen gidecektim. Müfettişe ayın onbeşinde herhalde Lyon'da olacağımı söylemiştim.

Zaten burada çok masrafımız oluyor. Aybaşında aldığımız binikiyüz franktan cebimde tam ikiyüzelli frank kaldı. Odamız ayın onyedisine kadar tutulmuş. Lyon'a dönmem için, yüz frank gerekli olduğuna göre, geriye yüzelli frank kalıyor. Yani, kımıldamama imkân yok. Ama burada kalırsam iki kişilik oda kirasını önceden vermek gerekecek ve ben bir ay kalamayacağım.

Bedir'le uzun uzun hesaplar yaptıktan sonra, sonunda müfettişe başvurmaya karar verdik. Bedir'in aylığı gelir gelmez geri vermek üzere ondan üçyüz frank isteyeceğiz. Bulunduğumuz evde Bedir'e ikiyüz franklık bir oda alarak, şimdilik yarısını vereceğiz. Geri kalan parayı paylaşarak, bu ayın onyedisinde ayrılacağız. Bedir'in altıyüz frangı ayın yirmibeşinde filan imdadıma yetişir. Ondan ötesi kolay.

Kartınızı bugün aldığımız çok iyi oldu. Durumu bir an önce, düşünmüş olduk. Babacığım benim aylığımdan üçyüz frank kesilmesi ve Paris'e gelmemiz yüzünden İstanbul bütçeniz herhalde çok sarsıldı. Bize hiçbir şey söylemiyorsunuz. Ama bunu tahmin etmek güç değil. Bu ay evin kirasını verdiğinize göre, Bedir'e parayı güçlükle göndereceksiniz. Lyon'da olsaydık, bu altıyüz frangı istemeyecektik. Borç almak zorunda kalacağınızı düşünmek, bütün gülümsemelerimizi yarıda kesiyor. Özellikle Daniş Beyin dostça davranışından sonra bu benim için dert oldu. O zâtı zaten hiçbir zaman sevememiştim, şimdi kin biliyorum.

Paris artık serin olmaya başladı. Serinlikle, kalabalık da başladı. Sahillere giden Parisliler tekrar yolları dolduruyorlar.

Evden binde bir çıkıyoruz. Paris'in ortasına (ki biz Beyoğlu diyoruz) gidiş pahalıya mal oluyor. Lokanta yanıbaşımızda. Çoğu öğrenciler gibi, biz de bazen terlikle gidiyoruz. Üç günden beri lokanta daha yakınımıza taşındı. Evvelce bahçede yiyorduk. Eski müfettiş Tevfik Beyin karısı Keyise Hanım da orada yiyor. O yeniden öğrencilik hayatına başlamış. Burada bir sertifika hazırlıyor.

Bedir bazen bir ressam arkadaşı ile parklarda resim yapmaya gidiyor. Bazen de müzelere ve galerilere. Şimdi müfettiş için dekoratif bir resmi hazırlamakla meşgul. Rüşvete benzeyecek diye korkuyor.

Halide Edip Hanım Adnan Beyle bizim karşımızdaki apartmanda oturuyor. Benim meslektaşım Safiye Ahmet Hanım onunla görüşmüş, bir fırsat olsa da biz de görsek. Yakında yine bir konferans verecekmiş.

Annem pek geç kaldı doğrusu. Ama size dedeciğimizi getirirse onu affedersiniz. Amcamıza çok zamandır yazamadık. Bugün mektup ve resimi gönderiyoruz.

Derslerden fırsat buldukça Andrè Gide'den okuyorum. Fransızların bugünkü en hatırı sayılır ruh romancısı. Dönerken ondan birçok kitaplar getireceğim.

Edebiyat dergisine çok yazık oldu. Ona göndermek üzere olduğum bir yazı yarım kaldı. Geçen mektubumda size göndermek istediğim yazıyı zarfa koymayı unutmuşum. Özür dileyerek, şimdi gönderiyorum. Nezahat size okur.

Hatice ve Zehra teyzelere, Fehime teyzeme, Nebahat ablama ve yeğenlerime, Fuat dayımgillere saygı ve sevgi.

Mektubunuzu artık Lyon'da bekleyeceğim.

Sizi coşkun duygularla kucaklar, kucaklar. kucaklarım ruhum, hayatım babacığım.

Sabah

23

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 13 Eylül 1932

Babacığım,

Tevfik Beyin bol tarafından verdiği umutları vaktiyle size yazmıştım. Şu eski müfettiş bey de bu-

radan ayrıldıktan sonra eminim adımı bile hatırlayamamıştır. Neyse yeni müfettiş beyle birkaç gün önce tanışmış olmaklığımız bize bir o kadar daha umut verdi. Meğer bizim işin «kitapta yeri varmış!» Yasanın galiba 20. maddesine göre Avrupa'da bir yıl kalan öğrenci, hükümet öğrencisi olabilirmiş. Yeter ki senesini mesleğine verdiğini ispat edebilsin. Biz de başladık ispata çalışmaya. Gerçi elimde Lyon Üniversitesinden aldığım kocaman «lisans diploması» var. Ama bu mesleğin dışında diye pek işe yaramayacak. Oysa Tevfik Bey hükümete karşı, en güçlü olarak «lisan bilmiş olmakla» çıkacağımı söylüyor... Kısacası babacığım ufak tefek bazı umutlar var. Müfettiş beyin iyiden iyiye sanat dostu olması benim hakkımda bir parça ısrar edeceğe benziyor. Babacığım, dün akşam düşünürken bizim sayın lise müdürü Rasim Bey aklıma geldi. Şimdi bakanlıkta onun saygılı bir mevkii olsa gerek. Ona siz de yazsanız... Bu ikinci deneyiş olacak. Müfettiş beyin dediğine göre bu işin sonunu Türkiye'ye dönsem bile bırakmamam gerektiğini söylüyor.

Ellerinizden, yanaklarınızdan öperim, babacığım. Kardeşçikiere yazmak nasip olmuyor. Onlar da iyiden iyiye postayı kestiler. Muallâ resme çalışıyor mu? Yaptığı resimlerden muhakkak bana göndersin!

Bedri

24

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Lyon'dan İstanbul'a)

Lyon, 11 Kasım 1932

Babacığım,

Sabri Esat'ın odasında yazıyorum. Sınavlar bitti. Tam iki sertifikamı da alarak lisansiye oldum. Param olsa bu iyi haberi size telgraflardım. Paris'e ha-

reket etmek için müfettişe yazdığım bir mektubun cevabını bekliyorum. Birkaç güne kadar gelir. Müsaadesiz hareket edenlere kızıyor. Yoksa hemen Paris'e giderdim.

Karşılaştırmalı edebiyat sınavı çok iyi geçti. Ayrıntılarını sonra anlatırım. Sınav için önceden hazırladığım bir ekspoze, hocaların çok hoşuna gitti. O kadar ki Üniversite dergisinde yayınlamak için istediler. Verdim.

Sınavlarım iyi geçmeseydi çok üzülecektim, çünkü sertifikanın güçlüğüne rağmen, başarısızlığım başka türlü yorumlanabilirdi. Üniversite hayatı bitti. Yakında doktoramı hazırlamaya başlarım. Üç, dört yıl sonra Fransa'ya gelip, gitmek üzere...

Türkiye'ye dönüp dönmeyeceğimiz bir haftaya kadar anlaşılır. Zaten birçok dönenler var. Mesela, Salbri Esat gidiyor. Size selamı ve saygıları var. İstanbul'da sizi görecek. Öğrenci yurdunda beraber kaldığımız Enver Ziya'da gidiyor. Sizi görmesini söyledim. Onunla çok eskiden tanışırız.

Babacığım, eğer Türkiye'ye döneceksek ve eğer paraya ihtiyacımız olursa, size telgrafla yalnız miktarı yazarız. Ama Bedir'in aylığını gönderirseniz eğer, Hükümetin vereceği yolluk yeterli gelir. Paris'e hareket etmezden önce tekrar yazarım. Ama sizin mektubunuzu artık Paris'te bekleyeceğim. Yuvamızı özlem, sevgi ve saygıyla kucaklarım babacığım.

Sabah

25

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 17 Kasım 1932

Babacığım,

Sabahtan beri Paris'te kardeşimin yanındayım. Aynı yerde iki yataklı başka bir oda bulduk. Kirasını birkaç gün sonra vereceğimizi söyleyerek yer-

leştik. Size mektup yazmayı, müfettişi gördükten sonraya bırakmıştım. Şimdi müfettişin yanından geliyorum. Bedir atölyede.

Bedir'in işi için cevap gelmiş. Müfettiş çok üzülüyordu. Çünkü Bedir'i buraya resim için gelenlerin en yeteneklisi sayıyor. Millî Eğitim Bakanlığı, resim öğretmenine Hükümetin ihtiyacı yoktur diye cevap vermiş. Zaten olumlu cevap gelmesi olağanüstü bir şey olurdu. Benim işime gelince sınavlarda başarılı olduğumu ve emir beklediğimi müfettişe bildirmiştim. O da durumu Bakanlığa bildirerek hakkımda alınacak kararı sormuş. Cevap ancak yirmi güne kadar gelir diyor ve İngiltere'ye gönderileceğimi çok olası sayıyor. Onun için durumumuz şu: Bedir'le beraber Bakanlığın cevabını bekleyeceğiz. İngiltere'ye gönderilmezsem, tabii yolluğum gelecek ve beraber Türkiye'ye döneceğiz. Gönderilirsem eğer, iki çözüm olacak. Birincisi, Bedir Türkiye'ye dönecek, ben İngiltere'ye gidip hazirana kadar kalacağım. İkincisi, evimizin bütçesi elverişli olursa, Bedir yine aynı para ile Paris'te kalacak ve ben ona ayda üçyüz frank göndereceğim. İngiltere'deki öğrenciye oldukça bol para veriyorlarmış. Üçüncü bir çözüm de Bedri'nin benimle İngiltere'ye gelmesi olur. İngiltere'ye gönderilirsem, nasıl davranmamız gerektiğini şimdiden bize yazınız ki cevap erken gelirse duraksamayalım.

Müfettiş, eğer paranız varsa şimdiden İngiltere'ye gidip, cevabı orada bekleyiniz, diyor. Burada beklemeyi tabii yeğledim. İnşallah cevap gecikmez.

Eğer Bakanlık hakkımda önceden bir karar almışsa birkaç güne kadar yolluğum gelir ve Türkiye'ye döneriz. Ve en hayırlısı bu olur. Boş kalmamak için Paris'ten sonra Sorbonne'daki genel konferanslara devam edeceğim. Selâmi müdüre fena bir haber vermiş. Tütün tekeli Amerikalılara satılıyormuş. Eskiden beri böyle bir söylenti var ama birdenbire ciddileşti mi diye merak ediyoruz. Ama ben diyorum ki böyle bir şey olsa babam bize yazardı. Mektubunuzu sabırsızlıkla bekliyoruz.

Babacığım, bugünlerde bize Enver Ziya adında

Avrupa'ya beraber geldiğimiz ve iyi tanıştığımız ve seviştiğimiz bir arkadaşım gelecek. Lyon'da beraber öğrenci yurdunda kalıyorduk. Ona sizden söz ederdim. Paris'e gelmek için ondan yüz frank aldım. Sizi görmeye geldiği zaman, umarım ki cüzdanınız bu borcu vermeye elverişli olur. Kendisi bu yolu kabul etmiyordu. Sonra beybabanız, ziyaretimi bu borç meselesine yorumlar diyordu. Ama Güifeza'ya da yüz frank borcum olduğu için Enver Ziya'nın parasını gelecek ay gönderemeyeceğim. Yüz frank sanırım sekiz lira tutar. Lütfen ona zorla veriniz. Çünkü tekrar Avrupa'ya döneceği için paraya ihtiyacı olacaktır.

Ziya'yı Bedir ve ben çok severiz. Onun yeryüzünde arkadaşlarından başka kimseleri yoktur. Ailesi Birinci Dünya Savaşında Bulgarların zulmüne uğramış ve kaybolmuştur. Tarih okumak için gelen arkadaşlarımızdan en kuvvetlisidir. Yeni Türk Devrimi üzerinde bir tez hazırlıyor. Herhalde çok iyi bir şey olacak. Eğer vaktiniz olur da ona, Kurtuluş Savaşı zamanındaki toplumsal olaylardan söz ederseniz çok memnun ve minnettar olur. Sabri Esat ve daha bazı arkadaşlar yolluklarını bekliyorlar. Onbeş yirmi gün daha beklerler Çünkü yolluk gelse bile vapuru kaçırdılar. Bulgaristan'da hastalık var diye kimse trenle gitmek istemiyor.

Bedri'nin aylığı inşallah yola çıkmıştır. Bu evin sahibi çok ters bir adam. İki güne kadar parayı mutlaka vermelisiniz diyor, sonra sıkılmadan, «Ben bir aydan fazla kalmayacak müşterileri pek sevmem» diye iltifat ediyor. Dediklerine göre Paris'in her tarafı böyle imiş. Böyle insanlara para verirken insan onların ruhuna bir sille indiriyormuş gibi rahatlık duyuyor. Özellikle bunun için paranın erken gelmesine dua ediyoruz. Yoksa o, söyler söyler ve bekler.

Dedeciğimiz ne yapıyor? Akşam Bedir'le ondan konuştuk. Sakallarını özlemle öperiz. Yuvamıza taşkın sevgiler. Babacığımıza, onunla dolu iki ruh göndeririz. Keşke yolluk gelse de hemen gelip, sizi kucaklasak.

Sabah

26

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 24 Kasım 1932

Babacığım,

Mektubunuzu şimdi aldım. Birkaç dakika sonra Bedir de elinde bir tablo ile atölyesinden geldi. Dışarıda yağmur ve soğuk... Odamız sıcak.

Para durumumuz pek yavan... Bedir'in parasını dört gözle bekliyorduk. Bugün yarın gelecek diye birkaç arkadaştan borç aldık. İşi kökünden halletmek için dün müfettişe gittim. Ancak ikiyüz frank verebildi. Yarısını ev sahibine zorla kabul ettirdim, yarısı da birkaç gün bizi geçindirecek. İnşallah para ay sonundan önce gelir. Gelmezse yazı makinasını rehine bırakacağım. Kısacası Bedir'e gelecek olan aylık tamamen borca gidecek.

Bedir'le dönüş konusunu uzun uzun konuştuk ve sonunda ben İngiltere'ye gönderildiğim takdirde, Bedir'in yalnız dönmesine karar verdik. Gerçi ben ona İngiltere'den dörtyüz frank gönderir ve sizden yalnız beşyüz frank isteyebilirdik ama, bu kadar az para ile Paris'te kalmak güç olduğu gibi kendini göstermeye başlayan elbise vb. masraflarını düşünmek gerekiyor. Bize ne güçlükle para gönderdiğinizi bildiğimiz için evimizin bütçesini de ferahlatmak zorunluluğu var. Kısacası kararımızı verdik. Ben kaldığım takdirde Bedir dönüyor.

Bedri'nin aylığını borçlara verdiğimize göre, yolluk olarak göndereceğiniz elli lira geziye yetmeyecek. Müfettişin dediğine göre bana da İngiltere için yolluk vermeyeceklermiş. Onun için Bedir'in yolluğuna benim aylığımdan bir şey ekleyemeyeceğim gibi, benim de borç almaklığım gerekecek.

Bedir'in dönmesi için en az bin frank gerek, çünkü trenle gidecek. Şimdi artık vapur mevsimi de-

ğil. Yalnız tren parası altıyüz frank. İkiyüz frank vize parası gerisi de üç günlük yemek parası.

Eğer bir yerden elli daha borç almak mümkünse; ben İngiltere'den bu borcumu iki ayda öderim. Yüz lira bin franktan fazla tutar ama Bedir'in can attığı birçok kitaplar var ki onları almadan giderse gözü geride kalacak. Acaba Cemâl ağabey elli lira gönderebilir mi?

Bana İngiltere'de bol para verirlerse bir yandan bütçemizin açığını kapamaya, öte yandan Bedir'in sonradan tekrar gelebilmesi için para biriktirmeye çalışacağım.

Bedir'in yolluğu gelecek ayın onundan önce burada olursa çok iyi olacak, çünkü evin parasını o vakte kadar vereceğiz. Benim cevabım da o sıralarda gelecek. Eğer beni de Türkiye'ye çağırırlarsa göndereceğiniz yüz liraya belki hiç dokunmayız, çünkü bu takdirde bana binsekizyüz frank yolluk verecekler.

Dediğimi, annemi, kardeşlerimi canımla kucaklarım. Hemşire hanımlardan yine mektup yok. Müthiş darıldım. Tebriklerine teşekkür ederim. Hatice teyzemin ellerinden, Celâl'in gözlerinden öperim. Fuat dayıya saygı ile sevgiler.

Paris'ten artık sık sık yazacağım.

Ellerinize büyük bir hasretle sarılırım. Babacığım, canım babacığım.

Sabah

Gelecek mektubu anneme yazacağım. Bana yine darılmasın. Fehime teyzeme selamlar.

27

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Annesine
(Lyon'dan Trabzon'a)

Lyon, 26 1932

Anneciğim,

Muhakkak benden ayrı mektup istiyorsun. Peki, işte ayrı mektup. Fakat sonra yazımı okuyamazsan karışmam.

Anne, Bedri senin zannettiğin kadar kodespana* değil. Ev işlerini hep ben yapıyorum. Bedri bardakların içine boya doldurmaktan, masanın üstünü karalamaktan başka bir şey yapmıyor. Sabah kahvaltılarını hep ben hazırlıyorum. Her hafta muntazam hamama gidiyor, çamaşır değiştiriyoruz. Çamaşırlarımızı bir Türk ailesine yıkatıyoruz. Romanya'dan gelmiş bir Türk ailesi. Gerçi çok para ama, çok iyi yıkıyorlar ve çoraplarımızı tamir ediyorlar.

Bedri'nin arasıra yine başı ağrıyor ama ben sebebini keşfettim. Gece çok oturmaktan. Artık onu her gece zorla saat onbirde yatırıyorum. Dokuz saat uyuyor. Baba sana onu şişman ve sağlam getireceğim.

Fehime teyzem bana hâlâ cevap yazmadı acaba çok mu dargın? Mutlaka birkaç satır beklerim. Şimdilik ellerinden, yüzünden.

Kardeşlerimi şapur şupur öperim. Nezahat'imin istediğini nasıl göndereceğimi düşünüyorum. Galiba yakınlarda bir Türk arkadaş dönecek. Hatice teyzenin ellerinden gözlerinden... Hafize halamın da Fuat dayımın evine de candan sevgiler. Seni bütün canımla kucaklar, öper öperim anneciğim.

Sarı oğlun
Sabahattin

28

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 7 Şubat 1933

Babacığım,

Siz beni Londra'da zannediyorsunuz. Ne yazık ki o tasarım suya düştü. Zaten kesin değildi. Müfettiş

* ev işlerinde becerikli kişi, MHE.

bana avans yapamadığı gibi, cevabın gelmesi yaklaştığı sırada, gecikmeyi de iyi bulmadı. Buna rağmen gidebilirdim. Ama gereğinde kendisinden borç alabileceğim arkadaş da Paris'te kaldı. Kısaca, sabırla cevabı beklemeye karar verdim.

Bu Almanya sorunu pek garip. Ben İngilizceye çalışmaya başladığımı daha buraya gelirken yazmış olduğum gibi, burada iken de birkaç defalar bildirmiştim. Sonra lisans için gereken yabancı dil sınavını da İngilizceden geçmiştim. Onun için acaba İngilizceye başladım mı diye düşünmek pek garip. Herhalde Niyazi yanlış anlamış olacak. Ama her şey mümkün!.. Almanya'daki öğrencilere daha az para verdikleri için (binüçyüz frank galiba) oraya göndermeyi daha uygun görmüşlerdir.

Bedir'in ekspozisyonu iki gün önce bitti. Dün bir sanat dergisinden gelen, bize umduğumuzdan daha fazla bir başarı sevinci verdi. Kopyasını gönderiyorum. Bedir şimdi tabloların resmini çıkartmaya gitti. Kelli felli bir mektup yazıp, fotoğraflarla birlikte göndereceğiz. Ekspoze edilen resimlerin içinde Yavuz ve Gülcemal vardı. Yavuz kırkikilik toplarıyla Paris'i bombardıman etmeye başladı diyoruz.

Bulunduğumuz evde şimdi beş Türk olduk. Vahdi (edebiyatçı), Safiye Hanım (edebiyatçı), Feyyaz (riyaziyeci).

Bedir artık sabahları erkenden yeni akademisine gidiyor. Ben, geceleri geç vakte kadar okumaya alıştığım için, beni uykuda bırakıyor.

Arasıra müfettişe gidiyorum. Aramız çok iyi. Durmadan tartışıyoruz. Kimi zaman dört beş saat konuştuğumuz oluyor. Onun Mevlâna Celâlettin'e âşık olduğunu söylemiştim. Geçen gün eski edebiyatımızın insan içeriğinden söz ediyorduk. Ona dedemin gönderdiği parçayı gösterdim. Çok hoşuna gitti. Üzerinde konuştuk. Hatırınızdan sakın müfettişin bu eski edebiyata ve özellikle dünyasal dedikoduları karıştıracak bir insan olduğunu geçirmeyin. Tam tersine dedemden söz ettiğim için bana teşekkür etti. Müfettiş Bedir'in sergisine gelmişti. Biliyorsunuz ki, «Yavuz»u ona vaadetmiştik. Ben fotoğrafını çektirdikten sonra

götürecek. O diyor ki, «Yavuz» Türkiye'de başlaması kuvvetle muhtemel olan özgün bir sanat akımının temel taşlarından biri olacak. Her rastgeldiğinde Bedir'in resimlerinden söz ediyor.

Bedir şimdi eve döndü. Bir paket peksimetle, bir kilo elma almış. Kalemi ona veriyorum. Dedeciğimi, sizi, anneciğimi, kardeşlerimi canıma bastırdıktan sonra.

Sabah

Fehime teyze bizdeyse gözlerinden.

Dedemin manzumesini çeviriye kalkıştım. Ama Fransızcada ruhundan çok şeyler kaybediyor. İslam felsefesinin çok içten bir yansıması olan bir parçanın anlamını Fransızca yorumlamak daha iyi olacak. Bu tür belgeleri Fransa'da arayanlar pek çok. Hatta bu âdeta belirlenmiş bir mistisizmle dolu edebiyata sarılmak isteyenler bile var. Eski Türk edebiyatını batılıların bizden daha çok anlayıp seveceklerine şüphe yok... Çünkü bize bile kendimizi onlar sevdiriyorlar. Bu konu çok uzun...

29

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 7 Şubat 1933

Babacığım,

Dün, ekspozisyonun son günü olduğu için tuvallerimi almaya gitmiştim... Galerideki adresime bir mektup buldum. Ağabey size suretini çıkardı: Bugün resimlerimden yalnız iki tanesinin fotoğrafını çıkartmaya götürdüm... Vapurları önceden müfettiş beye vaadettiğim için bana nasılsa iyi bir resim gerekti... İyi bir fotoğrafı demek istiyorum... Fotoğraflar iki gün sonra hazır olunca dergiye göndereceğim. Bir de «Milliyet.» «Hocama açık mektup» diye bir yazı,

bir iki resim göndermeyi düşünüyorum... Ama bu makalemsi açık bir mektuba bir türlü başlamaya cesaret edemiyorum...

Bu sergi dolayısıyla birçok ahbap edindim. Bunların içerisinde benim tuvallerimle çok ilgilenen bir «Kritik d'ar» (sanat eleştirmeni) var... Yakında o da büyük bir dergide yine aynı sergide eserlerini sergileyen Hale Asaf'la benim resimlere ait bir yazı yazacağını söylüyor... Bakalım hayırlısı...

Efendi babacığımın yine Trabzon'a kaçacağını yazıyorsunuz... Neredeyse bahar gelecek... İstanbul'un baharına doyum olur mu? Trabzon'u, daha doğrusu Polathane'yi İstanbul'a getirmek mümkün değil mi? Anneciğime bir türlü ayrı yazamıyorum, beni affetsin... Kocaman kocaman sevgiler... Özlemler... Babacığım.

Bedri Rahmi

30

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 26 Şubat 1933

Babacığım,

Dün değil önceki gün «720» frangımı aldım... Bizim geçen ayın «100» frangının bereketiyle bu ayın sonunu getirmiştim. Üç dört gün sonra ağabey maaşını aldığı zaman cebimizde dörtyüz veya beşyüz frangımız kalacak demektir. Bu sayı ağabeye Londra yoluna çıkmaya kararlaştırdı... Eğer bu hafta sonunda da ağabeyin haberi gelmezse, ağabey maaşıyla Londra'ya gidebilecek... Londra'dan gelen ve ağabeyle şimdi yine oraya dönecek olan arkadaşı hesapları yapıyor... Bakalım hayırlısı...

Dün müfettiş beyde idim. İstediğiniz kâğıdı gönderiyorum. Müfettiş herkese böyle bir kâğıt verdiği

için bana da aynı kâğıdı verdi... Zaten kendi durumumuzu tamamıyla biliyor.

Bu hafta size davetiyesini gönderdiğim bir galeride üç resim sergiliyorum... Bunlardan bir tanesi vaktiyle müfettiş beye vaadettiğim vapurlar... Yavuz. Gülcemal. Gülnihal ve Boğaz sırtları...

Eğer resim bir şeye benziyorsa, bunu anneciğime borçluyum. Çok iyi anımsıyorum... Annecik bize... vapurlarımızı anlatırdı... Özellikle Gülcemal... Başımın içinde çok ışıklı, çok zengin bir duyguyla çizilmiş kalmış...

Resmin alt tarafına, bütün çalışma saatlerinde bir nakarat gibi tekrarladığım :

Yavuzun direkleri altundandır
altundan

diye bir satır eklemeyi unutmamıştım. Ama, bu canım satırı kompozisyona feda ettiğim için hâlâ içim sızlıyor... İkinci resim «Loth» Akademisine başladığım ve sonra evde üzerinde uzun bir zaman çalıştığım bir «Nuh». Bu resmi de bizim kendi renklerimizle süslemeye çalıştım. Bizim çini ve kilim renklerimiz, bugünün en güçlü ressamlarına öncülük edip durmuş... Bugün ben bunları yaparken bana, belki Fransızların gözbebeklerinden sayılan Matisse'lerini yaradana sığınıp kopya ediyorum diyecekler. Ama bir gün onlara Matisse'in kim bilir nereden kopya ettiği nakış ve renklerimizi duymakta, onun kadar benim de haklı olduğumu belki göstereceğim... Matisse bugün düzinelerce «Odalisque»ler yapmış... Bu konu onun bütün bizim «kilim», «seccade», «yazmalarımız»la, yine kendimizin olan bir konuyu süslemesine yetmiş... Dahası, ona her zaman içten olmak fırsatını da vermiş.

Üçüncü resmim küçük bir eskiz, bir taslak... İyi bir fotoğrafçıya resimlerimi çektirirsem... Belki yine orada ekspoze birkaç genç Türkle «Milliyet»te gösteririz...

Yakında bir Türk arkadaş İstanbul'a dönecek... Onunla vefasız hocama bir tuval göndermek isterdim...

Babacığım, epeyi vakit oluyor ki bizim ehliyetna-

melerin nihayet okula geldiğini bana yazmışlardı... Bir gün fırsat bulursanız Akademiye kadar gitseniz de, sağ salim şu öğretmenlik ehliyetnamemi alsanız... O bana bir parça pahalıya mal olmuştu... Genç bir öğretmen yardımcısının ilgisizliği yüzünden...

Neyse babacığım... zevzekliğim yetişir... Kardeşlerime bir türlü ayrı yazamıyorum... Onlar da benden aşağı kalmıyorlar... Dün bir türlü evimizin numarasını hatırlayamadım... Yoksa doğrudan doğruya anneciğimin ellerinden yanaklarından öpecektim... Öpücükler... ve özlemlerle can babacığım.

Bedri Rahmi

31

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 26 Şubat 1933

Babacığım,

Hâlâ bir haber yok. Londra'ya gitmek için beni bekleyen bir arkadaşla hesaplar yapmaya giriştik. Ay sonunda hâlâ yoksa, Bedir'e dörtyüz frank bırakarak, İngiltere'ye gitmeye karar vermek üzereyim. Bedir'e gönderdiğiniz yediyüz franktan bu ay yalnız ikiyüz frank, en çok üçyüz frank harcayacağız. Çünkü bu ay oruç tutar gibi iktisat yapmıştık. Gerçi param bana yetişmeyecek, ama bizim arkadaş birçok kolaylık gösteriyor...

Kısacası, bir hafta sonra İngiltere'ye gidiyorum. O zamana kadar cevap gelirse, tabii daha iyi olacak. Ben İngiltere'deyken cevap olumsuz gelirse cebimdeki para dönmek için yeterli olacak. Ve hiç olmazsa, İngiltere üstüne bir fikir edinmiş olacağım.

Bu tasarıyı onaylayacağınızı düşünerek karar veriyorum.

Bedir'in gelecek aylığı mümkün olduğu kadar erken gelirse (mesela onbeşine doğru) hiçbir engel yok demektir. Çünkü, giderken bir aylık oda parasını verdikten ve bütçesini gelecek aya (her ihtimale karşı yirmisine kadar) düzenledikten sonra gideceğim.

Birkaç gün sonra yine yazarım. İnşallah cevap gelmiş olur. Ama Cevat Beyi beklediklerine göre daha çok geç kalır. Çünkü dediklerine göre Cevat Bey gitmemiş bile.

Ellerinizden, yüzünüzden, kana kana babacığım.

Sabah

32

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Londra'dan İstanbul'a)

Londra, 11 Mart 1933

Babacığım,

İşte nihayet Londra'dayım. Nasıl geldiğimi anlatayım: müfettişe gelen son mektup, eskisini düzeltiyor ve eylüle kadar İngiltere'de kalmaklığıma müsaade edildiğini bildiriyordu. Ama yolluk emri yoktu. Yalnız mart ayından itibaren aylığımın bindörtyüz frank olarak verileceği işaret ediliyordu. Ama artık mart sonuna kadar bekleyemezdim. Müfettiş bana özel olarak ikiyüz frank borç verdi. İkiyüz frank da bir arkadaştan aldım. Mart aylığımı binikiyüz frank olarak almış olduğum için farkı ay sonunda ve belki yollukla beraber alacağım. Burada borç alabileceğim iki arkadaş var.

Bedir'in parası yakında gelecek olduğu için (belki de şimdi gelmiştir) ona ayın onbeşine kadar yetişecek para bıraktım. Evin kirasını da onbeşine kadar verdim. Ayrıca gerekirse borç isteyebilecek bir

arkadaş gösterdim: Aynı evde birkaç Türk daha olduğu için Bedir'in para durumu için endişeye yer yoktur. Bu ay sonunda ona bin frank göndermeye gayret edeceğim. Bununla mutlaka elbise yaptırması gerek. Sizden gelecek paradan da ay sonunda en az yüz ikiyüz frank geri kalacak. Demek ki elbise yaptırdıktan sonra ona gelecek ay için yediyüz frank kalacak ve sizden yalnız üçyüz bekleyecek.

Buradan Bedir'e ben her ay en az beşyüz frank gönderebileceğim. Şimdilik beşyüz diyorum, çünkü henüz masrafımın ne kadar olacağını bilmiyorum. Benim hesabıma göre yediyüz frank göndereceğim. Ben Bedir'e ayın başında para göndereceğim için size derhal miktarı bildiririm. Siz de ona göre gönderirsiniz. Bu suretle Bedir'in sabit bir bütçesi olur. Bedir dokuzyüz frankla geçinebilecek. Beraberken bu miktarın tam iki katı ile geçiniyorduk. Ama ona bin frank gönderebilirsek daha iyi olur. Bu hususu merak etmemeniz için size kaçınılmaz masraflarını yazayım

220	frank	oda kirası
350	»	yemek parası
100	»	akademi aylığı
20	»	çamaşır
50	»	tual ve boya
740	toplam	

Londra'ya gece geldim. Acemi bir şoförle uzun süre bir arkadaşın evini aradık ve rastlantıyla evde buldum. Beraber bana bir otel aradık ve Londra'nın orta mahallelerinden birisindeki bu bir hayli gürültüsü olan otele yerleştim.

Buranın aylığı yemekleri ile beraber binyüz frank. En ucuz otellerden birisi olmasına rağmen. Ama ben geçici olarak sekizyüz frank veriyorum. Bakınız nasıl: Günde dört yemek veriyorlar. Bunlardan yalnız ikisini almak mümkün. Yani bir sabah kahvaltısı, bir de akşam yemeği. Sabah kahvaltısının maşallah öğle yemeğinden farkı yok; lapa gibi sütlü bir şey. Bol bol çay, balık, etli yumurta, kızarmış ekmek, tereyağ, reçel. Saat onda bunları yedikten sonra öğle yeme-

gine tabii gerek kalmıyor Ama saat dörde doğru insan acıkıyor. O zaman da odamda çayla çörek yiyeceğim. Bu otelin odaları pek fena. Daracık. Ve bütün oteller de böyleymiş. Nedeni şu : Hiç kimse odasında durmuyor. Aşağıda gayet temiz, hatta lüks salonlar var; okuma salonu, müzik salonu, yazı salonu (herkes için ayrı ayrı masa), bilardo, pingpong vb., kısacası odaları ne kadar kötü ise salonları o kadar iyi.

Müfettiş Kadri Bey, bir haftaya kadar gelip, bizi bir okula yazdıracak, çünkü senenin sonu olduğundan ve özellikle yaşlarımız büyük olduğu için hiçbir okul özel başvuruları kabul etmiyor. Şimdilik Vahdi adındaki arkadaşla günde altı saat İngilizce çalışıyoruz. Fransa'daki ilk yılım gibi bu da sözlük ve cümle dolu bir yıl olacak. Bütün ceplerim sözlük dolu. İngiltere'ye gelir gelmez bildiğim İngilizcenin hiçliğini anladım. Hiçbir şey anlamıyorum, ama hiçbir şey. Öyle tuhaf konuşuyorlar ki kelimeleri birbirinden ayırmanın olanağı yok. Bu sabah salonda bir adam bana yaklaştı bir şeyler söyledi, söyledi, daha doğrusu bir şeyler sordu. Bende hiçbir cevap belirtisi görmeyince, sinirlendi ve affedersiniz diyerek çekildi. Geniş geniş nefes aldım. Yolda gezerken armutlar gördüm, canım istedi. Girdim ve «armut» dedim. Yine sorgu başladı. O kadar uzun sürdü ki sinirlendim. Bir şiling uzatarak tekrar «armut» dedim. Adamcağız şaşırdı. Koca bir kâğıt doldurdu. Pek fazla olmasına rağmen aldım, çıktım ve pişmanlığımın acısını armutlardan çıkardım. Arkadaşla dün Hyde Park'a gittik. Geniş, geniş, geniş... Londra'nın yarısı kadar diyeceğim geliyor. İçerisinde büyük, küçük herkes spor yapıyor ve bütün insanların yüzünden zenginlik ve rahatlık akıyor. İzlenimlerimi gelecek mektupta daha uzun anlatırım. Dedeciğimi, annemi, kardeşlerimi Hyde Park kadar geniş hasretle kucaklarım. Kardeşlerimin mektuplarına yakında cevap vereceğim. Nezahat bacı sakın yine geç kaldım diye darılmasın.

Sizi ikinci gurbetten kana kana kucaklarım babacığım.

Sabahattin

Adresim : Ardmay Hotel. Woburn Place,
London, W.c.I

33

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
İbrahim Çallı'ya
(Vakit gazetesinde yayımlandı)

Paris, 17 Mart 1933

Paris'te hemen hemen tamamıyla değişen sanot telakkilerimi size anlatmak istiyorum. Fransa'ya geldiğim zaman başımda «Gromer»li «Hofman»lı bir resim havası esiyordu. Mecmuaların içinde bana en çok onlar cesaret ve heyecan vermişlerdi. Burada primitifleri ve bugünün en kabadayı ressamlarıyla onların arasındaki kuvvetli âlâkayı gördükten sonra iş tamamıyla değişti. Daha sonra «Maalesef İstanbul'da tanıyıp sevemediğim» şark minyatürlerine karşı içimde delicesine bir sevgi, bir ihtirastır uyandı. Gün oldu ki hocam, mevcudiyetine ihtimal veremeyeceğim bir Türk sanatkârının «hamam» adlı minyatürünü «Matisse»lere «Picasso»lara değişmez oldum. Bu resim «Armenak Bey Saksıyan» imzalı bir makaleyi süslüyordu. Resmin, makaleyi yazan adamın koleksiyonunda olmasına içim yandı.

Picasso'nun icat ettiğine iman ettiğim «teinteplat»yi ve yalnız Matisse'in başının ve odasının duvarlarını süslediğini sandığım organtasyonu, siyah ve beyaz lekeleri, minyatürlerde fazlasıyla bulunca dünyaları keşfetmiş kadar sevindim..

Böylelikle hocam günlerimi Matisse, Picasso'ya, minyatürlere peşkeş çekerken, bir gün aklıma «Yavuzlu, Gülcemalli, Gülnihalli» bir kompozisyon yapmak geldi. Bu resimde bir zaman için «Matisse» ve «Picasso»ları bir tarafa bırakıp yalnız garp primitifleriyle şark minyatürlerini örnek almak istedim... Beni böyle bir resim yapmaya sevkeden en büyük âmil de :

Yavuzun direkleri altundandır altundan, şarkısı oldu. Ve bütün çalışma müddeti zarfında bu şarkı bana tempo tutuyordu. Bir aralık hocam, içimde bütün halk şarkılarımızı boyamak için bir heves uyandı.. Bu heves beni etrafımdan ayıracak ve bir masa başına esir edecek raddeye gelince korktum.. Çünkü hocam etrafımdan, tabiattan daha çok az şey almıştım.

Şimdilik bu hevesi ilerde bir zamana bırakarak gene tabiata dönmeye daha doğrusu gene bir akademiye devama başlamaya karar verdim. Tabiata dönmeyi akademiye dönmekle bir tutmamı, odamın güneşsiz ve Paris'in çok yağmurlu, soğuk bir memleket olmasına hamledin.

Bu mektubun sonunda, inanmak istemediğim fakat yalan olduğunu da zannetmediğim bir haberi, büyük bir teessürle gördüm. Onu da aynen yazıyorum :

İki üç ay kadar oluyor, hocam, vekâleti celileye hükümet talebesi olmam için bir istida yazmıştım. Cevap gayet kısaca şu oldu : «Vekâletin resim tahsiline ihtiyacı yoktur.»

34

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Londra'dan İstanbul'a)

Londra, 14 Nisan 1933

Babacığım,

Bu sabah bir yığın gazete aldım. Çoktan memleket haberleri almamış olduğum için iki saatten beri onları okuyorum.

Müfettiş bir hafta önce gitmişti. İngiliz Millî Eğitim Bakanlığına Elçilik vasıtası ile yazmış olduğumuz mektuba henüz cevap yok. Ama herhalde bir hafta için olsun bir öğretmenin derslerini görmemize

izin verecekler. Zaten rapor yalnız bu derslerin özeti olmayacak. Öğretim usullerine ait birçok kitap varmış. Onlardan aramak gerekiyor. Müfettiş, işi Elçilikte çalışan Şevket Bey adında bir zata bırakarak gitmişti. Birkaç defa gittim bulamadım. Ama okullar bu ayın sonuna kadar tatildeler. Bedir'den dün mektup aldım. Çok iyi. Ona buradan yalnız bir pantol göndermek istiyordum, sonra fikrimi değiştirerek bir kat elbise gönderdim. Burada elbiseler çok ucuz. Burada kaldığım sürece birkaç kat yaptırmaya çalışacağım.

Bedir'i hazirandan sonra buraya çağıracağım. Onun görmesi gereken çok şeyler var. İki ay beraber kalacağız. Hatta isterse daha önce gelmesini de yazdım.

Bir haftadan beri ben Londra'da tam anlamı ile yalnızım. Vahdi Baha adındaki arkadaşım, bir ay için Fransa'ya tatili geçirmeye gitti. Buradaki diğer Türklerden hiçbirini de göremiyorum. Zaten beni görmeye gelmemeleri için dua ediyorum. Bazısı çok genç. Bazısı da benim hoşlanacağım şekilde değil. Böyle bir ay yalnız kalırsam çok iyi olacak. Durmadan İngilizlerle konuşuyorum.

Ama dünden beri otele Belçikalı öğrenciler geldi. Salonları kahveye çevirdiler. İngilizler kaşlarını çatarak odalarına çekildiler. Bereket versin birkaç gün kalacaklarmış.

Dün bayramdı. Akşam üzeri Hyde Park'a gittim. Görseniz beybaba, o geniş parkın içinde adım atılacak yer yoktu. Birkaç saat nutukları dinledim. Herbirisinde on dakika durup, ötekine gidiyordum. Abartmasız ikiyüze yakın konuşmacı vardı. Gece Adana'daki arkadaşımın dergisine bu söylevlere ait «Bir Londra Mektubu» yazdım.

Babacığım, ben o gazetede yazım çıkacağını bilmiyordum ki size göndermesini yazmış olaydım. Arkadaş benim özel bir mektubumun içinden çıkardığı bir parçayı yayınlamış. Bu yazıyı ben de hâlâ görmedim. Bedir kaybetmiş olacak. Hâlâ hayret ediyorum. Ne çıkarmış acaba mektubumdan.

Yazı gönderdiğim gazeteleri ilk işim tabii size göndermek olacaktır.

Trabzon'un Akım dergisine bir yazı gönderdim. Çıktığı zaman Ferit size gönderecek. Ayrıca aynı gazeteye, yeni sanata ait filozofça bir kitabın çevirisini tefrika halinde göndermeye başladım.

Vakit gazetesi için de rastlantılardan bir konu bekliyorum.

Bu sıralarda durmadan bizim Divan Edebiyatı üzerinde düşünüyorum. Onu pek ilkel bir biçimde tanıdığım için henüz yargılarda bulunamıyorum. Ama birçok düşünceleri kovalamaktayım. Farsça öğrenmeye kesin karar verdim. Ama bu kararı öyle bir zamanda verdim ki elimde hiçbir kitap yok. Ötede beride rastlarsanız, bana Farsça öğreten bir kitap göndermenizi rica edeceğim. Bazı arkadaşlara da yazdım.

Eski edebiyatımız üstünde düşündüklerimi şimdilik saklamak ve olgunlaştırmak istiyorum. Müfettişin dediğine göre, bir gazeteye eski edebiyat üstüne yazı göndermek doğru olmazmış. «Niçin» diye sordum. «Israr etmeyin» dedi. «Şimdilik çalışın. Yayınlamaya daha vakit var.»

Müfettişi tanısanız çok seveceksiniz, beybaba. Çok ince ruhlu bir adam ve «Yeni Türk'ler»e pek az benziyor.

Yuvamıza «Hyde Parc» kadar geniş özlemimi gönderir, sizi bütün canımla kucaklarım babacığım.

Sabah

Sizden yeni fotoğraflar isteyeceğim. Baharlık fotoğraflar. Bir sürü. Münir'i çağırın, çeksin. O kadar gönderin ki bütün duvarlarım kapansın babacığım.

35

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Londra'dan Paris'e)

Londra, Nisan 1933

Kardaşum,
Resmi aldım, çok güzel, çok cana yakın. Ama

en canıma yakın olanlardan değil. Renklerin bir hayli daha olgunlaştığını, piştiğini hisseder gibi oldum. Başka şeyler de beklerim.

Otelde afişlerde çalışan bir İngilizle tanışmıştım. Çok sempatik bir genç. Resmi ona da göstердim. Beğendi. Ama resimdeki erkeğin ya da kadının kollarının ayrı ayrı renklerde olması onu durdurdu. Herhalde bir neden vardır. Ama ben anlıyorum filan dedi ve başladık çat pat estetik tartışması yapmaya. Elçilikte geçen gün pek antika bir şey oldu. Gittik Vahdi'yle... Kâtiple konuşurken elçi bizi yanına çağırttı. Oturduk. Birer Yenice sigarası aldık. Birden, «Hanginiz Rahmi Beyin oğlusunuz?» dedi. «Ben efendim.» «Pederinize, bu staj işinizin olmadığını yazmışsınız. Bir arkadaşım bana bu konuda size yardım etmemi söylüyor. Bir şey anlamadım bundan. Çünkü biz sizin işlerinizle bir aydan beri uğraşmaktayız. Sizi yirmi gün önce çağırdık, gelmediniz, hatta müfettişlerimize de gelmediğinizi yazdım.» «Hayır efendim, ben yirmi gün önce elçiliğe gelmiş ve arkadaşım burada bulunduğu için işi Başkâtip Beyle ertelemiştik.» «Pekâlâ niçin babanıza işlerin olmadığını yazdınız?» «Bir yanlışlık olacak. Ben böyle bir şey yazmadım. Yalnız başlangıçta yaşımızın kolejlere girmek için elverişli olmadığını yazmıştım. Sonradan mesele değişti. Babamın arkadaşı bunu söylemek istemiş olacak...»

Kısacası cansıkıcı bir şey oldu. Âdeta ben elçiliği babama şikâyet etmişim gibi oldu. Oysa ortada böyle bir şey yok. Bugün babamdan aldığım mektupta, Şefik Beyin bir kartı çıktı. Babama, beni Londra elçiliğine tavsiye ettiğini yazıyor. Demek mesele buradan çıkmış. Böyle bir tavsiye gerekli değildi. Neme gerek benim elçi. Babacığımın işleri. Elçi, önce biraz soğuk konuştu, sonra nedense tatlılaşıverdi. İltifat etti ve çıkarken babama çok çok selam yazmamı söyledi. İngilizce öğrenmek için gittiğim okuldan çok memnunum. Ama günde dört saat pek fazla doğrusu. Bazen dersleri kaçırıyorum. Vahdi'de dünden beri oraya geliyor

Bedir, babamın bu ay bütçesi sığmış. Acaba para göndermesem, idare edebilir misiniz diyor. Yoksa borç alıp gönderecekmiş. Ne dersin? Ben, babama bir şey göndermemesini ve gerekirse bizim arkadaşlardan borç alabileceğimizi ve gelecek ay ondan, ona göre para isteyeceğimizi yazdım. Bütçeni bana yaz. Vahdi'ye gönderdiği parayı bana vermişti. Onu sana göndereceğim. Bakalım bununla beraber eldeki para ne kadar tutuyor? Eğer geçinebileceksen babama yaz. Ya da gereken miktarı iste. Çabuk ol ki, borç almadan mektubun babama yetişsin.

Ne iyi «Hâkimiyeti Milliye» de maniler falan yayınlıyorlar. Ne güzel şeyler var. Bazen gerçekten: «çıra çıra kavaklar/mavi açar zambaklar/bir yârim olsa/doysun kara topraklar.» Çok karakteristik değil mi? Gerek biçim, gerek anlam bakımından. İlk iki dize mahut rabıtasız fond. Sonra «kara topraklar.» Bu iki kelimede koyu bir Türk hüzünü var. Çok «banal» olmasının önemi yok. Çünkü en karakteristik şeyler bazen en banal şeyler arasında bulunuyor. Sonra su «doymak» yârine doymak, buna benzer sözler çok, yani ruhsal ihtiyaçları, bedensel ihtiyaçlarla karıştıran sözcükler demek istiyorum. Kavaklarla, beyaz zambakların gereksiz sayılan varlıklarına gelince, bu parçanın en civcivli estetik tartışmasını yaptıracak olan bölümü. Niçin bu adam derdini söylemezden önce, ortaya kavaklarla, mavi zambakları atmış ve niçin bu «nature morte» ile söylediği fikir arasında en küçük bir ilişki göstermeye niyet bile etmemiş.

Müfettişe gittin mi? Neler anlatıyor. Vahdi'yle beraber bana da bir hayli kızmış olacak herhalde. Şu Saraçoğlu Şükrü Beyi görsen herhalde iyi olur. Ama senin doğrudan doğruya gitmeni içim pek istemiyor. Bir rastlantı olsa daha iyi olacak. Bak da bir şeyler yapıver.

Mektup yaz, yakında kartlar resimler filan geliyor.

Canımla canım kardeşim.

Sabah

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Londra'dan Paris'e)

Londra, Mayıs 1933

«le ciel par-dessus le toit si bleu.....»

Uşuğum,

İçin, içim, içimiz bahar dolu... için, içim, içimiz her zaman bahar dolu olsun. Üfle bütün bildiklerini, çek güzel güneşi kendine, güneşi yaz, güneşi boya... ve gönder dertli kızları bahçede kiraz toplamaya!

Mektubunu eğer dün sabah almış olsaydım, parklarda büsbütün sarhoş dolaşacaktım. Çünkü baharı içmek için gözeneklerim bile açılmıştı. İşin tuhafı «Bedir artık baharlı bir şeyler yapsa» diyordum. Bu dileğimi sana kim götürdü? Daha tuhafı benim de içimde afişler dans ediyordu. Haydi sanatçım! Vahdi'yi göndereli kuku kuşu gibi yalnız kaldım. Ötede beride yalnızlığın zevkini arıyorum. Müfettiş de bir yerlere kayboldu. Oxford'a mı, Cambridge mi bir yere gitti, gelecek. Vahdi sana elbiseyi posta ile gönderecekti. Bu sabah almış olman gerekir.

Bu yumurta cennet kuşunun yumurtasıdır. Bu sigaralar bir çekişte odamı dolduran dumanlardır.

Bu tıraş makinasına gelince, pek antikadır. İnsanın durmadan tıraş olası gelir. Dalgasını anladın mı! Basit (resim yapmış oraya). Şu işaretli yere basarsın, makina ağzını açar. Bıçağı alt çenenin üstüne bir dil gibi iyice yerleştirirsin ve kapatırsın. Çat! diye öter. Ondan sonra vay geldi, bu ağzın önüne düşen sakallara...

Elbiseni beğendin mi? Tam sana göre değilse fena. Pantolon tam İngiliz. Ayrıca bir de düz pantol göndermek istiyordum. Ama hem Vahdi mırıldandı, hem de kese. Kaça tahmin ediyorsun bu elbiseyi? İkiyüz franga aldım. Aynı kıyafete ben de bir elbise

yaptırıyorum, ama golf değil. Golfü gelecek aya bırakmak zorunda kaldım, çünkü burada yemeğe herkes ciddi elbise giyiyor, ben alaca bulaca.

Bir çift çoraptan fazla gönderemedim, çünkü bu çoraplar meğer korkunç kazıkmış. Elli frank! Ben onbeş frank filan diye düşünüyor ve sana birkaç çift göndermeye niyet ediyordum. Ama Vahdi'nin dediğine göre bunlar Paris'te daha ucuzmuş. St. Michel' de varmış. Hiç olmazsa bir çift daha al ki birini yıkattırıp, ötekini giyesin. Yüz franga bulduğum elbise çok hoşuna gittiyse ve golf pantolonla her yere gitmek istemezsen alıver şunu. Ben sana bütçenin açığını gönderirim. Zaten açık olmaz, çünkü babam aylığına, Vesim amcanın gönderdiği yirmibeş lirayı ekleyeceğini yazıyor. Çamaşırlarını da artık yenile. Sana yalnız iki fanila gönderebildim. Onları Vahdi'nin bavuluna zorla sıkıştırdık. Bu fanilalar pek pratik ve çok sağlam. Bir sürü alacağım. Mağazanın önünden her geçtikçe bir tane almak istiyorum. Ernestine'e bir küçük dolma kalem almıştım, kaldı cebimde. Aksi, artık bir gazetenin içinde gönderirim.

Resimleri almıştım, ama kartlarda söz etmeye yer yoktu. Hep iyi çıkmışlar. Adalar fotoğrafta çok kaybediyorlar gerçi, ama renkler hep benim kafamda. Öteki yeni resim yalnız güzel diyeceğim. Bir Matisse daha. Yeni resimleri bekliyorum. Sık sık isterim.

Oscar Wilde'ın, «Dorian Gray'in Portresi»ni okuyorum. Çok çok güzel. Fransızcasını bulursan derhal al, oku. Mutlaka vardır.

Geçenlerde Trabzon'un «Altın» dergisine «yeni güzellikler» diye bir yazı gönderdim. Şimdi akşam gazetesi için şiir üstüne bir yazı hazırlıyorum. Hüseyin Avni Bey, babama benden yazı istemesini söylemiş. Bu yazıda Divan Edebiyatının bazı özelliklerini aramak istiyorum. Seninle konuştuğumuz gibi, Batının sihri ile Doğunun güzelliklerini göstermeye çalışarak.

Altın dergisine mutlaka bir şeyler gönder. Artık yavaş yavaş işe başlayalım. Her yazıda bir tek fikir söylesen yeter. «Vekâletin resime ihtiyacı yoktur»

sorunu bal dudak sarmış. İyi olmadı. Geçen gün müfettiş de sözünü ediyordu. Cevap ona gelmiş olduğu için elbette yayılması pek hoşuna gitmiyor. Her neyse. Haa, aklımdayken söyleyeyim, Vahdi, müfettişi gördüğün zaman onun Fransa'ya geldiğini söylememeni, yani ağzından kaçırmamanı rica etti. Çünkü izin filan almadan gitti. Alamazdı çünkü.

Salim'e benden çok selam söyle. Ona hiç olmazsa elli frank göndermek istiyorum, ama bu ay gönderemeyeceğim. Eğer fırsat düşer de sözünü edersen beni bağışlatmaya çalış ve gelecek ay mutlaka göndereceğimi söyle. Safiye, Vahdi'ye senin evden taşınmak istediğini söylemiş. Herhalde doğru değil bu haber, böyle bir şey olsaydı bana yazardın. Durmadan soruyorum. Hâlâ o karanlık odada mısın? Vay Bedrim! Safiye'nin odasına çık bari o yokken. Aman sık sık mektup yaz kardeşim. Sık sık. Senden her mektup gelince, Londra'yı daha çok seviyorum. Ancak o zaman, İngilizlerin konuştuğunu anlamamak bana vız geliyor. Canıma bastırırım seni.

Sabah

Ernestine'e selamlar.

37

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Londra'dan Paris'e)

Londra, Mayıs 1933

Bedrim,

Asfalt yolda bisiklet iyi kayıyormuş. Âlâ! Jean d'Arc'ın sağlığı yerinde imiş. Âlâ! Bordeaux Paris'i yapan delikanlı yamanmış. O da âlâ... Ama senin bütçen ne durumda? Babamdan para istemeden idare edip, edemeyeceğini sormuştum. Ne olur, ne olmaz diye mektubuma yüz lira sıkıştırdım.

Vahdi borçlarını veremediği gibi, dahasına da ihtiyacı olacak. Onun için ay sonuna kadar bir şeyler yok.

Gelecek ay bizim para belki geç gelir. Haziran aylıklar için fena aydır, babama gelecek aylığını erken göndermesini yazmamız gerek.

Burada bizim işler çoğaldı. On kadar irili ufaklı okul için tavsiyeler aldık. Şimdi her birisine sıra ile mektuplar yazıp, yani yazdırıp randevu istemek, gitmek gerek. İlk mektubu bugün yolladık. Hayırlısı. Gâvurların Millî Eğitim Bakanlığında bize çok iyi davrandılar. Hayret edilecek kadar. İngilizler cidden çok kibar adamlar. Kimlik belgemi öyle kolaylıkla aldım ki, birkaç dakika sonra çıkarken her işin bittiğine bir türlü inanamıyordum. Pasaportun? Adın? Adresin? Al kartını, güle güle... Polisleri insanın kucaklayıp öpesi geliyor.

Bu yazıları yazan kalem... bir Pelikandır! Aynı seninki gibi. Geldiğin zaman bir tane de sana alırız. Onyedi şiling, ama çok iyi.

Haa senin gelmen sorunu. Gelecek aydan itibaren ne zaman içine doğarsa gelebilirsin. Sakın sürpriz filan yapayım deme, kaybolursun. Gelecek ay haziran, üç ay daha kalıyor demektir. Ernestine seni bırakmazsa o da gelsin. Ressamlar burada hiç de işsiz kalmaz herhalde. Ardmay Otelinde ona da bir oda buluruz. Fiyatları şöyle, şimdiden düşünsün: günde iki yemekle kırkiki şiling, haftalığı yani 180x4 = 720 frank. Aylığı yediyüzyirmi franga geliyor. Öğle yemeğini de alırsa dokuzyüzyirmi. Parası yok değil. Para istesin...

Enver Ziya da sınavlardan sonra buraya gelecekmiş. Aman onun estetik notlarını gönderdin mi? İhmal etmeseydin. Sınavlarına az kaldı.

Babacık bana Gülistan'la acemce gramer filan göndermişti. Dün bir de Fuzulî geldi. Yüzyıl önceki bir baskı. Öyle daldım ki. İyice. Bu akşam onu bir ciltçi dükkânına götürdüm. Güzel bir cübbe giyecek. Bir beytini mırıldanıp duruyorum:

«Sanatın eyvanında bir kandil devr-i asuman
Sanatın dibâcesinden bir varak-ı ruy-i zemin»

Ne dolu söz, ne dolu!.. Doğu estetiğinin metafiziğine mükemmel bir başlık!

(Bu mektup yarım kalmış.)

38

Safiye Ahmet Hanımdan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Londra'dan Paris'e)

Londra, 27 Mayıs 1933

Bedri Can,

Biraderinden yakında Londra'ya teşrif edeceğini haber aldım. Yine görüşeceğiz yakında desene...

Seninle biz hele vedalaşmadan da ayrılmıştık değil mi?

Benim aklıma estirdi, Mont de Piète'de para bulunca dayanamadım, Paris'ten kaçıyordum. Fakat Vahdi'ye sıkı sıkı sana selamlarımı söylemesini tembih etmiştim, herhalde unutmamıştır. Daha nasılsın, ne âlemdesin? Salim ağa sınavları kazanmış. Dansı Feyyaz'ın başına. Onları ayda yılda bir kere görüyorsundur ancak sen değil mi? Yine Ernestine hatunla Luxembourg bahçesindeki tenis oyunlarına devam ediyor musunuz? Biz pek sabahçı olduk burada Bedri... Allahın saat yedisinde kalkıp gezmeye, denize, banyolara gittiğimiz oluyor. Yaşamaya başladığımı anlıyorum artık... Gel de seni de suya sokalım, hatta Trabzon uşağı olduğunu unutmasaydım, «yüzme de öğretelim» diyecektim. Ben henüz denizden korkuyorsam da hele dalgalı havada diz boyundan fazla ilerleyemiyorum... Londra yani bizim oturacağımız belde değildir... Memleket burası. Benim elimden gelmez, Nedim'in İstanbul şehri-latif diye yazdığı gazeli oku yeter. Bedri can, senden bir ricam var benim. Sabahattin'e yolladığın mektuplarda eksik olma benim için gelenleri de göndermeyi unutmamış-

sın. Pek hoşuma gitti. Teşekkür ediyorum, yalnız sen orasını akıl ettikten sonra gelecek mektupları buraya yollamaları için lütfen bizimkilere benim adresimi verirsin kardeşim. Ernestine'e selamlar.

Safiye Ahmet*

39

Safiye Ahmet Hanımdan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İngiltere'den Paris'e)

İngiltere, 5 Temmuz 1933

adres
27 Square, etc.

Bedir Can,

Ne olur ne olmaz diye sana taahhütlü bir mektup gönderiyoruz, çünkü bu sabah Sabah'tan aldığım mektupta bu hafta içerisinde Fransa polislerinden kaçtığını ve buraya sığındığını öğrendim. Tahmin ettiğime göre yarın henüz daha Paris'te olacak ve mektubu alacaksın...

Aynı zamanda Feyyaz'a da bir mektup gönderdik, ama onun bu ay başlarında İstanbul'a gitmesi ihtimali olduğu mektubunu aldık, yalnız mektup göndermekle yetindik ve parayı senin adrese gönderdik. Mektupta bulacağın ikiyüzyetmişbeş frangı da eğer Feyyaz daha orada veya Paris'te ise kendisine ver... Ona, istediklerimizi mektup yazdığımız için, böyle havadan gelen ikiyüzyetmişbeş frangı görünce, senin cömertliğin filan tuttu zannetmez merak etme...

Eğer Feyyaz orda değilse:

---

* Safiye Ahmet Hanım, Eren ve Bedri Rahmi ile Paris'te tanışıp dostluk kuran, Paris'te Fransızca öğrenimi yapan İstanbullu bir Türk kızı, MHE.

Lütfen ona gönderdiğimiz mektubu kutusundan veya ev sahibinden al, adresine gönderirsen gönder, göndermezsen yırt... O zaman, ondan beklediğimiz işi sana yüklememiz gerekir. Şöyle ki:

Safiye buraya gelirken ay sonları olduğundan paraya ihtiyacı vardı biliyorsun. Bu nedenle Mont de Piète'ye gramofonu ile altın bileziğini bırakmış. İkiyüzyetmişbeş frank almış. Bunun yüzyetmişbeş frangını bilezik, yüz frangını da gramofona vermişler. Bu parayı alınca lütfen, tabii Feyyaz Paris'te değilse hâlâ, Ernestine ile Mont de Piète'ye onbir ile üç arası git de, şu bizim eşyalarımızı faizden kurtar. Bileziği gelirken getirirsin. Belki Ernestine, koluna takarak biraz eğlenir. Gramofonu da ambara diğer eşyaların yanına koymak üzere kadına bırak. Görüyorsun ki güç bir iş değil. Bunu artık senden bekliyoruz. Eğer Feyyaz orada ise işin daha azalıyor. Parayı ona verirsin, olur biter. Yakında görüşeceğimizi düşündükçe seviniyoruz, çünkü Sabahat seni ve Ernestine'i buraya getireceğine söz verdi. O zaman bol bol eğlenmek üzere «bon voyage» der, selamlarla gözlerinden öperim. Salim orada mı, gitti mi, gittiyse lütfen adresini ya bir kartla veya geldiğinde getir. Selamlar. Mektuptaki yeşil kâğıt, bileziğin rècepissè'si ve gramofonunkI Feyyaz'da.

Safiye Ahmet

40

Babasından
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(Trabzon'dan İstanbul'a)

Trabzon, 5 Eylül 1935

İki gözüm oğlum Sabah'ım,

Maçka yaylasına çıktığım zaman annenize bir mektup yazmıştım. Sizlerden bugüne kadar ne bir mektup, ne bir gazete gelmedi. Senin manevra dola-

yısıyla üç beş gün İstanbul'dan ayrılacağını biliyor ve daha ziyade Bedri'den, Nezahat'ten mektup bekliyordum... Bizi bu kadar ihmal edeceklerini hiç hatırıma getirmezdim. Meğer çok aldanmışım. Nezahat imtihanlarını öne sürmekle bu suçunu kapatamaz. Beş altı satırlık bir mektup için vakit bulamamasına dünyada ihtimal veremem.

Her neyse manevradan dönmüş olacağını düşünerek sana sesleniyorum. İnşallah bu manevra gezisi seni çok yormamış, belki de hoşuna gitmiştir.

Anneciğiniz nasıldır? Ayşe ablanız biz de midir? O mert, sözüne bağlı bir Türk hanımıdır. Herhalde bizleri bırakıp gitmemiştir.

Mustafa'ya haber verdiğimiz halde, Beykoz'dan bizi yolcu etmeye inmemişti. Bir mektup yazmamış, yuvamızın durumundan bizi haberdar etmek tabii hiç hatırından geçmemiştir.

Biz geçtiğimiz pazartesi günü yayladan indik. Bir gece Polathane'de, ben Vesim Beyin evinde, Muallâ Sardazade Hasan Efendinin evinde kalarak, ertesi sabah, salı günü Trabzon'a ve doğruca Veliye Hafız teyzenizin evine geldik. Yayladan .....' daki elektrik fabrikasına kadar dört saatlik ve sarp bir yolu yürüyerek indiğimiz için fena halde yorulmuşuz. Üç günden beri her tarafımız hışır bir halde idi. Bugün bir parça kendimizi toplayabildik. Yayla çok güzeldi. Hele şu son zamanda hava çok açık, berrak ve serin idi. Fakat yaylanın yolları aşılır engellerden değil.

41

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Çerkeş'e)

İstanbul, Ekim/Kasım 1935

Bedrim,

Koç gündür yazacağım, yazacağım, yazacağım, yazamıyorum. Ama bu sefer cidden vakit yokluğun-

dan... Dil okulunda da ders alalı gözümü açamıyorum. Her gün sabahtan akşama kadar Fakültedeyim. Bir telaştır gidiyor.

Senin Çerkeş'de olduğuna hâlâ inanamıyorum. Giderken seni göremediğim için belki... Olur şey değil... Bedros Çerkeş'de... Yukulele, Rusya'da gibi bir şey.

Çeviri işlerinde güçlük çekmeyeceğimi tahmin etmiştim. Kazara aksi bir işe çatsaydım çok fena olacaktı. Bu deneyim bana ilerisi için bir hayli cüret vermiş olacak.

Evet ama... Bu Çerkeş meselesinin çok fazla sürmesine de razı değilim. Gerçi şimdiye kadar her şey yolunda gitti, ama bazı aksiliklerden korkuyorum. Ne olur, ne olmaz... İki ay biter bitmez dön gel... Hatta mümkünse daha önce. Çerkeş'den ve Çerkeşlilerden pek söz etmiyorsun. İzlenimlerini yazılarına saklıyorsun herhalde... Bana orası koyu bir Anadolu kasabası gibi geliyor. Aziziye gibi bir yer örneğin. Ramazanı orada herhalde buradan daha kuvvetle duyacaksın. Biz bugün uzaktan sesini işittik : Küflü bir davul geldi geçti. Top bile atılmadı bu sene. Annem, Muallâ ve ben sobanın başında birkaç tekbir çekerek Ramazanı karşıladık. Ne olur birazcık inansaydık da, biz de oruç tutsaydık... Hiç olmazsa aylar birbirine benzemezdi. Dış ve dünyasal değişiklikler her zaman tekdüzeliği bozmaya yeterli gelmiyor.

Sen gittikten birkaç gün sonra dişçi okulundan bir ressam arattı. Dişlerin resimlerini yapmak için. Her levha için üç lira veriyorlarmış. Bir doçent arkadaş bana sordu. Ressamı seçme hakkı ona verilmişti. Aksi gibi ne Yakup'u ne de Arif'i gördüm. Gerçi Yakup'a onbeş gün sonra söyleyebildim ama artık geç kalmıştık. Başka birisini bulmuşlar. Ama senin bu işi kaçırdığına pek üzülmüyorum, çünkü İsveç grubuna mektup beğendirmek herhalde dişçilere resim beğendirmekten daha kolaydır. Arif'i hiç gördüğümüz yok. Senin Ankara'da tualini soracaktık.

Mektubunda Ernestine'le ilgili bilgi eksik... ne zaman dönecek. Sabri Esat durmadan soruyor. Ma-

hut işe pek gönül bağlamış ama Tekel'de sana iş bulunursa herhalde o işten vazgeçeceğiz. Annem diyor ki: Çerkeş'den atkı değil de tüylü battaniye alsın, ama aldanmasın altı yedi liraya veriyorlarmış. Sana ressam mendilleri gönderecekmiş, ama çarşıya gidememiş, evden gönderiyormuş. Gözlerinden öpüyormuş.

Tan'a gönderdiğin yazılar henüz çıkmadı. Geçen gün Mustafa Şekip Bey seni sordu. Tan'daki yazılarını okuyor, çok beğeniyormuş. Resimle edebiyat arasındaki psikolojik ilişkiler üzerinde konuştu durdu.

Bizim kültür sayfası kör topal çıkmakta. Baş dizicinin keyfine bırakmışlar, istediği zaman çıkarıyor. Ben bıktım artık ama alışkanlık haline geldi de bırakamıyorum. Bir çeviriye başladım. Gide'den, çeviri hazırdı zaten kesip kesip veriyordum. Şu etkiler sorunu...

Birkaç gün önce Millî Eğitim Bakanlığından gelen bir emre göre doçentlerin makaleleri onbeş yirmi lira. Tan için başladığım bir yazıyı biraz daha genişleterek, Bakanlığa göndereceğim. Bakalım hemen para gelir mi? Hiç sanmıyorum. Mutlaka işin bir çürük yanı vardır. Yazıları sıraya koymak, önemli bulmamak filan gibi...

Suut Kemâl, Sabri ve ben haftada bir gün Fakültede toplanarak Gide'in «Nourritures Terrestre» ini çeviriyoruz. Ama amaç eğlenmek. Bunu duyan Ahmet Hamdi adında birisi hoşça bir şey söylemiş: Fakültede Gide'e bir komplo hazırlanıyor. Doçentlerin birisi yalnız başına Gide'in hakkından gelemeyeceğini anlamış ve üçü bir araya gelmiş!

Sana selam gönderenler o kadar çok ki hepsini birer birer sayamayacağım. Toptan gönderiyorum. Beğendiklerinin selamlarını al... Tez gel kardeşim... Gözlerinden maçur muçur...

Sabahattin

Çerkeş'de kilim filan bulamadın mı? Ucuz tarafından bir iki tane alsan ibari.

Babasından
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Çerkeş'e)

İstanbul, 27 Kasım 1935

Oğlum,

Sana telgraf çektiğim günün akşamı eve gidince mektubunuzu buldum. Sağlık ve iyilik haberlerinize sevindim. Üçüncü mektubunuzu da sonradan aldım. Benim işlerim o kadar çok ki bir aydır babama ve Vesim Bey amcanıza hâlâ bir şey yazamadım. İşleri biriktirmemek için her günün işini o gün bitirmeye uğraşıyoruz.

Oradan memnun olduğuna hepimiz seviniyoruz. Seni göreyim, kış günleri kendine iyi bak. Kışlık fanila vs. ihtiyacın varsa yaz, buradan gönderelim.

Burda unuttuğun tıraş takımını ve pantolon askısını bir paket yaparak bugün postaya verdim. İki tane boş resim defterini de birkaç dergi ve gazete ekleyerek ayrıca postaya verdim.

Bugün Genel Müdür beyefendiye ellerinden öptüğünüzü söyledim. Adnan Halit beyefendi de orada idi. Mithat Bey «Aleykümselam. Aman şu çocuğa bir şey hazırlayalım ve gelir gelmez işe başlatalım» dedi. Adnan Beye iki kutu daha istediğini söyledim. Verelim dedi. Haa, bak senin kutu resminde yeni bir yanlış bulmuşlar. «Acaba göndersek orada bu yanlışlığı düzeltemez mi» dediler. Yanlış şu : Atların üzerindeki sipahilerin mızraklarını sağ ellerine verecek yerde sol ellerine vermişsin. Oysa mızraklar sağ elde olurmuş... Burada bilmem kim farkında olmuş ve söylemiş...

Yarın Adnan Beyle görüşeceğim. Vereceği iki kutuyu alınca postayla sana gönderirim. Düzeltme işine gelince bunu şimdiden mi yaptırırlar, yoksa sonraya mı bırakırlar onu da anlayacağım. Senin kutu kapağının Bakanlıkça da uygun görülüp, basılmak için matbaaya verilmiş olduğunu bana daha son-

ra söylemişlerdi. Ben sana yazmaya unutmuşum. İkramiye de herhalde elli ve altmış lira vereceklermiş. Artık bu parayı geldiğin zaman kendin senedi imza edip alırsın. Acelaye gerek yok. Bakalım şu mızrak sorununu nasıl düzelttirecekler.

Hepimiz sağlıktayız. Her akşam seni konuşuyoruz. Sana mektup yazamadıklarından kardeşlerin fena halde üzülüyorlar. Ağabey akşam briç partimizden sonra yani saat onikide sana bir mektuba başlamıştı. Muallâ da bir şey yazıp bıraktı. Nezahat de yazacak. Onlara senin adresin bulunan bir zarf bıraktım. Herhalde onları bitirmiş postaya vermişlerdir. Annen kaç vakittir canım şu karaoğluma benim tarafımdan bir mektup yazın diye hepimizi sıkıştırır durur. Akşam yine tekrar etmişti. Herhalde onun mektubunu da yine ben yazacağım. Söz aramızda ama annecik seni fena halde göresledi... Öteki mesele de akla gelince her zamanki gibi iğnelemekten geri durmaz. Akşam benim kulağıma, «Herhalde Ernestine'i Çerkeş'e almıştır veya istemiştir, ama siz bana söylemezsiniz ki...» diyordu. «Allahtan çok dilerim ki,» dedi, «Eren hakkındaki şimdiki düşüncelerine, tereddütlerine çok pişman olsun ve onu bağrına bassın.» Herhalde yine öyle olacaktı. Ernestine'e selam yaz, gözlerinden öperim. Kusura kalmasın, ona mektup yazmak isterdim ama hiç vaktim yok. Hele Fransızca yazmaya cesaret edemiyorum.

Çallı'yı göreceğim. Arif seni bir iki defa aramış. Çoktandır uğramıyor. Senin, «Trene Hasret» tablosu hakkında geçende Tan'da bir şey görmüştüm. Bazı ufak tefek noktalar bir tarafa bırakılırsa, serginin en başarılı tablolarından birl dlyordu. O gazeteyi sana göndermek için almıştım, ama bulamadım. Kızlardan biri herhalde almış, paket yapmıştır! Ben sana oraya Tan gelmediğini bilseydim, buradan düzenli olarak gönderirdim. Bundan sonra göndereceğim.

Çorap, mendil, fanila ne gerekse yaz.

Çerkeş'e ve orada görüştüğünüz arkadaşlara bizden selamlar.

Doktor bey baltayı taşa vurmuş desene. Ama sende resim için yetenek görmüş ve resme çalış-

manı tavsiye etmesi, inceliğini gösterir. Keşfi çok açıkmış...

Mühendis Muhtar Beyle (eski Bayındırlık Bakanı) senin için telefonda görüştüm. İlgileneceğini ve bana telefonla bilgi vereceğini söylemişti. Birkaç gün sonra aradım, Ankara'ya gitmiş. Adresini oradan öğrenmek istedim, karşıma öteki Muhtar Bey çıktı. Çok nazik cevaplar verdiler ve «Merak etmeyiniz, her gün gelen postamızda Bedri Rahmi yazısı ile kâğıtlar raporlar vardır.» dediler. Polathane'ye efendibabaya, amcana mektup yaz. İhmal etme. Onlar seni sorar dururlar.

Gözlerinden öperim. Bu mektubu dosya kartonları arasında birkaç dakika çalarak yazıyorum, vakit vakit böyle hırsızlık yapacağım oğlum.

Baban
Rahmi

Mektubunda kendisine selam bile çıkmadığı için Bay Mahmut Goloğlu kaşlarını çatmıştı. Ona da ayrıca bir mektup yaz, gönlünü al. İki üç akşamda bir bizde toplanıyoruz. Tabii kahkahaları oradan işitiyorsun.

Baban

43

Sabahattin Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Çerkeş'e)

İstanbul, 14 Aralık 1935

Bedrim,

Mektubuna derhal cevap veriyorum, çünkü bundan evvelki mektubumu almadığın anlaşılıyor. Onbeş yirmi gün önce yazmıştım. Niçin almadın acaba? Yoksa Sururi, mektubumu postaya vereyim derken,

bakkala mı verdi?!.. Her ne ise. Zaten mektubumda önemli haber filan yoktu.

Çok göreceğim geldi seni... Çerkeş işinin ciddiliğine ancak inanmaya başladım. Şimdiye kadar bana şakacıktan bir yere kadar gitmişsin gibi geliyordu. Geçenlerde birisi İsveç grubunun bir ay sonra İran'a gideceğini söylüyordu... Sakın ha!..

Geçenlerde babama bir telgraf göndermiştin. Muhtar Beyle konuşması için filan... Pek iyi anlayamadık: Çünkü maaş sorunu üzerinde önce anlaştığını yazmıştın... Yoksa seksen liradan da aşağı mı indiler? Hem yahu, o ne biçim telgraftı... Üslubunda pek yayasın... Kısaltmak şöyle dursun tam tersine uzatmışsın. Bir hayli güldük. Yukuleli'nin mektuplarına diyecek yok ama telgrafları...

Haber arama... Hayat müthiş «günlük»leşiyor... Tesbih çeker gibiyiz. Dün akşam Yahya Kemâl'le tanıştık. L'orient'da Suut Kemâl, Hasan Avni filan oturuyorduk. Masamıza geldi. Suut Kemâl tanıyormuş. Saat beşten yediye kadar durmadan konuştu, ama durmadan.

Ertesi akşam:

Bu akşam eve bir elimde bir paket elma, bir elimde elmacıdan aldığım yeşil bir dal, cebimde ve içimde senin mektubunla döndüm. Ne güzel kokuyordu mektubun...

Dün akşam mektubun yarım kalmıştı. Yahya Kemâl'i anlatıyordum. İki saat durmadan konuştu. Sapına kadar şair herif cidden. Ağzında şiir hazzı, şiir lezzeti, şiir sarhoşluğu var.

Bugün, Fakültede bana birisi geldi. Adını unuttum, ya da söylemedi. Senin Akademiden bir arkadaşınmış. Ya da başka yerden. Fakülteye yazılmak istiyormuş. Benden bazı şeyler sordu. Anlattım ve güçlükle karşılaşırsa yine gelmesini söyledim. Akşama doğru Arif'i de gördüm. Ali adında birisini görmeye gelmiş, tanıştırdı. Seni sordular. Selam gönderdiler. Zühtü'de birkaç gün önce gelmişti. Ondan çok selam. Bir heykele başlıyormuş.

Bize Maçka'dan keçi yavrusu gibi bir kız geldi. Bir gün kapı çalındı ve birisi kapının aralığından

içeriye ufacık bir şey itti. Paçavraların içinde iki güzel göz... Elini yüzünden kaldırmak istedim, beni itti ve kaçtı. Çok garip bir şey, görsen! Hiç konuşmuyor. Tuhaf tuhaf şeyler söylüyor. Kaba, çok kaba bir Maçka dili. Hiçbir şey anlamak kabil değil. Güneş batar batmaz «yatacağım» deyip gidiyor ve sabahleyin karanlıkta kalkıyor. Çok seveceksin. Birkaç gün ona bir ad aradık. Sonunda Zeyno koyduk, ama bizi doyurmadı.

Haa! Sana ufacık bir iş: Bizdeki Almanlardan birisi senin İsveç grubunda çalıştığını duyunca, aman dedi sor bakalım Girschirk adlı bir mühendis tanıyor mu? Eğer şimdi orada değilse lütfen direktör kâtibine filan sorsun ve adresini öğrensin, çok gerekli vs. vs.. Galiba İran'a gidecekmiş. Gitmişse adresini alıver, ya da onunla ilgili bilgi ver.

Senin yazılarından birinin «Yücel»de geçenlerde çıktığını duydum. «Memo» diye bir yazın. Dergi Salim'de varmış. Bana getirecekti. Tan'da bir iki yazın çıkmış, ama biz görmedik. Birkaç hafta bize gazete göndermediler. O zaman çıkmış olacak. Biz artık yazmıyoruz. Millî Eğitim Bakanlığı yazılarımıza on liradan yirmibeş liraya kadar vereceğini resmen bildirdi. Doğru çıkarsa iyi bir şey. Bizim bilmeceler üstüne bir şeyler hazırlıyorum.

Senin için düşündüğümüz «Sanatçılar Kahvesi» fikri etrafa yayılmış!.. Her gören soruyor. Özellikle Fakültedeki Almanlar. Nereden duymuşlar.

«Aman ne güzel fikir» diyorlar. Kahve açılır açılmaz içine dolacaklarmış. Ama bize daha şimdiden bir rakip çıktı. Fransızın biri Taksim'de tıpkı Paris'teki Coupole biçiminde bir kahve açıyormuş.

İstanbul'da dehşetli kuduz var. Bizim Suut Kemâl'le karısını kuduz bir kedi ısırmış. Kendi kedileri... Her gün iğne yemeye gidiyorlar. Kuduranları ne yapıyorlarmış biliyor musun? Hastanede taş odalar varmış. Elbiselerini çıkartıp oraya atıyorlarmış. Adamcağız bağıra bağıra ölüyormuş. Geçen gün anlatıyorlardı. Rüyama girdi. Aksi gibi bizim mahallede köpekler gittikçe çoğalıyor!

Yarın kitap ve gazete göndereceğim. Çerkeş'in dağlarına ve dağların gözlerine bakan kardeşime selam.

Sabahattin

Mektuplarını taahhütlü gönderme, daha fazla gecikiyor.

44

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 15 Ağustos 1937

Canım Kardeşim,

Bugün babamdan gelen mektuptan anlaşıldığına göre Paris'e geldikten birkaç gün sonra Ali Kaptan Sokağına gönderdiğim mektubun yerine gitmediği anlaşılıyor. Suut'un da birkaç mektubu yerine gitmediği için bir hayli düşündük. Sonunda bu mektuplara bir buçuk franklık pul yapıştırdığımızı hatırlar gibi olduk. Herhalde neden bu olacak. Her neyse. Eren'le sana seslenerek yazdığım bu mektupta, ben ve Eren'in kardeşi ile nasıl buluştuğumuzu anlatıyorum. Onları bir haftadır göremiyorum. Eren'in kardeşi beni bir gün uzak bir yerlerdeki evine çağırmıştı. Birkaç bardak aperatif içirmiş, övünülesi bir el çabukluğu ile kullandığı akordeonundan birçok parçalar sunmuş, niçin Amerika'ya gitmek istediğini bana anlatmak için, sözlük sayfalarında akla karayı seçmişti. Bir gece de beraber Casino de Paris'e gitmiş, Maurice Chevalier'i dinlemiştik. Gelelim bugüne. Paris'e geleli Montparnasse garının yanıbaşındaki Odessa caddesinde, Celtic nam otelde onbeş franklık kutu gibi odalarda oturmaktayız. Para konusunda hiçbir sürprize uğramadım. Kuvvetle tahmin etmiş olduğum gibi para gelmedi. İki yerden para

umuyordum. Mehmet'in karısından ve Tonkaz'dan. Mehmet'in karısından para yerine özür dileyen bir mektup geldi. Tonkaz da bana para yerine, yakında evleneceği haberini verdi. Ama parasız kalmadım. Kalmak üzere olduğum sırada, Hilmi Ziya'dan bin frank borç aldım. Bu ayın 23'ünde Köstence'den kalkan vapura yetişeceğiz, yani bu salı değil ötekisi İstanbul'dayız. Bazı izlenimlerimizi orada anlatırım. Senin Levy'yi hemen hemen her gün birçok ressamlarla Coupole'de görüyoruz. Dün de Cook acentasında gördük. Herhalde hareket etmek üzere. Eren, Milkoviç'ten birçok şeyler istemiş, ama Milkoviç'de metelik yok ve aybaşından önce parası olmayacak. Benim param yetişirse bir şeycikler alırız. Paris'te yiyecekten başka her şey bizim parayla pek ucuza geliyor. Yiyecek inadına pahalanmış. Onbeş yirmi franktan aşağıya yemek yiyemiyoruz. Suut sabırsızlanıyor. Kısa kesiyorum. Suut'tan sana ve Eren'e çok selamlar. Eren'e selam... gözlerinden özlemle canım kardeşim.

Okuma kitabının resimlerini hazırlayıp, matbaaya vermiştim. Cümleye selamlar, sevgiler, özlemle yüzünüzü öperim.

Sabahattin

Fuat Ömer bir şey yazmış:
«Eren'lerin atölyesine serebilsem postum seni»

Fuat Ömer

45

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Edirne'ye)

İstanbul, 24 Eylül 1938

Cancağızım,

Gözümüzde püfür püfür tütmeye başladınız. Çarşambalarım yetim kaldı. Memişin gözlerinde aca-

ip ışıklar peydah oldu. Uzun mektubunu bir yudumda okudum. İzlenimlerin benim hayal ettiğim Edirne'ye pek benziyor. Hayret etmedim. Cenneti içinde olan Nedim'in «Edirne şehri mi bu ya gülşeni...» sözünü hiçbir zaman ciddiye almış değilim. Bizim şairler için gülşen olmayan bir yer neresi zaten. Bununla beraber bir «Edirne dünyası» bir «Edirne iklimi» olsa gerek. Bu iklim belki siz farkında olmadan resimlerinize girer. Hatırımdayken söyleyeyim. Edirne'de Abacılar mahallesinde bulunması gereken bir esnaf kahvesi varmış. Orada bir bağlamacı üç yüz dört yüz yıllık türküler söylermiş. Hele pehlivan türküleri bir âlemmiş. Bunları dinlemeden gelirseniz vay halinize.

Mektubunun bazı yerlerini Hilmi Ziya ile Rıfkı Melûl'e okumuştum. Bu sabah da Yahya Kemâl'e okudum. «Kemikleri boyanası Kadri Paşaya» o da bir küfür salladı. Üstatla bugün Vefa taraflarında hayli dolaştık. Arif'in evini gösterdim. Aferin ressama dedi. Mahallesini çok iyi seçmiş. Yağmur gezintimizi yarım bıraktı. Şehzadebaşı kahvelerinden birine girdik. Sonrası malum... Yeni yazdığı birkaç şiiri okudu. Üstat artık durmadan yazıyor. Allah aramızdan eksik etmesin.

İnsan dergisini 1 Ekimde tekrar çıkarıyoruz. Düzeltmelerle uğraşıyoruz. Hani sen resim haberleri yazacaktın? Ben bu sefer «Yaşayan Geçmiş» diye bir şey yazdım. Jules Romain'dan çevirdiğim romanın tefrikasına da başladık. Bu sayıda birçok şiirler var, ama ne yazık ki gene öykü yok. Önceki gün gazetede bir Edirne otobüsünün kazaya uğradığını okudum. Çoktan Edirne'ye gitmiş olmanıza rağmen, yüreğim hopladı. Kazaya kurban olanlar arasında tanıdıklar da var. Hürriyet ve kocası Abdi. Bilmem sen tanır mıydın? Hürriyet ağır yaralı. Abdi zavallı hemen ölmüş. Bilsen ne şen, ne ölmeyecek bir çocuktu. Dönerken sakın otobüs filan aklınıza gelmesin. Resimlere bakılırsa Eren'in Edirne ile arası pek iyi. Canlı cansız her şeye yüz verir görünüyor. Bana Türkçe mektup yazmasını istiyorum. Benim bu mektubum aynı zamanda ona seslendiği için ayrıca yaz-

mıyorum. Arif can için de aynı şeyi söyleyeceğim. Arif'le bir gün Sulukule'ye gitmiştik. Sana anlatmıştır. Geçenlerde aynı gezintiyi Hilmi Ziya, Münir Bey ve bir bayanla tekrar ettik. Hiç görmediğimiz ve belki bir daha göremeyeceğimiz bir şey gördük! Çingene kavgası. Çingenelerin para ile kavga ettiklerini ve tuhaf tuhaf küfürler söylediklerini işitirdik, ama o gün kendiliğinden bir kavga oldu. Bizimle seyreden mahallelilerden biri böyle kavganın orada üç-dört yılda bir olduğunu söyledi. İki kadın atışmaya başladı. Küfür, hakaret filan. Biraz sonra etraflarına yedisinden yetmişine kadar bütün çingeneler yığıldı. İki cephe oluşturdular. Her iki yanda roller bölüşüldü. Bir küfürcü, bir naracı, bir tef çalıcı ve küfürleri çarçabuk ezberleyip hep bir ağızdan bağıran sayısız çocuklar. Bir taraf susunca, öteki taraf tef çalmaya başlıyor. Bu arada küfürler ezberleniyor. Çoğu manzum ve kafiyeli tabii... Sonra feryat başlıyor... Söyledikleri şeyler tarih öncesi bir insanlıktan kalmış kadar tuhaf. Esrarengiz ve çıplak. Kadınlar durmadan evlerinden öteberi taşıyorlar. Bunları acaip naralarla sergiliyorlar. Donlar, gömlekler, ayakkabılar. Sonra sembolik jestler başlıyor. Kadının biri başına su döküyor. Bu şu demekmiş : Üstünden deniz geçse bile kirlerin çıkmaz. Başka bir kadın, bacağına bir kilim sarıp zıplamaya başlıyor. Bu da şu demekmiş : Sen bu kış durmadan sokaklarda sürttün. Daha neler neler. Kavga esnasında çocukların sevincini görsen. Şarkılar, danslar, kıyamet ve bu devam ediyor azizim, olur şey değil. Kimse kimseye bir fiske vurmuyor. Sonunda iki erkek her iki cephenin anaçlarını çekip götürüyor ve kavga bitiyor. Herhalde vaktiyle yani çok eskilerde bu ağız kavgasından sonra, kadınlar saç saça, baş başa gelirlerdi. Polis korkusuyla programın bu bölümü kaldırılmış olacak. Kısacası, gerçek anlamıyla pür primitif ruhun bir belirtisini gördük. Böyle bir şey görebilmek için herhalde Afrika'nın içerlerine filan gitmek gerek. İnsan rüya gördüğünü sanıyor. Kavga esnasında gözüm bir aralık bir evin penceresine ilişti ve gözlerim faltaşı gibi açıldı. Beyaz ipeklere bürünmüş bir kadın.

İnanılmayacak kadar güzel. Başında rengârenk çiçekler. Boğazında acaip bir gerdanlık ve bir hayal velhasıl. Bir çingeneye manyetize olmuş gibi baktığımı görünce yanıma yaklaşarak «Bizim lohusa» dedi. Vay canına yandığımın lohusası. Lohusa değil, bir kraliçe, bir melek, bir madonna. Meğer çingeneler lohusaya biterlermiş. Çocuk doğurmak marifetmiş gibi. Bizi lohusanın yanına çıkarmak istediler. Sonra aralarında bir laflar oldu. Bizim yanımızdaki bayan da istemedi. Çıkamadık. Hâlâ o pencereyi unutamıyorum.. Ömrüm oldukça da unutamayacağım. Şu İstanbul sonsuz bir âlem vesselam.

Mektubum çingene kavgası gibi uzadı. Sizin resimlerden bahsetmedik. Mazeret filan dinlemeyiz. Bize Edirne'den birer cennet getirmelisiniz. Yoğurt filan istemiyoruz, hele turşu hiç!! Arif fazla yoğurt yiyor galiba. Yaptığı resimlerde bir rehavet görüyorum. Beni dinlerseniz resimlerinizin üstünde çok durmayın. Hepsi birer günlük, hatta birer saatlik olsun. Her şeyin tazesi makbûldür. Hele gezi anılarının. Ve hele yerinde durmayan kara parçalarının!. Ama sizin işiniz belli olmaz ki, işi inada bindirirsiniz, kırk tuali bırakıp, bir tualin anasını ağlatırsınız. Arif Selimiye'yi bizim atlar gibi yaparsa, Sinan sabırsızlıktan ölür. Eren'de Cèsanne babası ile hasbihale girişirse, boya tulumlarının avurtları birbirine geçer. Eğer sen de bir hamama girersen, aşk olsun seni içinden çıkarana. Renk dolu gözlerinizi öper, boyalı ellerinizi ıska geçerim, can kardeşler.

Sabahattin

46

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara,

Can Kardeşim,

Sergiye gelen resimlerini görünce seni ne kadar göreceğim geldiğini anladım. Yazmadığım bütün mektupların hararetı ile seni kucakladım.

Ankara'ya döndüğüm gün, kocaman bir mektubunu bulmuş ve hemen o akşam sana bir mektuba başlamıştım. Bir türlü bitirmek nasip olmadı. Esasen bitecek gibi de değildi. Esaslı bir cevaba girişmiştim. Toprağa dönüşle ilgili olarak bana bir iki soru soruyordun, ya da bu sorularını ikiye indirgemiştin. Hâlâ aklımda. Gene mektubuma onlarla başlayacağım.

1. Niçin yapamayacak olduğum çiftlik işine can atıyorum?
2. Niçin yapabilecek olduğum yazı işine can atmıyorum?

Hemen söyleyeyim ki bu soruları bana sormakta yerden göğe kadar haklısın, çünkü ben sana içimde olup bitenleri hemen hiçbir zaman esaslı olarak anlatmış değilim. Çiftlik aslında bir vesiledir. Benim can attığım şey hayatımı, «kendi elimle» bir yola sokmaktır. Otuz yaşıma kadar hiçbir çevreyi, hiçbir koşulu zorlamış değilim. Bunu yapmadıkça bir insanın tam anlamıyla layık olmadığı bence muhakkaktır. Hiçbir faaliyeti kendi eliyle gerçek yapmamış olan, kendini bilen bir insan için, korkunç bir azap kaynağı olmaya yeterlidir. Buğday satmanın, aç kalmanın, toprağı kazmanın vereceği azap bunun yanında hiçtir. Sen yine tecrübeli bir adam tavrı alarak, «Ah! ağabey» diyeceksin. Aç kalmanın ne olduğunu bilmediğin için böyle konuşuyorsun. Sefalet müthiş bir şeydir inan. Evet, olabilir. Ben hayatı bilmiyorum, düşünemiyorum. Yanlış düşünüyorum... Fakat içinde bulunduğum hayatı bilmek ve sevmemek, başka bir şey istemek için yeterli değil mi?

Şimdi ben diyorum ki, bu başka hayat niçin yazı hayatı olmasın. Beni yazıya yüreklendirdiğin, çok candan olduğun için azap duymadım. Başkaları bana, «Daha niçin yazmıyorsun, sen iyi yazacaksın» deyince fena halde canım sıkılıyor. Fakat senden gelince susuyorum. Bu yaştan sonra insan artık yüreklendirilir mi? Eğer kendinde ufak bir yetenek varsa, şimdiye kadar bu konu üzerinde bir şeyler düşünmüş olması gerekir... Bu belki de bir onur sorunudur. Hoş görüp, geçmek gerek. Benim de bu işte

suçum yok değil. Herkese bir şeyler yumurtlayacakmışım hissini veriyorum. Bir şey yumurtladığım yok. Bunun acısını ben elbette duyuyorum, ama yazacağım şeyin yazmaya değer olduğunu hissetmedikçe nasıl yazabilirim? Şimdilik bende yazma olanaklarından başka hiçbir şey yok. Bu olanaklar da pek kesin değil. Üç satır sonra nefesim tıkanıyor. İnsan yaşamak cesaretini göstermeden önce nasıl yazmaya cesaret edebilir? Neyi yazar, niçin yazar, birkaç kişi beğensin diye yazmak için yazılacak şeylerin, bir süsten başka ne kıymeti olabilir? İnsan yazdıktan sonra kanıyla yazmalı. Kan dediğim şey de yaşamamızla olur.

Bu mektuba devam etmekten vazgeçmiştim. Tekrar devam ediyorum. Yaptığın samimi bir tavsiyenin üzerine bu kadar yüklenmek belki doğru değildi, ama madem ki yazdım, niçin okumayasın, düşündüklerimi sana da söyleyemezsem...

Evvelki gün sizin resim perileri tespit edildi. Ben de Talim ve Terbiye namına jüride idim.

(Bu mektup yarım kalmış.)

47

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara,

Cancağızım,

Dün Çarşambamıza yetişmek için koşarken bir bankize çarptım. Geç vakte kadar Vekâlette kalmak gerekti. Buradd işler sürpriz halinde geliyor. Hiçbir şey yokken birden hummalı bir faaliyet başlıyor.

Senin maaş işlerini babama yazmıştım. Sana anlatmıştır. Askerliğini ertelettirebildiğin takdirde, maaşa geçmen mümkün olacak. Altı ay aday olarak

kaldıktan sonra atanacaksın. Bu adaylık döneminde askere gidilemiyor.

Ama bence bunlara gerek yok. Yerine başkasının atanabileceğinden korkman tamamen saçma ve yersizdir. Böyle bir şey olması için dünyanın bir hayli değişmesi gerek. Eğer dünya bu denli değişirse, senin hayatın da zaten değişir. Gedikli memur olmak yolunda gösterdiğin büyük istek bana hiç sevimli gelmiyor. İçinde bulunduğun durum her zaman sağlanabilecek bir durumdur. Bunu aklına koy ve işine bak.

Maaşa geçtiğin takdirde, alacak olduğun beş on lira üstünde bir saat bile düşünülmeye değmez. Askerlikten sonra maaşa geçersin. Altı ay içinde maaşından eline geçecek olan para tam yetmiş liradır. Bu parayı iki resimle elde edebilirsin. Ve bence parayı yalnız resim yolundan kazanmaya çabalamalısın. Maaş filan senin için onuncu plana inmelidir. Ama şunu da bil ki, maaşa geçmek isteğin Suut'un isteği haline gelmiştir. Zaten mümkün olur olmaz seni kendiliğinden maaşa geçireceklerdir.

Benim isteğim ise şudur : Kafadan bu tür kırtasiyeyi tamamen çıkar. Bu sene askerliğini yap ve çok karalanmış olan bu sayfayı da artık çevirelim.

Burhan'ın sana karşı aldığı muhtelif durumlara da hayati bir önem verme. Hakkında başkalarının ne düşündüğünü bilmek şart değildir. Dünya ne ise odur Sen kendi dünyana bak.

Eren'in senin yerine vekâlet etmesi şüphesiz iyi olur, ama bu işin üzerine düşmenlz doğru değildir. İş kendiliğinden olursa ne âlâ. Bunu biz istersek pek büyük bir kârımız olmadan minnet altında kalmış oluruz. Ama bunun için de Suut'a söylemiştim. Akademi atarsa olur demişti. Bu da bir kırtasiye sorunudur.

Halkevindeki resimler hakkında verdiğim haber şu idi. Partinin almamış olduğu resimleri yani altıdan başkasını, Millî Eğitim Bakanlığı alacak. Ama iyi anlamamış olman daha iyi, çünkü haberler değişti. Millî Eğitim Bakanlığı her birinizden yalnız ikişer resim almakla yetindi. Dolayısıyla senin sekiz resmin satılmış olacak.

Bakanın istediği resim hakkında söylediklerini

Suut'a anlattım. O yolda hareket edilecek. Zaten Burhan da telefonla söylemiş.

Arif, enstitüdeki parasının üzerine Karaköy'deki şerbetçiden soğuk bir şey içsin. Nurettin parayı almış ve yemiş galiba. Ama bu haber biraz önce yalanlandı. Ressam Turgut bana bugün telefon edecek.

Mektubundan çıkan el resmini deşifre edemedim. Arif'in selamı olacak. Gözlerinden benim için özlemle öp.

Benim işler bir âlem. Yüzme öğreniyorum. Her kulaçta bir yığın kâğıt havalanıyor. Bu kâğıtların içeriğini sana anlatmaya olanak yok, geldiğin zaman görürsün. Birkaç gündür boyuna rapor okuyorum. Rakamlar, tarihler, ukalalıklar, fakat birden bu yazıların arasından inciler de çıkıyor. Köy okulları hakkındaki bir raporu saatlerce zevkle okudum. Adamcağız okulu filan unutarak bir köyün hayatını anlatmaya koyulmuş. Ninnilere varıncaya kadar köyün her mahsulünü tespit etmiş. Dur sana ninnilerden birkaçını yazayım :

Selvi beşik uydurdum bak
içine gül doldurdum bak
seni bana yolladı hak
ninni yavrum ninni
ninni dağların eteği
büktü garibin yatağı
anasının dert ortağı
ninni yavrum ninni
horoz öter iki iki
kırmızı güllerin teki
senin baban gelir belki
ninni yavrum ninni
kavaklar gibi boy veresin
söğütler gibi dal veresin
mevlam bana kan veresin
ninni yavrum ninni
uzun uzun çam dalları
ırak mı sefer yolları
baban geliyor gurbetten
parlar atının nalları
ninni yavrum ninni

İstanbul yolları diken
kör olsun dikeni eken
ayrılık belimi büken
ninni yavrum ninni

Henüz ev tutamadığım için günlerim perişan. Akşamları ne yapacağımı bilmiyorum. Arkadaşlar hep evli olduğu için çoğu kez yalnız kalıyorum. Ama amcamın evinde misafirlerle bir arada oturmak zorunluğu var. Yeni evlerinde yalnız iki oda var.

Ev tutmak için Cemâl ağabeyi bekliyorum. Bugün yarın gelecek. Kendisine hareket etmesi için Bakanlıktan telgraf çekilmiş. Bir türlü gelmiyor. Âşık mı oldu ne oldu?

Suut dergi için gönderdiğin yazıyı çoktan almıştı. İlk sayıya girecek. Dergi çok güzel oluyor.

Bu akşam eve gidiyor musunuz? Beni de beraber götürün. Herkesi birer birer benim için öpün. Babacığıma birkaç gündür yazamadım. Kardeşlere de ayrı ayrı yazmak arzusundayım ama vallahi mektup yazmak için ne vakit var, ne de yer. Ev tutunca bir hafta kapanıp mektup yazacağım. En aşağı elli mektup yazmam lazım. İstanbul bana mektup yazmak ihtiyacını büsbütün kaybettirdi.

Ömer efendiyi ne diye çıkardınız? Ne bulunmaz adamdı o. Selam yazmadığıma çok üzgünüm. Eren'i bile kızdırmış olacak. Şimdi adamsız ne yapıyor? Eren'e ayrı mektup yazmak için fırsat bekliyorum. Türkçesine yardım etmiş olurum.

Dükkân ne âlemde? Türk resminin geleceği ne âlemde? Çekine çekine soruyorum. Çünkü fena haberler almaktan korkuyorum. Bu iş yürümezse Türk ressamlarından sıtkım sıyrılacak!

Anadolu'ya seyahat fikrin çok güzel. Eren de Anadolu'yu görmüş olur.

Ben de belki izin alır sizinle gelirim. Şimdilik güle güle... Biraz daha uzatırsam kâğıtlar bağırmaya başlayacak. Gözlerinden, yüzünden özlemle canım kardeşim.

Sabahattin

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, Temmuz 1939

Canım Kardeşim,

Geçmiş olsun. Ameliyat olmuşsun. Şimdi Suut'tan öğrendim. Akademide seni aramış, hastanede olduğunu söylemişler. Çok şükür nihayet bu işi hayırlısı ile bitirdin. Askerlik de inşallah böyle bir hamlede geçer.

Artık burnun pupa yelken demektir. Bu yaz dünyayı burnundan göreceksin.

Resmî tebliğ: Pek yakında Ankara'da Bedri Rahmi'nin burnunun açılış töreni yapılacaktır.

Osman Beyle görkemli bir apartman tuttuk. Kapıları açılan göğsünü dolduracak kadar havadar geniş ışıklı. Eren'le seni mutlaka bekliyorum. Hocalar için trenlerde korkunç indirim var. İstanbul-Ankara ikinci mevki gidip gelme dokuz lira.

Hiç duraksama istemem. Senin tabloyu Vekile verdik, ama yeri boş kaldı. Bu tabloyu Maarif Vekâleti almış. Halk partisi senin satılmamış resimlerinden bize vermiyor. Bütün diretmeler para etmedi. Sen de Edirne'ye ait başka tablo varsa, hemen gönder. Nasıl olursa olsun. Yoksa hemen defterinden bir tane çıkar. Zaten Vekilin aldığı peysajın sende eskizleri varmış. Burnuna da benden selam söyle. Bu işi çabuk yapmana engel olmasın.

Satılan resimlerin parasını pek yakında alacaksın. Bu işle ilgilenme. Acele paraya ihtiyacın varsa o başka.

Mektubuma iki gün sonra devam ediyorum. Çarşambalar, perşembeler birbirine karıştı. Öyle bir perişanlık içindeyim ki kendimi bin parçaya ayrılmış gibi seziyorum. Olur şey değil, bir türlü kendimi toparlayamıyorum. Fakat bu son günlerdeki perişan-

lık özellikle ev yüzünden. Hâlâ ev bulamadım. Üç gün önce bulmuştum. Tam kontratı imzalarken herif vazgeçti. Bekâr kiracı istemiyormuş. İşin tuhafı bütün evli arkadaşlar herife hak veriyor. Aileler arasında bekârların oturması doğru olmazmış. Aile kurumuna karşı olan hıncım birden dört-beş derece yükseldi.

Azizim, bu dünyada en aşağılık kurum şu ahlak denilen kılığa bürünerek yaşayan...

Yine sözüm yarıda kaldı, fakat isabet olmuş, nutuk söylemeye başlamışım.

Geceyi yeni tuttuğum evde geçirdim. Yenilik beni sabahleyin erkenden uyandırdı. Dün geç vakit taşınmıştım. Elektrik filan yok tabii. Kibritle yatağımı serdim yattım. Bu sabah etrafa çeki düzen vermeye çalıştım. Şimdi evin yakınlarındaki bir kahvedeyim. Saat yedi buçuk. Nazlı bir sabah. Vekâletten bir hayli uzak, yürüyerek gideceğim.

Ankara'ya geleceğiniz haberine dehşetli sevindim ve ev bulmak işini hızlandırdım. Osman Beyle beraber tutacaktık, ama o teftiş için İstanbul'a gitti, onbeş yirmi gün kalacak. Tuttuğum yeri beğenmezse felaket. Ellibeş liraya tuttum fakat giderken her tutacağım yeri beğeneceğini söylemişti. Siz gelirseniz evde bol bol yer var.

Yine devam edemedim. Sabah kahvede yazarken, omzuma biri vurdu. Refik Kâzım biraderler vardı hani, Trabzonlu. Onlardan Refik. Lafa tuttu. Vekâlete gelir gelmez de Vekil çağırdı. Beraber Gazi Terbiye Enstitüsünde batı edebiyatı sınavlarına gittik. Öğlene de kendi evine yemeğe gittik. Bursalı Şefik orada idi. Vekilin portresini yapıyor. Bu akşam İstanbul'a gidecekmiş. Yemekte Vekil seni sordu. Ameliyat olduğunu, askere gideceğini daha önce Anadolu gezisi yapacağını söyledim. Maaş işini de konuştuk. Yaparız dedi. Şefik sana anlatır.

Bu sabah içimi allak bullak eden bir şey oldu. Suut'un yaramaz kızına bir kuş almıştım. Kız, ah bu kuşu koynuma alabilsem deyip duruyordu. Sonunda almış, elinde sıkı sıkı tutarak yatmış uyumuş ve kuşu avcunun içinde boğmuş. Suut bütün gece

uyuyamamış. Bu gece ben de uyuyamayacağım herhalde. Boyuna aklıma geliyor, korkunç bir şey, kuşun gözleri dışarı çıkmış, ayakları kırılmış, perişan olmuş.

Bu sabah, Mustafa'dan mektup almak bana yepyeni, bambaşka bir şey gibi geliyor. Bu kadar büyüdüğüne inanamıyorum. Günün birinde onu... Ah! artık bu mektup yamalı bohçaya döndü. Yine birisi sözümü kesti. Eve yerleşmedikçe, ağız tadı ile mektup yazamayacağım. Kusura bakma. Acele acele gözlerinden öpüp, mektubunu postaya göndereceğim. Eren'e çok çok selamlar. Mutlaka bekliyorum. Arif can da gelse ne iyi olur. Güzel mektubuna hâlâ cevap veremedim. Daha ne güzel mektuplara cevap veremedim bilsen. İlk fırsatta yazacağım. Gözlerinden öperim.

Sabah

49

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 31 Ağustos 1939

Canım Kardeşim,

Bazen ne anlamsız, ne saçma bir duyarlığın kulu kölesi olduğumu bilmezsin... Kıldan ince bir gözlem beni günlerce, haftalarca en tatlı nimetlere küstürür. İçimde bir surat asıldıkça, asılır. Bu surata karşı nefretim arttıkça, artar. Bu suratı aşağının bayağısı bulmaya başlarım. Sonunda bu hal dayanılmaz bir hadde gelir ve romantik gözyaşları ile defolur gider. Kendimi anlatmaktan tiksinmeseydim, sana bu kasvetin, bu bataklığın dört bucağını anlatırdım. Bugünlerde İstanbul'da olacaktım. Bakan gecikti. O gelmedikçe izin yok. Yarın geleceği söyleniyor. Gelecek hafta belki gelirim.

Ankara malum... Yalnız önceki gün müthiş bir şey oldu: asfaltın ve akasyaların üstüne saatlerce, göklerce yağmur yağdı. Dünyayı ve insanları hiçe sayan, kabadayı bir yağmur... Bu artık tufan dedik. Altından nur topu bir güneş çıktı. Bütün gün bütün gece dünyaya yeni gözle baktık. Altı üstüne gelen, yalnız toprak olmadı... Anadolu'nun yağmur ve toprak kadar güzel bir sözünü hatırladım ve tekrarladım, «Ver Allahım ver!»

Ankara'daki hayat da malum... Şimdi daha sakin ve daha yeknesak... Kadri Beyle «Gülistan» okumaya vakit buluyoruz. Neler var bilsen... Son derece basit ama bir insan ömrü kadar dolu sözler var. Örneğin:

«Ey pazara eli boş giden adam, korkarım elin boş döneceksin.»

İnsanın aklında iki parlak göz gibi kalan hikâyeler:

«Bir Horasan Padişahı rüyasında Sebüktekin'in oğlu Mahmut'u görüyor. Yüzyıl önce ölmüş olan Mahmut'un bütün vücudu kül haline gelmiş... Yalnız iki gözü kalmış. Bu gözler dipdiri parlıyor ve bir yerlere bakıyorlarmış. Padişah rüyasını yorumlamak için bilgeleri toplamış. Kimse bir şey anlamamış. Sonunda bir derviş demiş ki, «Padişahım, Sebüktekin'in oğlu yerinde kimlerin oturduğuna bakıyor.»

Sadi, bir gece odasında sedirine uzanmış dalga geçerken, sevgilisi pencereye geliyor. Sadi telaşla kalkarken maşlahının kolu lambayı söndürüyor. Sevgilisi ışığı niçin söndürdüğünü soruyor. Sadi, «Sevgilim, diyor, pencereden bir ışık geldi, sabah oldu zannettim ve lambayı söndürdüm.»

Sonra şöyle bir beyit söylüyor:

Bir ışığın önünde çirkin bir vücut durursa, kılıcını çıkar ve onu yok et. Yok eğer ışığın önüne güzel bir vücut gelirse, o zaman ışığını söndür...

Bu daha çok zarif... ama ışık manevi bir nimetin sembolü olarak kullanılıyorsa anlam müthiş derinleşiyor.

Dün sana Kadri Beyin anlattığı güzel bir şey daha anlatayım:

Bir Şeyh müridi ile Topkapı'dan Üsküdar'a geçmek istemiş. Sarayburnu'na gelmişler. Kayık yok, Şeyh müride demiş: «Beni eteğimden tut, içinden 'Şeyhim, Şeyhim' diyerek yürü.» Şeyhin kendisi de «Allahım, Allahım» diyerek denize yürümüş. Başlamışlar Boğazın mavi suları üzerinde yürümeye. Ayakları suyun yüzüne hafifçe değiyor ve mavi suyun üstüne pırıl pırıl damlalar dökülüyor. Yarı yolda müridin içinden şu düşünce geçiyor: Şeyhim Allahına doğrudan doğruya sesleniyor da, ben niçin seslenmiyorum. Ve mürid de «Allahım, Allahım» demeye başlıyor. Her Allahım dedikçe de batıyor. Yarı beline kadar suya batınca Şeyh, hiç arkasını dönmeden, «Ne düşündüğünü anladım, sen gene Şeyhim de» diyor, mürid tekrar «Şeyhim, Şeyhim» diyerek yüze çıkıyor.

İki gün sonra

Mektubu dün (Pazar) tamamlayacaktım. Mazhar'la Ankara'ya bir saat uzaklıkta bir köye gezmeye gittik. Kazı yapılan bir yer... Epey, Hitit eserleri filan çıkarıyorlar. Ressam Ömer'de orada çalışıyor. Ömer dehşetli gözüme girdi. Ressam olarak bir şeyler yapamamış. Ama azizim, kopya, küçültme, büyültme, bir antikanın desenini, rengini filan tespit etme işlerinde müthiş bir ustalık kazanmış. Bir hayli arkeoloji de öğrenmiş. Zevkle, aşkla, hiç şehre inmeden aylarca çalışıyor. Kazıdan epey şeyler çıkmış. Çoğu çanak, çömlek. Ama çok güzelleri, olağanüstüleri var. Kazı yapılan yerde yavaş yavaş evleri, dükkânları, yolları ile küçük bir ilçe meydana çıkıyor. Üçbin yıl öncesine ait bir ilçe... Bence buldukları şeylerin en sansasyonel olanı şu: Üçbin yıl önceki ilçede her biri bir iki metre derinliğinde birçok düzenli çukurlar bulmuşlar. Bunlar tahıl saklamak içinmiş. Buğdayı, arpayı filan bu çukurlara doldurur, üstünü kaparlarmış. Aynı çukurlar bugünkü köyde mevcut ve içleri dolu.

Ama köyün kendisi antikalardan çok daha zengindi. Önce, köy içinde dolaştık. Topraktan hiç fark edilmeyen iki üç metre derinliğinde penceresiz ev-

ler. Bunların içinde nasıl yaşanır diye hayret ederek dolaşırken bir köylü, «Sen bu evlerin dışına bakma içine bak» dedi. Bir tanesine girdik. Vay canına, içi mükemmel... Döşeli, dayalı... renkli, canlı, neşeli... Kelimenin tam anlamıyla kibar bir köylü kadın bizi karşıladı. Kibar. Çünkü tanımadığı insanlara karşı hareketli sözleri tam gerektiği gibi. Ne fazla iltifat ne de az... Bize köyün hayatını dört beş cümle ile özetledi.

Sonra tarlalara gittik, otuz kırk döven. Biz de bindik. Neşe gittikçe artıyordu. Önemli anılar, toprağa özlem, sağlam iş gören insanlara hayranlık... Daha birçok duygular birbirini besliyordu. Bütün köy ve bütün gün, sonunda, bir ismin içine doldu: Hacı Mehmet. Hacı Mehmet onbir yaşında, ama kendi dünyasına ait bildiği şey yok, bildiklerini de gayet iyi biliyor. Dövendeki kara öküz süser/bu yıl hayvanlar zayıf.../rahmet az/buğday az, köyden şehre beş saat çeker. Karşı dağın ardındaki köyde su bol. Kendi köyünde insanlar tez ölür. Hacı Mehmet'e öküzlere bağırırken rastladık. Gel seninle konuşalım dedik. Geldi. Her sorduğumuza bildiği kadar (ne eksik, ne fazla) cevap verdi. Sonra uzaklara baktı. Davar iniyor, dedi, gitti. Babası geçen sene ölmüş. Annesi tarlalara bakamıyormuş. Ortağa vermişler. Hacı Mehmet onun bunun işlerinde çalışıyor. Bir defa şehre inmiş. Şehirde neler var dedik. «Öte möte» diye cevap verdi.

Şehirde ilk mektebi bitirmiş öğrenciler arasında Hacı Mehmet'ten daha terbiyelisi, yine kelimenin tam anlamıyla terbiyelisi pek azdır.

Köyden ışıklı, güneşli, rüzgârlı döndüm. Ama köyden aldığım neşe, köye özlemimin kendisi idi. «Ben taa senin yanında dahi hasretim sana!» Özlemin kendisi olan sevinçlere gönül birkaç saatten fazla dayanamıyor. Gece kendi hayatıma döndüm: Nefes almayan, güneş açılmayan, içinden gülmeyen bir köyde gezdim.

Sorun, köy, kır, dağ değil... Sorun, kendi kabını dolduran bir yaşam. Açık, aydınlık, her dem taze bir yaşam... Bu yaşama kavuşmanın tek yolu da bence

şu Güçlerimizi, elle tutulabilir bir biçimde başarabileceğimiz işlere harcamak. Bizi aşan amaçlara doğru değil, bizim aştığımız amaçlara doğru gitmek.

Biz, en iyi zamanlarımızda, en olanaksız cennetlere âşığız. Coşluğumuz anlar, yaşamdan en çok uzaklaştığımız anlar oluyor.

Çoşkunluklarımızdan her birini, çorak bir köye su getirmek için sarfedebilseydik!.. Her çosuşta olumlu bir adım atmış olsaydık!..

Dostoyevsky bütün kudretini belki de kurşuna dizilmek üzere iken kurtulmasına borçludur. Marianne'daki tefrikada okudum : Dostoyevsky, tam beş dakika sonra kurşuna dizilme sırasının kendisine geleceğini hesaplıyor. Beş dakika... «Gereksiz hiçbir şey düşünmeye vakit yok,» her saniyenin açık ve olumlu bir işe ayrılması gerek. Derhal karar veriyor. «İlk iki dakika dostlarımı düşüneceğim,» diyor. Bu hesabı yaparken ansızın yaşamın sırrını yakalıyor. Bir dakikanın bir yıl kadar değerli ve zengin olabileceğini anlıyor. Gözleri karşıdaki bir kubbenin üstünde parlayan ışıklara takılıyor ve yaşam bütün genişliği ile ölümden önceki saniyelerin içine dolmaya başlıyor. Birden güneş kadar büyük ve yakıcı bir umut... Yeniden yaşama kavuşursam... Önümde beş bin değil, beş milyon dakika olursa... yaşamak, saniyelerce ve dakikalarca yaşamak... bütün dava burada.

Büyük insanlar bence nabızları ile düşünen, düşündüklerini yaşayan ve yaşadıklarını düşünen insanlardır. Tarihin en güzel dönemlerinde felsefe ile yaşam birleşmiş, filozofun sanatı yaşamak olmuştur.

Biz de ise düşünce ve yaşam başka başka şeyler... Nabzımızla kafamız aynı uyumla işlemiyor. Düşündüğümüz anda, düşündüğümüz yerde, düşündüğümüz biçimde yaşamıyoruz.

Bak, örneğin şu mektuba... İçinde günlerimin yalnız düşünen dakikaları var. Yaşayan dakikaları nerede? Otede beriae...

Ama Bedrim, toprağa dönmek kararını her gün

biraz daha olgunlaştırıyorum. Bundan sonra tek amacım bu dönüştür. Bu amacı gerçekleştirmedikçe kendimi adam saymıyorum. Ya günlerim benim olacak ya da...

Dün Miraç geldi. İzmir'den, dükkânda bir saat kadar konuştuk. Sana çok selamlar bırakarak gitti. Zavallının başına çok şeyler gelmiş. Ama şimdi memnun. Bankada çalışıyor. Toprağa gitmesini salık verdim, gözleri parladı, ama bilmem, o insanlardan yakınmaktan hoşlanıyor. En büyük zevki toplumdan iğrenmek.

Cemâl ağabey karısı ile Ankara'ya geldi. Gelini görememişsin. Cemâl ağabey birkaç yıldan beri aktığını gördüğümüz denize inmiş bulunuyor. (Bu cümle bozuk ama, fikri anlıyorsun.) Çocukluğumuzun Cemâl ağabeyi tamamen kayboldu demektir.

Seni canımla öperim kardeşim.

Sabah

50

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 1940

Canım Kardeşim,

Çarşamba size yetişemeyeceğim diye korkuyorum. Geçen Çarşamba gürültüye gitti. Kongre günleri birbirine karışmıştı.

Hâlimden söz etmeyeceğim, çünkü anlatması güç... Gürültülü, dağınık, karışık, ateşli, çoğu kez zevkli ama yıpratıcı bir âlem. Sarhoşluğa benzeyen yanları çok... Askerliğe benzeyen yanları da var... Henüz duruma hâkim olduğum için bazen boğulur gibi oluyorum... Mevla görelim neyler.

Senin resimler Halkevinde inci gibi... Herkes en çok onları beğeniyor. Ben ise her zaman söylediğim gibi bunları ancak bir aşama, güzel bir aşama olarak seviyorum.

Sana iyi bir haber, Halkevinin aldığı bütün resimleri Milli Eğitim Bakanlığı aynı fiyata, yani elli liraya, alıyor. Maaş sorununa gelince Suut'la aynı bu iş için uğraşıyoruz. Bir gün Bakana imza ettirecekti. Ama Müsteşar askerlik yapmadan maaşa geçilemeyeceğini söylüyormuş. Elverişli bir yasa olduğundan söz ettik. İnceleyelim diyorlar. Böyle bir yasa olsa bile altı ay bir adaylık dönemi gerekirmiş. Bu dönemde askere gidilemezmiş. Kesin sonucu birkaç güne kadar alırız.

Biraz önce «İnsan» dergisini aldım. Senin şiirine, Hilmi Ziya'nın bulduğu yeri beğenmedim. Sabahattin Kudret'in saçma bir şiirinin altına. Kendisini gör ve başına kak. Ama Hamdi gibi küplere binme!

Onbeş yirmi gün sonra, birkaç gün için İstanbul'a gelmek niyetindeyim. İzin alabilirsem... Biletimi gidip gelme almıştım.

Daha ev bulamadım. Vakit bulunca arıyorum. Cemâl ağabey de bir türlü gelmiyor... Onunla beraber daha kolay bulurduk. Evi tutar tutmaz Eren'le Ankara'ya gelmenizi emredeceğim!

Mektubum aynı zamanda Eren'e seslendiği için ayrıca yazmıyorum. Ona aynen okumanı rica ederim. Arif kardeşe keza... Tablosu için söyledim, parasını alacak.

Altı kişinin arasında gürültü patırdı içinde yazıyorum. Trene yetişmek için de acele ediyorum...

Gözlerinden canımla.

Kardaşun
Sabahattin

51

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara,

Canım Kardeşim,

Mektubunu bitirir bitirmez cevaba başlıyorum. İpin ucunu kaçırmamak için... Şimdi birisi gelecek muhakkak...

Az önce Suut burada idi. Mektubunun ona ait olan kısmını, biraz biberli olmasına rağmen, aynen kendisine okudum. Hem kızdı, hem de üzüldü ve kabahat sonunda benim üzerime yıkıldı. Ben sana yanlış anlatmış olacağım. Suut, makaleni fena bulmamıştı. Yalnız, o senden başka türlü yazı bekliyormuş. Bu yazı bütün değerine rağmen biraz didaktik, öğretici imiş. Sorun bundan ibaret.

İki gözüm, bu dergiyi çıkaran adama yazıları istediği biçimde seçmek hakkını vermek gerekir. Siparişi ne diye kabul etmiyorsun? Bu insanı küçülten bir şey değil ki. Tam tersi. Her yazı, her yerde, her zaman basılmaz, haklı veya haksız. Belli koşullardan ve olanaklardan yararlanmak varken, kızmak sinirlenmek doğru değil. Suut'a niçin tercih hakkı vermiyorsun? Onun ne türlü yazı istediğini pekâlâ bilmiyorsun. Vaktin olunca ve canın isteyince yazarsın, olur biter. Yarın bana yazıyı gönderecek, okuyacağım. Henüz benim bir fikrim yok. Ama ben de yazıyı dergi için pek uygun görürsem bile, gene de bu konuda Suut'la savaşma, doğru değil. Çünkü bu işe başlamış, sorumluluğunu üzerine almış, elbette bir fikir yürütmesi, şu veya bu bakımdan yürütmesi gerek. Bizden sadece öneri, tavsiye, rica ve eleştiri! Kızmak yok!

Sen onu bırak da şu «Hazreti Eyüb»ü gönder. Kadri Bey sorup duruyor. Artık ne cevap vereceğimi şaşırdım. Kurşun kalem ile olsun canım zarar yok. Bu nihayet bir kapris.

52

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 10 Ocak 1940

Can Kardeşim,

Lezzetli mektuplarına ağız tadı ile cevap veremediğim için hem sana karşı, hem kendime karşı

günahkârım. Günlerin seline bir türlü ayak uyduramıyorum...

Son günlerde başımdan rüzgârlar esti. Seninle uzun boylu konuşmak arzusunu duydum. Aksi gibi bir arkadaş bana misafir geldi. Aynı odada kalıyoruz. Geceleri mektup yazamıyorum. Gündüz de dairede herkesin malı gibiyim. Her neyse günlerimi düzeltir düzeltmez yazarım...

Suut'tan yazını aldım ve okudum. Çok güzel yazı... Dergi için de güzel, çünkü sadece mektepli olmakla kalmıyorsun... Her kavrama kişisel bir koku katıyorsun. Mesleğinin herkesçe bilinen yanları üzerinde kendi estetiğinin bir hesaplamasını yapıyorsun. Ama yer yer sadece kürsüden konuştuğun da oluyor, ama bütünü çok kamuslu* yahut çok samimi olduğu için, bunlar göze çarpmıyor.

Her şeye rağmen Suut'a darılmaya hakkın yok. Yazını senin açından görememiş, ya da beklediği yazılara benzetemediği için duraksamış... filan... belki gelecek sayıya koyar, ya da ayrıca bastırırsın. Sana bu yazı için önce başlamış olduğum bir mektubu ondan önce bitiremediğim bir cevabı gönderiyorum. Bitmemiş bir mektubum daha olacaktı, onu bulamadım.

Sözünü ettiğin şiiri mektuba koymayı unutmuşsun.

Yargılarıma verdiğin değere, en hassas yerimden minnettarım fakat bu yargılara sen o kadar kulak asma, çünkü ben «atölyenin» içinde gibiyim. Senin şiirlerin karşısındaki tutumum tam anlamıyla objektif olamaz, çünkü ortak bir hayatı tanıdığımız için, şiirlerin biraz da benim şiirlerim gibidir. Benim söyleyebileceklerimi sen de kendine söyleyebilirsin.

Derhal kesiyorum ve mektubu gönderiyorum. Necip Fazıl geldi. Selamı var. Eren'in, Mehmet'in hasretle gözlerinden canım kardeşim.

Sabahattin

---

* Sözlüğe bağlı... lügat parçalamak anlamında.

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara,

Canım Kardeşim,

İçim yeni yeni durulmaya başlıyor. Nekahate benzer bir hâl içindeyim. Bir arabada sarsıla sarsıla giderken ayrıldığım şehrin ışıklarını çok uzaktan seyrediyor gibiyim.

Bu son iki ayda Ferhat misali yanarak yaşadım.* Ruh serüveni deprem gibi insanı ansızın yakalayıveriyor. Gerçi sarsılmaya elverişliydim, her an sarsılabilirdim... Ama bu iş, sanki hiç beklemediğim bir zamanda oldu. Beni uykudan uyandırdı.

Başladıktan sonra ateşi ben, yalnız ben körükledim. Aslında serüven bir taraflı oldu. Ben yelken açtım, o kürekle geldi. Kendisini ne kadar iyi bildiğimi bilmediği için, Ferhat'ın arkasındaki acaip yaratığı görmediği için hiçbir «intibak» zahmetine gerek duymadı...

Bu serüven beni «kitaptan» biraz daha kurtardı. Onunla mümkün olduğu kadar kitapsızdım. Edebiyattan yıkanmak ne lezzetli şey... Edebiyatsız olmak değil, edebiyattan çıkmak... Yıldızları kendi eliyle soymak... Kabukların altındaki cenneti bulmak.

Bu mucizeyi yapan —biraz da belki de— özellikle dilsizlik oldu. Her cümle yapmak istediğim an varımı yoğumu kaybediyordum. Edebiyatın başladığı yerde dilim bitiyordu. Durmadan çıplak kelimelerle konuşuyorduk. Gitmek, gelmek, sen, ben, güzel, çirkin, oda, sokak, deniz, lokanta.

Onu severken kendimi sevmiyorum, ya da kendimi sevmediğim için, sevmediğim oranda onu seviyordum.

---

* Macar piyanist Roji Sabo ile olan yakınlığından söz ediyor olabilir, MHE.

O bana ne kadar üstün Bedrim, ne kadar; bütün kayıtsızlığına, bütün aldırışsızlığına rağmen benden ne kadar cömert... O çeşme, ben bakraç, o ağaç, ben sarmaşık... Onun bana karşı olan sempatisi, benim ona karşı olan hayranlığımdan çok daha namuslu. Ankara'ya gelelli mektup almadım. Ne yaptığını aşağı yukarı biliyorum. İçimde durmadan başkaldıran kıskançlığı bir hayli ezdim. Ama yara bere içinde gibiyim. Şeyhülislâm Yahya'nın şu beyitinde öyle dinlendirici bir gülümseyiş buldum ki :

«Bir dilrûbâya düştü gönül müptelâsı çok
Aşkın cefası yok değil ama safası çok»

Talihimden Ankara'da güzel bir uğraş buldum. Himaye-i Etfal bir çocuk tiyatrosu yapacak. On kişilik bir Yönetim Kuruluna beni de koymuşlar. Karagöz, kukla ve ortaoyununu çocuk dünyasına aktarmak istiyorlar... Tasarı bana son derece önemli ve zengin göründü. Halk edebiyatının serbest ve her fantaziye elverişli bir sahnede diriltilmesi... Himaye-i Etfal'in istediği, çocukları bir binaya doldurup eğlendirmek. Biz bunu sağladıktan sonra kendi istediğimiz her şeyi yapabiliriz.

Karagöz için şöyle bir şeyler düşünüyorum : Hani bir gün Karagöz'ü «Leylâ ile Mecnun» da görmüştük. Ondan hareket ediyorum. Karagöz'ü meşhur eserlerin içine sokmak. Özellikle Avrupa edebiyatından seçilecek eserlerin içine. Örneğin Don Kişot'a... Karagöz mükemmel bir Sancho olabilir. Bu şekilde Karagöz'ün edebî ve düşünsel içeriği yükselir ve zenginleşir.

Kukla için, her şey mümkün... Benim aklıma ilk gelen masallarımızı sahneye koymak oldu. Her masal kuklaya girebilir. Tabii berbat da olabilir. Zevkli kimseler tarafından stilize edilmeleri gerekir. Burda da yine arasıra batılı eserler vermek gerek. Örneğin Metterling'in «Mavi Kuş»u pekâlâ kuklaya sokulabilir. Çocukların sinemada gördükleri tipler de kullanılabilir. Senfoniler örnek olabilir, vb...

Ortaoyununu da Avrupalılaştırmak çok kolay. Sadece teknikler alarak, her konuyu kullanmak mümkün. Ortaoyunu nihayet dekorsuz tiyatro demektir.

Anadolu'da köylerde harikulade ortaoyunları varmış. Aktör canlı cansız her şey olabiliyor. Örneğin ağaç oluyor, kesiliyor; kuş olup ötüyor... Bu sahne için sen çok şeyler verebilirsin. Bir düşün... Bu işte Abidin Dino'nun faydalı olacağını düşündüm, teklif ettim. Kabul ettiler. Abidin'e yazdım, bilmem kabul edecek mi? En çok yüzyirmi lira veriyorlar. Bu konuda aklına ne gelirse bana yaz.

Mehmet'im nasıl? Gözümde tütüyor canım oğlan. Eren kendine iyi baksın... Mehmet kendi kendine de büyüyebilir. İkisinin de gözlerinden...

Kadri Bey resimlere bayıldı. Bu ressamlar müthiş adamlar diyor... Daha yaptıysan gönder. En çok gravürü beğendi. Yalnız biraz silik buldu. Sana çok selam ve sevgi gönderiyor.

Gözlerinden, yüzünden canımla öperim kardeşim.

Sabah

54

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 1 Haziran 1940

Canım Kardeşim,

Dağlı, yağmurlu, kaplumbağlı ve Mehmet'li mektubunu aldım. Gözlerim yaşararak okudum. Şimdi seninle bir cennette mutlu yıllar yaşamış, seni evrenin en güvenli, en korunaklı yerinde bırakıp gelmiş gibiyim. Benimle paylaşmak istediğin cömert hazzı iliklerime kadar duydum. Allah senin ve benim yağmura, güneşe ve böceklere karşı olan sevgimizi arttırsın... Sözünü ettiğin «an» benim sözlüğümde mucizenin tek karşılığıdır. İnsanlar dünyaya düzen veredursun, biz canımızı bir «an»a katalım.

Ben Ankara'da bu anları çoğu kez gece yatmaz-

dan önce penceremi açınca buluyorum. Kimi zaman sabah, yine penceremi açınca, bazen Divanlarda dize ararken... Dur sana Ataç'ın Nef'i Divanında bulduğum bir gazeli yazayım. İçinde bizim «anın» kokusunu duyacaksın.

Bahâr irse yine seyr-i gülistân olduğun görsem
Güzel seyreylemek uşşâka âsân olduğun görsem
Letâfetten görünse âsumânın aksi her yerde
Çemende başka bir âlem nümâyan olduğun görsem
Kızarsa gül gül olsa tâb-ı meyden rûy-i hûbanın
Ruh-ı cânânı hem gül hem gülistân olduğun görsem
Safâdan birbirinin sînesin çâk itse dilberler
Güzeller mest olub dest-i girîbân olduğun görsem
Bakub geh sîne-i cânâna geh cam-ı mey-i nâba
Dil-i divâne berr ü bahre sultan olduğun görsem
Muhassal böyle bir gün görmeden ölürsem ey Nef'î
Felek ben ölmeden hâk ile yeksân olduğun görsem

Son günlerde şiir havası kayboldu. Radyolar, gazeteler dünyanın nefesini kesti. Sabahtan akşama kadar savaş, savaş, savaş... Dünya bir yağmura tutulmuş, güneşin doğup doğmayacağı bilinmiyor!..

Mektubuma iki gün sonra devam ediyorum. Saat iki. Kadri Beyle Bakanın evinde idik. Onu evine kadar götürdüm. Her adımda bu yetkin adama karşı sevgim artarak eve geldim. Bir insanı sevmek ne güzel şey Bedrim. İnsanın içinde kocaman bir bahar halinde açılan bu sevgi, çiçekli bir ağacı sevmekten çok daha başka bir şey. İki insanın cancana vermesi, bir dinin başlangıcı türünden bir olay.

Sevmiş iki ruh ufku görürler daha engin;
Simaları gittikçe parıldar bu zaferle
Gök her tarafından donanır meşalelerle...

Birbirini beş on gün gittikçe artan ya da hiç olmazsa aynı kalan bir sevgiyle seven iki insanın yeryüzünde yapamayacakları hiçbir şey olmasa gerektir.

Bakanın evinde, önce dokuzuncu senfoniyi dinledik. Dinledikten sonra, insana ölümü olağan işler-

den saydıracak güçte bir müzik. Bu müziği cephede dinlediğimi düşündüm ve içimde makinalı tüfeğe doğru koşmak gözüpekliğini buldum. Bu coşkunlukta ve ateşte erimeyecek yürek zor bulunur. Şu anda en aşağılık Peygamberin, ırkçılık gibi saçma ve çıkmaz ideoloji havlayan bir demagogun eliyle ölüme giden Almanların içinde bu senfoni kabilinden yörüngeler olsa gerektir. Bu senfoni ile zonklayan bir dimağın yapamayacağı hiçbir şey yoktur. Böyle bir gücün bu kadar aşağılık bir ideolojiye alet olması insanda umut bırakmıyor. Bir sokak hatibi Beethoven'i bando diye kullanıyor... İşte bak!.. Bir anlamda bu suç Fransız ihtilalinin... Dünyanın bütün köşebaşlarını halk adına, millet adına, insanlık adına konuşan dar kafalı, inatçı, çığırtkan, ukala birtakım hatiplerle doldurdu. Allah adına döğüşen adamlar hiç olmazsa kendilerinden üstün bir akla hizmet ettiklerini sanıyorlardı. Bu herifler kendi akıllarından başka, aklın varlığına dayanamıyorlar. Kafalarına bu kadar güvenen adamlardan hayır gelir mi? Kendi yarattığı düzeni beğenmeyen adamı öldürenlerden hayır gelir mi?

Nereden girdim bu konuya? Dünya üstüne fikir yürütmekten ne çıkar? Hitler ölür, kervan yürür!

Bizim kalp ağrısı İstanbul'dan elini eteğini çekip Bulgaristan'a gitmiş... Önce bir cuız... Sonra geniş bir nefes... Ulaşılmaz bir yerde olması daha iyi... Bu serüvenin yarısı olağanüstü, yarısı olağan idi. İçimden hem bitsin hem bitmesin diyordum. Bittiği iyi oldu. Her şeyi yarıda bırakmaya zaten alışkınım.

Ataç'a selamını söyledim. Gözlerinden öpüyor. Durmadan senin resim ve şiirlerini övüp duruyor. Yahya Kemâl üstadımız İstanbul'da... «Ulus»taki yazını çok beğendiğini ve sana mektup yazacağını söylemişti. İstanbul Kulübünde kendisini görmeye gidersen, çok memnun olacak. Benim de ellerinden öptüğümü söyle gidersen.

Eren'i ve Mehmet'i benim için kucakla. Kendine de benden can dolusu selam söyle.

Sabah

Kadri Bey «Can» şiirini çok beğendi. İlk dizelerini arasıra söylüyor. Ha, bir gravür konusu daha söylemişti. Unuttum. Yarın belki sorar, ilâve ederim.

55

Yahya Kemâl'den
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Ankara'ya)

İstanbul, 19 Ağustos 1940

Aziz Sabahattin,

Güzel bir neşve saatinizde beni hatırlayarak çekmiş olduğunuz telgrafname ile kalbim doludur. Birkaç gün etrafta, kendi zevkime göre, seyyar bir sayfiye hayatı geçirmek yüzünden telgrafnamenize geç cevap vermek zorunda kaldım, affınızı dilerim.

Benim burada sizleri, birer birer yâd etmediğim bir topluluk yoktur. Anlayışlarınızla, görüşlerinizle, duyuşlarınızla bana bahşettiğiniz hudutsuz hazlardan başka kalbinizde bir yerim olması, beni şu dünya yalnızlığında en ziyade mesut eden bir mükâfattır. O akşam beraber bulunduğumuz aziz arkadaşların birer birer gözlerinden öptüğümü kendilerine söyler misiniz?

Nurullah Ata* bir buçuk ay kadar İstanbul'a gelemeyeceğini söylemişti. Onun bu müddet zarfında yazılarını okuyarak müteselli olacağım. Siz buraya gelmeyecek misiniz? Şayet gelirseniz, aramanızı rica ederim.

Hürmetle ve muhabbetle gözlerinizden öperim.

Yahya Kemâl

---

* Ataç o vakit Ata idi.

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 6 Kasım 1940

Canım Kardeşim,

İstanbul'dan her gelen bana senden sitem getiriyor. Ama ne kadar sitem göndersen benim kendime yaptığım sitemlere ulaşamazsın. Sana mektup yazamamak, düşüncemin her an uzandığı, kucakladığı yere gidememek benim için bir yoksunluk.

Sana diyecek şeylerim yok mu, dolu.

Belki de her zamankinden çok, ama bir türlü yazıya dökemiyorum. Yaşadığım şeyleri yazacak senden başka kimsem olmadığı halde yazamıyorum. Yaşadığım şeylere değer vermediğim için mi? O da değil, çünkü hayatın her anının da bütün hayat kadar değerli olduğuna inanıyorum. Belki yaşadığım ölçüde yazamadığım için, yazımda kanımın sıcaklığını duyamadığım için. Taa eskilerden beri sana yazmaktan duyduğum zevk hiç eksilmedi. Şu anda on yıl önceki kardeş mektubunun lezzetini tadıyorum. Ama her cümlesinin sonunda bir yetersizlik, bir yarımlık duyuyorum. Hayat kadar, taze hayat gibi diri cümleler istiyorum. İşin tuhafı bu cümleleri bulmak için ne gerekli olduğunu da pek bilmiyor değilim. Biliyorum ki onları bütün edebiyatlardan soymak, annemin saçlarımızı temizlediği gibi temizlemek mümkün. Nur topu gibi sözlere ulaşmak mümkün. Yazıda yaşamak mümkün, ama bunun için yazıyı ne kadar, ne kadar sevmek gerek, ne kadar sevmek gerek. Ona neleri feda etmek gerek. Ne kadar güçlü olmak gerek. Bütün hayat pahasına, bütün geceler, bütün sabahlar pahasına varılmayan bir sanatta ne olabilir? Boş geçen zamanları sanata vermekle bakkallık arasında ne ayırım var? İnsan kendisini sanata ya bütünüyle verir, ya da hiç vermez. Edebiyat bakkalı ol-

maktansa ellerini cebine sokup kırlarda dolaşmak çok daha sevimli, çok daha namusluca bir iştir.

Sana son bir ay içinde yaşadıklarımı ancak buluştuğumuz zaman anlatabileceğim. Bütün geceleri ve yalnız geceleri, ağzına kadar (cümlemi iki gün sonra tamamlayabiliyorum) yaşadım ve yaşamaktayım. Bana yepyeni tatlar tattıran bugünlerde, kendimden memnun olduğum anlar oldu. Dünyayı ve insanları başka türlü gördüm, çevremden biraz daha fazla kurtuldum. Bilanço aşağı yukarı bu... Fakat ayrıntılar, şehrin ışıkları ya da göğün yıldızları türünden. Hem tane tane, hem karmakarışık.

Seni can kardeşim, seni nerelerde, nasıl, ne coşkunlukla düşünüp sevdiğimi bilsen... Sevgin içimle birlikte genişledi. Senin gibi bir kardeşim olduğuna iri gözyaşları ile şükrettim. Mutlak, mutlak o anlarda bir şeyler duymuşsundur. Seninle bayağı konuştum, sana kendimi daha çok açmadığım için, seni bana daha çok açtırmadığım için, ruhumu cimri buldum.

Dünya nimetlerinin en lezzetlisi kuşkusuz ama hiç kuşkusuz insandır. İki insanın birbirine yaklaşması mutlulukların kuşkusuz ama hiç kuşkusuz en büyüğüdür. Bu mutluluğu küçümseyenler budaladır. Bu mutluluğa engel olan her şey budaladır. Sevdiğimiz bir insan ruhu elbet gökyüzünden daha güzeldir. Bu ruhta ne çirkinlikler, ne çamurlar varmış, açıldıkça bayağılaşırmış, ne dar, ne aptalca, ne korkunç bir boş inanç.

Mektubuma yukarıdaki minval üzere devam etmek güçleşti. Günlük olayların akışı arttı. Önceki gün Vekil senden bir mektup aldığını, güç durumda olduğunu, Eren için bir iş istediğini, Suut İstanbul'dan dönünce onunla konuşacağını söyledi. Suut geldi. Ona da bir mektup yazmışsın. Bana da okudu. Vekil ile görüşecekler. Her iki mektupta da içim sızladı. Bana sormuş olsaydın bu girişime hiç taraftar olmazdım. Her neyse!

Kitap işin olmuş sayılır. Uzaması gayet doğal. Başkasının eseri olsa daha kolay çıkardı. Kadri Bey eseri çok sevdiği halde formalitenin tamamlanmasını gerekli gördü. Birkaç güne kadar çıkacak. Bunun için de fazla kaygıya gerek yoktur.

Sergi işine gelince, senin ve Eren'in resimleri en iyileri oldukları halde ödül alamadığınız isabet oldu. Ödül tablolardan çok kişilere verildiği için, alacağınız birkaç yüz lira zehir olurdu. Dört resminiz satın alınmış sayılır. Parasını almak herhalde uzayacak. Vekil kuvvetle söz verdi.

Parasız kaldığınız zaman benden istemeni birkaç defa söylemiştim. İleride kapatmak üzere çekle para alacak durumdayım. Hiç kimseden yardım istemenin gereği yok.

Cemâl Bingöl'ün çocuk resim sergisini gördün mü? Bence onun sergisi ötekinden daha iyi oldu.

Devlet Resim Sergisi bu yıl olabileceği kadar tatsız. Kalitede biraz yükselme olmakla beraber, aşırı bir tekdüzelik var. Aynı boyutta, aynı uyumda, aynı anlamda yüzlerce peysaj.

Onbeş gün sonra İstanbul'a geleceğim. Bu defa ne yapıp yapıp sana izin almalıyız. Gece gündüz oturup, konuşuruz.

Eren'in adresine elli lira göndermiştim. Herhalde almıştır. Mektup da yazmıştım. Tekrar selam. Memo'nun her tarafından özlemle. Seni canıma basarım kardeşim.

Sabah

57

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 11 Şubat 1941

Bedrim,

Bir haftadır «sinüzit» dedikleri acaip bir hastalıktan yatıyorum. Bugün karlı ve güneşli bir cumartesi günü, biraz kendime geldim. Dünyadan lezzet almaya başladım. Bir haftadır her gün sana mektup yazabilmek için nekahat devrini bekliyorum. Çok ge-

ciktim. İçimde sitemini duyuyorum. Son mektubun benden mektup istiyordu. Eğer hastalığımda sayıkladımsa mutlaka Bedir'e mektup yazamadım demişimdir.

Hastalık geçen hafta griple başladı. Önem vermedim, dışarı çıkıyordum. Bir gün burnumun sol tarafında, gözlerimde ve dişlerimde korkunç bir ağrı başladı. Yüzüm şişti ve gece ateşim arttı. Otuz sekizi geçti. Altı gün sürdü. Doktor geldi, «sinüzit» dedi. Hastalığın adını ilk kez duydum. Burunla kulak arasında birtakım kanallar varmış. Bunlar bazen iltihaplanırmış, falan. Üç gün ağrılar çeşitli nüanslara göre sürdü ve şahane bir baş ağrısı ile orkestraya eşlik etti. Bir akşam, burnumun derinliklerinde, tüylerimi ürperten bir koku, bütün hastalığa bedel bir koku baş gösterdi. Bugün artık alıştığım koku o gün beni kendimden, yaşamdan nefret ettirdi. Kokudan sonra akıntı, cerahat akıntısı. Ne hâle girdiğimi tasarla. Hastalığımı filan unuttum. Kokudan yalnız, kokudan korkuyordum ve ben korktukça koku artıyordu. Bu kokuyu duymamak için insanın burnunu tıkayabilmesi meğer ne mutlulukmuş! Âdeta beynimi dolduran bu feci kokuya karşı hiçbir savunmam yoktu. O gün bugün hep o koku ile yaşadım. Alışmaktan başka çarem kalmadı. Gelene gidene nasıl bir koku duyduklarını soruyordum. Kimse koku filan duymuyordu. Önce bana acıdıkları için bile bile diyorlar, sandım. Sonra doktora sordum. Kokunun aslında gerçek olduğunu, ama bilmem nerede olduğu için benim kuvvetle duyduğumu söyledi.

Dün başka bir doktor sinüzit üzerine çok başka türlü hikâyeler anlattı. Hastalığı büyüttükçe büyüttü. Mutlaka röntgene gitmek gerekmiş. Yataktan kalktım, kaloriferli bir otomobille hastaneye gittim. Bugün röntgen sonucu anlaşılacak. Gerekirse iltihaplı yerler, bilmem nasıl temizlenecekmiş. Artık umurumda değil. O koku geçti ya... Şu anda burnumda aynı koku var, ama zorla ahbap olduk. «Gitmezsen gitme» diyorum ve Gide'in bir sözü aklıma geliyor: İnsanın alışamayacağı şey yoktur.

Mektubuma üç dört gün sonra devam edebiliyo-

rum. Bir doktor arkadaş beni telaşa düşürdü. Röntgen, hastane, gene röntgen. Dişçi, evet, bir de dişçi. Soldaki dişler de ağrımaya başladı. Dünden beri rahatım. Önceki gün az kalsın gürültüye getirip beni burnumdan ameliyat edeceklerdi. Güya bir delik açıp, sol yanağımın altındaki koku deposunu ortadan kaldırmak gerekiyormuş. Başka bir doktor buna pek gerek olmadığını söyledi. Ben de aynı kanıdayım! Özellikle bugün koku moku bir şey kalmadı.

Bu arada mektubunu, şiirlerini ve Mehmet'in resimlerini aldım. İçim büsbütün rahatladı. Mehmet'in resimlerini görünce, özlemim kabına sığmaz oldu. İnşallah gelecek haftaların birinde İstanbul'a geleceğim. Şiirler çok makbule geçti. Nekahat havası içinde her biri bana bir dünya nimeti gibi geldi. Ahbaplardan hemen hepsine okuttum. Sana okuyanları sayayım: Kadri Bey, Nurullah Ata, Orhan Veli, Oktay Rifat, Adnan, Erol ve daha bazı kulak misafirleri. O kadar lezzetli şiirler ki kimsenin dayanmasına olanak yok. Herkes beğeniyor...

Benim düşüncemi soruyorsun. Gerçekten soruyor musun bilmem. Ama söyleyeyim. Daha doğrusu söylediğimi tekrar edeyim: Servetini bol keseden harcıyorsun. Şiiri kendin yapmıyorsun. «İşte şiir için gerekli olan her şey, alın, ne isterseniz yapın» diyorsun. Cömert bir çeşme gibi akmanın zevkini bilmez miyim. Ama sen bana herhalde bunu sormuyorsun. Bu şiirler eser olarak iyi mi diye soruyorsun. Hayır, eser olarak per yapabileceğin kadar iyi değil. Akan su, ne kadar lezzetli olursa olsun eser değildir. Eser, ancak bazı zorunlukları kabul ederek, kendi tasarladığımız bir yetkinliğe varmanın derdini çekerek, yontarak, törpüleyerek yapılır. Sanatta yaratmak, vermek gibi deyimlerin yerinde olmadığını anlamaya başlıyorum. Sanat eseri yaratılmaz, verilmez, sanat eseri yapılırmış meğer.

Örneğin, şiirde kompozisyon zorunluluğunu niçin kabul etmiyorsun? Niçin şiirlerin, istendiği kadar uzayabilir hissini veriyor? Acaba şiirin zaman için-

de bir kuruluşu olması gerekmez mi? Yoksa insanın ruhu ve kafası onu nasıl kucaklayabilir.

Ölçü ve uyak ve biçimin asıl yararı, belki de şairi şiiri üstünde durmaya, durdukça düşünmeye, düşündükçe derinleşmeye zorlamıştır. Özünde değeri olmayan bu zorunluklar şairi akıcılıktan çok, yapıcılığa götürmekle şiire sağlamlık verir (galiba). İçinde bir şeyler olan şairin bu zorunluluklara uymakla hiçbir şey kaybetmeyeceğini sanıyorum. Kendisi yeni birtakım zorunluluklar getirirse o başka... Herhalde «zorunluluklar» olması gerek. Her insan eserinde olduğu gibi şiirde de «Bir güçlüğü yenmek» şarttır gibi geliyor bana.

Bütün bunları söylerken, bence doğru olanı söylemekle beraber söylediklerim hiç hoşa gitmiyor. Kural söyler gibi hissediyorum kendimi. Amacım hiç de o değil. Şiirlerindeki bütün zenginliğe, bahar ve bayram tazeliğine rağmen, beni tam anlamıyla doyurmayışlarını açıklamaya çalışıyorum. Bu şiirlerde gönlümün istediği her söz var, ama okuyunca bir bardak su içmiş gibi olmuyorum. Büsbütün susuzluğum artıyor. Diğer yeni şairlerin sevdiğim bazı şiirlerini okurken de aynı şeyi duyuyorum.

Bir şey daha: Sen şu Allah'la olan ilişkilerini toptan bir hesaplaşmaya çeksen iyi olacak. Güzel olduğu için Allaha inanır gibi «olmak», inananların sözlerini güzel diye benimser gibi olmak herhalde sağlam iş değil. Var mı? Yok mu? Karar ver. Ya da tarafsızlığını söyle... Her iki tarafın çekici yanlarından yararlanır gibi görünme... Böyle görünmekle çevrendeki kararsız ruhları bir an için doyurursun, ama zavallıları sadece avutmuş olursun.

Sabahattin Ali'nin romanı üstündeki düşüncelerin üstüne sana bir diyeceğim var. Yargında haklısın veya değilsin. Buna karar verebilecek durumda değilim. Ama söyleyişin, Sabahattin Ali'yi değil, beni bile kıracak kadar acı. Aşağı yukarı şu: «Sen bu kitabı övdün diye, ben de bir matah sandım. Meğer bir şey değilmiş. Sen aldandın. Okumasam ben de aldanmış olacaktım.» Fazla ağır bir yargı... Bunu, yargılarına en çok inandığım André Gide'den bile

duysam içim burkulurdu. Çünkü bir insana kör olduğu, bu kadar açıkça söylenmez. Nerede kaldı ki, bir romanın değeri öyle kolay kolay teraziye gelmez. Hem sonra Bedrim, olumsuz yargıların çekiciliğinden kurtulmak gerek. İnsan beğenmediğini söylemekten ne kazanır. Beğendiği şeyden söz etmeli kanımca. Onu da söylerim ama, durup dururken «beğenmedim» demekten ne çıkar. Beğenmediğimiz şeyi içimize almamak, kapı dışarı etmek yeter. Herkesi ondan korumaya çalışmak da hayırlı bir şey ama, o zaman yüzde yüz güven ve açık belgeler gerek.

Eren'den hiçbir mektup alamadım. Resim paralarını aldığını haber vermedi ama, almadığını da yazmadığı için merak etmedim. Arif Kaptan biraz önce burada idi. Her zamanki gibi Arif, yine başka bir âlemde. Ona senden sadece bir selam söyleyebildim.

Levy'den bir mektup aldım. Fransızca bir yazısını göndermiş. Ulus'ta çıkmasını istiyor. Bir arkadaşıma çevirtiyorum. Senin kitap işi şöyle bir sonuca vardı Gazi Eğitim Enstitüsünden gelen raporda kitabın değerli olduğu ama orta öğretim okullarından çok akademi ve yüksek enstitülerin işine yarayabileceği yazılıyordu. Kadri Bey gerekli olanlarla konuştu. Hiçbir yerde bastırmak için para yokmuş. Aslında Bakanlığın hiç bu türden kitap bastırdığı yok. Kısacası şöyle bir karara varıldı «Kitabı sen bastıracaksın ve Bakanlık en çok sayıda (dört yüz) satın alma isteğinde bulunacak ve bütün okullara salık verecek.» Bence bu yol daha sağlıklı ve kazançlı. Çünkü kitap* senin olarak kalacak, hem de Bakanlıktan alacağın parayı alacaksın. Üstelik salık vermeden sağlanacak satıştan da sen yararlanacaksın. Çok az kitap önerildiği için, salık verilenleri bütün okullar alıyor

Eren'i, seni ve Mehmet'i canımla kucaklarım kardeşim.

Sabah

---

* Sözü edilen kitap «Resme başlarken,» bu mektuptan tam otuz altı yıl sonra yayımlandı, MHE.

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara,

Bedrim,

Sana çok önce başlamış olduğum bir mektup. O kadar eskidi ki, göndermiyorum. Zaten iyi ki bitirip göndermemişim. İçinde uzun uzun Eren'in Anadolu seyahati meselesini ve Kadir Beyle* yaptığımız bir teşebbüsün menfi ve hazin neticesini anlatıyormuşum. Lüzumsuz teferruat. İş olmadı. Ve olmaz dediler. Bu kadarı kâfi.

Bir akşam bakkalda can eriğini gördüm. İçimde, senin lezzetinle, can eriğinin lezzeti birleşti. Çok eski konuşmalarımızı, senin şiirini hatırladım. Can eriğini dünya nimetlerinin en güzellerinden biri saydığım halde, niçin beş kuruşluk alıp, kütür kütür yemediğimi düşündüm. Bana cenneti düşündüren bu meyveyi canım niçin istemiyor? Bir sevgi gibi gönlümü saran, beynimi yeşile boyayan bu meyveyi niçin ağzımda tatmıyorum? Niçin bir adımda kavuşacağım bir hasrete can atmıyorum? «Tembellik» dedim. Böyle nice zevklerin yanından geçiyoruz da, durmak cesaretini göstermiyoruz.

Geri döndüm. «Bir kilo erik» dedim. Sarı terazi kalktı, indi. Arzum tartıldı. Sarı kâğıda girdi, ve..... orada kaldı. Yolda bir iki tane yiyebildim. Ama can eriği düşüncemin yakasını bırakmadı. «Demek düşüncemin şehveti ile dilimin tadı bir değil» dedim. Arzum bir iştah haline gelemiyor. Canımın meyvesine ağzım metelik vermiyor. Bende birI isteyen, birI istemeyen iki insan yaşıyor, demek (Bende bir ben var, benden içeru). Kim bilir içimizde daha nice can

* Talim Terbiye Kurulu Başkanı Kadir Yörükoğlu, MHE.

erikleri vardır derken, Yunus'u düşündüm. Yunus da bir can eriği değil mi? Dediklerini güzel buluyoruz da, yapamıyoruz. Halbuki yapmak elimizde. Derviş olmak için özel bir yeteneğe gerek yok. İstemek, isteyebilmek yeterli. Ama istemiyoruz. Dervişlik bizi tatmin etmiyor. Onun hasretiyle kalmayı tercih ediyoruz.

Doğa da belki bir can eriği: Ruhumuz onunla sarmaş dolaş olurken, ayaklarımız yerinde sayıyor. Ona gitsek, bir ağacın yaprağını gizli gizli alıp öpsek bile, duygularımız özlemimizi gideremiyor. İçimizde aşk, elimizde yaprak, şaşa kalıyoruz. (Ben taa senin yanında dahi hasretim sana!)

Biz kitabî insanlarız da ondan mı böyle oluyor? Zannetmiyorum. Doğayı sembollere indirgemek, sonra, sembolleri doğadan daha çok sevmek, insanoğlunun köklü bir ihtiyatı olsa gerek. Salt ve soyut lezzeti (cevher'i) arıyoruz. Ruhumuz yalnız ondan hoşlanıyor. Vuslat yalnız ruhla, cevher arasında oluyor. Gördüğümüzü değil, düşündüğümüzü seviyoruz. Zevk hasadını yalnız içimizin bağlarında yapıyoruz. Yeşil can eriğini dişlediğimiz anda asıl erik, eriklerin eriği, tek ve öz erik tiksinip, kaçıyor. Ve bize diyor ki:

«Beni her yerde arayacaksın ve hiçbir yerde bulamayacaksın!..»

Aşk da belki bir can eriğidir, ama bu kadar tefelsüf yetişir.

Sana, eskiyen mektubumda Âşık Veysel'den bahsetmeye başlamıştım. Kalmış. Âşıkla iyice dost olduk. Birbirimizi arar olduk. Onu görmeni ne kadar isterdim. İnşallah gelirsen, geldiğinde burda olur. Bir ay sonra Pınarbaşı Köy Enstitüsüne gidiyor. Ne mükemmel bir insan şu Veysel, bilsen. Anadolu toprağının kendisi!.. Yanık, durgun, olgun... Yalnız çehresini görmek kâfi. İnsan dağların sırrıyla karşılaşmış gibi oluyor. Sıcaklarda bile sırtından çıkmayan eski yamalı bir paltonun içinde Veysel, muhteşem bir dilenci gibi dolaşıyor. Önceki gün bu odadaydı. Çaldık... Söyledik...

Suut Kemâl, Ulus gazetesinde bir sanat sayfası

tertip ediyor. Evvela esaslı para vaad etti. Halkevindeki konferanslardan bazılarını çıkartıp, senin konferansından bir kısmını da koydu. Baş taraftan birkaç sayfa. Parasını alıp, göndereceğim. Vaad ettiği kadar değil. Beş lira galiba. Benim iki nüshada çıkan konferansımın tamamına on lira verdi. Güya üst tarafını sonradan verecekmiş, bir şeyler.

Eğer muntazam yazı gönderirsen, Suut sana esaslı para temin edeceğini söylüyor. Şimdilik resme ait yazıları Eşref, Arif Kaptan ve Refik yazıyorlar.

Eren'in tablosu için tekrar söyleyince, Kudsi insafa geldi. Fakat Ülkü'nün bütçesinden satın aldı. Yüzyirmi lira verdi. Dehşetli bir para sıkıntısında olduğum için, yirmi lirasını aldım. Daha doğrusu, borcuma verdim. Sonra telafi ederim.

Senin enstitülerdeki konferanslarına gelince: Hazırladığın zaman hemen harekete geçeriz.

Ne zaman yola çıkabileceğini bana yaz. Babam, Piyango Müdürlüğündeki işe başladı. Her gün akşama kadar bilet sayıyormuş. Hoş bir iş değil ama, inşallah değişir. Önceki gün Hasanoğlan'a gitti, geldi. Muallâ, Erzurum Köy Enstitüsü projesi için Erzurum'a gitmişti. Güzel hatıralar ve birkaç esaslı bitle döndü! Siz yine Beylerbeyi'ne gitmişsiniz. Olur şey değil... Koca Türkiye'de yazlığa çıkmak için bula bula... Her neyse, mademki canınız istemiş... orası iyidir. Bari düz bir yer olsaydı da Mehmedim istediği gibi koşabilseydi. Hatırladıkça, düşmesinden korkuyorum. Senin resim bitmiş. Pek merak ediyorum. Memnun musun?..

Ankara'da dehşetli bir resim sergisi var. Ressamlar Birliği mi nedir, onun. Tam Memduh Şevket Beyefendinin istediği resimler. Allah bağışlasın. Gece, gündüz baksın, gözleri doysun. Siz Picasso'ları, Matisse'leri inkâr ettikçe, bu doğa kopyacılığı yeniden kıymet kazanacak. Oh olsun! Oturduğunuz dalı, kendiniz kesmeye başladınız! Doğa sevgisi, toprak, yaprak diye diye asıl resme gidişi durdurdunuz. «Ressam, doğanın âşığıymış...» «Resim, doğa sevgisinin ifadesiymiş» gibi şairane sözlerle, farkında olmadan düşmanlarınızın eline silah verdiniz.

Gerçek inkılapçıların aşırı gitmeleri, savlarını abartarak söylemeleri boşuna değildir. Gerçek, her zaman iki kutbun ortasındadır. Ama bunu söylemek, inkılapçılara düşmez. Dostun, düşmanın belli olması için, kutuplarda kalmak şarttır. Kimin, kime yakın olduğu ancak kutuplarda belli oluyor. Sizin doğa sevginizin, başka türlü bir sevgi olduğunu, aynı sözcüklerle, başka başka şeyleri söylemek istediğinizi herkes ne bilsin? Ah! bu hocalık hepinizi yumuşattı!!.

Eren'i, Mehmet'i, seni canımla kucaklarım.

Sabah

Benim Baudelaire'in birinci cildi tesadüfen sende mi? Bir bakıver. Sende ise hemen postaya koy, gönder.

59

Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin ve Bedri Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Ankara'ya)

İstanbul, 18 Kasım 1941

Saboh ve Bedrim'e
Sevgili Oğullarım,

Sabah'ımın sevgili mektubunu almıştım. Bedri mektup yazmakta daha cömert görünüyor. Mektuplaşmadan en birinci amacımız sıhhatinizi öğrenmektir. Hamdolsun, sizler orada, bizler burada afiyette bulunuyoruz. Allaha hamdü senalar olsun.

Mustafa'mız İzmir'den yeni geldi. Şu sırada, işlerinde en çok düzen bulunması beklenen ve gereken askerlik şubelerimizden birinin, bu çocuğu bir defa Ankara'ya, sonra da İzmir'e yanlışlıkla sevkederek bir hayli zahmet ve masrafa sokması can sıkacak bir olaydır. Emri yanlış anlamışlar.

Sevk emri Mustafa ve emsalini içine almıyormuş.

Mustafa cuma günü geldi. Pazartesi günü de yine Arifiye Enstitüsüne gitti. Sağlığı yerindedir. Ellerinizden öptü. Bedri ağabeysine de ufak bir sitemcik gönderdi: Ona vaadettiği postalları vermemiş. İkinci bir çift postalı evde görmüş. Belki ağabeyler sonra ararlar diye almaya cesaret edememiş...

Memduha geldi. İşinin takibinde gösterdiği ilgiden dolayı Bedri'den çok memnun ve müteşekkirdir. Sabahattin ağabeysi beklenen ilgiyi göstermemiş. Ben kendisine dedim ki,

«Kızım, Sabahattin şimdi askerdir, takip edemeyeceği tabiidir. İşi Bedri'ye havale etmiştir. Bedri de bir iş görebilirse onun adına görecektir. Ama Sabahattin ağabey senin işini takip etmese de haklıdır. İki yıl uğraşarak aldığın hocalığı sebepsiz ve mazeretsiz ihmal ederek kaçırdın. Giresun'da kalma süreni boş yere uzattın. Bakanlık bu gibi ihmallere karşı kayıtsız değildir. Tam tersine hassasiyetle takip etmektedir. Biraz da kendi kabahatinizi bilmelisiniz...»

Gerek Mehmet Bey dayının gerek çocuklarının işleri olumlu bir sonuca varamazsa, arada uğraşanların bütün çabalarının, hayırseverliklerinin onların gözünde hiç değeri yoktur. Daha doğrusu onların yasalara aykırı olsa bile isteklerini yerine getiremezseniz, kayıtsız, hayırsız adamlarsınız. Dayının bana birkaç defa tekrarladığı haksız sitemler, başa kakmalar artık can sıkmağa başladı. Ama, karşılık vermeğe ve savunmaya gerek görmüyorum...

Ömer Fevzi Bey de bize buradan kırgın ve dargın ayrılıp gitti. Fesupanallah aylarca rahatsızlığa katlandık, yine de yaranamadık. Anormal düşünce ve ilkelerine karşı, incinmesin diye ses çıkarmayışımıza bile kızarmış... «Gelinin Eren'in Tuğrul'u Fransız hastanesinden çıkarıp, Bakırköy Hastanesine yatırmasını uygun bulmadım» demekle hazret, bunu, «benim çocuklarıma sevgi ve acımam yoktur,» demek istiyorsunuz biçiminde bir hakaret sayarak, o da kimseye Allahaısmarladık bile demeden çıkıp

gitmiş ve Ankara'ya gelinceye kadar evimize ayak basmadığı gibi hakkımızda bu saygısızlığı benim telkinlerime yorarak, kendisinden özür dilenmesini beklemiş ve bunu yapmadığım için bana fena halde içerlemiş. Bunu Mehmet Bey dayından sonra öğrendim ve hayrette kaldım. Ailemizden biri olarak Eren'in bir aile büyüğü hakkında kendi düşüncesini söylemesi hiçbir zaman hakaret değildir. Tam tersine buna bile dayanamayan Ömer Fevzi Bey çok dar kafalı bir adamdır.

Bizim kendisine samimi bir konuşma sırasında ailesini başına toplamasını, yirmi yıldan beri yuvasını dağıtmadan koruyan, hesapsız zorluklar ve yoksulluklara mertçe göğüs geren karısı Avniye Hanıma artık acıması, onu çocuklardan ayırmayarak rahat ettirmesi gerektiğini salık vermemize meğer kızar durumuş. Bu adam, yuvasını yapmaya değil, dağıtmaya çalışıyor. Şimdi kendisi Ankara'ya gitti. Daha gitmeden kızı Aynur buraya geldi. Gittikten sonra oğlu Mübin'i buraya gönderdiler. Fakat nereye? Belli değil. Ev yok, ocak yok. Kâh bizde kalıyor, kâh İsmail Beyin evinde. Ben eminim ki Avniye Hanımın Ankara'da uyku gözüne girmez. Hep buradaki çocuklarını düşünür. Bu çocuklar burada hasta olsalar, nerede ve kim bakacak?.. Madem ki İstanbul lisesinde okuyacaktı, niçin iki ayını boş yere Ankara'da geçirttiler? Yazık değil mi? Olağanüstü bir zekâya sahip olan bu çocuk niye iki ay okulsuz, öğrenimsiz kalsın?.. Aynur zamanında İstanbul'a gelmediği için, bir azınlık okulundaki hocalığını elinden kaçırmıştır. Oradan aldığı yirmi-otuz liralık aylık hiç olmazsa çocuğun masraflarını karşılardı.

Ömer Fevzi Bey mutlaka Ankara'da okumak istiyorsa, bari Avniye Hanımı çocukların yanına göndermeli değil miydi? Bu bilinçsizlik, anormallik daha ne kadar sürecek? Ömer Fevzi Beyin bize darılmasının nedeni anlamsızdır. Ama buna hiç önem vermiyorum. Onun iyilik gördüğü insanlara karşı böyle anlamsız dargınlıklar çıkarmak alışkanlığı vardır. Bu karakterini bundan sonra değiştirecek değil a!.. Ce-

lâlettin Bey ve karısının evlerinde bu kadar yatıp kalktığı, saygı gördüğü bizce bilinir iken, onların aleyhine ne kadar atıp tuttu. Güya kendisine hor davrandıklarından yakındı ve «Ben sağ oldukça o hanım bir daha mebus çıkamaz» diye palavralar bile atmıştı...

Her nehal ise, yine akrabamızdır. Biz iyiliğini isteriz. Çocuklarına acıyoruz. Çocuklar bize geldikçe anneniz onları elinden geldiği kadar el üstünde tutmaktan zevk alır, çünkü Avniye Hanımı çok sever ve onun mutsuzluğuna çok üzülür. Bu ayrıntıları size yazmaktan amacım, belki Ömer Fevzi Beyin orada bizden hakaret gördüğüne dair bir yakınmasına tanık olursanız, babam nasıl oldu da bu mutsuzluğa uğramış adamı incitti, diye kuşkuya düşmemeniz içindir. Biz elimizden geldiği kadar, hatta daha fazla saygıda bulunduk. Her türlü rahatsızlığa katlandık, ama onun gene memnun kalmadığını, tam tersine «Beni evlerinden kovdular» şeklinde dayıma yakındığını öğrenince, büyük bir hayal kırıklığına uğradık.

Bedri oğlum, senin diplomanın onaylı kopyasını öğretmen beyin, Muallâ'ya vermeyerek alıkoyduğunu yazmıştım. Bu kopyanın Akademi Direktörlüğünden, 20.9.941 tarihli ve 2173 numaralı bir yazı ile Bakanlık Zat İşleri Müdürlüğüne gönderildiğini, sonradan Muallâ araştırıp öğrenmiştir. Gerekiyorsa, orada araştırırsın..

Eren'in yanına hâlâ hizmetçi bulamadık. St. Benoit okulunun sörü, Eren'e geçici olarak yaşlı bir kadın göndermişti. Bu, tam bir mürebbiye idi, ama ne yazık ki devamlı kalamadı. Mehmet'le görseniz ne kadar candan ilgileniyordu. Güzel Fransızca söylüyordu. Beş on gün daha kalsa, Mehmet Fransızca konuşmaya başlayacaktı. Hatta «Nem» diyordu... Şimdi, nöbetleşe Saadet yenge ve Zekiye'yi gönderiyoruz. Eren'i yalnız bırakmıyoruz. Mehmet çok şeker, aslan gibidir. Annesi ona koca bir kız bebek ve tabii büyüklükte bir de köpek almıştır. Mehmet bunları kucağından düşürmüyor. O yana, bu yana taşır durur. Birinin adı «Ayşe», ötekinin «Bobi»dir.

Anneniz ve kardeşleriniz gözlerinizden öpüyorlar.

Mahmut'la annesinin geçen cuma günü trenle Samsun'a gittiklerini size yazmıştım. Mahmut oradan Bafra'ya gidecek. Müfettiş Ata Pelin'le beraber orayı teftiş edecekmiş. Belki bir ay, bir buçuk ay sürer. Kemerkaya'daki ev meselesinin hâlâ sonuçlanmamasından ve bunca ricalara ve söz vermelere rağmen, Cemâl ağabeyin de iki satırlık bir cevap vermemesinden gerek Mahmut, gerek annesi çok üzülmüşlerdir. Cemâl ağabey, Mahmut'u severdi. Herhalde işi çoktur. Bu işi incelemeye zaman bulamamıştır. Siz yine uygun surette hatırlatırsınız.

Tetkik ve Murakaba heyetimizin reisi Hürrem Beyi görebildiniz mi? Umarım ki bu dileğimi ihmal etmemişsinizdir. Saim Beyi de, ya fabrikasında veya evinde gidip görmenizi çok arzu ediyorum. O sizi ve bizi çok sever. Çok samimi bir dosttur. Karısı çok iyi bir hanımdır. Saim Bey Ankara'da elektrik fabrikası Fen Kısmı Müdürü. Fabrikada apartmanı vardır, Telefonla randevu isterseniz görüşürsünüz. Valdesi Fitnat Hanımefendiye benim ve annenizin saygılarını bildirir, ellerinden öpersiniz.

Sabah oğlum, askeriik nasıl gidiyor? Herhalde alışıyorsunuz. Bakan Beyefendinin kurtarma girişiminden umut var mı? Siyasi durumumuzu nasıl görüyorsunuz? İnşallah selamet yolundayız. Mersin'e giden bakanımıza afiyet ve selametler dilemekteyiz.

Gönderdiğim resimleri, yerlerine vermek zahmetine katlanırsınız. Ertuğrul Kemâl Beyin bir gün evine gidip, ziyaret etmenizi çok isterim. Ondan biraz uzak duruyormuşsun. Mustafa ona candan yakınlık göstermiş. Çok duygulanmışlar. Kemâl Beyden önceki gün güzel bir mektup aldım. Çok memnun oldum. Cevap ve teşekkür yazacağım. Gözlerinizden, yanaklarınızdan hasretle öperim evlatçıklarım.

Rahmi Eyuboğlu

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan Çorum'a)

Ankara, 1941

Bedrim,

Mektubunu alalı içim ferah... Seni şimdi İstanbul'dakinden de daha iyi bir «hâl» içinde düşünüyorum. Kendi kendinle başbaşasın. Gider gitmez taze idrakinle kavramaya başladığın yeni bir âlemdesin. Güle güle düşün, yap ve yaz.

Ankara'ya döneli benim günlerim oldukça kasvetli. Bölüğe döndüm. Talim, nöbet yeniden başladı. Hem de şimdi her gün yediden önce eve dönemiyorum. Programı değiştirmişler. Öğleden sonra talim üçte başlıyor, altı buçukta bitiyor. Akşamları kendime gelemiyorum. Herhalde terhise kadar böyle devam edecek. Bugün yarın terfi etmek zarureti de var. Üsteğmen olunca yeni bir görev verme olasılığı varmış. Bakalım artık.

Ankara pek tenha. Roji yok, Kadri Bey yok, daha birçok ahbaplar yok. Yalnız Fuat Ömer var. Hemen her gün beraberiz. Sana çok selamları var. Mektubunu beraber okuduk. Osmancığa gitmek için hâlâ diretiyor.

Mustafa'nın başında kavak yelleri esiyor. Gelin kokusu uzaklardan gelmeye başladı. Olanları bilmem sana yazdılar mı? Ben İstanbul'da iken Sevim'in ablası ve ablasının kocası bize gelmişlerdi. Daha önce teyzem, Muallâ, Nezahat köye gitmişlerdi. Sen o zaman İstanbul'da idin galiba. Bizi, Sevim'in annesi, babası, köye, Aydınlı köyüne çağırdılar. Ben döndükten sonra babam, amcam, Muallâ filan gitmişler. Yemekler yemişler, konuşmuş, anlaşmışlar. Nişan köyde yapılacakmış. Sevim, Mustafa'ya iki işlemeli mendil yollamış. Daha gelmedi. Kızcağız hasta imiş. Dizanteriye yakalanmış. Şimdi nekahat dev-

resindeymiş. Mustafa, yüreği hoplaya hoplaya babamın mektubunu dinledi. Hiç belli etmemesine rağmen içi içine sığmıyor. Hemen şimdi izin alamıyor. Artık nişanı iki ay sonraya kalacak herhalde. Ama belki de bu sene yedekleri daha önce kıtaya çıkarırlar.

Çiftlik işi artık büsbütün ciddileşiyor. Hepimiz birleşip, Mustafa'ya bir çiftlik bulmalıyız. Günün birinde inşallah hepimiz orada toplanırız. Geçen gün Cemâl ağabey ile tekrar konuştum. Herhangi bir vatandaş olarak sana müracaat ediyorum dedim. Toprağa dönmek isteyen bir şehirliye toprak ver. Birtakım sakıncalardan söz ettl. Herhalde ondan bir şey çıkmayacak. Nihayet o da devlet. İki üç bin liralık bir yer bulursak, borç harç edip alalım diyorum. Aydınlı köyü civarında olursa daha iyi. Mustafa yazıp soracak. Aydınlı köyü Tuzla'ya bir saat uzaklıkta imiş. İstanbul'a dönünce sen de bu işe sarılırsın. Emin ol ki, sen de pek yakında şehirden kurtulmaya can atacaksın. Bugün şehir hayatı ancak maddi ihtirası olanlar için çekilebilir. Hele bir gün sanatta yapacak olduğun şeyi açıkça görmeye başladın mı yalnız doğaya açılan bir atölyeyi arayacaksın. Gidip çiftliğinde yerleşmek gücünü gösteremezsek bile, hiç olmazsa yazlarımızı orada geçiririz, kendimize gelirlz. Babam, annem için de böyle bir yerde oturmak en iyi çaredir. İstanbuldaki evimizin gürültüsüne nasıl dayandıklarına şaşıyorum. Ama dayandıkları da yok ya; ikisinin de sinirleri bozulmuş. Onların nasıl rahat edebileceklerini düşünmek artık bize düşer. Muallâ okulunu bitirir bitirmez, İstanbul'da hiç olmazsa Beyazıt'da oturmaları için bir neden kalmıyor. Bari, Boğaziçi'nde filan bir ev bulsalar. Daha doğrusu biz bulsak. Ben terhis olur olmaz inşallah sana geleceğim. Beraber İstanbul'a gider, onları razı ederiz. Çiftlik bulduğumuz zaman da oraya giderler.

Arif Kaptan güya sana bir sürpriz yapacaktı. Ankara'ya döndükten sonra bir gün gördüm. Sonra kayıplara karıştı. Yoksa Çorum'a geldi mi? Boğaz' daki Cemâl Bingöl, yeni bir çocuk resim sergisi açtı. Senin bu sergiyi de görmediğine çok üzülüyor.

Gene binlerce resim. Eskilerinden muhakkak daha iyi. Özellikle «pencere» konusunda çocuklar gerçek sanat eserleri yapmışlar. Bir tanesini aldım. Senin «Ürgüp»ü her gün daha çok seviyorum. (Ankara'ya gelen resimler: Ürgüp, Eren'den küçük bir Bursa, adalardan bir yar gelir, Ürgüp).

Dün mektubumu Cemâl Bingöl kesmişti. Nakil dilekçesi vermiş. Tavassut istiyordu. Orta öğretime yalvardık, yakardık olmadı. Herkesi kendileri gibi zannettikleri için tavassutumu bir dosta iltimas gibi görüyorlar. Yer yok, ileride inşallah diyorlar.

Ürgüp'ten konuşuyorduk. Bu tarz resimlerinin çoğalmasını diliyorum. Bu tabloda neleri sevdiğimi ararken, ancak şunları formüle edebiliyorum: Peysaj, bana dünyanın kuruluş gününü, Kutsal Kitabın ilk sayfalarını, kudretin elinde yoğrulan doğayı hatırlatıyor. Cennet, Cehennem gibi konularda bütün dünyayı bir arada görüşlerini, baktıkça çoğalan resimlerini, Piri Reis'in dünya haritasını, Dostoyevsky'nin külle götüren ayrıntılarını, kesrette vahdedi* düşünüyorum.

Bu peysaj bir tonda ve toprak renginde birleşen, türlü türlü renklerle takviye ediliyor. Renksiz gibi görünen bu tabloda hemen bütün renklerin var olduğunu hazla keşfettim. (Step konusunda mesela toprakta uzaktan bir tek toprak rengi göründüğü halde yakından bütün renklerin aşikâr olduğunu büyük bir hayranlıkla öğrenmiştim. En zengin çiçek türleri de step toprağında olurmuş. Ankara'nın kasvetli toprağında bin çeşit ot bulunmuş. Anadolu'nun en verimli yerlerinde ise bu türler üçyüzü geçmiyormuş.).

Sonra bu resminde toprağı, doyasıya toprağı görüyorum. Daha doğrusu bende toprak kavramına bağlı olan düşünce hazlarına aslı dedelerimizden, estetiği de edebiyattan gelen toprak sevgime kavuşuyorum. İskilip'in toprağını ne kadar sevgi ile yapmış gibisin. Toprak sanki içinde taşıdığı bereketlerle

* Çoklukta azlığı, tekliği demek.

bir hamur gibi karıyor, yer yer şahane bir esmer kadının derisini andırıyor, sonra memleket kokusu.

Taze bir sanat anlayışından süzülen vatan havası. Resmin ötesinde berisinde türküler dolaşıyor. Çocukluğumuzdaki tepelerden birinin arkasında gibi.

Çorum'dan getireceğin resimleri sabırsızlıkla beklerken özellikle toprağı merak ediyorum. Evsiz ağaçsız kendi başına ziynet olan toprağı.

Benim «Efsaneler» kitabında toprak bölümü ne güzel bilsen. Herhalde bu konuyu sıkılmadan dinlerdin. Hemen bütün efsanelerde toprak bir ana tanrı olarak düşünülmüş ve daima gökle beraber. Gökle yer evvelce birbirine sarılmış bakarlarmış. Dişi tanrı toprak üstünde, erkek tanrı gök altında. Sonra ayrılmışlar. Bu ayrılığın nedeni bütün efsanelerde başka başka. Kimisinde bir dev kahraman göğü kaldırıp yıldızları ile birlikte göklere fırlatmış. Kimisinde gök darılmış. Bir Haiti efsanesine göre, bir kadın kirli çamaşırını göğün üstüne atmış, o da darılıp, yeryüzünden uzaklaşmış. Yerle gök ayrıldıktan sonra sevişmeye ve çiftleşmeye devam etmişler. Yağmur, gökle yerin zifafı imiş. Sabah çiyi toprağın gözyaşları imiş. Bazen gök de, eski, koyun koyuna gecelerini hatırlar, ağlarmış. Uzaktan uzağa sevişmek sonsuz kaderleri imiş.

Çok eski bir Angio-Sakson duasında şu sözler var: «Selam sana toprak, insanların anası, Tanrıdan gebe kal ve meyvelerle dol...»

Moby Dick'i herhalde yarılamışsındır. Birçok yerlerinde sıkılacağını tahmin ediyorum, fakat zorla oku. Ben de kendimi zorladım. Hani o romanın dışında gibi görünen yarı-ilmî teferruat yok mu. Bu romanda muhakkak onların zevkine varmak lazım. Her meyva elma olmaz ya, kimisi de fındık olur. Kabuğunu kırmak gerek. Hem sonra romansız, şiirsiz küçük şeyleri doğru ve açık bir biçimde bilmenin kafaya çok faydası oluyor.

Bedrim, aklına estikçe yaz, sen bana bakma. Buradan bir şeylere ihtiyacın yok mu? Bedrettin sana biraz gücenmiş. Ne yazı, ne kapak, ne mektup göndermişsin. Canın isterse yolla. Sana çoklarından

selam var. Şimdi hatırıma gelmiyor. Mustafa mektup yazamıyor. İmtihan, merasim, çocuğun canı çıkıyor. İmtihandan sonra yazacakmış. Ellerinden öpüyor. Seni Çorum'la kucaklarım, kardaşım.

Sabahattin

61

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 19 Ağustos 1942

Canım Babacığım,

Mektubum yine acele olacak. Akşama bırakmaktan korkuyorum. Ne olur, ne olmaz!..

Bu hafta sonlarında İstanbul'a gelmeye çalışacağım. İzin almak için Bakanı bekliyorum. Yarın geleceği söyleniyor. Bu sabah Mustafa'dan mektup aldım. Cemâl ağabey size uzun bir geziye çıkacağımdan sözetmiş. Gerçi böyle bir olasılık var. Ama, İstanbul'a gelip, sizi gördükten sonra. Sivas'taki bir enstitüde bir ay kadar kalmak için Bakandan izin aldım. İstanbul'dan döndükten sonra düşünürüz, dedi. Kastamonu'daki enstitüyü gördükten sonra, bütün enstitüleri görmek isteğiyle yanıyorum. Büyük bir başarıyla işleyen bu kurumu görmek çok zevkli bir şey. Şimdiye kadar her gördüğüm yerde, yarı yarıya yanlış vardı. İstanbul'da size izlenimlerimi uzun uzadıya anlatacağım. Bedir'e yazdığım uzun bir mektupta biraz sözünü etmiştim. Bedir'in mektubunu kıta adresine yazdım. İnşallah kaybolmaz.

Bugün Enver Ziya geldi. Sigaraları gönderdiğinizi yazıyor. Acaba kiminle gönderdiniz? Henüz almadım.

Vesim amcama yazmayışımın iki nedeni var. Son mektubunuzdan önce geldiklerinden emin değilim. Çünkü bana, «Bugünlerde bekliyoruz» diye yazmış-

sınız. Gelmiş olsalar, babam herhalde yazardı, diyorum. İkinci neden de, İstanbul'a her an gelmek olanağıydı.

Musa efendi için düşündüklerimizi Cemâl ağabey size yazmış olacaktır. Akraba yardımı biçiminde yüzelli lira vermesini uygun gördük. Cemâl ağabey paraları toplayacak. Ben sizin ve benim adıma kendisine otuz lira vereceğim. Bugünlerde telefonla isteyecekti.

Babacığım, evlenme sorununa gelince, bu konuda olumlu olarak kararımı vermiş bulunuyorum. Ama, evlenecek olduğum hatunu nasıl bulacağımı bilmiyorum! Doğrusu, rastgele evlenmekten de çok korkuyorum. Vaktimin geçmiş olmasından olacak, güç beğenirliğim gittikçe artıyor. Ama emin olunuz ki güç beğenirliğim güzellik filan gibi dışsal niteliklerden çok, alçak gönüllülük, akılcılık, dürüstlük gibi ruhsal niteliklere aittir. Günün birinde sizin de çok makul bulacağınız bir hayat arkadaşına rastlayacağımı umuyorum. Ama, dediğiniz gibi, bu umutla yıllar geçiyor. Kabahat yalnızca benim değil. Toplumumuz arkadaş seçmeyi son derece güçleştiriyor.

Nezahat'le Mahmut'un İzmir'den bir kartlarını aldım.

Mustafa'nın mektubuna göre annem bana dargın görünüyor. Hakkı var. Gelmediğim için ben de kendime kızıyorum. Ellerinden, yüzünden özlemle öper, özür dilerim.

Mustafa'ya ve Muallâ'ya mektupları kendim getireceğim. Mustafa'yı Ankara'ya ben kendim getiririm. Şimdi gelmesin. Çünkü her gün hareket ihtimali var.

Sizi canımla kucaklar, ellerinizden öperim, canım babacığım.

Sabah

Fehime teyzem İzmir'e hareket edeceğini yazıyor. Acaba gitti mi? Mektubuna cevap yazacağım. Ama gitmiş olur diye yazmıyorum. Özlemle kucakladığımı lütfen söyleyin. İşi için yine uğraşıyorum.

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara,

Bedrim,

Ressam Hakkı ve Garbis İdeal için ne yazık ki yapabileceğim bir şey yok. Dün orta öğretim şube müdürlerinden birine Hakkı için rica ettim. «Mümkünse yaparız» dedi. Daha ötesine gitmemde hiç fayda yok. Hem de sakınca var. Garbis İdeal'e gelince, bu iş burada değil Akademide çözümlenebilir. Çocuk haklı ise oraya git ve hakkını ara. Burada ben ancak Faik Reşit Beye söyleyebilirim. O da bugünlerde ortada yok. Gelince söylerim.

Ömer'in bıraktığı resimleri gönderiyorum. Çok güzelleri var.

Hakkı Bey, Hasanoğlan Köy Enstitüsü Yönetim Binasındaki iki büyük panoya resim yaptırmak istiyor. Bu resimler Köy Enstitülerinin destanı niteliğinde olacak. Sana salonun planını ve panoların boyutlarını, Muallâ'ya yaptırıp göndereceğim. Hakkı Bey diyor ki, «Bunun için Bedri'nin enstitüleri görmesi gerek. İstanbul civarındaki iki enstitüye kolayca gidilebilir. Kendisine yolluk da verebiliriz. Ne zaman gidebilir?» İstersen bir iki konuşma da hazırla, ne zaman gidebileceğini yaz. Ben Hasanoğlan'da derse başladım. Haftada bir gün, bir gece orada kalıyorum. Şimdiye kadar yaptığım işlerin en güzelini yaptığımı sanıyorum. Temiz ve gürbüz bir coşku içindeyim. Dört saatlik dersimin dışında enstitünün sanat, dil ve kitaplık işleri ile uğraşıyorum. Senin resimlerin parası için merak etme. Hakkı Bey ödenek olmadan iş yapmaz. Er geç parayı alırsın. Çok gerekirse, Hakkı Beye söylerim.

Üçünüzü canla kucaklarım.

Sabahattin

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara,

Can Kardeşim,

Çok zamandan beri ilk kez erken uyanıyorum. Karlı güneşli müjde gibi, cin gibi bir sabah. Yıkanmış gibiyim. Kaçırdığım bütün sabahların tadını, alkollü ve nikotinli gecelerin pişmanlığını duyuyorum.

Ne gaflet Yarabbi, ne perişanlık!.. ve budalalık!.. ve zavallılık!.. Vallahi ölsem kendime acımam. İnsan bu canım sabahlara nasıl kıyabilir, ne hakla, ne suratla. Bu ne kahpe, bu ne kepaze iradedir ki, müthiş bir tadı kapmak için en küçük, en köhne bir alışkanlığı alt edemez...

Estikçe bâd-ı sabah perişansın ey gönül!

Edebiyat olmasa içimde... şu billur sabah gibi sahici, katıksız, tamam hislerim olsa... Ah bu pişmanlığı gerçekten duyabilsem... Duymak için kendimi zorlamasam... İşte o zaman, «sauvé!.. pas avant!» Şu kahpe kız daha biraz başka türlü olsaydı, beni doğru yola sokardı... Beni bir hayli edebiyattan soymuştu. Mektubunda ona haksızlık ediyorsun. Benim yarattığım Bessie'nin aslından daha güzel olduğu şüpheli. Ama merak etme... Bessie çıkmazına zaten girmiş değildim.. Şimdi büsbütün dışındayım. Evvelki gün bir kartını aldım. Her zamanki Bessie... Benim bozduğum orantıları şimdi yerli yerine koyuyorum. Yüzük hikâyesinin yarısı doğru. Bessie öteki yüzükle öğünürken, benim gönderdiğim yüzüğü henüz görmemişmiş. Bence kahpenin söylemek istediği şu Ferhat bana bir yüzük göndermekle büyük bir lütuf yaptığını zannetmesin, başka yüzük verenlerim de var. Her neyse Allah Bessie'yi dünyaya bağışlasın... Çok güzel büyük bir ağaç olduğu muhakkak... Her bahçede öylesi bulunmaz!

Dün Arif geldi. Oğlana bir kalem efendisi hali gelmiş. Üstü başı düzelmiş, daha evlenmeden evlenmiş... Pazartesi nikâhı kıyılıyor.

Abidin Dino da geldi. İşe başladı. İşi biraz yüksekten alıyor, ama zamanla yola girer. Realiteye uyarak iş çıkarmak güç ve başka türlü iş çıkarmaya da olanak yok. Sızlanmayla, yüksekten almakla, öfkeyle hiç ama hiçbir şey yapılamayacağını İnsan Ankara'da daha iyi anlıyor. Senin kukla dansını Abidin biliyormuş. Sen anlatmışsın. Uygulamaya çalışacak. Masaldan çıkaracağın senaryoyu bekliyoruz. Kukla için de bir şey yazarsın. «İbiş» her yazacağını oynayabilir. Angaje ettiğimiz kuklacı geçen akşam İbiş'e neler yaptırdı görsen. İbiş hortlaklı bir evde...

Kuklacı ilginç bir adam. Onyedi yıl kukla oynatmış, elinden gelmeyen iş yok. Kuklaları kendi yapıyor, kendi yazıyor, kendi oynatıyor, kendi oynuyor, kendi bilet satıyor. Bir adam bütün bir tiyatro. Sanat, zenaat, düş, gerçek hepsi içinde.

Sana çok ilginç bir adam daha anlatayım. Müzisyen Adnan'dan sana söz etmiş miydim? Burada onunla çok iyi tanıştık ve seviştik. Alacahöyük köyünden bir delikanlı getirmiş, birkaç defa evinde görmüştüm. Hizmet ediyordu. Mahçup, şivesi son derece kaba, onyedi onsekiz yaşlarında, sevimli... Kapalı bir kutu olduğunu hissetmiştim, ama kutunun içindekiler çıkınca hayretten dona kaldım. Bir gün Adnan bu delikanlının saz şairi olduğunu söyledi. Adnan söylediklerini defter defter yazmış. Hemen eve gittik ve dinledik. Bir hayli kalabalıktı. Necip Fazıl, Nurullah Ata vardı. Vekil de çıkageldi. Delikanlı sazı alınca, mahçupluğu filan kalmadı, gözleri parıldamaya başladı. Okuduğu şeylerin anlamını pek bilmiyor. Hepsini Kur'an'ı ezberler gibi ezberlemiş, ya da medyun gibi. Kendisinden bir şey okumasını söylediğimiz zaman hayret etti ve bunların hepsi kendimden dedi. Herkesin bu çeşit sözler icat edebileceğine inanmıyorum. Kendinden söylemek, ezberlenmiş bir şeyi söylemek demek. Bir defa da bir dizeyi anlamsız bulduk. Yine hayret etti. «Âşık öyle söylemiş, yanlış olur mu?» dedi. İstanbul'da çok

söylenen bir «aktı geçti» türküsü var ya, onu bundan almışlar. Yıldız gibi aktı geçti.. seher vakti göremedim. Delikanlı Alevî. Hep dinsel türküler, ilahiye çok yakın şeyler söylüyor. Bak şu ne güzel :

Yalan dünya yalan dünya
yalan dünya değil misin?
Muhammedi bir top beze
saran dünya değil misin?

Şu iki mısra Mallarmeé'nin :

La ohair ets triste hélas!
et j'ai lu tous les livres.

dizesi kadar çok şeyler söylemiyor mu? Amaç başka tabii :

Hem okudum hem yazdım
yalan dünya senden bezdim.

Şunlardaki kudrete bak :

El veriyor, el veriyor
orta direk bel veriyor
döndüm baktım sol yanıma
Muhammedim can veriyor.

Daha neler, neler! Bakraç, bakraç!..

Babamdan mektup almaz oldum. İkinci mektubum cevapsız kaldı. Bana bir ceza tertip etmiş olacak. İstanbul'a can atıyorum ama, Vekil izin vermiyor. Mehmet gözümde tütüyor. Kim bilir ne şeker olmuştur. Eren nasıl? Yahu bir adam bulun Allahaşkına, hiç olmazsa bir iki ay Eren rahat etsin. O kadar zor olmasa gerek, bir kadın bulmak. Fransız hastanesinde filan vardır. Anlattığına göre Eren'in durumu kötü. Bu kadar yorgunluğa gelemez. Otuz lira olsun zararı yok. İki ayda altmış lira eder. Eren'in parasına dokunmamak düşüncesi fena değil ama bu artık fazla ölçülülük... Hem gerekirse ben veririm size. Çekle alır gönderirim. Mehmet'in getirdiği mutluluğu Eren'in yorgunluğunu düşünerek yok edeceğine elini kolunu sıva da bir kadın ara... Doğrusu bu!..

Eren, Erol'la benden konuşmuş. Benim halimi merak ediyormuş. Bar kızları ile ahbaplığı doğru bulmuyormuş. Evlenmemi diliyormuş. Hakkı var. Ben de kendime kızıyorum, ama evlenirsem, pek matah

bir adam olacağımı sanmıyorum. Belki hayatım süt liman olur. Eren'in istediği bu, ama benim istediğim bu değil. Kuşkusuz benim mutluluğumu istiyor, ama mutluluk kavramlarımız başka... Ya da Eren beni ancak süt liman mutluluğuna layık görüyor. Haklı olabilir, ama her insan gibi ben de kendimi kaf dağında görüyorum. Mösyö Dupont gibi evlenmek işime gelmiyor. Yanlış de, züppelik de, ne dersen de... Her gönülde bir aslan yatarmış. Eren benim gereğinden çok kılı kırk yaran olduğumu söylemiş. Olabilir, ama böyle oluşum, kimseyi beğenmeyişimden değil, mutlu olamama korkusundan. Her neyse, Eren'e candan teşekkürler ve selamlar. Suut Kemâl İstanbul'da olduğu için senin kitap işini konuşamadım. Gelince konuşurum. Mümtaz Faik Beyle konuştum. Yazılarını çok severmiş. Yazsın dedi, ayda beş yazı gönderirse

(Bu mektup yarım kalmış.)

64

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan Çorum'a)

Ankara,

Bedrim,

Hayhuydan mektup yazamadım. Bakanlıkta Latince kavgaları, askerlikte teftiş, terhis oldu olacak, hiç kendimde değilim. Dergiyi, filimleri aldın mı? Film istediğin kadar gönderemedim. O gün aksi gibi pek züğürttüm. Onları alıp almadığını öğrendikten sonra tekrar gönderirim. Bugünlerde terhis çıkarsa, muhakkak sana geleceğim. Ama pek umudum yok. Daha hiçbir taraftan ses yok. Dün bir ses çıktı ama, Cumhuriyet Bayramına bırakılacağız diye... Sen galiba ayın 15'inde döneceksin. Ne yapalım, olmazsa

beraber İstanbul'a gideriz. Mustafa'ya izin alamadık, sınavları vardı. On gün daha sürecek. Nişan için acele ediyorlardı. İki bayram arasında nişan yapılamazmış. Karar vermişler, Mustafa olsa da olmasa da Ramazanın yirmiyedinci günü nişanı yapacaklarmış, mübarek günmüş. Mustafa da kızıp duruyor. Beklediğimiz mendiller geldi, ama umduğumuz gibi çıkmadı. Biz işlemeli filan sanıyorduk, basbayağı iki mendil, ama böyle olması belki daha iyi. Mendilin tam kendisini, fikrini göndermiş oluyorlar.

Dün babamdan bir mektup aldım, baştan başa Sezai ve karısı ile dolu idi. Beş-altı perdelik bir aile faciası ya da zırıltısı. Gelin Hanım Sezai ağabeye ve paşa teyzeye el kaldırmış. Büyücü karı filan gibi büyük laflar etmiş, ayrılmışlar, yani paşa teyze, paşa enişte bizde kalıyormuş. Velhasıl babam anlattıkça anlatmış, bize ait bir şey yokmuş. Hep iyilermiş. Eren, o çok küçük kızı deflemiş. Mehmet'in keyfi yerinde imiş. Muallâ harıl harıl sınava hazırlanıyormuş. Mahmut'un askerlikte yeri pek rahat değilmiş. Sezen de İstanbul'da imiş. Mustafa'nınkiler bize iftara gelmişler, bir gece kalmışlar.

Geçen hafta Arif Kaptan sana geleceğini söylüyordu. Sonra da göremedim. Toplantı çok güzeldi. Arif son iki ayda yaptığı resimleri getirmişti, çok beğendik. Küçük küçük on kadar resim. Eskisinden daha renkli daha duygulu. Arif bu resimleri senin beğeneceğinden emin ve memnun. Adnan'da Yunus Emre bestelerinden söz etti. Fikir çok güzel. Üç kısımlık bir kantat. Birincisinde Allahın karşısında ezilen mütevekkil küçük Yunus, ikincisinde isyan eden, kendini bulan, kendine göre bir Tanrı arayan Yunus, üçüncüsünde aradığını bulan, kendi Allahına hayran olan Yunus. Gerçek Yunus'u belki biraz zorluyor ama, müzik güçlü olmak koşuluyla böyle bir Yunus'u benimseyebiliriz. Bu da Adnan'ın Yunus'u oluyor, çünkü her gönülde bir Yunus yatar. Bu hafta Fuat Ömer, Mustafa, yenge Hikmet ve ben Hasanoğlan Köy Enstitüsüne gidiyoruz. Hem gezmeye, hem ava. Cumartesi trenle gidip, pazartesi sabahı erkenden döneceğiz. Köy Enstitüleri için Hakkı Bey yeni

ve çok güzel bir tasarı daha çıkardı. Dün Talim ve Terbiye'de kabul ettik. Hasanoğlan Köy Enstitüsünde bir Yüksek Kısım olacak. Enstitüleri bitirenler orada üç yıllık bir kurs gördükten sonra, enstitülerde hoca olacaklar. Bu Yüksek Kısıma, benim zorumla bir sanat bölümü ekledik. Bu bölümde bahçe mimarisi, resim, sanat tarihi, müzik, ulusal oyunlar, temsil, Türkçe, yabancı dil, jimnastik, ritmik dersler var. Daha ders programlarını yapmadık. Seninle konuşuruz. Özellikle sanat tarihi programı üzerinde esaslı olarak çalışmak istiyorum. Bunu çeşitli sanatlardan günlük eserlerin, palavrasız, metafiziksiz açıklaması olarak düşünüyorum. Mektubum yine cebimde kaldı, Mustafa postaya gidiyor, yolluyorum. Hasanoğlan'a gidemiyoruz. Hava çok bozuldu, mektup bekliyorum. Yüzünden, gözlerinden canımla.

Sabah

Mustafa sitemli görünüyor, «Sen de yazsana» dedim. «Ellerinden öptüğümü söyleyin» dedi. Senin Şeker Ahmet Paşa makalesi için Tevfik Beyle görüşeceğim. Ama hâlâ İstanbul'dan gelmedi.

65

Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Çorum'a)

İstanbul, 9 Eylül 1942

Çorum illerinde
Ressam Bedri'ye

Gözümün Nuru Efendim,

Çorum'a sağ selamet vardığınızı, oradaki durumunuzdan memnun bulunduğunuzu, Eren'e ve Muallâ'ya gelen mektuplarınızdan öğrenerek müsterih olmakla beraber, ne bana, ne de annene iki satır yazmayışına yavaş yavaş içerlemeye başlamıştık. Ve ar-

tık kolay kolay seni affedemeyeceğimizi sanıyorduk. Derken bana ve ardından annene yazdığın sevimli mektuplar gelince bütün buzlar çözüldü, yirmi-yirmibeş günlük susuşuna ve ihmaline geçerli nedenler, mazeretler bulmaya başladık. Bununla birlikte yüreğimizin bu zayıflığına güvenip de yine bizi ihmal etmeyesin. Suçun tekrarı cezayı katmerleştirir...

Çorum'a ait röportajların çok hoşumuza gidiyor. Vakit buldukça yaz. Şimdi vakit bulamazsan ileride burada yazmak üzere ilginç çizgilerini not eyle. Çorum çocuklarının yaramazlıkları, küfürbazlıkları, oranın gelecek kuşağı hakkında acı düş kırıklıkları verecek toplumsal bir hastalıktır. Yöneticiler ve özellikle öğretmenlerimiz çocuk velileri ile sıkı temaslar yaparak, iyi tedbirler alarak, bunu önlemeye çalışmalıdırlar. Halkevlerinde bu konu çevresinde babalara, annelere anlayacakları, kavrayacakları bir dille konferanslar vermelidirler... O yaramazlar başıboş bırakılırsa kendilerinin ve memleketin geleceğine o biçimsiz, sakat gelişmeleri ile birer püskküllü bela olacakları şüphesizdir. Çok yazık... Ya o içki düşkünlüğü? Hafazanallah! Yeşilaycılar orada ciddi ve köklü bir savaşıma girişseler ne olur! Şoförlerin böyle sürekli sarhoş oluşu o bölge gidiş gelişi için korkunç bir tehlikedir. Sigorta kumpanyaları duyarsa o bölge tarifelerini yükseltmek zorunda kalırlar.

Evlerimizde Allaha çok şükür sağlık ve güven hüküm sürmektedir. Hepsiyle de sık sık temas etmekteyiz. Eren'imizin Bursa gezisi henüz gerçekleşemedi. Ben tazminatımın, emekli maaşımın verilmesine ait işlemlerin son bulmasını beklediğim için buradan ayrılamıyorum. Neyse şimdi onlar da bitti. Tazminatımı alıp, bankaya yatırdım. Emeklilik maaşıma ait belgelerin de Eminönü Mal Müdürlüğüne gönderildiğini şimdi bildirdiler. Bugün gidip birikmiş maaşımı aldıktan sonra artık gelinimin emir ve arzularını bekliyorum. Onu ve beni düşündüren konu Mehmet Eyubağlu'nun durumudur. Bu ele avuca sığmayan yaratığı, burada bıraksak, annen onunla başa çıkamayacak, yemeğini yediremeyecek; Bursa'ya

getirsek, orada Eren'e çalışma serbestliği bırakacağını ummuyoruz. Geçen hafta Eren'e gittim. Mehmet' le bize gelip, onbeş gün kadar olsun bizde pansiyoner kalmasını rica ettim. Kırmadı, geldiler, fakat afacan oğlan bize gelince büsbütün azıyor. Ona yemek yedirmek deveye hendek atlatmaktan güç bir iş oluyor. Kapıyı kendi kendine açınca hemen sokağa fırlıyor. Sıkıştırırsak feryada başlıyor, hem de öyle devamlı bir feryat ki zorundan kasık fırlıyor. Dediğini yapmak zorunda kalıyoruz. Fındıklı'da nispeten daha uysal davranıyor diye Eren, üç gün sonra alıp oraya götürüyor. Biz de nöbetleşerek gidip, onları evlerinde görüyoruz. Mehmet'in bu taşkınlık dönemi tabii böyle devam etmez. Düzelir: fakat ne zaman? İnşallah dördüncü yaşına girdikten sonra uslanmaya başlayacağını ümit ediyorum. Oğlan bahçelere çok düşkün. Geçen gün tramvayda beraber giderken, «Dede beni bahçeye götür» diye tutturdu. Güç hâl ile elinden kurtulup daireye uğramak için Tophane' de inebildim. Onu yarın alıp Taksim bahçesine götüreceğim. Eğer uslu durursa bu gezintiyi sıklaştırırız. Gerek Eren'in, gerek Mehmet'in, hamdolsun sıhhatleri yerindedir. Fatma kız da iyidir. Dell dolu yine işe yarıyor.

Vesim amcan ve Orhan yarın akşam Karadeniz vapuruna biniyorlar. Vapur cuma günü sabah saat dörtte hareket edecek... Orhan altmış lira ücretle Trabzon İnhisarlar Başmüdürlüğü merkezinde tuz ambar memurluğuna tayin edilmiş. Emrini, yolluk avansını almıştır. Ben muhasebe kısmında bir göreve alınmasını istemiştim. Ama hâlâ Trabzon'da tuz ambar memurluğundan başka bir açık yer bulunmadığından şimdilik böyle oldu. Ambar memurluğu ağır ve sorumlu bir iştir. Bir süre sonra gene Trabzon'da diğer bir servise nakline çalışacağım. Orhan'ın dalgınlığı, unutkanlığı bu işte başarısına engel olabilir.

Hafız teyze, Nezahat ve Ayşe'ciğimiz hep iyidirler, çok çok selam ve sevgileri var. Mahmut sık sık gelip gidebiliyor. Askerlik adresini aşağıya yazacağım. Ferit de tenha bir yerde bulunuyormuş.

Annen ve Muallâ gözlerinden öpüyorlar. Mektu-

bundan çok hoşlandılar. Onlara arasıra bu ziyafetinden tekrar etmelisin.

Sabahattin ağabeyden ancak bir pembe kart alabildik. Mustafa sık sık yazar. Onun işi de olmuş bitmiş demektir. Yirmi gün önce ben, Fehime, Mualla, Vesim amcan Niğde otobüsü ile Aydınlı köyüne gittik. Sevim'i Allahın emri ile babasından, annesinden istedik; verdiler. Kızın parmak ölçüsünü aldık, yüzükleri yaptırdık. Mustafa'ya yazdım, izin alabilecekse onu bekleyeceğiz, alamazsa biz burada kızın parmağına takacağız. Nişan töreni burada bizim evde yapılacak, Ramazanı-şerif içerisinde bu işi hayırlısı ile yapacağız inşallah...

Sevim, babası, annesi ve ablası geçenlerde gelip, bir gece kaldılar. Saf, sevimli insanlar. Sevim dizanteri geçirmiş, şimdi iyidir. Sezai Bey, Paşa teyze, Nermin ve Koray hepsi iyiler. Çok çok selamları var. Dün annen ile Üsküdar'a gittik. Nahide kocası ve iki çocuğu ile Kastamonu'dan gelmişler. Zehra hala çok zayıflamış zavallı... Nahide'nin kızı iki yaşında. Çok güzel, fakat çok yaramaz bir kız. Oğlu dokuz aylık, adı Oğuztaç. Sevimli bir yavru. Kızın ismine Halle demelerine vaktiyle çok sinirlenmiş, kendilerine yazmıştım. Hâlâ değiştirmediler. Babasına bu ismi vermenin nedenini sordum. «Ne bileyim, aklıma öyle gelmişti, anlamını hiç de düşünmedim,» diye saçma bir cevap verdi. Çocuğa ya Hâle veya Hayriye demelerini ve ilk fırsatta nüfus kaydını da o yolda düzeltmelerini tekrar önerdim. Melek gibi sevimli bir yavruya Haile gibi çirkin bir isim takılması cidden ağlanacak bir faciadır.

Oğlum şimdilik bu ilk mektubu bu kadarla bitireyim. Gözlerinden, yanaklarından öperim. Sağlık, selamet ve başarılar dilerim.

Baban
Rahmi Eyuboğlu

Mahmut'un adresi : Bay Mahmut Goloğlu
As Posta 620-D. 5
Büyükçekmece

Ek Saadet yenge, Süreyya Hanımın Hatice'yi baktırmak için bu sabah Haseki hastanesine gitmişti. Doktor İsmail* Beyin küçük kardeşi Manisa'da asker imiş. Orada midesinden ağır hastalanarak ameliyat olmak üzere Manisa Askeri Hastanesine yatırılmış. İsmail o gün Manisa'ya gidecekmiş. Çok telaşlı ve üzgün bir halde imiş. Sabahattin'in adresini sormuş, şimdi gelip telefonla bildireceğim ve hasta kardeşine sıhhat ve selamet dileyeceğim. Sen de İsmail'in buradaki adresine bir mektup yaz. Kardeşini sor. Bu çocuğu daima angaryalarımızla rahatsız ediyoruz. Onun acıları ile üzüntüleri ile ilgilenmeliyiz. İhmal etme, İsmail'e mektup yaz emi?

66

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan .....)

Ankara,

Canım kardeşim,

Bir acaip dünyada nöbetçiyim Park denilen askeri fabrikada ilk defa nöbete girdim. Acemilikten doğan birçok sıkıntılardan sonra, sözde nöbetçi subayı odasına yerleştim. Binlerce sinek... kışın ve gecenin bu saatinde... ister inan, ister inanma. Hem de yaz sineklerinden beter; kondukları yerde kalıyorlar. Kaçsınlar diye elimi alnıma vurunca... beş dakikada bir, bir asker gelip izin istiyor. İzin yasak diyorum, bin dereden su getiriyor. Dinlesen bir türlü, dinlemesen bir türlü. Karısının doğurduğunu, evde yalnız olduğunu söyleyen birisine kumandanın kat'i

* Dr. İsmail Timur. Benim doktorum. Kendisi de mide kanamasından öldü, MHE.

emrine rağmen sabaha kadar izin verdim. Karısı bu gece doğurmadıysa bile, gelecek sene doğurur! Yangın tehlikesi çok olduğundan, nöbetçi subaylarının saatte bir bütün atölye ve koğuşları dolaşması gerekliymiş. Uyku da resmen yasak. Zaten yatak yatılacak gibi değil, üstelik bir termos dolusu kahvem ve mecmuaya yetiştirilecek çevirilerim var.

Muhabere malzemesi yapan bir fabrikadayım. Terhis beklerken, yepyeni bir askerliğe başladım. Alicengiz bir kumandan; Almanya'da okumuş, doktor, enjeniyör bir yarbay. On dakika geç gelene on sayfalık bir nutuk çekiyor. Almanların çalışkanlığından, eski Türklerin cengâverliğine kadar. Her sabah yedi buçukta buradayız. Akşam da kendisine o gün vatan için neler yaptığımızı söyleyerek ve izin isteyerek çıkıyoruz. Vekil eski kıtama iade edilmem için çalıştı ama, olmadı. İlk günler yarbay Vekâlete gitmeme izin vermedi. Yeni bir emir üzerine, gene eskisi gibi haftada üç gün öğleden sonra gidiyorum. Yarbay, Rıza ağabeyin, Perihan'ların tanıdığı imiş. Geçen gün bana iltifat etti. Eyuboğlu'ları tanıdığını söyledi. Hatta bir akşam Perihan'lara gidelim bile dedi. İnşallah unutur.

Muallâ önceki gün geldi. İki günde bizim küçük bekâr evi tanınmaz bir hale geldi. Bütçeyi, her şeyi eline aldı. Tabaklar, tencereler, kaşıklar, vazolar yenilendi. Her akşam alicengiz bir sofraya oturuyorum. Şimdilik aynı odada yatıyoruz. Küçük holü, bir oda şekline sokacağız. Henüz bir iş bulamadık, ama mimarlara iş çok. Seçmekte güçlük çekiyoruz.

Bana bıraktığın kâğıttaki işlerden hemen hepsini yapmıştım. Bunların bir kısmı Cemâl ağabeyle yapılacaktı. Kendisine söylemiştim ve cidden çok uğraştı ama yalnız kendi Vekâletine aldırabildi, diğerlerinden de alınacağına üç gün öncesine kadar ümidi vardı. Ayrıca Fuat Keskinoğlu kardeşi vasıtası ile Sümerbank, Etibank türünden kurumlara senin ve Eren'in isimlerini vermiş, söz bile almıştı. Cemâl ağabeyin aldığı resimler: Senin «İkinci Peri» ile Eren'in en sağdaki küçük ağaçlı peysajı. «Ülkü» de resmin için Bedir, Nafi Atuf Beye söylemişti. Ancak

yüz lira verebiliriz demiş. Ben de yarım ağızla cevap vermiş, geri dönmeye yer bırakmıştım. Senin mektubun üzerine, Bedir'e satmasını söyledim. Ama şimdi de, mırın kırın ediyorlarmış. Senin kitap işine gelince: Bedrettin, «Kitabı —Ülkü'de— tefrika edelim, aynı parayı veririz» diyor. Bu şekle razı olursan, ilk tefrikayı alınca sana avans para verebilecekmiş. Razı olmazsan, partiye satmak her zaman mümkün olurmuş. Bence tefrika şeklini kabul et, sonradan kitap halinde çıkabilir.

«Mecitözü» için, ismini unuttuğum o hariciyeci zat, yetmişbeş lira teklif etmiş. Halil'de sana yazmıştır. Sonra ne oldu bilmiyorum. Son gün sergiye gidemedim, herhalde yetmişbeşi kabul etmişsindir, haklı olarak tabii.

Vekil Eren'in resimlerini çok beğenmiş. Bir tanesini istedi. Ben de yazıp söyleyeyim, dedim. Para vereceğini zannetmiyorum. İstediği bir resim de vardı ama unuttum. Yalnız portrelerden biri olduğunu hatırlıyorum. Eğer Eren'in vermeye niyeti varsa, hangisi olduğunu sorayım, yoksa hiç hatırlatmayayım, belki unutur. Ama pek unutmuyor. Birkaç yıl önce senin bir Edirne peysajını istemiş, ben de, peki sorayım filan derken, işi unutturduğumu sanıyordum. Geçen gün kendisinden bir tabloyu esirgediğimi söyledi. Ben de tamamen unuttuğumu söyledim. Ama, bu kırgınlığı tekrar resim istemesine engel olmadı! Artık sen bilirsin.

Kadri Bey, Eren'in resimlerine hayran. Sergide birinci, ikinci filan yok, bir tane birinci var, o da Eren diyor. Gerçekten Eren'in resimlerinde halis resim olmaktan doğan bir güç var. Belki sizlerden daha az cüretli oluşu onu, resmin kendi olanakları içinde derinleşmeye ve sağlam yapılar kurmaya yöneltiyor.

Bedrim, mektubu o ünlü nöbet gecesi tamamlayamadım. Ünlü, çünkü hâlâ o gecenin sözünü edip duruyoruz. Üstünüze güller, o gece bitlendim! Saat onikilere doğru tatlı tatlı kaşınmaya başladım ve derhal birkaç tanesini birden gördüm. Başka bir odaya gitmeye olanak yok. Bile bile, aralarında kaldım. Senli benli olduk. Ertesi gün, Muallâ feryadı bastı. Men-

dillerime kadar dolmuşlar. O gece bir de nezleye yakalanmıştım. Bugüne kadar bu nezleyi sokaklarda dolaştırdım ama, bugün yattım. Göğsüm yara gibi sızlıyor.

Evde yalnızım, Muallâ işe gitti. Daha, esaslı bir işe başlamadı. Sabo, ona, bir defaya mahsus olmak üzere bir iş buldu. Bir ev için değişim tasarısı. Her gün gidip evin ötesini berisini ölçüyor. Bu akşam Muallâ ile heykeltraş Nusret'lere davetli idik. Yine gidemeyeceğiz. Her defa bir aksilik çıkıyor. Nusret senin için bir yazıya başlamış. «Ülkü»de çıkacak. Senin için alicengiz bir övgü olacakmış. Seni, Nusret kadar candan seven ve takdir edeni görmedim. Nusret'i Köy Enstitüleri için yapılan Köy Üniversitesine Sanat Eğitimi hocası yapıyoruz. Gazi Eğitim Enstitüsünde hocalık için de Vekilden söz aldık. Artık o da Ankaralı oluyor. Darısı da size.

Fuat Ömer, Kastamonu'da. Ankara'nın kocaman bir rengi eksik. Onun üstüne yazdığın şey beni üzdü. Belki doğru, belki yanlış.. Tartışmasını yapmayacağım. Ama insanlara bu kadar yukarıdan bakıp bir cümlede hesaplarını görmek benim fenama gidiyor. Hele bu insanlar iddiasız, ihtirassız, alçak gönüllü insanlar olunca... Sevebildiğimiz kadar sevmek dururken.

Nurullah Ata'ya gelince,* zavallı hasta. Artık ne yaptığını bilmiyor. Ben münasebeti tamamen kestim. Tahammülüm kalmadı. İtidalimi kaybetmekten korktuğum için, elimden geldiği kadar koçıyorum.

---

* «Sabahattin beni Tercüme Bürosundan atıyor, Hasan Âli'yi etkiliyor, benim aleyhime kışkırtıyor» gibi, ipe sapa gelmez birtakım iddialar öne sürüyordu o zamanlar.

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(Çorum'dan Ankara'ya)

Çorum, 6 Ekim 1942

Canım Ağabeyim,

Dün İskilip'ten döndüm. Filmleri, mecmuayı, mektubunu ve kartını buldum. Çevremde seni de bulacağımı yüzde beş bir ihtimalle ümit ediyordum. Bu yüzden mektup yağmuru altında hep sizi arandım.

Mektubunda terhise dair satırları her şeyden önce aradım. Henüz terhis olmadığını anlayınca müthiş bir hüzün çöktü. Demek bu güzel memleketleri beraber göremeyeceğiz. Bir dahaya kısmet.

İskilip'te bir hafta kaldım. Memlekete girerken aklımı oynatacaktım. Bütün Anadolu anılarını bir araya toplasak bile yine de tasarlayamayacağımız bir memleket. İlk gün Çorum'da çok kaldım. Buraya daha önce niye gelmedim diye içim dağlanarak şehri dolaştım. Bu sarsıntı tam bir hafta sürdü. Önce ayın 15'ine kadar orada kalmaya karar verdim. Ve Eren'e müthiş bir İskilip methiyesi yazarak kararımı bildirdim. Ama şehri dolaştıkça öyle onbeş günde kendisini verebilecek bir yerde olmadığımı daha iyi anladım. Ağabey, resim için bundan daha olağanüstü bir yer düşünemezdim. Tam arayıp da bulamadığım dağlar. Dağlar şehrin içinde, ortasında, nasıl anlatayım tramvay caddesinden geçer gibi. Çöp arabaları yahut mahalle bekçileri gibi şehrin senlisi benlisi olmuşlar. Adım başı yeni bir görüntü, adım başı yeni bir ışığa kavuşan sırtlar, kayalar. Tabak gibi bir dağ parçası. Birkaç dakika sonra korkunç bir çukurun içinde kaybolmaya başlıyor. Öteden bir karanlık leke içerisinden dağlar fışkırıyor.

dağlar şaha kalkıyor, dağlar doğruluyor
gökler şaha kalkıyor, gökler doğruluyor

Sonra şehir. Dağların yuttuğu şehir. Dere boyla-

rına salkım saçak sıralanan Ortaçağ evleri. Dağ manastırlarından fırlamış siyah elbiseli, ağır başlı, hırçın yüzlü adamlar. Bunların yanında rengârenk köylü demetleri. Ve damdan düşercesine patavatsız bir yağmur, bir sel, bir âfet, arkasından mor salkımlı bir sürü bulut ve bütün haşmetiyle Ramazan topu. Davul ve zurna.

İskilip'e derhal vurulmamaya imkân yok. Ama bu memlekette öyle şipşak resim yapmaya da olanak yok. Orada en aşağı üç ay kalmak, siyahla ve morla eller ve bedeni ile çevreyi tanımak gerek ve insanları ile bir parça kaynaşmak gerek. Bir hafta kaldım yüzüme bile bakan olmadı. Giderken vali ile gittiğimiz için ona karşı gösterilen saygının ve konukseverliğin artıkları ile iki gece geçirdik. Vali gitti ondan sonra semtime uğrayan olmadı. Bu yüzden not defterimin bir kenarına,

ya dünyaya insan olmadan gelmedi
yahut da İskilip'e vali

diye bir satır ilave ettim. Fakat vaktim olsa bu insanlarla muhakkak kaynaşırdım.

Dört-beş resim yaptım. Hele ilk yaptığım iki resim bu memleketten aldığım izlenimlerin büyüklüğü karşısında bana o kadar komik ve sakat geldi ki, ilk günler sanat hayatımın en ümitsiz ve yoksul saatlerini yaşadım. Müthiş bir zaaf içerisinde bunaldım. Resimlerime bakıp bakıp,

— bu ne perhiz bu ne lahana turşusu —

diye aklımı oynatacaktım. Sonra biraz kendime gelir gibi oldum. Ama aldı da bir yağmur. Dağların başında üç defa iliklerime kadar ıslandım. Korunmak için en ufak bir şey yoktu. Dağdan inene kadar olan olmuştu. İn cin geçmeyen sokaklarda dizlerime kadar sel içerisinde Halkevine döndüm. Yaptığım resim de bütün çabalarıma karşın ıslandı. Aksi gibi sulu boya yapacağım tutmuştu. Sen misin sulu boya ile çalışan. Al sana su, hem de tufan soyundan.

Kısacası Ağabey dün İskilip'ten kaçtım ama nasıl, çok sevdiğim bir kadından kaçar gibi. Şunun şurasında on günüm daha var. Osmancığı ve Mecitözü'nü de görür dönerim dedim. Ama aksi gibi Osman-

cık yolu kapalı. Daha doğrusu taa Merzifon'dan dolaşmak gerekirmiş. Ne yapacağımı şaşırdım. Belki bu günlerde Mecitözü kasabasını gider görürüm.

Gönderdiğin filmler eğer İskilip'te imdadıma yetişselerdi olağanüstü bir şey olacaktı, ama arkadaşlar burada ihmal etmişler. Filmler postanede bekliyormuş. İskilip'ten ancak bir tek fotoğraf çekerek döndüm.

Ben İskilip'teyken bizim müfettiş Ferit'te oraya teftişe geldi. Ressam Ömer de beraber! Ferit'e rastladığımdan sana söz etmiştim. Onunla Osmancığa beraber gitmeyi düşünüyoruz. Ama yol çok çapraşık. Eğer biz İskilip'teyken sen de çıkıp gelseydin olağanüstü bir şey olurdu. Ama ne yapalım, askerlik bu. Eren, Fatma'yı kovduğuna herhalde iyi etmedi, hele kışın. Muhakkak işe yarayacaktı, ama kim bilir ne kadar bunaldı ki kovmuş. Buralardan adam arıyorum. Ama pek ümit vermiyorlar.

Canım Ağabeyim, bugünlerde çok kararsız bir haldeyim. Bundan müthiş yakınıyorum. En ufak bir şeye karar vermek için buram buram terliyorum. Resimlerim de bu kararsızlığı korkunç bir açıklıkla yansıtıyorlar. Daha uzun yazamayacağım.

Ankara'ya herhalde uğrayacağım. İnşallah o zamana kadar sen de serbest olursun. Mustafa'cığıma ayrıca yazmıyorum. İkinizi de hasretle öperim canım Ağabeyciğim.

Bedri Rahmi

Yağmurlu günlerde bir sürü siyah beyaz yaptım. Ankara'ya uğradığım zaman bunlardan «Ülkü» için seçerim.

Suut'un gözlerinden öperim. «Ülkü»deki yazısını okudum. Biraz cesaret edip fikirlerini örneklerle açıklasa daha iyi olurdu, ama herhalde örnek vermek güç bir şey, insan düşman kazanıyor.

Ağabey, sendeki resimleri sergiye hazırla. Onların yerine herhalde daha iyileri gelecek. Ne zamandan beri Fuat Ömer'e selamını unutuyorum. Os-

mancığa onun için gideceğim. Arif Kaptan becerip gelemedi. Beceriksiz. Gözlerinden öperim.

68

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara,

Canım kardeşim,

Muallâ'yı Hasanoğlan Köy Enstitüsünün yüksek kısmına yerleştirip geldim. Olgun ve pürüzsüz bir sevinç içindeyim. Bu mektubum belki senin hayatını da büsbütün değiştirecek. Beni hiçbir peşin hükme kapılmadan dinle. Söze en önemli tarafından başlıyorum :

Eren'in, senin ve Mehmet'in Hasanoğlan Köy Enstitüsüne yerleşmenizi teklif ediyorum.

Müsbet esbab-ı mücibe :

1. Sana ve Eren'e ayrı ayrı iş.
2. Maaşınızdan gayri güzel bir ev ve Enstitüden yemek.
3. Mehmet'e büyümek için temiz bir tabiat, bol gıda, doktor, hoca, eğlence.
4. Sanatınız için vakit, vasıta, huzur.

Şimdi teferruata geçelim.

Hasanoğlan Ankara'ya trenle bir saat mesafede, dağlar arasında. Trene Yenişehir istasyonundan binilir ve Enstitüde inilir. Günün muhtelif saatlerinde tren vardır.

Hasanoğlan Köy Enstitüsü bir buçuk sene evvel kurulmuştur. Beş senede ikmal edilecek olan inşaat devam etmektedir. Şimdiye kadar altmış bina yapılmıştır. Plana göre Enstitü stadyumları, tiyatrosu, müzesi, kütüphanesi ve şimdiden mevcut sineması ile modern bir sitedir. Mevcut binalar talebeyi ve hocaları rahatça barındıracak vaziyettedir. Öğretmen-

lere mahsus bahçeli evlerin inşası bitmiştir. Onbeş gün sonra içlerine girilecektir.

Enstitüye ilave edilen yüksek kısmın talebe mevcudu 105'tir. Bunlar ilk mektepten sonra liseye muadil beş senelik bir tahsil görmüşler arasından Enstitülere öğretmen olmak üzere seçilmiş öğrencilerdir. Dört yıl daha okuduktan sonra Enstitülere öğretmen tayin edileceklerdir. Asıl Enstitü kısmında beşyüz öğrenci vardır. Bu rakamlar gelecek yıl ikişer katına çıkacaktır.

Yüksek kısmın programları vekillikçe kabataslak tespit edilmiş olmakla beraber, tedrisata asıl istikametini verecek olan orada çalışacak insanlardır. Benim teklifimle konulan sanat şubesinde dersler şimdilik bütün güzel sanatları içine almakta ve klasik mahiyetteki eserlerin projeksiyon, reprodüksiyon ve kitaplar vasıtasıyla yapılacak taktim ve tahlillerine münhasır bulunmaktadır. İnşasına başlanmış olan müzeyi doldurmak tamamen gelecek arkadaşların elinde olacaktır. Bu hususta İsmail Hakkı Beyin arkadaşlara verdiği yetki ve para geniş, süratli ve kesindir. Bu iş için bir sanatkâr arkadaşın Avrupa'ya gönderilmesi mukadderdir. Gelecek olan kim ise.

Mesele Enstitülerin sanat terbiyesini üzerine alacak olan öğretmenlerin yetiştirilmesidir. Henüz bu iş için Hasanoğlan'da kimse yoktur. Bu sahada sarf edilecek en küçük gayretten hemen büyük neticeler alınacaktır. Maiyetimde çalışacak olan insan, belki mevcutların en anlayışlı, en yeni düşünceli ve en «samimi» olanıdır.

Bu işi kabul ettiğin takdirde kazancın şimdiden tahmin edilemeyecek kadar çoktur. Acaba neler kaybedeceksin? İlk akla gelen şunlar: İstanbul, Levi, Akademi, arkadaşlar. Bunların senin hayatında ne derece önemli olduğunu ben kestiremem. Yalnız bunlar senin için ileride tekrar bulunması mümkün şeylerdir sanıyorum. Kaldı ki bunlardan alacağın şeylerin çoğunu belki şimdiye kadar almışsındır.

Bu karışık, sıkıntılı günlerde sizi, sanatınızı ve Mehmet'i emin, rahat ve temiz bir yerde, yediklerini

inkâr etmeyen, yüzde yüz faydalı işte çalışan sağlam ruhlu, sıcakkanlı insanlar arasında bilmek benim için tam bir saadet olacaktır. Ben de, askerliği bitirir bitirmez Enstitüde ders alacağım.

Acele cevabını bekliyorum. Çünkü Hakkı Bey bu iş için gönüllü aramaktadır. Bana şu şekillerin biriyle cevap ver: Derhal kabul, yahut hemen gelip gördükten sonra kabul, yahut şimdilik tehir veyahut red.

Henüz hiç kimseye bir şey söylemiş değilim. Yalnız Kadri Beyle özel olarak görüştüm. Hakkı Beye de birkaç günden önce kimseyi tayin etmemesini, birisini aradığımı söyledim. Telgrafla cevap verebilirsen daha makbule geçer.

Seni fazla tesir altında bırakmamak, serbestçe karar vermene engel olmamak için daha uzun yazmıyorum.

Hepinizi canımla kucaklıyorum.

Sabah

Muallâ kendi arzusuyla ve sevinerek gitti. Şimdilik haftada dört gün orada, üç gün burada kalacak. Orada istediği her türlü inşaat, her türlü iş var. Hakkı Bey de bu işe çok sevindiği için bana dedi ki: «Muallâ Hanıma Vekâletin bütün imkânlarını vereceğim. Keşki 'paniklemesin'. İsterse Avrupa'ya da göndereceğim». Enstitüde beraber bir gün bir gece kalabildik. Kız arkadaşları var. Çok faydalanabileceği mühendisler, ustalar ve daha başka türlü insanlar var. Öğretmen kadrosu elliye yakındır. Babama ayrıca yazacağım. Sen de haber ver. Çok rahat ve mutlu olduğumu söyle.

'69

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Ankara'ya)

İstanbul, 11 Temmuz 1943

Canım Ağabeyim,

Bundan dört beş gün önce Cemâl Tollu'nun evinde bizim «D» grubunun toplantısı vardı. Arif de

orada idi. Bir aralık elime bir kalem kâğıt sıkıştırdılar. «Aman şu Hakkı'nın işini Ağabeyine yaz» dediler. Oysa ben bu işi babamın not defterine yazmıştım. Unutmuş olacak. Ressam Hakkı'nın bütün umudu sende. Bu iş için ayrıca Kadri Beyin aracılığını rica ediyorum. Nusret de Kadri Beye bu konuda yazacaktı. Bu arkadaşın derdini tekrar hatırlatıyorum. Kendisi on yıldır Çatalca'da resim öğretmenidir. Evi burada. Boyuna gidip geliyor. Aldığı parayı da otobüste yiyor!.. Yetenekli ve iyi bir ressamdır. Burada boş resim öğretmenliklerinden birisini istiyor. Üsküdar'da, Fıstıkağacı'nda bir boş yer varmış. Eğer bir sakınca yoksa bu çocuğun işini yapmaya çalış. Çok duasını alacağız.

Dün gece Beyazıt'a geldim. Vesim amcam da gelmiş. Haberim bile yoktu. Trabzon'dan taze haberler getirmiş. Bizim Orhan tutuklanmış. Fehmi amcamın oğlu. En aşağı dört aya hüküm giyecekmiş. Birçok dalaverecler doğmuş ve hepsini bu çocuğun hesabına kaydetmişler. Babam herhalde bu tutuklama işini bilmiyordu. Amcamın anlattıkları arasında Polathane'de gübre yüzünden yapılan servet hikâyesi var. Bir hayli ilginç. İngiltere'den getirilen ve vaktiyle çuvalı on-onbeş liraya satılan gübreyi nasıl ikiyüzelli liraya kadar satmışlar ve bu yüzden zengin olmuşlar!

Bu sabah bir hayli erken kalktım. Senin yazı masası üzerinde eski bir «İnsan» dergisi gördüm. Şöyle bir karıştırdım. Gözüme senin iki küçük yazın ilişti. Birisi röportaj hakkında. Öteki Naki Tezel'in İstanbul masalları üstüne. Bunları vaktiyle okumuştum. Tekrar okudum ve bu yazıları henüz kopartılmış meyvalar gibi taze ve lezzetli buldum. Fikri, zevkle ve hazla yoğurmak, senin yazılarında beni sürükleyen, alıp götüren bu oluyor. Birçoklarının elinde baştan aşağı kılçık kesilen fikir senin yazılarında derhal hayatın saydam ve munis derisine bürünüyor, bir yeşil yaprak gibi kımıldıyor ve büyük bir kuş gibi süzülüyor. Senin herhangi bir yazını okuduktan sonra insan her şeyden önce bir haz duyuyor. Bu haz

içinde dudaklarını yalayanlar birden bu hazzın kapsadığı fikir ve düşünce yoğunluğunun da tadına varıyorlar. Duyguların da fikir haline gelirken tazeliklerinden hiçbir şey kaybetmiyorlar. Fikrin yaşayabilmesi için gerekli olan döşek, yuva, kabuk, bütün sıcaklığı ile fikri kaplıyor ve onu her dem taze tutuyor. Bu ne güzel şey...

Dün akşam Beyoğlu'ndan Beyazıt'a Arif Kaptan'la dönerken Ressam Malik Aksel'e rastladık. Beraber geldik. O da Soğanağa'da oturuyor. Yolda senden konuştuk. Senin binde bir yazı yazdığından o da şikâyetçi. Bir aralık şöyle dedi:

«Sabahattin'i bazen kahvede görürüm. Tartışmalarına kulak misafiri olurum. Onun bu konuşmalarda ortaya koyduğu malzeme ile kaç yazı yazılabilir diye düşünürüm ve bu konuşmaların tespit edilmeden dağılıp gitmesine acırım, vahlanırım.» Bir aralık senin Nurullah Ataç'la bazı tartışmalarını dinlemiş. Gayet sakin bir tarzda konuştuğun halde Nurullah Ataç'ın sonunda nasıl küplere bindiğini daha doğrusu bindirildiğini anlattı.

Malik'in dün akşamki konuşmasından aklımda kalan şu oldu: «Sabahattin kendisini dağıtıyor, harcıyor!»

Aynı yargının buruk lezzetini ben de tattığım için, içime bir hüzün çöktü.

22 Temmuz 1943

Mektubuma uzun bir aralık verdikten sonra Beyazıt'ta senin masanda devam ediyorum. Mektup yazmak için ufak da olsa bir konfor, hiç olmazsa bir yazı masası gerek.

Beylerbeyi'nde konfordan yana halimiz harap. Fakat insan konfora ne kadar kolay alışırsa, sadeliğe de o kadar çabuk alışıyor. Sen Beylerbeyi'ni doğru dürüst görmemiştin. Ben de askerdim. Beylerbeyi'nin güzelliğini bu yıl keşfediyorum. Eğer yaz sonlarına doğru gelir de bir hafta hiç şehre inmeden Beylerbeyi'nde kalırsan, bu semt hakkındaki yargılarını topundan değiştireceksin.

Ben sabahları çoğu kez erken kalkıyorum. Birinci görevim kuyudan su çekip kocaman bir kazanı doldurmak. Bu oldukça önemli bir iş. Bizim kuyu bir cennet. Binbir çeşit yabani, ehli otlarla çevrilmiş. Bu otların sabah erkenden bir uyanışı var!.. Ot kokusunun çiçek kokusundan daha güçlü ve daha güzel olduğunu öğreniyorum. İnsan çiçek kokusuna çabucak alışıyor. Ot kokusu daha sürekli.

Havadis: Bugün saat dört vapuru ile annem; Eren ve Mehmet'le Bursa'ya gidiyor. Bir hafta on gün kalacaklar. Bu gezi Eren'in öğrencileri tarafından ortaya atıldı. Onlar her yaz bu günlerde Bursa'ya giderler, Uludağ'a çıkarlarmış. Bu geziyi birkaç haftadır ballandıra ballandıra Eren'e anlatıp duruyorlardı. Onun da heveslendiğini gördüm. Beraber gidersiniz dedim. Derken annem de ayaklandı. Bugün gidiyorlar. Benim burada birkaç işim var. En önemlisi kömür işi. Daha sonra benim kitap basılmak üzere, şu talihsiz «Resme başlarken» adlı kitap. Akademi basacak, bana beşyüz nüsha verecek. Son rötuşları yapmak ve klişeleri hazırlamak gerek.* Bu iş en az bir haftamı alacak.

Sana, Burhan Toprak'ın kitabına verdiğim illustrasyonları göndermiştim, aldın mı? Taahhütlü göndermiştim. İkinci cildi için de bir kapak hazırladım. Daha basit daha cesur. Yunus için şimdiye kadar hazırladığım illustrasyonların sayısı elliyi buldu. Birçoğu henüz niyet halinde, bir kısmı basılmaya elverişli halde. Şu iki tem üzerinde de çalıştım. Birisi: «Ne söylerler, ne bir haber verirler» ve «Hor bakma şu toprağa». Öteki: «Cehennem elinden haber sorarsan, yanar yanar da ağlaşırlar». Bunları bir albüm halinde toplamaya başladım. Bittiği zaman sana göndereceğim.

Çorum çalışmasını ve tabloyu onbeşinden evvel Ankara'ya gönderdik. Sana bir de fotoğrafını yollu-

---

* Bu mektuptan tam 40 yıl sonra bu kitabı yayımlamak bana nasip oldu, MHE.

yorum. Çok kötü çıktı. Birçok ayrıntı kaybolmuş, birçok lekeler yanlış çıkmış. Bu Çorum çalışmasının tertemiz fotoğraflarını çekmek ve bunlarla benim Çorum yazılarımı süslemek istiyorum. Ama fotoğraf masraflı bir şey. Geçenlerde Kutsi'ye bir mektup yazdım. Ondan rica ettim. Parti bu eserlerin fotoğraflarını çektirip bize de birer nüsha gönderse ne kadar makbule geçecek.

Burada yaptığım resimlerin güç bela fotoğraflarını çekiyorum. Mal sahibi gazetelerde basılmak koşuluyla çektirdi. Bu vesile ile «Yapı ve Resim» diye bir yazı yazarak «Ülkü»ye gönderdim. Bu resimler içerisinde senin hoşuna gidecekler var. Gayet serbest bir tarzda ve ferah renklerle yapmıştım. Bu iş hakkındaki dedikoduları «Ülkü»ye gönderdiğim yazıda uzun uzadıya anlattım. Kısaca çok şeyler öğrendim. En önemlisi büyük resim yapmak, küçük resim yapmaktan çok daha keyifli, çok daha öğretici. İnsan ister istemez kafasını toparlıyor. Benim ne kadar dağınık çalıştığımı biliyorsun. Durmadan konu bolluğundan sızlanmaktayız. Bir konunun hakkından gelmeden bir başkası, derken bir öteki fışkırıyor, şaşırıp kalıyorum. Hani obur bir çocuğu büyük bir şölene çağırırlar. Bütün meyvaları bir anda ısırmak ister, ısırır atar. Hiçbirisini yemez, yalnız bütün meyvaların üstünde diş izleri vardır.

Benim de hâlim aynen böyle. Yüzlerce mevzuu hepsi ısırılmış, hepsinin üzerinde diş izleri var. Fakat içlerinden tamamıyla yutulup, sindirilenleri o kadar az ki.

Bu «Han Kahvesi» konusundan sonra bir mevzu üzerinde diretmenin tadına vardım. Arkasından bir «İğdeli gelin» tutturdum. Senin «Horon» konusunu yazmadınsa, şimdi muhakkak yaz onu. Gelin gibi süslemeye hazırım. Elimde elliden fazla horon dönüyor. Onları fırıl fırıl döndüreceğim. Henüz bu konu üzerinde çalıştığım için eskizlerden gönderemiyorum. Hepsine ihtiyacım oluyor. Bunlardan en iyisini büyük çalışacağım.

«Han Kahvesi»ne çalışırken* şöyle bir karar vermiştim: Bir konu üzerinde çalışmaya başlarken bir tablada karar kılmadan önce çeşitli bir sürü hazırlık yapacağım. Sonra bunlardan birisini alıp daha ileri götüreceğim. «Han Kahvesi»nin dili olsa da anlatsa. O tablonun altında en aşağı onbeş tane değişik kompozisyon var. Tabii hepsini silip yeniden arıyordum. Bütün bu arayışları başka başka muşambalar üzerinde yapmış olsaydım, elimde onbeş resim olacaktı!

«Halay» konusunu böyle yapıyorum. Herhalde çok daha verimli olacak.

Beylerbeyi'nde henüz bir şey yapmadım. Eren çok güzel birkaç iş çıkardı. Hele bir tanesi gerçekten nefis. Geçenlerde Mina gelmişti. Satın almak istiyor. Kırmızı yeşil bir peysaj. Beylerbeyi'nin ünlü hamamının önü.

Eren Bursa'ya da hazırlıklı gidiyor. Herhalde oradan da güzel şeyler getirecek.

Bizim Londra sergisi hakkında orada ne havadisler var? Biz burada çeşitli havadisler duyuyoruz. Resimler henüz gitmemiş, bir söylentiye göre gitmiş, sergi eylülde açılacakmış falan filan. Arif Kaptan Çanakkale'ye gitti. Birkaç gün bizde Beylerbeyi'nde kaldı. Hep aynı Arif.

Ulus'un sanat sayfasına yazı göndereceğim. Konferanstan alınan parça için Arif bana on lira getirdi. Burada «Tan»dan da birkaç defa Zekeriya Sertel yazı istedi. Arasıra yazmak istiyorum. Kalemin ucuna kadar gelmiş birçok konularım var.

Mektup yaz, makale yaz, hikâye yaz, roman yaz, jurnal tut, velhasıl muhakkak yaz. Senin yazılarına acıkmış olan yüzlerce kardeşin olduğunu unutma.

Bu hafta babacığıma muazzam bir mektup ya-

* Bu resmi, Derek Patmore adlı bir İngiliz gazeteci «İğdeli Gelin»le birlikte satın almış, Londra'daki dostları seferber eyledik. Bir renkli diapozitif alamadık, MHE.

zacağım. Onun birbiri arkasından konferans gibi yağan mektuplarını hep okuyorum. İnşallah bir tane de bizim bahçeye yağar.

Muallâ'ya gelince sayım suyum yok.

Üçünüzü de hasretle öper, mektuplarınızı bekleriz. Canım Ağabeyim, bana mektup yazarsan, şimdilik Beyazıt'taki adresime yazınız.

Bedri Rahmi

70

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara. 3 Ağustos 1943

Bedrim,

Havalanan nakışların karşımda. En az bu nakışlardan bezmiyorum. «Ne dost var meydanda, ne de güzel haber» sözünden de bezmiyorum. Nedense senin sözlerinden ilk kez dilime dolanan bu dize oldu. (İki dize ama ben tek dize olarak okumayı yeğliyorum). Rahatça söylenmiş, nefes alır gibi okunabiliyor. İçindeki düşünce de bütün açıklığına rağmen insana yakın geliyor.

Acaba bu dizeyi bende uyandırdığı belirsiz anılar için mi seviyoruz? Bu dize bildiğim dizelerin hiçbirine benzemiyor. Ama çok uzaklardan bana «Aba var, post var ama meydanda er yok», ya da «dert çok hemdert çok, düşman kavi, talih zebun», ya da «dost bi-perva, felek bi-rahim, devran bi-sükûn» gibi dizelerin lezzetinden bir şeyler tattırıyor. Belki en iyi dize, bize en çok şey anımsatan dizedir. Onu okur okumaz içimizde unutulmuş sevgiler diriliyor, kuru dallar çiçek açıyor, «bildik» bir dünyayı yeniden keşfediyoruz.

Kompozisyon fotoğrafta çok şey kaybetmiş olacak. Ama benim umutlarımı aşmakta per geri kalma-

mış. Aslını pek merak ediyorum. Sağ taraftaki birkaç figür, belki Greco'yu gereğinden fazla anımsatıyor. Lido'ya yaptığın resimleri çok sevdim. Bedrettin'de gördüm, gelecek «Ülkü»de çıkacakmış. İstanbul'a gitmek için bir neden daha var demektir. Bu ayın onbeşinde İzmir'e gitmek niyetindeyim. Bu ayın sonunda da İstanbul'a gelirim. Senin konferans için Hakkı Beyle konuşamadım. Ankara'da yok. Gelirse konuşacağım. Ama sanırım bu konferansını Hasanoğlan'da vermen daha uygun olacak. Resim çalışmaları yalnız orada var. İstersen bir ay sonra Ankara'ya beraber döneriz. Muallâ dün geldi. Okula gitti. O, artık Hasanoğlan'a bağlandı gibi görünüyor. Ne İstanbul'da durabiliyor ne Ankara'da.

Yahya Kemâl'e gidiyor musun? Bugünlerde hep yine anun lezzeti içindeyim. «Ulus»ta çıkacak bir Yahya Kemâl sayfası düşündük. O sayfa için bir yazı hazırlıyorum. Onu görmeye git. Benim için ellerinden öp. Muallâ, Mehmet'i, Ayşe'yi anlata anlata bitiremiyor. Özlemimizi arttırdı. Hepinizi canımla kucaklarım.

Sabah

Nimet yengeye bir başsağlığı yazman gerek. Babam böyle istiyor. Ressam Hakkı için öğretim müdürlüğüne tekrar tekrar rica ettim, inşallah yapar, ama kesin söz vermedi.

71

Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi ve Eren Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 11 Kasım 1943

Eren'le Bedri'ye
Cancağızlarım,

Eren kızımın Bedri ile beraber okuduğumuz sempatik mektubuna cevap yazmadığıma üzülmekle be-

raber, durumumuzu Bedri'den öğrenmiş olacağını düşünerek kendi kendime avunuyorum. Aşkolsun sana Bedri, gideli sekiz gün oldu hâlâ iki satır yazmadın bize. Yazmadığını Eren bilse idi, kendisi yazardı belki...

Burada evde unuttuğun ruloyu bizim Beyazıt'ta komşumuz olan Tekel müfettişi Cevdet Beye dünkü gün gönderdim. O Emek apartmanına verecek, oradan size gönderirler. Eve yazdığım mektupta da ruloyu size göndermelerini veya gelip almanız için haber vermelerini bildirdim.

Ben, ağabeyin ve Muallâ hep iyiyiz. Hepinizi ve Mehmet'imizi özlem ve sevgilerle kucaklarız. Muallâ ayın beşinci günü Eskişehir'den gelmiştir. Konya ve Isparta taraflarına (her nedense) geçememiştir.

Belalısı arkasından Eskişehir'e gitmemiş mi meğer? Kız fena halde sıkılmış. Müdür çok iyi bir adammış. Durumu anlayınca, Muallâ'nın kendi enstitüsündeki yapı işlerini kontrol ve ıslah etmesine gerek göstermiş ve öteki yerlere gitmekten vazgeçirtmiş.

O çingene suratlı herif balta olmakta berdevam. Ben de, ağabeyin de artık iyiden iyiye kızıyoruz. O cinsi cibilliyeti belirsiz herif Eskişehir'de kıza göz dağı bile vermiş. Kendisine sormadan bu geziyi kabul ettiğine kızmış.

Benimle evlenmekten geçersen, seni de kendimi de öldürürüm, diyerek bir de taşımaya başladığı bir tabancayı göstermiş.. Muallâ enstitü binasında bir kepazeliğe meydan vermemek için durumu gizlice müdüre anlatmış. Müdür işi iyi idare ederek, habis herifi oradan savmış... Muallâ gençlik ve tecrübesizlik dolayısıyla meslek arkadaşlığı ettiği bu berbat adama vaktiyle yüz vermiş ve bilmeyerek umuda düşürmüş olduğunu anlayınca kendini toplamaya çalışıyor. Rezil herif kene gibi yapışıyor. İstasyonda karşılıyor, nereye gitse arkasını bırakmıyor. Sonunda ağabeyin kendisini bir kenara çekerek bu sırnaşıklıktan vazgeçmesini, Muallâ'nın kendisine karşı meslek arkadaşlığından başka bir hissi olmadığını ve gördüğü saygısızlık ve izaçlardan dolayı artık kendisini

görmek istemediğini ve namuslu bir adamsa yoluna çıkmamasını ihtar ediyor. O hâlâ «Siz istemiyorsunuz, onu anlıyorum. Ama Muallâ Hanımın önceki vaadlerini unutup da beni red edeceğine ihtimal vermiyorum. Siz bizim birbirimizle buluşup görüşmemize engel olmayın. O reddederse ben çekilirim...» diye delice ve hayasızca laflar ediyor. Köyde başlayan dedikodu artık şehre kadar varmıştır, çünkü yüzsüz herif kızın peşini bırakmıyor. Bizden yüz bulamadığı için Muallâ'yı görmeye gelip, benim evde olduğumu veyahut bizde misafir olduğunu anlayınca komşunun evine giderek, Muallâ'yı oraya çağırttırmak derecesinde küstahlık gösteriyor.

Muallâ dün köye gidecekti. Köydeki odasını bırakıp enstitü binasında ayrılan odada yatıp kalkması sağlanmıştır. Durumu öğrenen İsmail Hakkı Bey de o herifin bir daha enstitüye uğratılmamasını tembih etmişti. Ama Muallâ o haibisin gene köye gelip, kendisini görmeye çalışacağını düşünerek dün gitmedi, kaldı. Herif bugün dört beş defa Muallâ'yı aradı. Bir defasında ben ve Muallâ evdeydik. Kapıda göründü. Ben fena halde sinirlendim. Benim durumumu anlayınca, «Sabahattin Beye bakmıştım» diyerek defolup gitti. Bu sabah Muallâ Roji'lere gidecekti... Ben de beraber gittim. Oradan daireye geçecektim. Roji evde yoktu. Okula gitmişti. Sabo ile görüşürken melun herif oraya gelmesin mi? Kapıyı açan Sabo'ya «Muallâ Hanım burada mı» diye sordu. O da boş bulunarak «Burada» deyince içeri girdi, oturdu.. Ne selamını aldım, ne de merhaba filan dedim. Muallâ da hiç oralı olmadı. Ben bir ara, «Muallâ'yı niçin aradınız» diye sordum. Kekeleyerek, «Sabahattin Beyi soracaktım da» diye cevap verdi.. On dakika kadar daha sus pus oturup defoldu gitti. O gitmeden Muallâ içeriki odaya geçmişti. Herif gittikten sonra Sabo'yu çalıştığı yerden çağırdılar. Bana «Roji neredeyse gelir, siz oturunuz, ben de biraz sonra gelirim» dedi çıktı gitti. Muallâ o ara bir kâğıda «Durumu ağabeyim size etrafıyla anlattığı halde beni takip etmenize bir anlam veremiyorum. Artık sizi görmek istemiyorum. Beni rahat bırakınız» yolunda bir şeyler

yazıp, Ruhi habisin koridorda asılı paltosunun cebine bırakmış, kendisi de bahçe kapısından çıkıp eve gitmiş. Ben Muallâ'nın oradan çıktığını hizmetçi kadından öğrenince eve gittim. Muallâ'yı evde buldum. Herifin orada daha ne kadar oturacağını kestiremediği için o kâğıdı cebine bırakıp, savuşmayı uygun bulduğunu anlattı.

Bizim Muallâ ile Roji'lere gittiğimizi nereden öğrendiğini anlayamadım, çünkü Emine Hanım da oraya gittiğimizi bilmiyordu. Köpek gibi iz sürerek bizi orada bulmuş habis...

Meğer bugün daha iki üç defa eve uğrayıp Muallâ'yı sormuş. Emine Hanım, «Bilmiyorum, akrabalarına gitmek için çıkmıştı ama hangisine gittiklerini bilemem» demiş.

Roji'lerden döndükten sonra ben ve Muallâ bizim odayı Emine Hanım silip süpürünceye kadar komşuya geçmiştik. Sonra Muallâ bize geçti.. O sırada komşunun kapısı çalındı, ben açtım. Yine o menhus herifle karşılaştım. Sert sert suratına baktım, «Ne istiyorsunuz» diye sordum. «Sabahattin Beyi görecektim» dedi. «Gelmedi» dedim ve kapıyı suratına kapadım. Nedense bizim kapıyı çalmadan gitti. Yolda Fuat Beyle karşılaşmış. Ona dert yanmış. Fuat da bu davranışlarının bir çılgınlık olduğunu, Muallâ'nın kendisine karşı bir eğilimi olmadığını, meslektaşlık adına gösterdiği nezaketi bu biçimde kötüye kullanmaya hakkı olmadığını, artık bu kaba takip ve izaçlardan vazgeçmesini, karısı aleyhinde bir ay önce açtığı boşanma davasına gelince, 'dilekçesini gördüm, okudum. Geçimsizlikten söz ederek, boşanma istemişsin. Bununla boşanma kararı almanıza imkân yoktur. Kadın boşanmayı istemiyor. On avukat tutmuş, uğraşıyor. Şu halde evli ve çocuk sahibi bir adamsın. Muallâ Hanımla evlenmene kanunca imkân yoktur. Zaten bu engelin olmasa bile Muallâ'nın sana karşı hiçbir eğilim ve sempatisi yoktur. Sen bu haris hayallerden ve beyhude tacizlerden vazgeç, işine gücüne bak' diye pek makul ve mantıklı öğütlerde bulunmuş. Ama bu doğru sözlerin bu habis ruh üzerinde iyi bir etki yapacağını pek

ummuyoruz. Çünkü ağabey, Fuat, Muallâ ve ben evden çıkarken, habisin yine komşunun evinde beklediğini.. Muallâ'yı görmek istediğini komşu hanım, ağabeye söyledi. Ağabey, «Pekâlâ Muallâ gitsin ve artık görüşmek istemediğini yüzüne karşı kendisi söylesin,» dedi ve aynı şeyi ben ve Fuat Bey uygun gördük. Muallâ ile indik. Muallâ Roji'lere gitti.. Orada bir projeye çalışacaktı. Ben daireye geldim. Fuat'la ağabey de Fuat Beyin evine uğrayıp, Roji'lere giderek oğlan tekrar oraya gelirse içeri almamalarını ve Muallâ'nın orada bulunmadığını söylemelerini tembih edip geçecekti...

İşte oğlum, kızın durumu bu merkezde. Bugün bir ara şunu da düşündük. İsmail Hakkı Beyle görüşüp Muallâ'yı bir görevle ve gizlice Trabzon'a göndermek ve amcanızı da durumdan haberdar etmek, orada bir iki ay kalırsa belki bu melun herifin de şeytani ateşi söner diyoruz. Bu alçak namussuz herifin başımızı bir belaya sokması ihtimali zihnimizi tırmalıyor. Ben bazen pek fena sinirleniyorum, Ağabey beni soğukkanlı olmaya çağırıyor. Ama bilmem ki soğukkanlılığımızı daha ne kadar koruyabileceğiz.

Sabahattin de enstitüde ders almıştı. Haftanın bir gün ve bir gecesini orada geçirecek. Enstitüde Muallâ'ya verilecek odada kalacak. Yarın Muallâ ile beraber gidecekler ve Müdürle görüşerek Hakkı Beyin kesin tembihlerine rağmen köye, enstitüye gelip Muallâ'yı görmek isterse engel olmalarını tembih edecek ve her bir ihtimale karşı gereken tedbirleri aldıracak..

Görelim Mevla neyler
Neylerse güzel eyler

Muallâ kızımız vaktiyle böyle aslı nesli belirsiz, maceraperest herife nasıl boş bulunup yüz verdiğini ancak şimdi düşünebiliyor ve acı acı pişman oluyor. Züppeliğin, çocukça kaprislerin bu biçimsiz sonucu şimdi onu da bizi de üzmektedir. Allah islah eylesin.

Zavallı anneciğin bu halleri duymasın. Duyarsa mutlaka inme indirir. Muallâ Eskişehir'de bu rezilin tabanca göstererek kendisini ölüm ve intiharla tehdit

ettiği sırada vakit kazanmak, işi idare etmek için, «Evlenme meselesini ancak karınızdan boşandıktan sonra düşünebiliriz,» şeklinde bir şey söylemiş. Ama tehdit altında kalarak söylediği bu sözden sonra derin bir vicdan azabı duymuş ve annesine şu iki satırlık mektubu yazmış, bereket versin göndermemiş. Biz burada çantasında nüfus kâğıdını ararken bu mektubu bulduk. Mektup şöyleydi: «Sevgili anneciğim, size layık bir evlat olamadığım anlaşıldı. Allahaısmarladık. Kızınız. Muallâ Eyuboğlu»

Bu mektupta tarih yoktu. Ben görünce içim titredi. Mektubu Sabahattin'e verdim. Kızın intihara karar vermiş olmasından ya da bu melunla aralarında onarılmaz bir durum olmasından korktum. Ağabey de telaşa düştü. Özellikle, «veda» kısmı onu da korkuttu. Ama burada Muallâ ile görüşüp de nasıl bir saikle ve ne halde yazıldığını ve sonra postaya vermekten vazgeçtiğini anlayınca ikimiz de geniş bir nefes alabildik..

Allahtan bu belayı elemsiz, kedersiz atlatmamızı dileyelim, oğlum kızım.

Baki Süha tarafından radyoda okunan konuşmanı, Mediha'ların evinde dinledim. Benim de, dinleyen diğer arkadaşların da hoşuna gitti. Seni hayli aferinledik. Hele sadık dostumuz Halet Sağıroğlu ile akşam Sabit Beyin evindeydik. «Resim sanatından çakmam ama Bedri'nin konuşmasına bayıldım. Aferin. Gözlerinden öperim. Biz onlarla övünüyoruz,» dedi. Sabit ve Tahsin Bey amcanız da aynı takdirlerde bulundular. Münir Hüsrev Beye karşı mahcubum. Ona, isteği üzerine bir resim vaadetmiştim. Bırakmadınız. «İskilip» resmini sergiden satın alıp vermek istiyorum.

Halkevi aldığı tablonun karşılığını Akademi adresine göndermiş. Tabii ihbarnamesi gelince gider alırsınız. Cemâl ağabeye tablosunu gösterdim. Çok memnun oldu. Teşekkürlerle gözlerinden öpüyor. Öteki iki resmi söyledim. Bugünlerde yerlerine verilecek.

Annenin ellerinden ve gözlerinden öperim. Sık sık uğramalısınız. Eren kızım haftada bir uğramaya çalışsın. Mehmetim, Ayşem gözümde tütüyorlar. Onları benim tarafımdan çok çok öpünüz.

Mahmut'un, Nezahat'in gözlerinden. Haa, bak. Tanin'in sekiz tarihli sayısında Nahit Sırrı'nın Devlet Resim Sergisi üzerine bir eleştiri yazı serisi başladı. Dokuz tarihlisinde senin ve Eren'in resimleriniz hakkında övgülü yazıları varmış. Ağabeye kendisi söylemiş.. Okumadınsa, bul oku.

72

Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 12 Kasım 1943

Bedri oğlum,

Dün sana «mahrem» işaretli ve uzun bir mektup yazmıştım. Taahhütlü gönderecektim, fakat saat beş buçuğu geçiyordu, taahhütlü veremedim. Sekiz otuz paralık pulunu yapıştırıp posta kutusuna attım. Zarfına senin Akademi adresini yazmıştım, Allah vere de kaybolmasa. Aldığını acele bana bildir. O mektubu seninle Eren'ime ortak yazmıştım. Onda hikâye ettiğim olayın arkasını bugün veriyorum:

Evden Fuat Ömer ve Ağabeyinle, Muallâ hep beraber çıkmıştık. Muallâ Roji'lere gitmişti. Sabahattin Fuat Beyin evinden dönüşünde Roji'lere uğrayıp da habisi orada görünce Sabo, Raji ve Muallâ'nın yanında herife ağzına geleni saymış ve Muallâ'ya da «bu adama sen de fikrini açıkça söyle» demiş. Muallâ yüzüne karşı «Ben seninle bir arkadaş, bir meslektaş gibi görüşüyordum. Senin bana karşı başka hisler beslediğini anladıktan sonra artık seni görmek istemiyorum,» demiş. Bunun üzerine o da «Haksızlığımı anladım. Beni affediniz. Karımdan boşanmaz-

dan önce, Muallâ Hanıma evlenme talebinde bulunmakla hata ettim. Bundan sonra sizleri rahatsız etmeyeceğim» tarzında bir şeyler söylenerek defolup gitmiş. Ağabey artık herifin Muallâ'yı tedirgin etmeyeceğine inanıyor

Muallâ bugün köye gidiyor. Ağabeysi de salı günü oraya dersine gidecek. Enstitü Müdürü ile etraflı görüşecek. Muallâ'ya artık şehre eskisi gibi sık sık inmeyerek, enstitüdeki görevi ile ilgilenmesini, eğer o herif verdiği söze, yapılan kesin uyarmalara rağmen gün gelir kendisini görmek isterse kesinlikle görüşmeyerek hemen Müdüre baş vurup şikâyet etmesini tembihledik. Bakalım inşallah olay böylece kapanmıştır. Kızımız ibari bundan sonra metanet ve ciddiyetle hareket ederse, o habis de umudunu tamamen keserek sahneden çekilir gider. Muallâ'nın bu adama karşı bir eğilimi, bir sempatisi olmadığı halde onun kendisine kur yapmasına, sık sık gelip gitmesine göz yumması pek saçma bir hafif meşrepliktir. İşin böyle sarpa saracağını, şakaya gelmeyeceğini anlayınca irkildi. Allah vere de kuvvetli bir ibret dersi almış olsa.

Büyüklerin öğütlerine kulak asmayarak kendi bildiğine gider, kaprislere devam ederse, şimdilik kurtulduğu belanın bir başkasına uğrayacağı şüphesizdir. İnşallah bundan sonra kılavuzu sağduyu olur.

Oğlum bize mektup yazmayı alışkanlık haline getirmeye çalışmanı tekrar ederim. Eren kızımızı da beklerim. Bir iki yıl sonra Mehmet'im bana yazmaya başlayınca sizi bu angaryadan kurtarır! Sabo'nun hayvanat bahçesinde çektiği enfes fotoğraftan birkaç tane daha yaptırdım. Size ve annenize, Nezahat'e birer tane hediye edeceğim fakat bedava değil. Ben de sizden, Münir Hüsrev Beye verilmek üzere orta halli ve mümkünse memleketi İskilip manzaralı bir resim istiyorum.

Emine Hanım sana ve Orhan'a çok çok selam ve dualar ediyor.

Mehmet'in de gözlerinden öpüyor. Bâki hepinize sağlık ve genişlikler dilerim oğlum.

Baban
Rahmi Eyuboğlu

Mehmet'imin resimlerinden bir tane seninle Eren'ime, bir tane nenesine, bir tane de Süreyya Hanım teyzesine, Raziye Hanım yengesine ve Nezahat halasına verilmek üzere gönderiyorum. Hemen yerlerine verirsiniz.

73

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 29 Ocak 1944

Babacığım,

Muallâ'nın mektubunu inşallah aldınız. Gönderdim demesine bile artık inanmıyorum. Bugün kartınızı aldık, sevindik. Muallâ bir haftadır evde. Biraz rahatsız idi. Köye göndermedim. Zaten gelecek hafta İstanbul'a gidiyor. Bir ay için izin-rapor aldık. Artık o da annesini çok göreslemiş. Bol bol yanında kalmak istiyor.

Muallâ'nın geçen sene yakalandığı sıtma, arada kendisini hissettiriyor. Ben burada kendisine zorla ilacını veriyorum. Ama siz orada daha esaslı bir tedavi görmesini temin edersiniz. Biraz kansız da görünüyor.

Eş dost iyidirler. Ellerinizden öperler. Fuat geçen gün meşhur kooperatif evi için yine bir hayli sıkıntı çekti ve 1500 lira daha istediler. Vermeyen çıkıyor dediler. Biz de bankalardan borç almaya kalktık. Nihayet bir arkadaş 1500 lira borç verdi. Rahat ettik. Geçenlerde Ömer dayımın oğlu Hacı Bey çıkageldi. İki gözü iki çeşme. Babası kendisi ile alâ-

kayı kesmiş. Beş para göndermiyormuş. Tam 660 kuruşa ihtiyacı varmış. Tabii verdim ve gitti bir daha görünmedi.

..... amcanın küçük oğlu raporlara rağmen işe giremedi. Gitti, geri döndü. Tekrar mektebe girmek istiyordu. Uğraştık olmadı. Köy Enstitülerinde bir iş bulmaya çalışıyoruz.

Hizmetçi değiştirdik. Hikmet pek memnun değildi. Ben memnundum. Hikmet'in eski hizmetçisi Emine çıkageldi, ötekine yol verdik. Bu da çok iyi.

Nezahat'e bir mektup yazdım cevap alamadım. Alamadığından, adresi doğru yazdığımdan şüpheleniyorum. «Beşiktaş, Ortaokul Türkçe Öğretmeni» diye göndermiştim. Ortaokul okuma kitapları müsabakasına girmesini tavsiye etmiştim. Müsabaka müddeti beş ay daha temdit edildi. Görünce lütfen söyleyin, gelecek kasıma kadar vakit var.

Pek yakında yanınızda olmak ümidiyle, herkesi kucaklar öperim, babacığım.

Sabah

Sigaraların pek makbule geçtiğini, Fuat ve Hikmet'in teşekkürlerini galiba yazmamıştım.

74

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 2 Şubat 1944

Bedrim, kardeşim,

Mektuplar, resimler.. şiirler birbirinden tatlı geldi. Sabah sabah daireyi abâd ettin. Şiirini okumak için Kadri Beyi ve Yunus'u bekliyorum. İçim rahat olunca dostlar ve mektuplar bana rakı gibi keyif veriyor.

Dün ve önceki gün enstitüdeydim. Oradaki işimin tadı gittikçe artıyor. Dünkü dönüşüm pek gürültülü oldu. Zelzele dolayısıyla trenler allak bullak olduğu için, beş saat kadar yollarda kaldık. Ana baba günü... Halkın perişanlığı artık o hale gelmiş ki insanın merhameti kâfi gelmiyor. Tren, İstanbul tramvaylarından farksız. Küçük istasyonlarda titreşerek bekleyen, insana benzer sayısız mahlukların birçoğu trene binemiyor. Binseler de ne olacak sanki... Hangi rahata kavuşacaklar?

Trenden çıkar çıkmaz, yakamda iki tane bit buldum. Geçen hafta aynı şey olduğu için tifüs aşısı olmaya nihayet razı olmuştum.

Şimdi Arif telefon etti. İstanbul'dan gelmiş. Telaşlı, heyecanlı bir şeyler söyledi. Canımı sıkacak havadisleri varmış. Neye dair diye sordum. Dürdane'ye ait dedikodularmış! Sonra konuşuruz dedim. Meğer senin mektubunu da dün akşam masama o bırakmış. Ben de mektup pulsuz nasıl gelmiş diye hayret ediyordum.

Bu akşam Muallâ'yı yolcu ediyorum. Kızcağız epey hastalık çekti. Bir hafta sıtmadan yattı. Size yazmadım. Para olsa idi ben de beraber gidecektim. Tercüme parasını bekliyorum. Belki on güne kadar ben de gelirim. Hepinizi çok göreceğim geldi. Bir hafta kalır dönerim.

Şiiri Kadri Beye okudum. Fikrini sorduğunu söyledim. «İşte nihayet bir şey yakaladı. Şafak sökmüş.. Baş tarafı biraz düşük ama, sonlar kuvvetli. Bu bir fecir.. Bir kavrayış, bir duruluş,» diyor... Ben de buna yakın şeyler düşündüm. Şiirin son yarısında gerçekten ne söylemek istediğini biliş ve rahatça söyleyiş var. Köklü, özlü, «gerçek» bir düşünce var. Bu düşüncenin aydınlandığı şiir, insanı kendiliğinden sarıyor. Son iki mısra pek rahat değil. Böyle bir şiire daha az sun'i bir bitirliş lazımdı.

Ama ben bu türlü şiirler için şunu söylemekte diretiyorum. Bunlar kuvvetli bir koku, bir lezzet olmaktan kurtulup, eser haline gelemiyor. Şiir bir sanatsa, onda da dört başı mamur kendine göre öl-

çülü, ele avuca sığacak, ağızdan ağıza dolaşan bir esere, bir «yapıya» varılması gerekli. Aragon'un hangi kitabını okudun? Les yeux d'Elsa'nın önsözünde, şiir tekniği bakımından çok önemli sözler var. Türlü serüvenlere atılmış, ömrünce yalnız şiir teneffüs etmiş bir şairin deneyimlerinden çıkardığı, hem de kendi aleyhine çıkardığı sonuçları yabana atmamak gerek. Şiiri çıkmazlardan kurtaracak, yeni bir düzene götürecek olan bu içten, kendi kendiyle hesaplaşmalar olacaktır. Hesaplaşmalar deyince Necip Fazıl hatırıma geldi. Gerçekten bir akşam paraya kıydı, Fuat'la beni Ankara Palas'a götürdü. Üst tarafı tabii ilave. Onun gibi gerçek şiire zaman zaman ulaşmış, kalacak sözler söylemiş bir insanın, bir gazeteci düşünce düzeyine düşmüş olmasına hayıflanmamak elde değil. İçinde Tanrılık olan bir adamın siyaset gibi gündelik ve pespaye bir işle uğraşması kartalın yerde sürünmesi gibi acıklı bir şey. Ama, ne kadar küçülse ona karşı sevgi ve saygı duymaktan kendimi alamıyorum. Üstadın son şiirlerini sevemedim. Ama bunların arkasından şahane bir ses çıkacağa benziyor. Görürsen, ellerinden, yüzünden benim için öp.

Kutlu'da, bir resim sergisi açıldı. Asker emeklileri, biz bir sergi yapalım da âlem resim görsün demiş olacaklar. Korkunç! Haa! İbrahim Alâaddin Gövsa nam zat nedense seni diline dolamış. «Varlık»ta çıkan bir yazıda, bir ankete cevapta, gençlerden söz ederken, Kutlu'da bir resim sergisi gördüğünü, böyle resim yapan gençlerin yakasına yapışmak (!) lazım geldiğini söylüyor. Kendini sıkı tut. Tabiatın özene bezene yarattığı şeyleri, bu ressam bir çırpıda çıkarıyor. Adamları adama, hayvanları hayvana, çiçekleri çiçeğe benzemiyor diyor. Şimdi Kutlu'da tam istediği çeşit resimler var.

Babamın mektubuna göre, Emine Hanımın pasaportu verilmiş. Bari siz alabilseydiniz. Muallâ haklı çıktı. Keyfine sınır yok. Acaba ben İstanbul'a gelinceye kadar kalmaz mı? O zaman konuşuruz. Belki bir tanıdığın yanına veririz. Yahut tekrar bana gelir. İstediğin resimleri arayacağım. Mektubumu onları

bulmaya ertelersem, belki o da onların yanına gider, diyorum.

Hepinizi canımla kucaklarım.

Sabah

Ömer'in verdiği resimlerden iki parti göndermiştim. Sen bir partiden söz ediyorsun. Şimdi üçüncü partiyi gönderiyorum. Bir defa mektubuma eklemeyi unutmuştum, ama sonradan onları da göndermiştim.

75

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Babasına
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 6 Haziran 1944

Babacığım,

Özlemden tutuşuyorum, ama bugünlerde gelmem söz konusu olamaz. Esaslı iş var ki bitirmeden yerimden kıpırdayamayacağım. Bir an önce bitirmeye çalışıyorum. Bir edebiyat kitabı, Köy Enstitüleri dergisi, klasik çeviriler, kendi çevirimin basılması vb. Nefes alır almaz uçakla geleceğim.

Mustafa'nın nikâhına gelemediğime çok üzüldüm. Ruhumla yanınızda idim ama bu fırsatla kucaklaşmanın tadı çok başka olacaktı.

Dün Cemâl ağabeyi gördüm. Sizin işi sordum. O da mektup yazmak üzereymiş. Emeklilik Yasasının 24. maddesi maaş almanıza engelmiş. Ama Danıştaya başvurulabilinirmiş ve bu yararlı imiş. Söylediği bu kadar. Pek fazla aklım ermediği için ayrıntı istemedim.

Cemâl ağabey yakında Maliye Bakanlığı Tetkik Heyetine üye olacakmış. Müdürlükten kurtulacağına seviniyor.

Son barem değişikliklerinden ben de faydalanacakmışım. Doksan liralık kadro maaşımı alamıyor-

dum. Şimdi aradaki farkı yani yetmiş ile doksan arasındaki farkı, ücret olarak vereceklermiş. Tam zamanında oldu, çünkü tatil dolayısıyla bu ay Köy Enstitüsündeki maaşımız kesilmişti.

Muallâ dün akşam Hasanoğlan'a dönmüş. Hakkı Beyden öğrendim. Bugün herhalde Ankara'ya gelir. Onunla İstanbul'a gideceği sırada biraz atışmıştık. Hiç söz dinlemiyor. Bir gün köyden geldi. Geziye mi çıkayım, İstanbul'a mı gideyim diye duraksıyordu. «Nereye gideceksen çabuk karar ver,» dedim. Ben İstanbul'a gitmesini istediğim halde, geziye çıkmaya karar verdi. Peki dedim. Ertesi günü, pazar günü İstanbul'a gitmeye karar verince kızdım. Çünkü pazar günü ne izin istemek, ne Hasanoğlan'da kendisini bekleyen Müdür ve öğrencilere haber gönderilemezdi. Karar vermesini zaten bunun için istiyordum. Üstelik zaten para da yoktu. Gitmiş bir arkadaşından borç almış. Oysa bir gün önce karar verseydi, ben para bulacaktım. Ne diyelim, bildiğimiz Muallâ. Bütün sevimliliğine rağmen şımarık. Enstitüye gittiğin zaman parmaklarına kırmızı sürme derim, sürer, süslü elbiseler giyme derim, giyer. Dediğimin tam tersini yapmaktan zevk alır. Herhalde bir gün bu alışkanlıktan da bezer. Her şeyden bezdiği gibi.

Dün Mehmet Ali Beye gittim. Bir kilo kahve aldım. Çok selam ve sevgileri var. Birkaç gün önce Tahsin Bey eve gelmişti. Ondan da selamlar. Bu pazar yine İzmir'e gitmek istiyorum. Hem de Bedir'le beraber. Bakalım başarabilecek miyiz? Onlar gitmezse, ben de gitmeyeceğim. İzmir'den önce de Adana'ya kadar gitmek, birkaç Köy Enstitüsünü görmek istiyorum.

Çeviriye başladığınıza çok sevindim. Kolaylıklar dilerim. Atladığınız yerleri beraber yaparız. Geçenlerde Sezai ağabey gelmiş bende misafir kalmıştı. Giderken dört gün sonra tekrar geleceğini söylemişti. Gelmedi.

Meclis ceridelerl için Suut Kemâl'le konuştum. Sağlamaya çalışacak. Ayrıca, bizim bir üye arkadaşa da rica ettim. Birinden biri sağlayınca, yollayacağım.

Herkesi özlemle kucaklar, ellerinizden, gözlerinizden can dolusu özlemle öperim babacığım.

Sabah

76

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 29 Aralık 1944

Bedrim,

Davetiyeyi aldık. Elden ele dolaşıyor. Serginin atölyede olmasına ben memnunum. Sizi bilmem, pişman olmak için türlü nedenler icad edersiniz herhalde.

Senin panolar çok makbule geçti. Hakkı Bey hep böyle şeyler düşünürmüş de, ifade edemezmiş meğer. Tabii seni de tatmin eden şeyler getirmiş olsaydım, çok daha iyi olurdu.

Korkarım kontrplak kendi rengi ile duruyor. Kokusunu alamıyorum.

Heykeller için hemen her gün birine telefon ediyorum. İnşallah işler yolundadır. Nusret ayın ilk haftasında heykellerle geleceğini yazıyor.

Muallâ bugün Aydın'a gidiyor. Oradan Antalya'ya geçecekmiş. Kızımız yaman çalışıyor. Şeytan kulağına kurşun.

Sizin resimlerden birçoğunun satılmış olduğunu geldiğimde öğrenmiş, sevinmiştim. Ama Arif yazdığı için müjde etmedim. Özellikle Eren'in resminin satılmış olmasına memnun oldum. Bir hayli rahat etmişsinizdir!

Dekorasyon-resim, davamdan vazgeçmiş değilim. Bu meseleyi her gün tartışsanız yeridir. Galiba, işin en hassas noktası burası.. Bu iki kavramı ayırsanız da birleştirseniz de, bir açıklığa varmanız ge-

rek. Gerçi meseleyi halledecek olan (ve bence etmiş olan) eserlerinizdir. Çünkü onlarda resim ve süsleme çoktan gerdeğe girmişlerdir, ama işle sözün birleşmesinin davayı kuvvetlendireceği şüphe götürmez. Kendinizi süsleyicilerden değil de, kötü ressamlardan ayırt edecek bir formül aramanız daha doğru olmaz mı?

Ankara'da temiz ve lezzetli bir kar var. Neşeliyiz. Tabii Nurullah Ataç her şeyi zehir etmekte berdevam. Her gün başıma doktor yağdırıyor. Konuşmuyoruz. Allah taksiratını affetsin. Eren'i, Mehmet'i, seni ve sergilerinizi canımla kucaklarım.

Dora ile Erol dün İstanbul'a gittiler. Sana birisiyle bir çakmak göndermiştim. Geldi ise hemen babama ver, kullanılmış çakmağı yutturmuşlar.

Sabah

77

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 1944/45

Bedrim,

Bana haklı olarak bir hayli içerlemişsindir. Sana onbeş yirmi gün kadar önce başladığım bir mektup cebimde, dolaştı durdu.

Bir haftadır kör olası sinüzitten yatıyorum. Bu sefer hafif geçirdim. Esaslı ağrılar olmadı. Kokuları da âdeta irademle önledim. Henüz bir şey yok. Bugün hele çok rahatım. Ultraseptil gerçekten alicengiz bir ilaçmış. Çünkü ikinci defa gelen sinüzitin daha kuvvetli olması gerekirken, olmadı.

Bu ilacı da yine doktor reçetesi ile ahbap tavsiyesiyle aldım. Doktorların bu olağanüstü ilaca düşman kesildiklerine kesin kanaatım var. Galip Ataç

bile radyodan «Uitraseptil her ne kadar hastaları çarçabuk iyi ediyorsa da, doktorlara sormadan bu ilacı kullanmanın tehlikeli olabileceğini» söylemekten kendini alamadı. Oysa gerçek insan dostu olan frenk bilginleri ilacın içine gerekeni yazmışlar. Gerçi onlar da ilacın üstüne «reçete ile verilir» diye yazmışlar ama bunu doktorları biçare ilaca düşman etmemek için yazdıkları apaçık. Tehlikeli olan sadece ilacın fazla alınması ve başka ilaçlarla karıştırılmaması imiş. Bu takdirde de ilaç bir baş ağrısı ile tehlikeyi haber veriyormuş. Tehlike dedikleri de bedende sivilceler çıkmasından ibaretmiş.

Yatarken sana mektup yazamadım ama karşıki kavak ağacının içinde seninle sık sık konuştum. Şu benim yazı yazmam gerektiği sorunu üzerinde tartıştık. Kâh sen haklı çıktın, kâh ben. Son mektubunda bu sorun üzerinde ne kadar duygusal olduğumu bildiğin halde yine diretişin beni düşündürdü. Belki kardeşimin bir bildiği var dedim. Ya da ben ona niçin yazmadığımı iyice anlatmış değilim. Sen bana kısaca şunu söylüyorsun. Yazıda başarılı olabilirsin ama, tembellik bir de beğenilmemek korkusu ile yazmıyorsun. Bunda haklısın. Belki beğenilmemek korkusu yerinde değil, çünkü beğenilmemenin kolay olduğu bir memleketteyiz. Güç olan insanın kendi kendini beğenmesidir.

Haksız olduğun nokta şurasıdır: İnsanın kendini zorlaması gerekir diyorsun. Ben mutlaka yazmak istemiyorum ki, bana böyle bir tavsiyede bulunuyorsun. İnsan kendini bir amaç için zorlar. Benim amacım yazmak değildir. Bence sahici bir insan olmak, kendini ve dünyayı bilmek, yazı yazmaktan önce gelir. İyi yazanlara hayranlığım vardır. Onlar gibi olmayı da isterdim ama, onlarda değer verdiğim tek şey insanlıklarıdır. Sanatçı olsaydım, sanatımda ustalık kazanmak için kendimi zorlamam doğru olurdu. Örneğin şiir yazmaya yeteneğim, ya da hiç olmazsa hevesim olsaydı, iyi kötü bir eser vermeye çalışmam gerekirdi. Benim yazmaya değer şeyim ancak düşüncelerim olabilir. Onlarsa bende henüz, ya da hâlâ ne yeterli derecede olgun, ne yeterli derecede cü-

retli. Daha doğrusu olgun olmadıkları için cüretli değiller. Burada sana hak verdiğim bir nokta, düşüncelerin olgunlaşmasına yazmanın yardımı olacaktır. Ama yazarken kendimizden, düşüncemizin tam kendisinden uzaklaşmamak koşulu ile... Bu noktada sana hak vermekle kalmayarak bir karar da verdim: Günlük tutmaya başlıyorum. Bunun içine her gün düşüncelerimi yazacağım.

Makale yazmaya bir türlü ısınamıyorum. Ufak tefek şeyler zaten zayıf olan ibu isteği büsbütün kırıyor. Düşündüğümüzden az çok özveride bulunmadan yazılabilecek hiçbir konu yok. Politikayla hiç ilgisi olmayan fikirler hemen siyasal bir renk alıveriyor. Bense bütün siyasetlerden nefret ediyorum. Tasarladığım bütün makaleler bu yüzden felce uğruyor. Bunu da sen belki cesaretsizlik ya da nazlanmakla açıklarsın ama gerçekten öyle değil. Bu konuda kendimden yakınmıyorum. Gereksiz bir cesaretten her zaman nefret etmişimdir. Ama inandığım bir düşünceye korkaklık yüzünden ihanet ettiğimi hatırlamıyorum. Bilmeyerek ettimse, bunu bir günah sayarım. Ama insan inandığı düşünceler için savaşmamalı mı diyeceksin. Yüzde yüz inandığı düşüncelerse, evet. Düşünce kırpıntıları ile savaşmaya değmez.

Bununla birlikte makale yazmamaya yeminli de değilim. Faydalı olacağına inandığım yazıları yazacağım.

Ama senin benden yazılar, eserler ibeklemeni istemiyorum. Bana yalnız bunlar için gönül bağlarsan belki seni hayal kırıklığına uğratırım. Kendim de zaten onlara gönül bağlamıyorum. Başkalarının eserlerini sevmek de bir ömrü süsleyebilir. Elverir ki insan güzel şeylerin aşkını kaybetmesin.

Bir haftadır elimden bırakmadığım Mesnevi çevirisinde şöyle bir hikâye var. Bir şehirde Çin ressamları ile Rum ressamları arasında bir yarışma varmış. Padişah onları sarayında sınava çekmek istemiş. Ressamlar büyük bir salonu bir perde ile ayırarak, paylaşmışlar. Çin ressamları padişahtan yüzlerce çeşit boyalar, fırçalar istemişler, Rum ressamları (Diyarı Rum'un, yani Anadolu'nun ressamları) ise

hiçbir şey istememişler. Pasları ve kirleri gidermekle de resim yapılır demişler. Her iki grup aylarca çalışmış. Çin ressamları renk renk resimler yapmışlar. Rum ressamları hep duvarları cilalamakla uğraşmışlar. Sonunda padişah gelmiş. Önce Çin ressamlarının salonuna girmiş, resimlere hayran olmuş, sonra Rum ressamlarının salonuna gitmiş. Rum ressamları aradaki perdeyi kaldırmışlar. Çin ressamlarının resimleri cilalı duvarlara yansımış ve olduklarından çok daha güzel görünmüşler.

Mevlâna sonunda: «Oğul, Rum ressamları sufilerdir» diyor. İnsan ruhunu tertemiz yıkar, cilalarsa evren bütün renkleriyle o ruhun aynasına girer. Her şey orada aslından daha güzel görünür.

Avunma da olsa, ne güzel bir avunma.

Sana klasikler serisini göndermek isterdim. Ama bize birer nüshadan fazla vermiyorlar. Benimkileri babama göndereceğim. Ondan alır, okursun.

Babam paradan yana sıkıntınız olduğunu yazıyordu. Resim paralarını hâlâ almadınız mı? Keşki ben çek hesabımdan para alıp gönderseydim, sonra da kapatırdık. Sana kaç kez söyledim: Sıkıntınız olunca hemen «para gönder» diye telgraf, mektup yaz! Herhalde sıkıntın pek olmadı ki yazmadın. Resim paralarını hâlâ almadıysanız hemen yaz, para göndereyim. Bu konuda göstereceğin en küçük duraksamanın anlamsız olacağını ve beni üzeceğini bilesin. Haziranda kapamak üzere dörtyüz liraya kadar borca girmek hakkım ve her zaman hiç kimseye minnet etmeden beş dakikada para alabilirim. Bu böyle sizin para sıkıntısı çekmenize hiçbir özür gösteremezsin. Paraya ihtiyacınız olup olmadığını derhal yazmanı rica ederim.

Mehmet'imi ne kadar göreceğim geldiğini bilesin... Yahu, yeni bir resmini bir türlü göndermediniz. Benim bugünlerde İstanbul'a geleceğim yok. Bari resmini göreyim. Ayşeciğin bir resmini göndermişler. Aman, ne şeker şey. Bakmaya doyamıyorum.

Eren'e son mektubu ben yazmıştım. Bir türlü cevap yazmadı. Daha doğrusu güzel resimleriyle cevap verdi. Ha, Bakan geçen gün resim için tekrar

söyledi. İstediği resim Eren'in siyah fonlu, ayakta hizmetçi kız portresi imiş. Hemen yazacağımı söyledim. Geçen gün Kadri Beyle Eren için yine konuştuk. Bir hocalık alabilmesi için Bakana söyleyeceğiz. Gözlerinden özlemle öperim. Resimleri için tekrar tekrar kutlarım.

Senin şiirlerin için «Yücel»de çıkmış olan yazıyı görmüş müydün? Ben güya sana gönderecektim. Sonra dergiyi kaybettim. Okumadıysan bulup gönderirim. Son Ülkü'de senin üstüne Nusret'in (Suman) yazdığı yazı çıkacak. Bana daha okumadı ama Kadri Beye okumuş. Kadri Bey, «Şu Nusret belki de bizim en iyi düşünürümüzdür» diyor. Tarafsızlığına, içten beğeni ve sevgisine hayran olmuş. Bizde az görülen şey. Hele sanatta.

Üçünüzü canımla kucaklarım.

Sabah

Artık düzenli ve sık mektuplar yazışalım.

78

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 9 Şubat 1945

Bedros,

Hani uzun mektup? Hani büyük resim? Hani kendin? Sergiden sonra Ankara'ya gelmek istediğinizi söylüyorlardı. Ne iyi olurdu. İstersen sana da Nusret gibi bir aylık Hasanoğlan stajı yaptıralım! Nusret umduğumdan daha iyi çalışıyor. Geldi geleli Hasanoğlan'da kalıyor. Her hafta değişen onbir kişilik bir öğrenci ekibi ile sabahtan akşama kadar çalışıyor. Çocuklar yalnız başlarına herhangi bir heykelin kopyasını, Mardik Usta kadar, çıkaracak hale geldiler. Getirdiğimiz heykellerden birçoğunun kopyalarını dışarıya bile vermeye başladık. İlk kopyayı

Tercüme Bürosuna armağan ettik. Fidyasları açık hava tiyatrosunun cephesine astık. Hiç soğuğa aldırdıkları yok.

Hasanoğlan'da matbaayı da kurduk. Küçük broşürler basabileceğiz. Bize resme dair küçük bir kitap yazar mısın? Yüz sayfayı geçmeyecek. Şu senin kitabın daha kısaltılmışı işimize gelir. Hatta onun bir kısmını gönder.

Türküler kitabını da orada basabiliriz.

Fransızca gazetelerde Picasso'ya ait yazıları görüyor musun? Savaş sonrası resim akımının başında olacağa benziyor: Eren'e söyle!

Mehmet'ime şu bilmeceyi sor:

«Benim bir kalbur boncuğum var
Akşam göğe atarım
Sabah gelir toplarım.»

Ömer'e de sordum, bakalım hangisi bilecek.

Üçünüzü canla kucaklar, haber, mektup, resim beklerim.

Ağabeyin

Hoşuna gidecek bir dize, bir türküden:

«Yeşiller göründü yeşil içinde.»

79

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 26 Şubat 1945

Uşuğum,

Bir haldeyim ki sorma. Fakülte işinden haber yok. Paris'ten haber yok, senden haber yok. Senden haber olmayışı benim kabahatim. Arkam sıra dolaşıp, beni bulan mektubuna bir türlü cevap veremedim. Hep haber bekleyiş hali yüzünden.

Gerçekten usandım haberi beklemekten.

Yerleşmek, kökleşmek, bir yerde oturmak istiyorum. Hayırdır inşallah.

Doğru dürüst bir kalem sahibi olamadık gitti. Dost sahibi olabildik mi, sanki diyeceksin. Ama bu kaleme de kalan dostlara da şükür.

Sana gittiğim yerlerden yazamadım. Gelir konuşuruz dedim. Derken buraya geleli neredeyse ay oldu. Olur şey değil sana doğru dürüst kilim de bulamadım. İki tane getirebildim. Hem pahalı, hem de yok. Birisini Arif Dino ile aldık. Birini de Mersin'de buldum. Birini Muallâ ile yolladım, ötekini kendim getiririm.

«Yaprak»a bir türlü katılmadın nedense. Arkadaşlar beni sıkıştırıyorlar. «Yaprak»ın ne çabalara mal olduğunu görsen, böyle savsaklamazdın. Ankara'da bir yapraklık canımız kaldı. Bari alabildiğine yeşil olmasına yardım et.

Daha düzenli ve pürüzsüz çıkması için sık sık toplantılar yapıyoruz. İstanbul'dan para yardımları dışında ses seda yok. Boyuna şiir geliyor. Onlar da gördüğün gibi. Melih'in çevirileri çıkmasa «Yaprak» şiirde yeni bir laf etmemiş olacaktı. Oktay'ın bu sayıdaki şiiri belki günahların bir kısmını affettirir. Hiç değilse kendisi yeni bir devreye giriyor.

Orhan Kemâl'in romanını pek beğenmemişsin. Bu roman gerçekten Orhan Kemâl'in ölçüsü değil ama senin de herhalde yalnız kusurları göreceğin tutmuş. Adana'da kendisini tanıdım. Bana yayınlamadığı romanlarından saatlerce okudu. İnsanı hayran eden şeyleri yok, ama çok iyi iş çıkarıyor. Bir türkü tutturmuş. Çalışmasına, işini ciddiye almasına hayran oldum. Ustasını utandırmayacak sanırım. Nelere dayanarak, ne konuştuğumu anlatırım. Orhan Kemâl diye bir adamın peydah olduğu veya peydah olmakta olduğu muhakkak. Hasan Âli Yücel'e gönderdiğin kapakları gördüm. Sarı büyük kapak nefis. Resimlerden de stilize bir saz var hani onu sevdim. Erol'a gönderdiğin resimler satılmamış. Ama geçenlerde çok işe yaradı. Clotz'un evinde bir konser vardı. Konser sonunda senin resimler ortaya döküldü. Önemli yabancılar ve bu arada bir Rockefeller Ens-

titüsü üyesi vardı. Bir hayli laflar edildi, ama keseye davranan olmadı.

İrfan Şahinbaş resimleri beğenmemiş değil, tam tersi. Yalnız Orhan Burian'ın istediği belli bir şeymiş. Yağlı boya ve çingilli mingilli bir han için filan olacakmış.

Biraz önce senin «Yaşayan Sanat»taki yazını okudum. Amma veriştirmişsin. Anadolu'daki anıtların birçoğunu gördükten sonra sana hak vermemek elden gelmez. Ama keşki bütün dünyada bu zavallılığın var olduğunu da ekleseydin. Avrupa belediyelerinin yaptırdığı anıtlar da böyle. Ama bizde başka çeşiti yok diyeceksin. O da doğru. «Yaşayan Sanat»ın bu sayısı geçenkinden çok daha iyi. İnşallah hep iyileşerek devam eder. Minyatürler daha iyi çıkamaz mıydı. Karacalar ne güzel. Sarmaş dolaş sevgililere de şaştım. Diğer yazıları henüz okuyamadım.

Eren ne âlemde? Öyle göreceğim geldi ki. Mehmet'im çoktan iyileşti herhalde. Şu kış bir bitse artık.

Şimdi Adalet Hanımın ağabeysi telefon etti. Haber sordu. Onlara mektup yazamadığım için kusura bakmasınlar. Bir hayli sıkıntı çekmiş olacaklar. Konuşacak çok şeylerimiz olacak herhalde.

Canımla yüzünden gözlerinden.

Sabahattin

80

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara, 15 Mart 1945

Karaoğlan,

Fena göreslemişim. Mektubunu alınca içim hop etti. Ankara'ya gelmekte tam bir Oblomov gibi hareket ettin. (Oblomov'un ilk cildini bitirdik. Tuzlu bi-

berli bir giriş de yazdık. Matbaaya gidiyor. Bu kitaptan çok bahsedileceğini sanıyorum).

Nusret'le beraber gelebilir misiniz? Bir ay enstitüde çalışmak üzere izin isteyelim mi? Senin işin Nusret'inki gibi kolay olur mu bilmem. Akademiden kolayca bırakırlar mı? İstersen daha önce Burhan'la bir konuş. Buradan yazdırması kolay. Nusret'i nisan içinde çağıracağız.

Tatilde Arifiye'ye olsun gidebilir misin? Hem enstitüyü görürdün, hem Mustafa'yı. Artık yoruldum söylemekten.

Gelirsen boş gelmek yasak. En az bir kontrplak getir. Tabii dolu olarak.

Bu hafta Hasanoğlan'a gidemedik. Tren işlemedi. Hasanoğlan'a eşten dosttan birkaçını daha sürükledim. Bu arada Bella da var. En çok işimize yarayacaklardan biri de o. Yabancı dil öğretmeye merak edenler çok. Kızcağız ne hoş görsen. Gidenlerin pek azında bu kadar heves gördüm.

Ankara benim için her gün biraz daha Hasanoğlan oluyor. Burada iken oradayım. Matbaayı kurduk. Mecmuanın ikinci sayısını hazırlıyoruz. Bu yaz için esaslı bir projemiz var. Muallâ'nın vereceği bir planla kendimiz bir küçük ev yapacağız. Tabii işçi öğrencilerimizin yardımıyla. Bu evi kitapla, resimle, heykelle donatacağız. Herkese açacağız. Nisanda gelirseniz size de taş taşıtırız.

Orhan'ın kitabı geldi. Çok sevdim. Kâfir, ne yapıp yapıp zevkli olmanın çaresini buluyor. Senin resimler daha alicengiz olabilirdi. Ama böyle de çok iyi. Şiirlerin üstünde düşündüklerim belki bu hafta Ulus'ta çıkar.

Cumhuriyet'teki yazını görmedim. Gönder. Yunus Kâzım okumuş, gazeteyi kaybetmiş. Yine Yukuleli'ye mektupmuş. Mektuplarını artık Yukuieli'ye değil de senin Çorumlu kıza (adı neydi?) yazsan nasıl olur? Yukuleli kim bilir hangi cephede şimdi? Çorumlu kız her gün biraz daha uyanıyor, birçok sayın aydınlarımızdan daha çok halden anlamaya başlıyor. Bir bakarsın seni daha iyi konuşturur.

İrade meselesine gelince: Gerçekten ciddiye almadığın, üstünde «canınla» durmadığın bir şeyi mesele yapmak boştur. Bunlar sözde meselelerdir. İrade var mıdır? İyi bir şey midir? Ben iradeli miyim? Bunları kendine «gerçekten» sorduğun gün cevaplarını zaten kendin vermeye başlamış olacaksın.

İnsanın iradesi de, vücudu ve hayatı gibi kendi malı değil, kendi istediğini yaptığını sanarken gerçekte tabiatın istediğini yapıyor: Kendi etrafında dönerken, farkında olmadan güneşin etrafında dönen dünya gibi. İnsan şuuru, kendini bilmesi büyük bir şey şüphesiz; ama bu, kaçta kaçı?

Freud ruhu buzullara benzetir. Buzulların onda biri suyun yüzünde, onda dokuzu suyun içindeymiş. Suyun üstündeki kısım şuur, öbür taraf da rüyalarda görür gibi olduğumuz alt şuur âlemi... Denizin üstünde müthiş bir rüzgâr eserken, dalgalar müthiş bir süratle rüzgâra boyun eğerken buzulların aksi yönde yol aldığı görülürmüş. Çünkü o sırada denizin altındaki bir su ceryanı buzulu kendi yönüne çekermiş. Büyük bir kısım da altta olduğu için rüzgâra (yaşam olaylarına) boş verirmiş.

Yapabileceğimiz şey, kendi irademizi tabiatın iradesine uydurmaktır. Bunun için de, hem kendimizi hem de tabiatı daha iyi tanımaya çalışmak, teferruattan, küçük kuvvetlerden sıyrılıp, daha geniş ritimlere uymak gerekir. Büyük sanatçıların basit, ama geniş güzellikleri buldukları gibi. Nefsimizi yenmek, küçük akıntılardan kurtulup, büyük akıntıya katılabilmek için bir yol. Küçük hırsları yenmedikçe büyük sevgilere gidemiyoruz.

Seni üzen, daha doğrusu hepimizi üzen de belki budur: Küçük zevklerden kurtulamamak, günlük akıntılara kapılmak.

Geldiğin zaman daha uzun konuşuruz. Şimdilik iradeni resim yaparak kullan. Her gün, her Allahın günü bir şeyler çiz. Canımla gözlerinden.

Sabahattin

81

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Ankara'ya)

İstanbul, 14 Haziran 1945

Canım Ağabeyim,

İzmir haberini Nusret'ten almıştım. Önceki gün gelen mektubun yerine seni bekliyorduk.

Bugün Hilmi Ziya'yı gördüm. Ondan da öğrenebildiğime göre heykel işi seni bir hayli sarmış. Ha heykel çamuru, ha çiftlik çamuru. Senin, çiftliğin toprağını heykelde yoğurman yazılıymış meğer.

İzmir'de hangi heykelleri devşirdiğinizi merak ediyorum, hiç olmazsa birer fotoğraflarını görebilsek.

İzmir'de Emire* ile karşılaşacağınızı tahmin etmiştim. Halikarnas Balıkçısı'nın sesi uzaktan çok güzel geliyordu. Geçenlerde bir tomar İzmir gazetesi elime geçti. Oradaki yazılarını okudum. Bir hayli tatsız geldi. Fikret Adil'in rivayetine göre yazılarının en hoş yerlerini sansür kesip yiyormuş da ondan böyle tuzsuz oluyormuş.

Fakat herhalde sünger avı hoş bir şey olsa gerek. Torikten süngere.

Gel gelelim Fuat Ömer'e. Doğru dürüst buluşamıyoruz. O bir sandal almıştı. Beş aydan beri boyayıp duruyor.

Cam göbeği yeşili mi olmalıymış, yoksa marul göbeği yeşili mi? Bak bak bak arkasından kocaman,

bir neme lazımmmm!
ve bir sunturlu! Ve çeşitli 49'luk!
ve şarap ve bira
Vatana millete iki evlat!
Çok kitap yayınlamak batıldır.
Bir küfür daha

* Fahrünisa Zeyd.

Bugünlerde onu arayacağım
Yeri yoksa sandalda yatarız.

Haberler :

1. Bugün babam, annem, Nezahat ve Ayşe Arifiye'ye hareket ettiler. En çok bir hafta en az üç gün kalmak niyeti ile.
2. Parti seyahati geldi çattı. Bu yıl seçme işini parti gruplara havale etmiş. Bizim gruptan Eren' den başka herkes birkaç defa gittiği için, onun kuraya konulmadan seyahate katılmasına çoğunluk ile karar verildi. Yalnız bir defa seyahate gidenler arasında kura çekildi. Zeki Faik'e isabet eyledi. O da çingene Hakkı'ya verdi.
3. Parti nereye gidileceğini bildirmiyor. Ben Ankara'da iken Rıdvan Nafiz ile görüşmüştüm. Ressamları yer seçiminde serbest bırakmalarını salık vermiştim. Uygun bulmuştu. Gidecek ressamları seçme işinde çok güçlüklerle karşılaştığını söylemesi üzerine bu işi gruplara havale etmesini ileri sürmüştük.. Bu ikinci öneri kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiş olduğuna göre, gidilecek yerin seçilmesini de ressama bırakmayı kabul edeceklerini düşünüyorum.

Senin İzmir'de bulunmandan olacak bizim aklımıza İzmir geldi. Geçen sene yapamadığımız Çeşme sefasını bu sene sağlama bağlarız dedik. Sen ne dersin? Eğer Çeşme sefası mümkün ise haydi birlikte İzmir'e gidelim.

Bir de Bursa var. Eren Bursa'yı çok sevdi. İzmir'e razı olmazlarsa, Bursa da kabul. O da olmadı mı, Pınarbaşı. O da olmazsa Beşikdüzü.

Ama, herhalde, İzmir olursa hepsinden iyi olacak. Ben belki orada Fuar'da ayrı bir iş alırım. Oradaki arkadaşlardan İzmir'de Fuar için iş yaptıran yok mu? Şöyle kırk elli metre karelik dekoratif panolar, hele bir kolları sıvayalım.

Herhalde Mehmet'i de götüreceğiz. Annem, ben Mehmet'e bakamam, dedi çıktı işin içinden. Mehmet' le beraber gidersek, Eren gene buradaki kadar üzü-

lecek, aklı hep Mehmet'e kayacak. Acaba Kızıl Çullu'da Enstitüde Mehmet'i misafir ederler mi?

Velhasıl ağabey ne yapacağımızı gene şaşırdık. Eren yalnız başına seyahate çıkarsa, ona yabancı gibi davranırlarsa? Gerçi partinin kendisine vereceği mektup böyle bir kaygıyı uzaklaştırır, ama bir münasebetsiz çıkar da:

«Allah Allah nasıl olur» diye tutturursa?

Seyahat, iki buçuk ay sürüyor. Giderken altıyüz lira veriyorlar. Dönüşte dörtyüz ve yol masrafları. Binikiyüz lira bir şey tutuyor. Bir büyük resim, dört beş etüd istiyorlar.

Arif'e söyle, pek üzülmesin. İş kuraya bindiği için bize kolay kolay sıra gelmeyecek. O da benim gibi iki kez gittiğine göre, bir sefer yapanların ikilemesini bekleyeceğiz.

Bugünlerde Akademide esaslı bir «D» grubu sergisi açmak istiyoruz. Arif'e de yazacağım. Sen de görürsen söyle, esaslı birkaç resim göndermeyi ihmal etmesin. Bana geldim geleli yazmadı. Ben de yazamadım. Mektup beklemekten, mektup yazmaya vakit kalmıyor ki.

Canım ağabeyim, dün akşam Maksim Gorki'nin nefis diyemeyeceğim, ama müthiş bir hikâyesini okudum. «İztirasti Mardasti» orada bulamazsın. Sana göndereceğim. Kafamı altüst etti. Küçük hikâyenin bu kadar müthiş ve dört başı mamur bir müessese olacağını bu kitabı okumadan imkânı yok tasarlayamazdım.

Bu kitabı herkese salık vermek istiyorum, eşe dosta, yolda tanımadığım insanlara. Bundan bir hafta önce de Fransızca küçük bir kitap okudum. «Denizin Sükûtu». Hiç adını duymadığım bir Fransız. İşgalde bir Alman subayını konuşturuyor. İki üç formalık bir şey. Güzel bir kitap ama kor gibi. Ne kadar ağır basıyor, hayat suyuna bandırılmış bir edebiyat, ne güzel kokuyor. İnsan kokuyor, insan kokuyor, mis gibi insan kokuyor.

Bugünlerde Saroyan'ın bir hikâyesini okudum.

Filminden sana söz etmiştim. İnsanlık Komedyası diye oynadılar. Ankara'ya geldi mi önce? Bu hikâye de güzeldi fakat ille de Gorki! Sen kızacaksın ama bu hikâyeyi ben Tolstoy'dan da, Dostoyevsky'den de kuvvetli buldum. Bir defa çok az sözle çok iş. Sonra evrim kuramı. Böyle güçlü babalardan, böyle güçlü hikâyeci evlatlar yetişir.

Senin «Oblomov» hâlâ karyolandan çıkmadı mı? Onda da çok iş var! Amanın dedim de aklıma Hikmet geldi. O bir türkü söylüyordu. Bir yerinde çimdik atar gibi çok kıvrak bir «Amanın» kıvırıyordu. Hikmet* burada beni aramış. Bugünlerde öğrencileri toparlayarak dışarıda çalışıyordum. Akademiye bıraktığı kartı çok geç aldım. Ona vadettiğim atı buldum, fakat çok lüks bir dergide. Kesilip gönderilecek soyundan değil. Fotoğrafını çektirmek istedim, istersen milyon ver fotoğraf makinesine paydos dediler.

Ankara'daki arkadaşlarda Picasso'ya ait kitap varsa, yere yuvarlanmış, can çekişen nefis bir atı Picasso'da bulacağını arz eder, gözlerinden öperim.

Bir kuş bir kuş daha
Bu gidişle uçmamız yakındır.

Geçenlerde o kadar hafifledim ki az kalsın uçacaktım. Kısaca hikâyemi çok uzun yazmak sevdası olmasa sana başını anlattığım hikâyenin ortalarını da anlatırdım, fakat çok uzun sürecek. Onun için yaz buluşmasına saklayacağım.

Gün deyip geçme
İyisi kötüsü var
Kıyısı bucağı var
Öğlesi ikindisi
Mevsimleri türlü türlü halleri var
Gün deyip geçme günahtır.
Eğer bir tek gün başından sona saniyesine kadar yaşanmış olsa idi, dünya cennet olurdu.
Her dert devasını bulurdu.

---

* Prof. Hikmet Birand, MHE.

Bir tek gün bütün bir ömür olurdu :
Bir tek günü tam manasıyla yaşamak olsaydı, başkalarına verilecek günlerimiz olurdu.

Bu sabah mektubuna devam edecek yerde gün yirmi dört saat diye bir şey tutturdum. Hem manzum, hem mensur! Hem mülayim hem...

Mütemadiyen göle maya atmakla meşgulüz.
Havuza maya atsaydık, çoktan ayranı içerdik!
Bir kuş daha.

Bundan onbeş gün önce şöyle bir kolları sıvadım. On gün kadar müthiş bir çalışma, günde en aşağı oniki saat! sonra pisss. Bizim lastikler mütemadiyen hava kaçırıyor.

Ben belki boş yere sanat yapmaya uğraşan, tersine kürek çeken bir kişiyim. Durmaktan çok, akmaktan hoşlanıyorum. Sanatın hayatı durdurmaya yeltenen tarafı beni korkutuyor. Hayatı durdurmak.. Bak! bak! bak!

Gorki'yi okurken senin bir sözünü hatırladım. Bir gün sana,

— niçin yazmıyorsun diye sormuştum. Sen,

— yazmadan önce yaşamak gerek, demiştin.

Gorki, bu hikâyeyi yaşamasa yazamazdı. Ama hayatın ne kadarını yaşamalı, ne kadarını yazmalı?

Bir gün kampanalar, ziller, davullar çalınacak!

Buraya kadar yaşadınız. Şimdi paydos, haydi fırçalara, kalemlere, kemanlara sarılınız.

Ama bir de bakacağız ki kalem kurumuş, fırça çürümüş. Aman kaleme su, fırçaya kuvvet derken aldı Yunus sazı eline, bakalım ne söyledi :

«Cevap vermez ise dilim
Acep n'ola benim hâlim...»

Ey sanat, seni bana musallat ettiler.

Eğer ben de seni başkalarına musallat etmezsem yuf olsun!

Ey hayat! Sanatı tadamasam senin zevkine varamayacaktım.

Şu halde, madem ki seni bana sanat getirdi, ben de senden payıma düşeni ona armağan edeceğim; ödeşeceğiz.

Bir kuş daha.

Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na

İstanbul, 15 Ekim 1946

Bedri Bey Oğlum,

Bugün bize gelmişsiniz. Bulamadığınıza üzüldüm. Ben daireden saat üçte eve geldim. Saat dörtte Eren Hanımın telefonunu yukarıdan haber verdiler. Kapalıçarşı'da Nuriye'yi kaybetmişler. Zavallı Eren'le Havva pervane gibi dolaşıp aramışlar, bulamamışlar. Beyazıt Karakoluna telefonla, Kapalıçarşı Karakoluna giderek haber vermişler. Ben de dört buçukta Beyazıt Karakoluna çıktım. Komiserle görüştüm. Eren'in telefonu üzerine oradan Çarşı Karakoluna telefon etmişler. Tekrar benim yanımda telefon ettiler. «Henüz bir şey yok» cevabını aldılar. Oradan Kapalıçarşı Karakoluna gittim. Bir saate kadar oradaki komiserle oturdum ve Eminönü merkezine de telefon ettirip oradan kendilerine bağlı karakollara söylemişler. Nuriye ne yazık ki aptalca bir çocuk. Ne sizin, ne de bizim isimlerimizi, adreslerimizi bilir ki söyleyebilsin. Üzerinde de kimliğini bildirecek bir etiket, bir işaret yok. Bir yabanın eline geçmesinden korkulur. Bununla birlikte komiser mutlaka en yakın karakola gidilir, teslim edilir diye bir teselli verdi. Sen yarın sabah erkenden Arnavutköy'üne Orhan Beye telefon et, karakollara tekrar sıkı bir tebliğ yaptırsın. Vakit varsa saat dokuzda-onda Eminönü Kaymakamlığına gidip, Orhan Beyle görüş, karakolları adamakıllı harekete geçirmelerini rica et. Polislerimizin, bekçilerimizin ne kayıtsız insanlar olduğu belli. Hep beklersiniz, bulan getirir. Halbuki böyle vak'alarda polislerin, çocuğun kaybolduğu mıntıkadaki dükkânları, satıcıları birer birer görüp sorması lazım. Mesela Eren'in gördüğü satıcı bir kadın elinde bir paket, saçları kesik kesik bir kız gördüm, bu tarafa doğru gidiyordu demiş. Bu izi izlemek gerekir.

Oğlum, kızın kaybolmasına üzülürken, evde seni bulamayınca üzüntüm arttı. Aile reisliğinde, seni bir zamandan beri kayıtsız görüyorum. Meslek çalışmalarınızı biliyorum. Fakat evini, çocuğunu bu derece ihmal etmeni mazur göstermez. Hele şu yukarıki atölye seni evinden çok uzaklaştırıyor. Bu durumuna son vermeni isterim. Nihayet saat yedide evinde bulunmalısın. Bu sözleri sakın Eren'in, «Bize dert yandığına» yormayın. O zavallı bir şey söylemiyor, ama durumunu, ben ve annen görüyor ve çok üzülüyoruz. Seni daha iyi bir koca, daha iyi bir baba görmek isteriz. Meslek sevdası, bu görevleri bir yana bırakmamakla ..... makbuldür.

Bugün bizim Şirket arkadaşlarından biri İnhisarların yardım sandığından bana şöyle bir haber getirdi. Senin 937 senesinde yüz lira bir avans borcun varmış. Mektup yazıp istemek için adresini arıyorlarmış. O arkadaş da gereği yok, babasına söyleyeyim, Akademiye mektup yazmak ayıp olur demiş.

Senin İnhisarlardan koruma sandığına böyle bir vereceğin olduğunu fakat bunu senin hesabına benim ödediğimi hatırlıyorum. Evde defterlerimi karıştıracağım. Bu gibi hesabı ekseri kaydederim. Allah vere de bunu kaydetmiş olayım.

Koruma sandığındaki veznedarın geçen sene önemli bir açığı çıkmış. Arsasını satarak kısmen ödemişti. Zimmetine geçirirken tahsilat arasında senin bu ödediğini de dercep etmiş olduğu anlaşılıyor. Sen de hatıranı, varsa kayıtlarını bir araştır bakalım. Gözlerinden öperim oğlum.

Baban

83

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Ankara'dan İstanbul'a)

Ankara,

Bedrim,

Mektup, «İnsan» dergileri, bilmeceleri hepsini aldım. Teşekkürler. Sahiden Ankara'ya gelecek mi-

sin? Haydi davran. Uçak ile gelmeni salık veririm. Dün Yunus uçakla geldi. Bizim gezi temmuzdan önce olamayacak. Elde bitirilecek birkaç iş var. Vakit kalmazsa şöyle bir şey yaparız: Adana'ya iner-iz. Oradan vapurla İzmir'e gideriz. Senin de gelmen elbette uygun. Eren de Mehmet'i alır, İzmir'e gelir.

Nusret, Kadri için iş arıyor. Belediye başkanı ile konuşmuş. Üç dört arkadaş geleceğiz, bize iş verir misiniz demiş. O da, size vermeyip de kime vereceğiz demiş. Ama iş olmasa da olur. Daha doğrusu ne çıkarsa bahtımıza. Asıl işimiz gezmek, üzüm yemek, denize girmek. İnşallah o zamana kadar barış da olur.

Bugün Hitler cenapları bıyıkları titretmiş olsa gerek. Gel de şu Almanlara acıma. Aspirin Bayer'i yap. Ondan sonra insanlık düşmanı Hitler'in arkasından uygun adımlarla mezbahaya git. Olur şey değil.

Ama bizdeki Hitler hayranlarına da acıyabilirsen acı. Onların aspirin filan icat ettikleri de yok. İcattan vazgeçtik, sağduyuya da saygıları yok. Allah kusurlarını bağışlasın.

Resim satışınıza sevindim, ama Eren'in satamadığı için üzülmesine bayağı kızdım. Ben Eren'e filozof dedikçe, o hep dünya işlerini ciddiye alıyor. Gerçi resmin satılması iyi bir şeydir ama, satılmaması da mutlaka kötü değildir. Bu türlü üzüntüleri lütfen.....* gibi adamlara bıraksın da insan bedenini öz resmin güçlü eğrilerine indirgemeye devam etsin. Şunu da bilsin ki kendi resimlerini sevmeyişi, hiçbir şeyi sevmeyişindendir. Resimlerini sevmek istiyorsa, önce dünyayı sevsin. Oğlu Mehmet kadar gürbüz, sahici ve «müşekkel» resimlerine iftira etmesin.

Ne tuhaftır, Eren'le konuşmalarımızda o hep modernleri kötüler. Benim modernlere hayranlığımı kınar. Doğa, doğa, der durur. Oysa geçen gün düşünüyorum da, aramızda gerçekten modern olan belki de odur, çünkü doğadan çalışmasına rağmen, doğadan en fazla o uzaklaşıyor. Abstraksiyona daha fazla gi-

* Okunamadı, MHE.

diyor. Abstraksiyon ise modern sanatın en özlü niteliği... Eren'in resimleri doğayı düşündürmüyor, hatırlatmıyor. İnsan birdenbire sert denecek, açık bir mimari ile karşılaşıyor. Ben onun resmini gittikçe daha iyi anlıyorum ve modernlerle olan derin akrabalığını görerek daha fazla seviyorum.

Mektubumun cebimde kalması korkusu ile hemen gönderiyorum. Muallâ geziden döndü.

Bu sabah Arif Kaptan'ı gördüm. Senden bir mektup almış. Ürgüp'le İskilip'i karıştırmışsın. Sonra da Arif Kaptan'a belki de yapacağın bir iş havale etmişsin. Sen geleceğine göre, ne diye ona havale edersin. Çocukcağıza durmadan bir iş buluyorsun. Resimlere teşekkür. Bütün haftayı doldurdular. Can dolusu özlem.

Sabahattin

Kadri Beyden selam ve sevgiler. Köy dönüşünü bekliyor.

84

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 10 Ağustos 1947

Canım Kardeşim,

Küskün âşıklar gibi beklediğim mektubun nihayet geldi. Bir yandan okudum, bir yandan seni öptüm ve sonra gökyüzüne feri iki misli artmış gözlerle baktım.

Hastalara geçmiş olsun. Ellerin, kafan, bulanık sulardan çıkmış olsun. Sevdiklerini alıp, götürmeyen rüzgârlara şükürler olsun. Mari'nin nekahatine selam. Eren'in acı sabrına lezzet, cümle yüreklere daha fazla ışık. Mehmet'e ibizden öteye şuur. Aşağılık in-

sanlara kırk katır, kötü niyetlere kırk satır, canlara sevgi, dostlara sıla.

Bir de rakı olsa da içsek bu akşam. Pencerenin önündeki ağaca tıpış tıpış yağmur yağıyor, içimde hasret cıvıl cıvıl, dokunsalar boşalıvereceğim.

Bu ağabey bir tuhaf konuşuyor diyeceksin. Hayırdır inşallah, sana bana olan, ona da oldu. Bir sabah, senin akıl hocası kendini bir köşede, kör kütük âşık buldu. Sağa döndü, sola döndü, imkânı yok. Tam kaburga kemiklerinin ortasında çok eskilerden tanıdığı bir acaip yel. Bir türlü gitmez. Tam kendisi, belalısı. Sen misin birader beye kendine gel diyen, gel bakalım kendine şimdi. Kocaman iki göz, kıpkırmızı saçlar ve gümbür gümbür bir yürek. Yaştan mı, züğürtlükten mi, işsizlikten mi, içimdeki dumanlı havadan mı, her ne hal ise, tatlı bir aşinâlık, birden beynimde zonklamaya başladı. Elveda kâğıtlar, kitaplar, yemek bile yiyemez oldum. Kepazelik... Derken pansiyonda gözler de üstüme dikilir oldu. Canımı dişime alarak (tabir tam yerindedir), üç gün önce pılıyı pırtıyı topladım. Bu otele geldim. Geldim ama gündüz hayalimde, gece düşümde. İçimde birden büyüyen ağacı kesmeye çalışıyorum. Bu iş yazı makinası ile oluyor. Ne diye diyeceksin? Çıkmaz sokak da onun için. Ayrıntılara gerek yok. Kendi kendimizi yenmeye iki taraflı karar verdik. İster komik, ister trajik.

Ben bekâr kalacak adam değildim ya neyse... Aman bu ahvali kimselere söyleme. Neticesini bekle. Şimdilik tıpkı diş ağrısı. İkide bir...

Evet, Bedrim, sana ne diye anlatıyorum bunları bilmem. Kambur üstüne kambur, yüreciğin sanki az yanık da... Kim bilir benim bu halimi kaç misli ile yaşadın. İstanbul'da sana karşı gösterdiğim surat, anlayışsızlık değildi. Anlıyordum, biliyordum ama, sana koyuver kendini diyemezdim. Sen de bana söyleme.

Ayak sesleri, hay Allah kahretsin! Gelmesine imkân yok. Yine de her ayak sesi içimi hoplatıyor.

Bugün bütün gün şiir tercümesine çalıştım. Bir süre bırakmış başka şeyler yapmıştım. Senin «Pa-

ramparça» şiirini de Fransızca'ya çevirdim. İçinde canım Bedri'min coşkun ve yorgun gönlü var. Eleştirmekten korkuyorum, çünkü beni yanlış anlayıp, üzülüyorsun. Senden, büyük ve bütün seni isteyişime kızıyorsun. Oysa bunu ben senden tıpkı kendimden ister gibi istiyorum. «Paramparça» şiirine fena demiyorum ama, çok eski resimlerinde olduğu gibi içinde oluruna bırakılmış taraflar var. Mesela, «yandım ama paramparça.» Gerçi Nâzım'da da var ama, onun şiirini başka şeyler büyültüp, kurtarıyor. Ama sen gene bana bakma, canın istediği zaman şiir de yaz. Nitekim ben de geçenlerde kendi kendimi dinlemeyip, bir hayli şiirler yazdım. Hem şairleri daha iyi anlamak, elimi hamura sokmak, hem de başkalarının belki daha iyi yapabileceği bazı şekilleri denemek için. Fazla ciddiye almadan onu oku ve bana düşündüklerini söyle.

İçimde müthiş bir gonk vuruldu gibi oldu. Akşam gazetesinde haberi okudum. Anlatması çok uzun sürecek, bir sürü düşüncelerle Luxembourg parkında dolaştım. Sis vardı, ilkin dediğim gibi zamanı durduracak, siyah, dalga dalga bir şey, sonra benim yeşil... duruluşundaki hüzün. Daha sonra müthiş bir vicdan azabı. Ona karşı ilkin duyduğum dostluğu, son zamanlarda kaybetmiş, aramızda halen yalnız hafif olan tarafları görmüş oldum. Aramızda birdenbire açılan mesafenin anlamını kendisine anlatmak istedim fakat olayları akışına bırakıp, günün birinde gelecek fırsatı beklemeyi, yeğlemiştim. Bu fırsat sonsuza dek gelmeyecek. Sonra seni düşündüm. Duyduğun şeyin sadece beylik bir acı olmayacağı, içine birçok, çeşit çeşit kurdun düşeceği, kendi kendinle kimselere anlatamayacağın inanılmaz hasbıhallere girişeceğini biliyorum Yaşayanların ölümden bile, sanat manat, fikir mikir adına, istifade edilen bir çeşit kara sülükler olduğunu düşünerek kendinden korkma. Kendinden iğrenmemek cesaretini bulan insanlar, Tanrıları, Fikirleri, Sanatı, boşuna icat etmemişler. Onlara kapılanmaktan başka çare yok.

Paris haberleri artık gelecek mektubuma kalsın.

Mektubunu aynı adrese yaz, çünkü birkaç gün sonra tekrar oraya döneceğim. Daha iyi bir oda açılmış.

Fikret Muallâ şimdi geldi gitti. Kardeşinin ölümü ile meşgul. Anasına küfredip duruyor. Sana mektup yazmış.

Avukat Mehmet Ali bana Nâzım'dan yeni şiirler gönderecekti, gelmedi, mevcutlardan yaptığım çeviriler beğenildi. Takma adla çıkacaklar.

Halk bilmecelerinin Türkçesini değil, Fransızcasını istemiştim.

Canımla, yüzünden, gözlerinden ve tam ağrıyan yerinden.

Sabahattin

85

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 10 Ekim 1947

Canım Ağabeyim,

Senin yazı masası karşısındaki küçük evi ciyak ciyak sarıya boyadılar. Bir sürü cansız gruplar arasında devedikeni, adamın gözüne batıyor. Babam banyoda. Annem mutfakta. Yeter büfede. Eren Suadiye'de. Muallâ Akademide. Mehmet okulda. Bedros boğazına kadar çini mürekkebine gömülmüş.

Dolma kaleme katiyen çini mürekkebi konulmazmış. Laf olsa, beri gele. Ben koydum. Mis gibi yazıyor, şeytan gibi çiziyor işte.

Saat sabahın dokuzu. On buçukta babamla Cerrahpaşa'ya gideceğiz. Rahatsızlığı geçmişti. Ameliyata gerek görmemişlerdi. Ama yine başladı. Önceki gün Eren'le babamı operatör Burhanettin Beyin özel muayenehanesine götürdük. Çok iyi bir operatör ama,

gel gör ki dili dönmez mübareğin. Şerif Bey misali bir kişi. Kan durmadığına göre ameliyat gerekli görülüyor. Bu ameliyat o kadar önemli bir şey değil, fakat bazı arkadaşlar babamın gözünü korkutmuşlar. Bir parça çekiniyor. Doktorlar da bu çekinmeyi yüzde yüz yok edici sözler söylemiyorlar: «Ameliyat en son tedbirdir, ilaçlarla tedavi ile geçmezse ameliyat yaparız» deyip durdular. Bugün hastaneye gideceğiz. Geçen sefer tek yataklı gayet güzel bir odada kalmıştı. Onbeş gün mükemmel bir istirahat. Tarık Temel aynı hastanede. Ona arasıra işimiz düşüyor. Bazen çok ilgi gösteriyor. Bazen tam anlamıyla dalga geçiyor, tuhaf bir adam vesselam.

Canım ağabeyim,

Hemen hemen bütün yaz bir hastane havası içinde geçti. Babamdan önce iki öğrencim hastalandı. Birisi çok zengin, öteki çok fakir. Birisi Saadet ablanın kızı Hümeyra. Öteki bizim Sinoplu Osman, iyi öğrencilerimden birisi. İkisi de verem. Bunların arkasından Mari kafayı yere vurdu. Septisemi dediler, peritonit dediler, zehirli sıtma dediler, tifo, tifüs dediler, tam üç aydır yatıyor. Otuzdokuz kırk arasında mekik dokuyan bir hararet, bir kıyamet. Ve nihayet son teşhis menenjit tüberkülöz.

Dolanı dolanı geldi ölüm, yavaşça yavaşça başının ucuna kondu, bir gün artık bu gece ölür dediler. Ölmedi. Ertesi gün streptomycin verildi. İyi geldi. Ama doktorlar bir defa ölecek demişlerdi. Sözlerinden kolay kolay geri dönmek istemiyorlardı. Tam bir aydır streptomycin enjeksiyonlar. Şimdi ölüm tehlikesi bir parça uzaklaştı. Hatta bir aralık tamamıyla kurtuldu dediler, ama bu yeni ilaç yüzde yüz kurtarıcı değil. Velhasıl canım ağabeyim ölümle bu yaz teşerrüf ettik. Ben ölümü Yunus'un şiirlerinden tanırdım. Ne tuhaf hiç benzetemedim. Uçaktan aşağıya bakış gibi, hiçbir şeye benzemiyor. Tamamıyla soyut bir panik. Dipdiri bir vücudu ölümün pençesi altında çatır çatır kırılırken görmek ne garip bir şeymiş meğer.

Bu bir mevsim! buradan geçmek de kaderde varmış.

Halbuki ne güzel başlamıştı hikâye
Şerbet gibi bir gök üstümüzde
Ve bütün lezzetleri ile toprak
Gözümüzde nur, dizimizde takat
On parmağımızda on hüner vardı.

Gerçekten bu yaz Suadiye'ye böyle güzel bir hikâye gibi başladık. İstanbul'un belki de en güzel bahçelerinden birisinin ortasında, deniz kenarında kocaman bir oda bulduk. Deniz, güneş, ağaç kokusu, boya kokusu, meslek kokusu derken aldı da bir yağmur :

39.4
39.8
39.0
40.0
37.5
39.9
38.5

Çeşitli hastaneler, koğuşlar, doktorlar, tüccar doktorlar, doktor tüccarlar, hastabakıcılar, feryatlar, oturaklar, kusmalar, kan, irin, gözyaşı.

— Streptomycin?

— Yok, karaborsada.

— Ne kadar?

— Gramı elli lira.

— Ne kadar lazım gelecek?

— En aşağı altmış gram.

— ????????

Mari'nin birkaç akrabası son dakikalarda merhamete geldiler yardım ettiler.

O zamana kadar Gros masrafları ödedi.

Fakat bir ay sonra sermayeyi tüketti.

Her ne hal ise canım ağabeyim bu arada babamın rahatsızlığı baş gösterdi. Annemin Trabzon'da, bizim köyde oluşumuz işleri karıştırıyordu.

Onbeş gün öncesine kadar böyle telaşlı ve sıkıntılı günler içerisinde geçti. Onbeş gündür ortalık süt liman oldu. Bu arada birkaç resim yapabildim.

Sana mektup yazamadığım için kendimi tamamıyla sakat hissetmeye başlamıştım. Gerçekten sanki bir elim tersine dönmüş, solaklık sakatlık hissi gibi bir şey.

Sana yazılacak o kadar şeyler vardı ki, o kadar çabuk zamanda, o kadar garip şeyler üstüste geldi ki yemin ederim, rahat bir vakit bulup hepsini yarım yarım yazsam dörtyüz sayfalık bir kitap olurdu.

Bunların çoğu belki de yalnız senin tam anlamıyla anlayabileceğin şeyler olduğu için sana hepsini yazmam gerekti. Bunları yazmadıktan sonra mektup yazmak çok garibime gidiyordu. Sana mektup yazmayışımın asıl nedeni bu oldu. Yarım yamalak şeyler yazmaktansa, hiçbir şey yazmamak!

Ama sonra bir düşünce üstün geldi. Sanki resmini tam olduğuna inandığın için mi sergiledin? Hangi yazını yüzde yüz beğendiğin için bastırdın? Her şeyi yazabilmek!

Bunu romancılar becerememiş be birader, yangından ne kurtarırsak kârdır. Şu kalemle yaz yazabildiğin kadar...

Dün sabah sana mektup yazmak üzere küllüğün arkasındaki bizim büyük ağacın altına kondum! Tam başlarken sabah sabah kim karşıma çıksın beğenirsin? İki saat sonra kendisi ile görüşmek üzere söz aldığım Halil Vedat!

Geldi, oturdu ve benim mektup saatimi yedi bitirdi.

Onunla bir aralık enstitüler bahsini açtık :

«Ağabeyin şu enstitü işlerine hiç karışmasa daha iyi ederdi» demez mi. Ah! canım küçücük finocuk. Dün dikkat ettim Halil Vedat herhalde küçük bir finoya benziyordu. Onun tatsız bir adam olduğunu öteden beri bilirdim, ama tatsız adamların bu kadar birbirlerine benzediklerini pek düşünmemiştim.

Enstitülerin bu adamlara dayanacağı çok şüpheli. «Moby Dick»deki köpek balıkları, vurulan balinayı nasıl kemirirlerse onlar da böyle ısırıyorlar. Burhan Toprak ve benzeri finocuklar!

Geçen hafta Burhan Toprak Ankara'ya gitti. Ne sıfatla biliyor musun?

Din işlerimizi düzenleyen dört kişilik heyet üyesinden birisi olarak! Ve önceki gün akşam Mehmet Ali Cimcoz'un evindeki toplantıda, yani din işlerimizi düzenleyip döndükten sonra çok içki içti ve bir aralık salondaki hatunların üzerlerine saldırdı. Ama ne saldırış, üzerlerine resmen çullanma durumu. Biraz daha ileri gitseydi dayak yiyecekti!

Canına yandığımın kepazesi! Sait Faik de içtiği zaman ibazen azıtır, fakat onun din işlerimizi düzenlemeye memur edildiği görülmüş değildir.

Orhan Veli de o akşam orada idi. O da içti. Hepimiz içtik. Orhan bir aralık bir portre gibi sessizce uyudu. Hiç kimse farkına varmadı. Bir aralık ben uyandırdım:

— Hadi Orhan, Karagöz istiyoruz, dedim.

— Derhal, «Perde kurdum» diye başladı.

Orhan dün Ankara'ya gitti. Birkaç gün kalacakmış. Veli Bey hep bildiğin gibi.

Yaz ortası Melih'ler, Roji sık sık buluştuk, güzel günler oldu. Sen de olsaydın ve bazı şeyler olmasaydı ne olurdu!

Mutlu olmak için o kadar şey gerekli ki, insan bunları bir araya getirmeye uğraşırsa, en aşağı mutsuz olur.

Canım ağabeyim, «Varlık»taki Paris mektupları güzel mayalı bir yoğurt gibi tuttu. Bunların tiryakileri her gün daha çok artıyor.

15 Ekim 1947

Mektubumu bir hızla bir nefeste bitiremeyeceğimi biliyordum.

Beş gün önce babama Cerrahpaşa'da geçen seferkinden daha konforlu bir oda bulduk. Özel banyosu ve lavabosu olması çok önemli bir konfor. Yalnız bu sefer pahalı tarafını tercih ettik.

Önceki gün ameliyat kararlaştırılmıştı, ama ope-

ratör nabzın atışını pek beğenmemiş. Birkaç gün daha istirahatten sonra yaparız demiş.

Şimdi hastaneden geliyorum. Mehmet ile beraber gitmiştik. Biraz sonra Muallâ arkadaşı dişçi Ümit Hanımla geldi. İki saat kadar muhabbet ettik.

Babamın içi rahat, yalnız sağdan soldan hariçten gazel okuyanlar çıkıyor. Başka doktor tavsiyeleri, başka ilaçlar, rejimler, vb. babacığın zihnini kurcalıyor. Operatör Burhanettin Beyden önce Tarık Temel bana bir doçent tanıştırmıştı. Derviş Bey. Genç ve sevimli bir doktor. Üstümüzde çok iyi bir etki bırakmıştı. Londra'ya gideceği tuttu. Şimdi döndü geldi. Geçenlerde ona resimlerle donanmış birkaç sayfa sundum.

Makbule geçmiş. İlgileniyor, ama halen izinli bulunduğu için her gün uğramıyor. Oysa babam her gün kendisine tıbbın güzel taraflarından bahsedecek, konuşkan bir doktora muhtaç.

Operatör cenapları ise demin dediğim gibi tam Şerif Bey tipi bir zat.

Taze, taze :

Sana yazarken Muallâ odaya girdi.

— Ne tuhaf dedi, kendisine o kadar güvendiğim işçi kadın, ben hastaneye gider gitmez sıvışmış. Ona ne kadar iyi davrandım. Niçin bana bu kötülüğü yaptı?

Bedros :

— Peygamberlerden birisi korkunç bir laf etmiş! «Falanca sana fenalık yapıyor» demişler. «İmkânı yok, çünkü ben ona hiçbir iyilik yapmadım ki,» buyurmuş.

Peygamber efendi böyle demiş. Hiç olmazsa daha beş sene bu söze inanmadan yaşamak isterdim.

Muallâ :

— Ben de.

Bedros:

— Peygamber herhalde iyilik yapmaktan şunu demek istemiştir : «Ben o kişiyi o kadar yakından tanımazdım ki.»

Bu konu böyle kapandı. Derken annem geldi. Beşiktaş'a sefer eylemiş. Ziya dayı mandalina ağaçlarını dikmiş. Kavak Meydanını mandalina kokularına boğmuş ve çekip gitmiş.. Annem bu münasebetle Beşiktaş postasını ziyarete gitmiş. Babamın hastane durumunu inceledik ve şimdi mektuba devam.

Canım ağabeyim, Zeki Faik'le gönderdiğin eşyayı ancak üç gün önce aldım! Gümrükte takılıp kalmışlar. Kendisi uçakla iki kere iki Japon estampi, bir afiş, bir kilim kitabı, bir de Braque kataloğu getirmişti.

İkinci postadan çıkanlar: Marchand, kırmızı horoz, bir de kendi hediyesi Matisse ile birlikte ufak reprodüksiyonlar.

Bu arada Selim'in reprodüksiyonları pek müthiş makbule geçti. Selim'in gözlerinden öperim. Ona çok güveniyorum. Biraz iri lakırdı ediyorum, neylersin! Sahiden Selim'e çok güveniyorum ve bana «ağabey» demesi ayrıca hoşuma gidiyor. Böyle bir kardeşim olmasını isterdim. Çünkü: arkadaşları arasında Doğu işlerini, Batı ustaları kadar ciddiye aldığını gördüm.

Canım ağabeyim,

Geçen gün Eren, Kapalıçarşı'dan birkaç Antalya peştemali getirdi. Koyu kahverengi bir yün fon üstüne, serpilme beyaz, kırmızı, mavi çengeller, üçgenler, noktalı virgüller. En büyük ses beyazın. Sonra kırmızılar konuşuyor. Sonra koyu kahverengi. En son maviler konuşmuyorlar, fısıldıyorlar. Böyle bir düzene can kurban! Ben Batı ustaları arasında hep bu düzene hayran oldum. Hani şu «Ruh Geometrisi» sözü vardı.

Göz geometrisi canım ağabeyim. Göz rahatlığı. Ne yaparsan yap, gözün huyunu bileceksin. Bizim Anadolu motifleri yalnız bunu bellemişler: üç tane leke. Bir açık, bir koyu, bir orta leke. Ama herifçioğulları orta lekeyi nereye koymuşlar biliyor musun? Tam en açık leke ile en koyu lekenin tam ortasına, göbeğine. Canının ortasına!

Sen müzikle epeyce uğraştın. Bu düzen herhal-

de müzikte de olacak diye düşünüyorum. Bir ressam kullandığı herhangi bir rengin hangi leke hanesine girdiğini hesaba katmadı mı, işi çiriştir. İstediği marifeti göstersin, ama hangi hanelerde yürüdüğünü unuttu mu işi çiriştir. Picasso'nun bütün oyunları bunun için kusursuz. Bonnard bu yüzden büyük. Bizim dokumalar bu yüzden en çırılçıplak bir resim dersi.

Vals'ın kırmızı horozunda iş var. Matisse'in hatunu ve Marchand'ın armutlarını bastırıyor, ama ne yazık ki çabuk bitiyor horoz hazretleri. Bonnard amca bu horozu en aşağı bir sene duvarda dimdik tutabiliyor. Vals'ın horozunun bir bakımlık canı var. Ama Picasso'nun motifleri de çabuk bitiyor. Ne var ki Picasso, biten motiflerin yerine yenilerini koyabiliyor.

Son haftaların dedikodusu: Picasso'yu aforoz etmişler! Hitler de Picasso'nun ağabeylerini aforoz etmişti. Picasso'yu bu aforoz edenler, bir zahmet edip ayaklarının altındaki kilime, yemek yedikleri tabağın nakışlarına bir göz atsalar böyle bir halt işlemezlerdi, Picasso'yu aforoz edecekleri yerde onu dokusunlar, onu tabakta, testide, toprakta pişirsinler, çoğaltsınlar. Güzel ayarlanmış iki rengin, iki lekenin Picasso'su, Matisse'i kilimi halısı olur mu? Biçimine kavuşmuş her şey, herkesin malıdır. Ne halt eder Agop'un beygiri?..

Bugün Levy ile konuştuk. Kırılan cam hikâyesini anlattı. Fouchet ile beraber atölyesine gitmişsiniz. Senin Paris mektuplarını Erol Fransızca'ya çevirmiş. İstanbul'da bir tanesini Levy de görmüş. Levy ile eskiden daha uzun uzadıya konuşurduk. Şimdi pek içimden gelmiyor. Bu zatı şerif Yahya Kemâl için bir şey söylemiş: Büyük bir şair muhakkak, ama kendini olduğundan daha büyük görüyor. Al benden de Levy için bir o kadar. İyi bir ressam muhakkak! Ama.....

Van Gogh iyi bir ressam değil. Sadece ressam!... Yani resimden başka bir işe pek yaramaz.

Levy de, bizler de, resimden başka birçok işlere yarıyoruz. Ama o Parisli olmasını çok ağır satıyor. Bu çalımları, Genel Müdürlere, Müdürlere satsa ya!! Bize de mi lo lo! Müslüman mahallesine salyangoz satıyor.

Arif Kaptan'ın kulakları çınlasın.

Halil Vedat'a hepimiz Arif'in durumu üstüne raporlar veriyoruz. Geçen gün, hallettik dedi! «Her ay üçyüz lira göndereceğiz.»

Her ay nasıl gönderecek bilmem, ama bu ay dörtyüz lira gönderilmesi için biz de bir kâğıt imzaladık.

Benden alacaklarmış. Köyde olduğum için, Zeki Faik'ten bir resim almışlar, dörtyüz liraya. Parası Arif'e gönderilecek. Arif'ten bir mektup aldım. Cevap yazmadım. O da bir daha yazmadı. Demek bir mektupluk canımız varmış.

Canım ağabeyim, Eren'in bu yaz keyfi yerinde idi. Denize girdi, çalıştı. Babamın rahatsızlığından başka bir şeye üzülmedi. Bugünlerde beraber Van Gogh'un kardeşine yazdığı mektupları okuyoruz. Evliya gibi adam diyoruz. Bu mektupları bu arada okudun mu? Okumadınsa muhakkak oku. Çok seveceğini tahmin ediyorum.

Ben bu yaz birkaç kitap okudum: Sholohov: Uyandırılmış Toprak. Hemingway: Çanlar Kimin İçin Çalıyor. Koestler: Haçsız Haçlı Sefer. Camus: Les Noces. Camus: Veba. Saroyan: Hikâyeler. Ama Veba'yı henüz bitiremedim. İş sarpa sardı.

Okuduğum kitaplar arasında Uyandırılmış Toprak ağır bastı. Van Gogh'un mektupları daha ağır, çünkü her satırın arasında bir parça güneş, bir tutam erik dalı ve bir tomar çile var.

Yazı makinasını aldın mı?

Ne tuttuğunu kesin öğrenemedik. İkiyüzaltmış lira filan tutuyormuş.

Yazı makinasının bedeli tarafımızdan burada ayrıca ödenecektir. Faturasını bekliyoruz.

Canım Van Gogh: bugün değil ama yarın resim

tamamıyla renge gömülecek! derken sanki Bonnard'ın gelmekte olduğunu eliyle koymuş gibi sezinlemiş!

Kardeşi Theo'ya, «Canım kardeşim, hiç olmazsa benim şu ve şu resimleri sakla. Bugün değil ama beş on sene sonra hiç olmazsa beşyüz frank ederler. Gauguin'in resimlerine de dikkat edin. Onun da bir gün fiyatları muhakkak yükselecek!» diyor. Her mektubunda bir frank şıngırtısı var. Kapılar tutulmuş. Neylersin.

Canım ağabeyim benim nefesim tükenmedi, ama bu mektup bitecek mektuplardan değil. Senin mektuplardan bir şey anlamadık. Şu Bergeaud meselesi. Bergeaud sana kiminle göndermiş? Bergeaud'un gönderdiği ile Benya'dan aldığımın tutarı diyorsun. Burasını pek anlamadık. Açıkla.

Cemâl ağabeyle bir kombinezon buldunuz mu? Bize hemen bildir.

Sana artık sık sık yazacağım. Beni affet. Sana layık bir kardeş olmaya çalışıyorum. Ellerinden, yanaklarından öperim canım ağabeyim.

Bedri Rahmi

16 Ekim 1947

Mektubumu bugün muhakkak postaya atacağım, ama muhakkak unuttuğum şeyler vardır. Benya işini pek ayrıntılı yazmadım galiba. Bu ay maaşı ona vermeyecektik. Ama senden başka bir hal çaresi çıkmayınca, yine mecbur olduk. Bir hafta önce Benya sana telgraf çekip emanetleri alıp almadığını soracaktı. Yazı makinasını da aynı arkadaşla göndermiş. Çok yakın bir arkadaşı imiş. Her nedense bize ismini söylemedi. İnşallah almışsındır.

Benya tam Saray Sineması karşısında güzel bir apartman katı bulmuş. En üst katta tam bir Paris rüzgârı esiyor. Gayet güzel yerleştiriyordu. Bugünlerde herhalde taşınmışlardır.

Benya'ya, eğer bu iş kendisini fazla uğraştırıyorsa başka bir çare arayalım dedik. O da eğer bu son giden arkadaş da geç giderse, başka bir çare arayalım dedi.

Sana şimdi Akademiden yazıyorum. Dün gece Beyazıt'ta kaldık. Mehmet'le babama uğramıştık. Dönüşte Beyazıt'ta kaldık. Sabah erken Mehmet'i okuluna götürdüm. Dışarıda salkım saçak bir yağmur. Önceki gün köyden indik. Eren hâlâ Salıpazarı'ndaki evimize çeki düzen vermekle meşgul. Resim malzemesi o kadar çok ve çeşitli ki bunlar arasında evden hayır kalmıyor.

Sen ilk mektubunda Fikret Muallâ'dan söz etmişsin. Onun burada toplanacak eserleri ile bir sergi yapmak bir hayli güç. Üç dört kişiye teklif ettim. Pek oralı olmadılar. Bilmem Fikret'in sabrı var mıdır? Sana anlatmıştım. Onun havacı bir kardeşi vardı. Subay. Pilot. Ondan zannedersem küçüktü. Bundan altı yıl önce bir kazaya kurban gittiğini rastlantıyla Çorum'dan gelirken öğrenmiştim. Fikret'in kardeşi de kendisi kadar bir mirasa konmuştu. Ayrıca böyle kazalara kurban gidenlerin ailelerine önemli bir para verirlermiş. Çok hazin bir miras, ama Fikret Muallâ'nın çok kötü bir durumda bulunması ve üvey annelerinin çok insafsız bir hatun olması böyle bir mirası aramaya değer sanıyorum. Üvey ana tabii bir biçimde Fikret'in kardeşinden kalanlara sahip olmuştur. Bir avukat arkadaşla, Mehmet Ali Cimcoz'la konuştum. «Fikret bu işi takip ederse kazanır» dedi. Eğer Fikret'i görürsen ve hâlâ aynı durumda ise istersen bu işi anlat. Herhalde üvey annesine çok içerlediği için bu işi takip eder, yahut da bana sunturlu bir küfür gönderir. Her ne hal ise.

Senin ilk mektubundan sonra ondan da bir mektup almıştım. O günlerde kardeşinin başına gelen kazayı tamamıyla tahkik etmemiş olduğum için bir şey yazamadım. Kadıköy'de iken komşuları sayılan Mebus Salâh Cimcoz'un oğulları vasıtası ile sordurdum. Kazaya kurban gittiğini öğrenmişler.

Benim sergim kapandığı zaman sen burada mıydın pek iyi hatırlayamıyorum. Sergim bütün masrafları çıktıktan sonra, bana bin lira kadar bir şey bı-

raktı. Onunla da bir yaz geçirdik. Şimdi yine bir sergi hazırlamak gerek. Belki bir tane Ankara'da, bir tane burada.

Bu yaz tam çalıştık denemez. Oysa bu yaz bir hasat mevsimi olabilirdi.

Sana son çalışmalarımı, birkaç işle anlatmak mümkün olsa idi.. Birkaç resim gönderecektim, ama sana bütün bir tomar resim göndermem gerekecek. Hepsinde aramalardan bir parça var. Hep bildiğin gibi parampuçayım. Bir gün birisi zahmet edip bu parçaları yanyana getirirse ortaya bir şey çıkar, ama bunlar yanyana gelmedikçe bendeniz yokum.*

Bugünlerde bir «D» grubu sergisi var. Tadı kaçmış bir grubun sergisi.

Soty'i bulduğuna çok sevindim. Ona resimli bir mektup yazmak isterdim. Bizim işlerin sende fotoğrafları vardı. Ona gösterdin mi?

Senden gelen kitaplar arasında bir de Mehmet'i ve hepimizi oyalayan bir gözlüklü kitap vardı. Hani şu kabartma resimler. Onu yazmayı unutmuşum.

Yaşar Nabi sana istediğin kitapları gönderdiğini söyledi. Göndermedikleri varsa bana yaz göndereyim. Babam da göndermişti. Cahit Külebi'nin, «Cebeci Köprüsü» şiiri ne güzeldi. Yaşar Nabi, «Varlık» satışlarından pek memnun değil. Oysa gerek Orhan, gerek Melih satışın iyi olduğunu, Yaşar'ın mahsus böyle söylediğini iddia ediyorlar. «Varlık»taki yazıların arasını kesmeden bir gündelik gazeteye de haftada veya onbeşte bir yazmak ister misin? Tan'dan hoşlanmazdın. İstersen Cumhuriyet'te veya Akşam'da. Böyle bir yazıya kırk, elli lira vereceklerini tahmin ediyorum. Ayda iki yazı göndersen yüz lira eder. Ne dersin?

Bir piyese başladığını okuduğum zaman sevinç-

---

* On yıldır parçaları bir araya getirmeye uğraşıyorum. Ortaya çıkanlar: Binbir Bedros, Karadut, Babatamila, Yaşadım, Resme Başlarken, Bedri Rahmi.

ten bir nara attım. Yazı hayatına alışmanı ne kadar istiyorum düşünemezsin. Canım ağabeyim, ben aramızda en gerçek sanatçı kişiliğini sende gördüm. Senin sanat hayatına bir an evvel atılmanı bütün kalbimle bekledim, durdum.

Arkasında büyük bir insan sevgisi, dünya sevgisi çarpan yalansız bir edebiyatın, en aşağı, ekmek ve su kadar bir topluma çok gerekli olduğuna inanıyorum.

Rus edebiyatının gerçek yanı ne işler becermiş meğer. Gonçarof meydanda. Geçen gün bir Fransızca haftalıkta Gogol'e ait bir yazı vardı. İlk kez Gonçarof'un adına rastladım ve sevindim.

Bana okunacak kitaplar salık ver. Amerikalılardan neler okuyayım?

Mektubuma aynı gün Beyoğlu'ndaki atölyemde devam ediyorum. Bugün sinirlerim altüst oldu. Öğleden önce bir jüri vardı. Yüksek Bölümü bitirecek öğrencilerin eserlerine bakıldı. Benim en beğendiğim öğrencilerden birisini geri çevirdiler. Geri çevirenlerin arasında gayet kafa dengi gözüken arkadaşların hepsi vardılar. Bunlar arasında «D» grubu arkadaşları jüriden çıktıktan sonra, «D» grubuna rest çektim.

— Sizlerle artık bir ilgim kalmadığını arz ederim. Alın Eren'den de bir o kadar.

Öğleden sonra Gros'un atölyesine uğradım. Mari yine kötü duruma girmiş. Dört beş gün için Streptomycin'i vermemişler. Derhal hastalık yeniden başlamış.

Bugün günlerden perşembe. Atölyede benim kabul günüm. Biraz sonra birkaç meraklı koltuklarında birkaç resimle gelirler.

Fuat Ömer Yalova'ya gitmiş. Bir aydır göremedim. Oğlu alçıdan çıkalı tehlikeyi atlattı.

Canım ağabeyim mektubum ağır oldu galiba.

İnşallah başına kaza gelmez. Bu hafta sana yeni bir erzak paketi çıkaracağız. İşlemini yaptırdık. Tekrar ellerinden, yanaklarından öperim.

Bedri Rahmi

86

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 31 Ocak 1948

Canım Ağabeyim,*

Merhaba, güneş dolu, deniz dolu, yaprak dolu merhaba!

Merhaba denir de aklına kim gelir. Dün İzmir' den gelen bir arkadaş ondan havadis getirdi, ama havadis ağzına kadar alkol dolu idi. Müthiş içiyormuş. Haberler pek taze olmasa da bilmem neden,

---

* İnce uzun kâğıtlara yazılmış olan bu mektup, yirmidört sayfa tutuyor. Mektubun başında eski Türkçe bir alicengiz merhaba var. Böyle «a»sı uzatılmış. Onun üstünde, altında ve yanında şu yazılar var:

Kardeşim mozaik, dokuma, çini ve emsali üzerine neşriyatı merak ediyorum. Son gravürleri sevdim. Kitaplar çok pahalı olduğu için sakın pahalı tarafına gitme. Dün sana bir sandık yiyecek yola çıktı.

Beri tarafta başka bir yazı:

Evvelki gün Müfettiş Arif Beye gittim. Bugünlerde senin iki maaş tutarını yollayacağız. Cemâl ağabeyin gözlerinden öperim. Engin yengeye selamlar.

Daha sonra altta:

Eren mektubuna cevap bekliyor, gözlerinden öpüyor. Mehmet ellerinden.

içim sızladı. Bir lokantada içiyormuş. Bir aralık coşmuş, orkestrayı susturmuş. Herhalde bir «Olee» çekmiştir. «Susun be amma da kafa şişirdiniz öyle değil mi ya? Şimdi ben söyleyeceğim. Siz dinleyeceksiniz. Size Puccini'den bir arya!..» ve döktürmüş.

Haberler getiren arkadaş, benim selamlarımı söyleyince «merhaba» demiş, «ben evvelki sene o çocuğu balığa götürmüştüm!»

Canım balıkçı! Merhaba!

İstanbul'un böyledir baharı!... Hiç de böyle değildi, ama bu yıl bir hal oldu. Tam bir aydır bahar havası. Ama sahici kışın, kara kışın göbeğinde marul marul taptaze bir bahar açtı.

Ağaçların şamatası yok. Öyle uzun uzadıya hesaplara girişmeye de pek niyetleri yok.

Aman efendim, şimdi çiçek açmayalım sonra şubatta bir don yapar alimallah.

Bu türlü hesapları insanoğullarına havale ederek cümle ağaçlar çatır çatır çiçek açmazlar mı! Ama hepsi bir ağızdan veryansın ettiler!

Şimdi görme! Çiçekler açtı. Ortalık günlük güneşlik. Ama görülecek şey. Hiç kimse oralı değil!.. Herkesin baharı takvimlerle geliyor, takvimlerle gidiyor!...

Elma ağaçları donanmışlar! Şeftaliler, erikler, vişneler keza! Kimin umurunda! Bunlarla kâğıt çiçekler kadar ilgilenen yok.

«Et la rose a vécu ce qui vivent les roses.»

Dün bütün gün bu dizeyi dolaştırdım. Fransızcadan bildiğim dört beş dizeden birisi. Onu bir dadı gibi bahçe bahçe, sokak sokak dolaştırdım.

Sen benim mihnet içinde yanmış kavrulmuşum
cömert ırmaklar gibi gürül gürül
bahtın karışmış bahtıma çok şükür
yunmuş yıkanmış adam olmuşum

Sabahın saat dokuzu. Yarım saat oldu Mehmet okula gideli. Demin geldi, «Baba şu kâğıdı imzala ve

yedi buçuk lira ver. İngilizce kursları için!.» İlkokulda İngilizce dersleri vereceklermiş. Haftada iki gün.

Mehmet geçen hafta bir grip geçirdi. Muallâ'yla aynı gün yattılar. Mehmet hafif geçirdi. Muallâ'nın biraz kulakları ağrıdı, ama penisilin imdadına hızır gibi yetişti. Şimdi o da iyi.

Ben Ankara'dan döneli onbeş gün oluyor. Eren'i gayet iyi bırakmıştım, geldiğim zaman bir hayli yorgun, neşesiz buldum. Her zaman yaptığı işlerden memnun değil. Boyuna kendine kızgın, işlerine küskün.

Bu hafta hemen hemen her akşam beraber çıktık. Birkaç film ve bir iki piyes gördük. Bir tanesi Kutsi'nin piyesi. «Köşebaşı» adlı hafif bir röportaj!

Zavallı aktörler aktrisler, bu cılız işe bir parça hayat üflemek için çırpınıp duruyorlar, ama boşuna. İşin içi yok. Sanat zokasını yememiş Kutsi Tecer. İşin hoş tarafı halkın böyle bir piyesi tutması! İçinde birkaç damla şiir kımıltısı görmüş biçare kalabalık koşmuş: ha şimdi bu kıvılcım alev alacak diye piyesin sonuna kadar bekleşip duruyorlar. Sonra melûl, mahzun çıkıp gidiyorlar.

Senin piyesi nasıl beklediğimizi tasavvur edersin.

Canım ağabey, yaz! Yaz da görsünler yazı nasıl yazılır, yazı nasıl insan kokar. Senin Varlık'taki yazılarının tiryakileri arttıkça artıyor.

Ben Ankara'da kırk gün kaldım. Geleli iki hafta oluyor. Bu kırk günün bir ayı, bir hamal gibi çalışmakla geçti. Tam istediğim gibi bir çalışma. Hani sana bir mektupta sözünü etmiştim. İyi bir işçi gibi. Yorulup tükenene kadar. (Bedri Rahmi bir resim yapmış, «operaya bu kapıdan giriliyor» demiş).

Krokiden ve gönderdiğim resimlerde gördüğün gibi çok güzel bir yer. Operanın kapısından girer girmez karşıdaki üç kapının üstünde üç pano.

Bu işi geçen yaz başlarında önermişlerdi. Öneren mimar bir Alman. Bonatz adında birisi. Alman-

ya'da çok önemli işler yapmış. Benim sergimde eski motiflerimden birisi olan, kız kaçırmayı sevmiş. İlle de onu isterim diye tutturdu! Bir masal atmosferi içinde. Öneri sempatik idi. Bir sürü eskiz yaptım bir tanesini beğendi. Pazarlığımız sözlü idi Üç pano, binbeşyüz lira. Benim önerim, eskizi beğendikten sonra, bana bir miktar para göndermeleriydi. O günlerde beş paramız yoktu. Büyük kartonlar hazırlamak istiyordum. Göndermediler. Eskizlerim hep küçük boylarda kaldı.

Bundan üç ay önce Halil Vedat bana beşyüz lira göndereceğinden söz etti. Göndermedi. O aralık bizim Nusret hemen Ankara'ya gidiyordu.

— Bir işin var mı?

— Kadri Beye selam götür, dedim. Bir de Halil Vedat'a hatırlat. Büyük eskizlere başlamak için bana para göndereceklerdi. Unuttular. Meteliğim yok. İmdada yetişsinler!

On beş gün sonra Nusret geldi.

— Sen hâlâ eskizi yapmadıysan işi acele tut.

— Para göndereceklerdi?

— Acele et çünkü onlar oraya resim yaptırmaktan vazgeçmişler. Heykel istiyorlar.

— Acaip!

— Ben heykel olmaz, dedim. Ama Genel Müdür diretiyor. Mimar heykel istemiyor resim istiyor.

Derken birkaç gün sonra mimar geldi. Nusret'in söylediklerini tekrarladı.

— Ben muhakkak resim istiyordum. Sizin bu işi yapmanızı istiyordum. Genel Müdür heykel istiyor. Ben razı olmadım. Siz de bir defa kendisiyle konuşun.

Halil Vedat o günlerde geldi. Ben hiçbir işten söz etmedim. İşi bırakmıştım. O söz açtı.

— Resim gitmez oraya. Gel kendin gör.

— Peki bütün yaz bana bir sürü eskizler yaptırdınız. Ben sizden böyle bir iş istememiştim ki. Sizler ısrarla istediniz.

İş böyle kaldı. Aradan beş on gün geçti : Ankara'dan telefon.

— Bedri hemen bugün hareket etsin, vakit az kaldı hemen resimlere başlasın. Gelir gelmez bir miktar para alır.

Önce duraksadım sonra borç para ile yola çıktım.

Canım ağabeyim, çok uzun ayrıntıları sayıp dökmek güç, ama çalışmasına bir irgat gibi çalıştım.

Tam ürün alacağım günlerde bana ne deseler beğenirsin?

— Sen gel bu kız kaçırma motifinden vazgeç, buraya tiyatroyu temsil eden figürler çiz!
— Aman! Ben bu motife senelerce çalıştım. Sonra işi tezgâhladım. Size şıp diye başka bir şey yapamam ki.
— Ama bu buraya gitmiyor.
— Kim söylemiş?
— Mimar! Beğenmiyor.
— Nasıl olur. Büyük kartonlar yaptım. Gördü, beğendi. Üç gündür doğrudan doğruya duvara işliyordum.
— Sen bu motifleri aşağıda kahveye yap. Sana binbeşyüz yerine, üçbin verelim.
— Sağ ol, ama ben bu işi bitireceğim.

Düşün canım ağabeyim, tam yirmi gün soğukta, kalorifersiz. Kapısız. Rutubetli bir salonda büyük kartonlarımı hazırlamıştım. Duvara en uygun gidecek çalışma tarzını bulmuştum. Mimar görmüş beğenmiş ve doğrudan doğruya duvarda işlemeye başlamıştım.

— Olmaz, sen bu işi böyle bırak! diyorlar.

Mimar da bu düşünceye iştirak edince şaşırdım kaldım. Eğer yeni bir çalışma ufku bulmanın heyecanı olmasa muhakkak bırakır giderdim. Ama bırakmadım. Kem gözler, ağır sözler arasında işimi sonuna kadar götürdüm. Bir gün geldim. Üstüne karton kapatmışlar. Bir gün geldim tezgâhı sökmüşler. Hepsini sineye çektim. Ama en aşağı beş kilo kaybederek.

Bazen sabah onda gidiyor, gece yarısı saat iki-

de çıkıyordum. Öğle yemeği pastırma ekmek! Akşam yemeği arada kaynıyordu. Eğer beni bu kadar hırpalamasalar muhakkak hayatımın en sağlam işini yapacaktım.

Esasları koyduktan sonra daha keyifli bir işçiliğe girişecektim. Bırakmadılar. Büyük lekeleri, büyük ritmik motifleri koyduktan sonra benim içim ferahladı. Ondan ötesi de olsa, muhakkak daha iyi olurdu.

Sana gönderdiğim fotoğrafları bir amatör çekti. Pek beceremedi. Renkli fotoğraflar çekiyorlar. Bir arkadaşa rica ettim, ihmal etti.

Beni bu işte en çok Alman mimarının kalleşliği üzdü. Tahminime göre adama şöyle demişler: «Bu resmi müstehcen bulurlar. Senin salonun camını çerçevesini aşağı alırlar».

Tam o günlerde aslan gençlik Fakülteye saldırmış ve Rektörün saçını başını yolmuştu. Bir sivil polis tabancasını çekmese, adamı paramparça edeceklermiş. Sivil memur Rektörü sırtına alarak:

— Dokunursanız gebertirim! diyerek adamın canını kurtarmış.

Benim orta panodaki figürler atın üstünde ne halt karıştırıyormuş?! Halil Vedat'a göre yüzde yüz «amour» yapıyorlarmış.

— Be birader olur mu, koskoca devlet operasını kerhaneye çevirdi! Buyurmuşlar!

Ah! çok müthiş şeyler oluyor. Orta panoyu değiştirmezsem, üç panoya badana çekeceklerini ve ne yazık ki beş para alamayacağımı ileri sürdüler. Kadri Beye gittim. Başıma gelenleri anlattım. O daha yaptığım işleri görmemişti. O gün, gidip görmüş. Akşama rastladım, beni tebrik etti. Resimde hiç de rahatsız eden bir hal olmadığını söyledi. Çok neşeli idi. Daha önce Roji'ye,

— Bedri çok iyi bir iş çıkarmış. Aşkolsun! demiş.

Ertesi gün Halil Vedat Kadri Beyi hakem yapmaz mı! Kadri Bey ne derse o olur! Panoların önüne gittik. Kadrl Bey,

— Halil Vedat'ın hakkı var. Bu pano dedikoduya yol açar. Bedri sen bunları sil. Buraya zeybekler yap! demez mi?

Canım ağabeyim, korkaklığın bu derecesine evliyalık demek güç. Kadri Bey çok hoş bir adam muhakkak, ama bu kadar korkaklık da mide bulandırıyor.

Bir hafta başı boş dolaştım. Orta pano esas panoydu. Onu imkânı yok değiştiremezdim. Nihayet ufak, ama çok ufak bir değişmeyi kabul ettim. Gene içim sızlayarak. Çok sevdiğim bir detayı değiştirdim. Canlı canlı bir kol keser gibi! Çiçek açmış bir meyva ağacını keser gibi kestim! Allah kahretsin!

Kadri Bey kadar korkak değiliz, ama içimizde bir yerde öyle bir Kadri Bey var ki aman Allah!

Kadri Beyin bu hali özellikle Roji'yi çok şaşırttı. Çünkü panoları görür görmez Roji'ye uğramış, o kadar övmüş ki ertesi günkü yargı Roji'yi hayretten hayrete düşürdü.

O gün Kadri Bey ile oldukça sert bir konuşmaya girıştik.

— Bedri bir parça «souple»* olmalı. Esneklik gevşer. Orta panodaki figürleri değiştir, zeybekler yap.

— Kadri Bey, bu figürleri zeybeğe çevirmek neye benzer bilir misiniz? Nedim'in başladığı bir şiiri, Nâzım'a bitir demeye!

Oldukça üzücü bir sessizlik. Sonra :

— Bedri ben sana böyle bir şey önerecek kadar enayi değilim.

— Estağfurullah efendim. Ama böyle bir değişme çok garip olur.

— Ne tuhaf! Yahu gene biz bu işte kabahatli çıktık!.. Ben senin iyiliğin için konuşuyordum. Sileriz diyorlar, para vermeyiz diyorlar!..

— Evet, sağ olun!..

---

* esnek.

İşte ağabey, senin hiç de hoşuna gitmeyecek şeyler bunlar. Ama aynen böyle işler, böyle sözler.

Sana gönderdiğim fotoğraflar benim istediğim biçimdeki hali. Sonra orta pananonun figürlerinde ufak bir değişiklik yaptım, fotoğrafını çektiremedim.

Ankara'da Roji'de kaldım. Hemen hemen kırk gün.

Roji'den tam bir kardeş muamelesi gördüm.

Gayet sakin ve çalışkan bir hayatı var.

Ankara yâranında eski muhabbetler kalmamış meğer.

Birkaç kez Melih'lerle Necati ya da Külebi ile uygun toplantılar yaptık. Ama ne çalınacak bir saz bulduk, ne söyleyecek bir söz. Melih'in kayınvaldesi hastalandı. Kansermiş. Kendisine söylememişler. Sabahat biliyormuş. Saklıyorlar. Bir gün Roji ile hastaneye gittik. Çok sevindi.

Ben orada iken Orhan* geldi. Perişan bir kıyafette geldi. Birkaç gün' sonra yine kendine çeki düzen verdi. Külebi bir gün beni evine çağırdı. Çok şeker bir çocuk. Şiirlerini de seviyorum. Ama yeni bir tempo bulması gerek. Cahit Sıtkı bir defa beni aramış, buluşamadık.

Abidin bir ameliyat geçirdi. Yara yerl kapanmıyor. Bir iltihap var. Oldukça üzüntülü. İnşallah bugünlerde bir parça toparlanmıştır.

Sabo, Sara menajı aynı tempo ile gidiyor.

Halit Ziya Beyi gördüm. Gittiğim gün Tonguç'u gördüm, sonra iki defa daha uğradım.

Enver Ziya'yı arayamadım. O da pek oralı olmadı.

Hikmet hep aynı Hikmet.

Belki bir yakınlık gösterir de arasıra onda kalırım diye düşünmüştüm. Hiç oralı bile olmadı.

Fakülte Senatosu kararları yüzünden ona epey çullandık. Ona bir gün :

— İstanbul Rektörünün telgrafını, daha önce senden veya Enver Ziya'dan beklerdik, dedim. Bu telgrafı herhalde okudun.

---

* Orhan Veli.

Sıddık Sami teessüflerini bildirdi.* Onun arkasından bütün Fakülteler olayı teessüfle karşıladılar. Bu bir parça herkesin yüreğine su serpti. Rektörün dövülmesi olayı dolayısıyla Ankara'da İnönü'nün bir sözünü duydum. Halil Vedat kanalı ile gelen bir söz. İnönü demiş ki :

— Eğer bana yolda bir tokat atsalardı, bu kadar üzülmezdim.

Enver Ziya'nın istifasını Ankara'dan döndükten sonra gazetede okudum. Kabul edilmiş, yerine galiba Bekir Sıtkı gelmiş.

Öğrencinin Fakülteyi bastığı gün, o da epey korku geçirmiş. Bir hafta hasta yatmış. Bir aralık bir bayrak sopası karnına batar gibi olmuş. Ama onunki rastgele bir sıkıştırma olmuş.

Ankara'dan ayrılmadan üç dört gün önce Hasan Âli'ye rastladım. Yaptığım işleri gösterdim. Beğendi.

— Ama değiştir diyorlar, dedim.

— Aman değiştir be birader! Nene lazım, dedi!

Beraber çıktık. Yolda yürürken Hikmet Bayur'a rastladık. Hasan Âli gayet kibar bir selam verdi. Bayur bu selamı almadı. Hasan Âli peşinden koştu. Adam durmadı. Hasan Âli diretti. Ne tuhaf şey! Bayur, Hasan Âli'yi bir ortaokul öğrencisi gibi haşladı. Hasan Âli, bet beniz kül gibi atmış yanıma geldi. Bastı Bayur'a kalayı! Ama ne küfürler!..

— Ulan dürzü, ben senin karını düzseydim bana gene yolda selam vermen gerekirdi. Selam başka, öteki iş başka!..

Bu mantığı pek anlayamadım, ama Hasan Âli'nin hali gerçekten acınacak bir haldi.

Sana yazılacak o kadar şeyler var ki, ne bunları

---

* Ankara Üniversitesi Rektörü Kansu, makamında öğrencilerce dövülmüştü. İngiliz Edebiyatı profesörü Orhan Burian, İnönü'ye bir mektup yazarak, bilim özgürlüğünün korunması yolunda gerekli tedbirlerin alınmasını istemişti. Bkz. «Denemeler ve Eleştiriler» Çan Yayınları.

bir sıraya koyabileceğim, ne de hepsini yazabileceğim.

Ankara'da Adnan'ı gördüm. Bir gün Halil Vedat'la evine uğradık, Adnan çalışıyor. Ertuğrul Muhsin, Ankara Tiyatro ve Operasının başında. Benim panoyu değiştirmek isteyen o olmuş son günlerde. Oysa bana da kandilli iltifatlar yağdırıyordu.

Ben Ankara'da iken senin Dijon'daki Trahar, yirmi yaşındaki kâtibesi ile, iki üç defa bize Salıpazarı'na uğramış. Eren'le ahbap olmuşlar. Ben geldikten sonra da birkaç defa gelmişler. Ben bulunamadım. Bugün bizi evlerine çaya çağırmışlar. Eren'le gideceğiz.

Ankara haberlerine devam. Roji ile tam bir ay senden mektup bekledik. Sağa sola birkaç kartpostal düştü, ama bizlere düşmedi.

Ben senin hikâyenden Roji'ye bir şey söylemedim. Sen ona uzun bir mektup yazmışsın.

Kadri Beyden öğrendik. Ama Roji böyle bir mektup almamış. Roji bu yaz tatilini annesinin yanında geçirmek istiyor.

Amar'la sık sık buluştuk. Amar da Cumalı'ya Necati'ye kancayı takmış! Aman Allahım hangi taşı kaldırsan altından bu çocuk çıkıyor. Bıktım artık diyerek, bir gün Necati'ye bir rest çekmiş.

Dora, Erol manajı bildiğin gibi. Zavallı Sezacık oldukça hasta. Yine Benya da Amerika'ya uçmuş. İşin kötüsü şimdi ona dönüş vizesi vermiyorlarmış. Önceki gün Erol Dora Ankara'dan geldiler. Telaş içindeydiler.

Hüsnü Çakır vasıtası ile bu vize işi çözümlenebilir diye bize sarıldılar. Babamın Ankara'ya kadar gidip bu işi halletmesini önerdiler. Babam kabul etmedi. Bana havale etti. Belki üç dört gün sonra Ankara'ya gidip, birkaç kapıya başvuracağız. Bizim Hükümet, Romen pasaportu ile dolaşan vatandaşlara rest çekmiş. Pasaportlarını vize etmiyormuş, çünkü yeni Romen Cumhuriyet Hükümeti de bizimkilere öyle davranıyormuş.

Bu üçüncü durak. Mektuba devam oluna.

Dünkü «Varlık»ta senin yazın yokmuş. Tiryakiler nice olacak.

Önceki gün Trahar'ın evine gittik. Sabri Esat, karısı, veledi vardı. Bir de Trahar'ın gözdesi. Fıkır fıkır kaynayan bir taze. Bir hayli sıkıntılı toplantı. Bir aralık Sabri'ye,

— Ağabeyim İstanbul Fakültesinde iş almak isterse nasıl olacak? dedim.

— Doktora yaparsa gayet kolaylıkla, aksi takdirde işler çapraşık.

Sen şimdi doktora yapıyor musun? Bunu kati olarak bilmiyorum. Aklımda kaldığına göre Türk Halk Edebiyatı üstüne bir şey hazırlamak istiyordun. Bu konuda biraz ayrıntılı bilgi ver olmaz mı?

Ben sana uzun mektuplar yazıyorum. Sen uzun uzun susuyorsun, yazınca da çok kısa yazıyorsun. Ankara'da Gauguin'in Nova Nova'sını buldum. El yazısı ile bütün sayfalar aynen basılmış. Altmışsekiz lira verdim. Bütün kitap rekorlarını kırdım.

Mozaik tekniğine merak saldım. Ayasofya mozaiklerine çok alıcı gözlerle bakıyorum.

Büyük duvarlara, büyük satıhlara göz dikiyorum. Ah! Şu bizim mimarlarda bir parça resim sevgisi olsa ne olurdu?!

Bir taraftan kitap kompozisyonu mütemadiyen zihnimi kurcalıyor. Kapak, sayfa kompozisyonları üstünde çalışıyorum.

Kendi şiirlerimi seçmek gibi korkunç bir zaafım olmasa, sana bu denemelerimden gönderecektim.

Selim ne âlemde? Yaptığı işleri merak ediyorum. Birkaç fotoğraf çekip gönderemez mi? Onun arkadaşları ben Ankara'da iken sempatik bir sergi açmışlar. Sergileri çok beğenilmiş. Epey resim satmışlar. Ben görmediğime üzüldüm.

Kaptan'a mektup yazamadım, bugünlerde yazacağım. Ankara'da Zeki Faik'e gönderdiği zapartayı

gördüm, müthiş bir mektup. Basmış Zeki'ye kalayı. Hani fena da etmemiş Kaptan. Bu Zeki Faik gerçekten ..... bir herif! Ankara'da bana öyle bir numara yaptı ki sormo gitsin!

Mimar Bonatz'la çekiştiğimiz günlerden bir gün, ne göreyim. Zeki Faik oturmuş, benim pano yapacağım yerler için eskizler hazırlıyor. Ben tezgâh kurmuş, çalışıyorum. O da el altından mimara önerilerde bulunuyor. Gözümle görmesem inanmak güçtü. Aynı işi Nusret de yapmış. Ne şeker arkadaşlarımız var. Tadından yenmiyorlar.

Zeki Faik Paris'te, Nurullah burada. Cümle arkadaşlara bir biçimine getirip kazık atmak sevdasında. Ne tuhaf bir sevdadır anlayamadık gitti. Bu sene «D» grubunu jüride o temsil etti. Onu biz seçmedik. Halil Vedat seçti ve bizim grubu oldukça kötü temsil etti.

Hükümet için seçilen resimler arasında Nurullah'tan, Kaptan'dan, Hakkı'dan, Sabri'den resim yoktu. Buna karşılık birçok külüstür ressamlardan resimler seçilmişti.

Zeki Faik, Halil Vedat dostluğunu son zerresine kadar sömürmekte. İki üç günde tam anlamıyla şişirme iki panosunu ikibinbeşyüz liraya opera binasına satmaya getirmişti. Mimar öyle önermiş. Bu siparişi birkaç ay önce aldığı halde ancak son gün söylüyor.

Şimdi müfettiş olup, Paris'e gitmek sevdasında. Genel müfettişliği bunun için istiyormuş.

Sana Sabri Fettah ile ilgili bir şeyler yazacaktım. Bu zatı şerif de bizim grup ve Akademi arkadaşımız!

Onun yüzünden gruptan istifaya karar vermiştim. Geçen sene sonunda bir Kongrede en değerli öğrencilerimden birini refüze edenler arasına girdi. Ne mal olduğunu gösterdi. Paris'e ne gibi koşullar içinde gittiğini bilen yok. Herkes birbirine soruyor. Arnavut prensi için özel pasaport ve özel maaşlar çıkmış. Onun için çok garip bir şey daha duydum. Pek tekin bir vatandaş değilmiş. Kaba bir dedikodu da olabilir, fakat herhalde onun yanında pek atıp tut-

mamalı. Atılanları tutmak için oraya gönderilmiş olabilir. Yani bir kalem bu zata boş vermeli.

Ben Ankara'da iken Arif'in bir kopyası geldi. Ben bir Utrillo çıkacak zannettim, çıka çıka Delacoix çıktı. Allah kahretsin. Bu herif Utrillo'yu görmek için Paris'e gitti sanıyordum. Bu kopya için paha biçiyorlardı. Herhalde yakında parasını alır.

Fuat Ömer'i epey zamandır göremedim. Oğlu iyi oldu, ama sempatik annesi sizlere ömür.

Bugünlerde Eren'le sergi açacağız. Yine öldürücü çerçeve hazırlıkları. Ankara sefasında binbeşyüz lira kazandım. Borçlarımızı ödedikten sonra yaza kadar bu para ile idare ediyoruz. Ama yaz içinde yine bir binbeşyüz gerek. Ayda beşyüz lira ile geçinebiliyoruz. Maaş yüzaltmış.

Herhalde sergide ikimiz de bir şeyler satarız.

Gelecek mektupta sana çevirmek için istediğin şiirlerden göndereceğiz. Mehmet Ali ile epey parçalar seçtik. Sabahattin Ali'nin «Sırça Köşk»ü çıktı, hikâyeleri. Çok övüyorlar. Henüz okuyamadım. Sana gelmedi ise yaz göndereyim.

Yaşar Nabi'yi birkaç aydır görmedim. Bu adama ısınmak bir hayli güç. Ona yazı vermek bir türlü içimden gelmiyor. Kabahat bende olacak.

Bu mektup burada biteceğe benzemiyor. Dün Hasan Kavruk'tan bir mektup aldım. Onu bugünlerde görürsen lütfen sor, «Bedri sana öğrencileri için hazırladığı notları vermiş, sen onları kime verdin?»

Kaptan'ın gözlerinden öperim. Ona bugünlerde uzun uzun yazacağım.

Selim'in gözlerinden öperim. Fikret Muallâ ne âlemde, ona da yazacağım. Avukat işi onun zannet-

tiği kadar kolay değil. Miras işini buraya gelip, kendisi temizleyebilir. Abidin, ondan birkaç resim satmış. Buraya gönderilenlerden ses yok. Şimdilik bu kadar. Bana uzun uzun yaz canım ağabeyim, ellerinden, yanaklarından.

Bedri Rahmi

87

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 25 Şubat 1948

«Canımdan aziz biraderim efendim»,
diye bir mektup başlayıp sana sitemler etmeye hazırlanmıştım ki mektubun salına serpile çıkageldi. Sevincim odama sığmadı. Kalktım Luxembourg parkına gittim. Kış ortasında bahar cinsinden bir sabah. Park cıvıl cıvıldı. Havuza yakın bir yerde mektubunu okudum. O sırada Paris'te benden daha keyifli bir adam yoktu sanırım. Sonra kalktım. «Seine» boyunca dolaştım. Nehre, köprülere senden söz ettim. Sonra nasıl oldu bilmem, Notre Damme'a girmişim. Bu sefer camlar beni bir başka türlü çarptı. Bir an şaşırdım. Acaba bu kiliseye ilk defa mı giriyorum dedim. Sonra hatırladım. Bir defa Soty ile bir defa da Georgette ile gitmiştim. Aradaki onbeş yılda camların tadına varmaya hazırlanmış olacağım. Ayrıca da bu defa Paris'te Orta Çağla senli benli oldum. Sana, Hakkı ile gönderdiğim ve hiç sözünü etmediğin freskler de beni öyle çarpmıştı. Bu fresklerde, renkli camlarda, resim ya da istersen süsleme, kendine bağlı kalarak düşünceyle, din propagandası ile birleşiyor. Bir de sanat bayağılaşmadan halka seslenebiliyor. Senin duvar resimlerine gelince, bir defa bu işi yapmış olmana sevindim. Ondan sonra orta resmin aldığı son biçim hem çizilişindeki

rahatlık, hem de mozaikleri hatırlatan yapılışı ile çok hoşuma gitti. Sağdaki resimde senden yeni ve olgun bir peysaj stilizasyonu var. Soldakinin sağındaki bulut stilizasyonu da yeni ve çok yerinde geldi. Yalnız bu resmin solundaki ağaçları duvar resmine gitmeyecek gibi gördüm. Belki renkler bu doğaya yakınlığı ortadan kaldırmıştır. Selim ve Avni resimleri çok sevdiler. Kendilerinin de bugünlerde buna yakın şeyler aradıklarını söylediler. Çektiğin sıkıntılara, ben de sıkıldım. Fakat aynı sıkıntılara katlanıp hatta daha fazla fedakârlık yapıp, yeniden böyle resimler yapman söz konusu olsa, aman kaçırma derim. Doğrusu ben aslında bu resmi kabul etmelerine bile şaştım, yoksa Ankara'da hava, dedikleri kadar değişmedi mi? Çünkü bu resmi Hasan Âli Bey de çok güç kabul ederdi.

Kadri Beye kızdığın gibi bana da kızmayasın ama Bedrim, amaç çok insanın göreceği bir duvarda senin resminin kalabilmesidir. Üst tarafı ne de olsa ayrıntı sayılır. Kadri Bey korkak adam değildir. Yalnız, cesaretinden yalnız kendisine zarar gelmesini ister. İşin, senin adına sarpa sarabileceğini görünce, gerilemiştir. Sana önerdiği ölçüyü kabul edip etmemekte özgürsün. Ama senin ve sanatın adına kaygılandığı için adam cağızı küçük görmeye hakkın yok. Ona karşı aynı isyanı ben de duyardım. Bu kadar ölçülülüğü ben de korkaklık sayardım, ama gördüm ki Kadri Bey Ankara'yı bizden çok daha iyi biliyor. İşlerimizin çoğunu onun ölçülülüğü sayesinde başardık. Onu dinlemediğimiz zamanlarda bir küçük parça yüzünden bütün bir kitabı kaybettiğimiz oldu. Ama biz dersek ki fedakârlık etmektense, kabadayılık etmek daha iyidir, Kadri Beyin buna bir diyeceği yoktur. Hatta bu çeşit hareketleri içinden takdir bile eder. Fakat, «bunun yerine zeybek resmi yap» demesini anlamadım. Bunun anlamı «Onların hoşuna gidecek resimler yap» ise tabii çok kötü. Ama sanırım bunu bile demek istediyse, yüreği sızlayarak söylemiştir. Haşılı Bedrim, Kadri Beyi haksız yere kırdıysan, mektup yazıp özür dile. Sonra, Zeki Faik'i bilmem, fakat Nusret'in sana karşı bir işe

girişeceğini hiç sanmam. Nusret de Kadri Bey gibi seni, senden karşılık beklemeden, candan sever. Böyle bir dostu tanıksız, ispatsız, mahkemesiz mahkûm etmeye hakkın yoktur. Şüphe ettiysen şüpheni açıkça kendisine söyle. Kötü dost er geç kendini gösterir. Kuşkulanmak, güvensizlik göstermek, insana aldanmaktan çok daha fazla zarar verir, diye düşünüyorum. Ya da Yahya Kemâl gibi:

İnsanlar anlaşıldı, cihanın da sırrı yok

deyip, dünyadan elini eteğini çekmek gerek.

Aklımdayken söyleyeyim:

«Et la rose elle a vecu..» değil,

«Et rose elle a vecu.....»

Gelelim benim ahvalime:

Son mektubumdan sonra İsviçre'ye gittim, geldim. Hikâyem bitmiş iken, yeniden başladı. Fakat günlerime daha fazla çeki düzen verdim. Çalışmalarımla, romantizmimi bağdaştırdım. Başımdan geçeni ancak buluştuğumuz zaman anlatabileceğim. Gençlik serüvenleri geçti. Alabildiğine coşkun yaşadığım anlar oldu. Şimdi hem bağımsız, hem bağlı olarak en güzel dostluklarımdan birini yaşıyorum. Bu dostum da piyanist. Benden çok piyanosuna bağlı. Günde sekiz saat çalışıyor.. Yorgun olduğu akşamlar, buluşup tiyatroya, konsere gidiyoruz. Müzik ve şiir alışverişi ediyoruz. Geleceği düşünmediğimiz zaman, mutluyuz. Züğürtlükten hiçbir zarar görmediğimiz gibi üstelik keyfini bile çıkarıyoruz. Yalnız kötü sigara, kötü kahve, kötü içki yüzünden zaman zaman başımız boğazımız ağrıyor. Adı Magdi. İsviçreli. Babası tarihçi. Annesi okur yazar. İsviçre'de evlerine gittim. Çok seviştik. Hep rahat yaşamış, iyi yürekli, açık sözlü insanlar. Bir gün Magdi, beni ormanlarda bir köye götürdü. Küçük bir evde seksen yaşında bir teyze, tek başına. Üç saat kadar yürüdüğümüz için mi, yoksa benim içim içime sığmadığı için mi neyse, bu ev ve bu teyze beni sihirledi ve çay içerken mucizeye benzer bir şey oldu. Arkamdan bir acaip müzik sesi geldi. Donakaldım. Trabzon'daki çalarsaat. Hatırladın mı? Bizim büyükanneler, ço-

cukluğumuz odaya doluverdiler. Aynı saat, aynı şarkı. İsviçre'de, Osman'ın evinde kaldım. Yirmi günün nasıl geçtiğini bilmiyorum. Tadı damağımda kaldı. Yılbaşı gecesini trende geçirdik. Bütün gece birbirimize sevdiklerimizi, çocukluğumuzu anlattık. O gün bugündür sizin Magdi'yi tanımamanıza hayret ediyorum. O kadar bizden. Aynı pansiyonda oturuyoruz. Onun odası piyanolu, benimki makineli. Benim odamda sizin resimler, onun odasında kendi resimleri var. Magdi resim de yapıyor. Pansiyon Paris'in en acaip evlerinden biri. Bir Rus romanı kadar zengin. Olmadık insanlar var. Fehamet Hanım bile burada. Bu münasebetsiz kadın, gevezeliği, dedikoduları, patavatsızlığı, aptallığı, tatsızlığı ile bir süre hayatımızı zehir etti. İki aydır selamlaşmıyoruz. Rahat ettim. O tabii rahatsız etmek için elinden geleni yapıyor ama artık umurumda değil. Pansiyonda herkes kendisinden yaka silktiği, kaçtığı halde oturmakta inat ediyor. Ankara'nın en aşağılık taraflarını buraya getirdi. Hiçbir insandan bu kadar iğrenmemiştim. Ben İsviçre'ye gittiğim zaman birkaç gün sonra onun da gelmesi, aynı trenle dönmesi ve daha önce benimle fazla meşgul olması yüzünden arkadaşlar acaba bu kadın polisten mi demişler. Kulağına gitmiş, rivayeti ben çıkarmışım gibi, ötede beride bunu söylüyormuş. Oysa benim aklımdan bile geçmedi. İster polis olsun, ister daha beter olsun bana ne. Kavga etmediği insan kalmadı. Avni, Selim, Arif, karısı Hikmet, burada iken Cemâl ağabey. Cemâl ağabey ile kavgası müthiş. Bir gün Cemâl ağabeyden herkesten aldığı gibi borç alıyor. Hem de çokça bir para. Onbin frank. Çocuğunun hastalığından söz etmiş, ağlamış, ne ise o da vermiş. Tabii günler geçiyor. Cemâl ağabey bir gün öğreniyor ki evvelce Kemal ağabeyden de para almış, vermemiş. Enayi durumuna düştüğünü anlayınca tepesi atıyor. Fehamet Hanımın bugünlerde Türkiye'ye döneceğini öğrenince geliyor parayı istiyor, alamıyor, bunun üzerine Eyuboğlu boşanıyor, ağzına ne gelirse söylüyor. Şimdi karı ötekine berikine Cemâl'i benim kışkırttığımı söylüyormuş. Cemâl ağabeyden öğrendim ki, evvel ken-

disine benim hakkımda hatta senin hakkında birtakım laflar etmiş. Güya sen kendisine Kemal ağabeyi ailece sevmediğimizi söylemişsin, sonra sen binbir macera içinde yaşıyormuşsun, ben de öyle. Vaktiyle Arif'in karısına da benim Ankara'da kimlerle düşüp kalktığımı, Nahit Hanımla al takke ver külah olduğumu vs. vs...

Bunları sana anlatmaya bile gerek görmezdim, ama ola ki bu kadın oralarda ağzına geleni söyleyecektir. Bilmiş olasın. Sakın kendisi ile konuşma, söylediklerini dinlemeye kalkma. Benim sana yazdıklarımı söyleme. Sinirlenirsin, vaktini kaybedersin. Boş ver. «Vah, vah» de geç, amo tabii gerekirse de ne mal olduğunu eşe dosta anlat.

Gelelim Fikret Muallâ'ya. Bir acı hikâye de o. Biçare Paris'te yoksulluktan ibüsbütün delirmiş. Zaman zaman gözlerinde ve sözlerinde iyi bir ışık parlıyorsa da kulak asma. Kendisine elimden gelen yardımı yaptım. Saatlerce anlamsız kuruntularını, sızlanmalarını dinledim. Dünyada ondan dertli, ondan iyi ressam yok. Fransa ve Türkiye hep ona eziyet etmenin yollarını aramakta. Cümlemiz polis ya da ona benzer bir şeyler. Kardeşi uçak kazasında ölmemiş, öldürmüşler. Muallâ'nın kardeşi diye. Savaş içinde nazilerden yana olmuş. Çağımızda temiz insan olarak yalnız onlar gelmiş. Zavallılar iyi insan, soylu insan oldukları için kaybetmişler. Almanlar burada iken bulunduğu evde gizlenen bir Yahudi kadını haber vermiş, kadını kampa göndermişler. Bunu duyduğum zaman inanamadım. Kendisine sordum, inkâr etmedi. Hatta elimden gelse hepsini kendim temizlerdim dedi. Az kalsın yüzüne tükürecektim. Resimlerinde de artık iş yok. Hatta çokları son derece bayağı.

Zavallı Abidin ona bu kadar yardım ettiği halde aleyhinde söylemedik laf bırakmıyor. Niçin durmadan erzak göndermiyormuş, resimleri niçin satmamış!. Pis Arnavut zaten niçin kendisine yiyecek yollamışmış?... Birtakım kaba küfürler de öğrenmiş. İnsanı kusturacak cinsinden. Boyuna onları söyledi. Nasıl yaşıyor diye sorarsan, düpedüz dilencilikle.

Rastgeldiğinden para istiyor, arkasından enayiyi vurduk diye şarap içiyor. Kısacası Fikret Muallâ yok artık. Sana bunları yüreğim sızlayarak yazıyorum. Çünkü şimdi çıkagelse yine belki yalnız iyi taraflarını görüp ya da düşünüp acıyacağım. Yüzünde bazen perişan sokak köpeklerinin acı yalvarışına benzer öyle bir gülümseme beliriyor ki, her şeyi unutuyorum.

Sana, bana karşı sahiciye benzer bir sevgisi var. Ama bu sevgi aleyhimize her türlü kötü laflar etmesine engel değil. Nurullah Ataç'dan bu çeşit sevgiye alışkın olduğum için, bu tarafına kızmıyorum bile, ama son zamanlarda şu miras meselesi yüzünden soğukkanlılığımı kaybettiğim oldu. Keşke bana yazdıklarını kendisine söylemeseydim. Artık yalnız bu işle uğraşıyor. Ciddi bir şey yapamadığı için herkesi ihmalcilikle hatta hayinlikle suçluyor. Bugünlerde mirası seninle paylaşıp, yediğimizi söylemesi mümkün. Senin mektup yazmayışına türlü türlü anlamlar veriyor filan falan. Kısacası kaçık. Sana bunları anlatmaktan amacım, mektuplarında dikkatli olman, edeceğin yardımları, başına iş açmadan etmendir. Örneğin Fikret'e İstanbul'a gelmesini sakın söyleme. Bu sözü ancak düşmanlarının kendisini kafese koymak için söylediğine inanıyor. Kazara kalkar, İstanbul'a gelir ve işleri yürümezse, ya da başına bir iş gelirse sorumlu sen olursun. Kendisine mektup yaz ve yalnız olumlu olayları söyle. Hiçbir öneride bulunma. Kimseye de bir şey söyleme, çünkü birisi ona yetiştirir ve bütün felaketlerin nedeni biz oluruz. Şimdilik sadece bil.

H.M. diye bir kaçık daha var. Üstelik onda Fikret'in hoş tarafları, eski sanatçılığı da yok. Tatsız bir baş belası. Dilenci, dedikoducu, patavatsız, akılsız, terbiyesiz vs. vs... Benim görüştüğüm yok, ama herkes yaka silkiyor.

Hasan Kavruk iyi çocuğa benziyor ama keşke Samsun'da hoca kalsaydı. Bilmem burada bir istifadesi olacak mı? Arif'in para işleri biraz yoluna girdi. Bu sefer de karısının gebeliği var. Zavallı Hasan da boyuna hasta. Gıdasızlıktan, havasızlıktan olacak. Arif'in resim bakımından bir hayli yararlanması

oldu, fakat öğrendiklerini kendine mal edemiyor. Ezberci kâfir. Bunca sıkıntılar içinde, çalışkan olması çok sempatik, fakat kolay ve yüzeyde bir çalışmada kalıyor. Burada en düzenli çalışan ve iş çıkaran ressam şimdilik Nejat, ama o da ezberci. En iyi hareketleri kavramış olması, resim dışında bilgiler edinmeye çalışması, tiyatro ile müzikle, edebiyatla ilgilenmesi ve vakit ziyan etmemesi iyi tarafları. Yerli motifleri kullanmanın gereğini de kavramış ama İzzet Melih'e çalar tarafları var. Gamsızlık, işgüzarlık, yüzeysellik. Selim de, Avni de ondan daha sanatçı yaradılışlı, ama doğrusu Nejat kadar çalışmıyorlar.

Zühtü ile çok uzak oturuyoruz. Arasıra buraya geliyor. Ben bir defa gidebildim. Keyfi yerinde. Yenileşmeye çalışıyor. İnşallah çok geç kalmamıştır.

S.F.'den bir şeyler çıkacağını sanmam. Hemen hiç görüştüğümüz yok. Hoşlanmıyorum. Dün Cahit Irgat çıkageldi. Fehamet Hanımdan boşalan mutlu odaya yerleşti. Hiç Fransızca bilmemesi fena. Tiyatro için dil şart. Ancak bir şişe rakı getirebilmiş. Herkese bir yudum düştü. İlk gece onu Montparnasse'da bir tiyatroya götürdüm. Bir İspanyol piyesi seyrettik.

Benim çalışmalarıma gelince: doktora işinden vazgeçtim. Sorbonne'a bir türlü bağlanamadım. Edebiyat öğrenimi çok geri kalmış. Bir felsefeci ile çalışmaya karar vermiştim. Tez üzerinde anlaştık, fakat Amerika'ya gitti. Daha gelmedi, galiba gelecek de yok. Diğer hocalardan birine gitmeye başlamıştım. O da sarmadı. Nihayet gelecek için, yani ileride Fakülteye girmek için, kendimi zorlamak kalıyordu, ama Fakülteye dönmem gayri geçmiş ola. Hem geri dönmek doğru bir iş değil. Hem de Ankara ve İstanbul Edebiyat Fakültelerinden iğreniyorum. Herhangi bir zenaat bunlardan birinde hoca olmaktan daha şerefli. Sabri Esat orada. İşi tatlıya bağlıyadursun. Dönüşte memurluktan bile ayrılmanın çarelerini arayacağım. Sorbonne'da dilediğim derslere giriyorum. Lyon'daki hoca burada, dersleri daha da olgunlaşmış. Edebiyat hocalarında iş yok. Daha çok filozoflara gidiyorum.

Her hafta Fransız Yazarlar Birliğinin toplantılarına gidiyorum. Aragon, Eluard, Zara, Gueverica ile tanıştım. Çevirdiğim şiirleri onlara okudum, beğendiler. Ayrıntılar şimdilik dursun. Bu Birliğe gittiğimden, çevirilerden kimseye bahsetme. «Domaine Turo» diye bir kitap önerisi aldım. Burada iken bitirmeye çalışacağım, ama her aradığımı bulamayacağım için derme çatma olacak. Poesie 48 dergisine yeni şairlerden otuz kadar şiir vermiştim (Senden de vardı). Provaları beklerken derginin kapandığı haberi geldi. Derginin Müdürü şair Seguers şiirleri pek sevmişti. Yeni bir dergi çıkarmak niyetinde imiş. Belki orada çıkacak. Gecikirse, başka yere vereceğiz. Piyes çalışmalarıma gelince, müthiş bocalıyorum. Becerebilirsem yapmak istediğim şu: Birer perdelik dört piyes. Biri daire hayatına, biri köy ve şehir ilişkilerine, biri Ankara'daki bir apartman hayatına, biri askerlik hayatına ait olacak. İlkin bunları hep aynı piyeste düşünüyordum, sonra parçaladım. Başkalarında gördüğüm kusurlara kendim düşüyorum. Yazdığım şeylerden sıyrılıyorum. Kendimden kurtulup, başkalarının hayatını yaşayamıyorum. Korkarım bu yüzden bu piyesler de bir çeşit makale olacak. Türkiye'ye döndüğüm zaman dünya ne halde olacak bilmiyorum, ama niyetim şu veya bu şekilde yayın işleri yapmak. Örneğin Yaşar Nabi'nin işine benzer bir iş. Dergi ve kitap. Dört beş arkadaş bir araya gelebilir, hayatımızı bu işe verebilirsek bir şeyler çıkar mı dersin? Çıkmasa bile, ben bundan sonra daha keyifli bir iş düşünemiyorum, çünkü artık Hükümet kanalı ile faydalı işler mümkün olmaz sanırım ve illa devran değişe.

Gelelim Soty'ye! Dijon'a gittiğimizi, Soty'de bir hafta misafir kaldığımızı sana yazmış mıydım? Sonra Soty buraya geldi. Soty hep eski Soty, ama artık işleri daha büyük. Savaşta başına bir sürü işler gelmiş. Hapse girmiş, dayak yemiş, ama siyasete fazla karışmamış. Şenlik olsun diye birtakım hareketlere karışmış. Doktor olarak Dijon'da işleri yolunda. Resim sergileri tertip ediyor, tablolar alıp satıyor, evinde birkaç milyon franklık tablo var. Bu yıl içinde Picasso, Matisse'den tablolar bulunacak bir sergi hazırlıyor.

Lyon'da, Marsilya'da ve daha başka şehirlerde dolaşacak. Belki Viyana'ya gidecek. İlk fırsatta İstanbul'a bir sergi götürmeye karar verdi. Sana mektup yazacaktı. «Arts» gazetesinin bir sayısında Soty'den söz ediyordu. Sana gönderecektim, kaybettim. Senin son resimlerinden gösterdiklerimi çok sevdi. Senin için sergi yapmaya hazır. Paris'te pek keyifli günler geçirdik. Son defa karısı ile geldi, sevimli ama bir hayli çirkin bir hatun. Zenginmiş, şatoları varmış. Zavallı kadınla hiç ilgilenmiyor. Bıraktı gitti. Ben sergilere götürdüm. En iyisi, Andre L'Hote'un sergisi idi. Paris mektubumda bundan söz edeceğim. İşte böyle Bedrim. Eren'ime ayrı mektup yazamadım, bu mektubumu ona da okursun. Ama ayrıca da yazacağım. Mehmet'ime keza. Mehmet Ali'den alıp göndereceğin şiirleri unutma. Acele et. Çok lazım. Niçin bu kadar zaman ihmal ettiniz bilmem. Canımla yüzünden, gözlerinden, resimlerinden.

Sabah

Eren'le yazdığın mektup şimdi geldi. Boyalara bakacağım.

88

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 18 Nisan 1948

Canım Ağabeyim,

Bu pazarımı sana mektup yazmaya ayırdım. Biz, bildiğin gibi, her cumartesi akşamı Beyazıt'a geliyoruz. Ekseriya pazar akşamları dönüyoruz. Bu sabah annemin şu sözleri ile uyandım :

— Arzı hürmet ederim efendim!..

Ey gidi cicianne ey! Hep böyle söylerdi. Cicianneyi unuttuk bile. Çoktan geçti gitti. Daha onun gibi

nice sevdiklerimiz geçti gittiler. Biz hâlâ dırdır edip duruyoruz. İnsan bu dünyanın tadını çıkarmaya bakmalı. Hepimiz geçip gideceğiz, ama kimin umurunda! Herkes birbirine girmiş. Bir dırdırdır gidiyor. İki üç kişi birbiriyle güzel güzel geçinemiyorlar. Bir de istiyorlar ki bütün dünya güzel güzel, kardeş kardeş geçinsin! Yağma mı var! Nerede o günler.

— Siz hep boş yere tartışıp durun.

Dün gece aramızda uzayıp giden bir tartışmayı hatırlatıyordu.

Senin mektubunu alalı gene bir aydan fazla geçti. Neler oldu, neler bitti. Kara haber çabuk gelir, herhalde duymuşsundur. Akademi yandı kül oldu. İki üç saat içerisinde dört duvardan başka bir şey kalmadı. Tahkikat faslı hâlâ devam ediyor. Kaza mı, kasıt mı araştırıyorlar.

En önemli kayıp kütüphane ve yerine konulması cidden güç olan alet ve edavat, kopyalar, vesikalar, rölöveler.

Mimarlar yanı başımızdaki Mehmet'in okulunda derslere* başladılar. Biz henüz açıkta bekleşiyoruz. Oysa yanmamış taş binalarda derhal derse başlayabilirdik. Adlî sorunlar yüzünden derse başlanamıyor.

Burhan Toprak'ı görme! Perişan. Bir hafta önce şu adla bir kitap yayınlamıştı: «Ballar balını buldum kovanım yağma olsun». Ne bulduğunu pek bilmem ama epey şeyler kaybettiği muhakkak.**

Garip bir rastlantı, hemen hemen bütün öğretmen arkadaşlar yangın gecesi bizim sergide*** bir toplantı yapmıştık. Akademide öğrencilik günlerini hatırlamak için soba üstünde öteberi kızartıp yiyecektik. Bir bekâr sofrasıdır hazırladık. Bir defasında bu sofrada

---

* Fındıklı, İsmet İnönü İlkokulu, MHE.

** Bu sayfanın üstünde bir Karadut resmi var. Altında şöyle yazıyor:
«Ne garip olmuşum ey munisi can sen gideli.»

*** O tarihte atölye, Narmanlı'da değil az ilerideki «Balyoz» sokaktaydı, MHE.

yemek yemiştik. Derme çatma bir sofra. Onbeş kişi kadar vardık. Bir türlü yerleşemiyorduk. Nihayet ilk kadeh kalktı ve derhal kapı çalındı: Bella! Aramızda bir tek kadın yok. Bir türlü «buyur» diyemiyorum. Bella da girmek istemiyordu. Benya'dan bir haber var mı diye düşündüm.

— Bir şey duydum ama kesin değil galiba. Akademi yanıyormuş!

— Aman!

— Ama kesin öğrenemedim. Bir gazeteci arkadaş...

İçeriden neşeli sesler geliyor. Sobada sucuk kızartıyorlar. Kadehler ötüyor. Pastırmalar gül gül açılıyor.

Ama haber:

— Aman! Çocuklar henüz kesin değil ama bir kötü haber geldi. Bizim Akademi civarında bir yangın varmış. Ben bir dakika gidip telefonla soracağım.

— Otursana be yerine!... Seni aldatmışlar. Sen bizi aldatmaya kalkma. Buna halis «Poisson d'Avril» derler. Ha ha ha!

Fakat Bella hiç de şaka yapan bir tavırla konuşmuyordu.

Onunla dışarıya çıktık. Beyoğlu'na giden sokağın üstü kıpkırmızı kesilmişti.

Telefon.

— Evet efendim. Akademi yanıyor.

Tekrar atölyeye dönüyorum. Hiç kimse inanmak istemiyor. Hani bir söz vardır. Doğru olan hiç olmayacak olandan beterdir. Fena çevirdim ama böyle bir söz işte. Milleti güç bela bu hoş sofradan kaldırabildik. Taksilere atlayıp gittik ki, üst kat tamamen ateşler içinde ve bir alev demeti tam bizim atölyenin pencerelerinden, kıvrılmakta.

Yangından sonra neredeyse üç hafta geçti, hâlâ bizim kısmın hocalarını çağıran, yahu ne yapalım, hangi atölyelerde derse devam edelim falan! yollu bir danışma görüşme olmadı. Arasıra gidip yangın-

dan kurtulan bahçede göçmenler gibi oturup dertleşiyoruz. O kadar.

Dün garip bir dedikodu çıktı: Ankara'da Emniyet Genel Müdürlüğüne bir sürü mektup gelmiş: «Akademi Müdürü komünisttir. Bu binayı muhakkak o yakmıştır,» diyorlarmış. Mektuplar!

Yangından daha önce de Burhan'a böyle sözler atmış olacaklar: «Yahu nasıl olur, ben din dersleri kitabı hazırlıyorum. Bana nasıl böyle bir şey yakıştırabilirler» diye hayret ediyordu.

Akademi yangını hakikaten hiç ummadığım kimseleri üzmüş. Meğer bu binayı ne kadar seven varmış. Burhan'ın haline pek oralı olan yok. Ama Akademiye acıyan acıyana.

Eren'le benim Beyoğlu'ndaki yerde açtığımız sergi bir aydır devam ediyor. Topu topu beş resim sattık. İki büyük, bir orta, iki küçük yani 50-50-100, 250, 300 yekûn 750 lira. Büyük salonu Eren'in resimlerine ayırdık. Küçük odalardan bir tanesini ben aldım. Ötekisini bölüştük. Sergimizi günde ortalama yetmiş seksen kişi geziyor. Daha bir ay açık kalacak. Belki bir bu kadar daha resim satılır. Dar gelirlilere yarı tarife uyguluyoruz. Faik Sabri'nin kızı Lülü bir resim aldı, ikiyüz liradan yüze indik.

Eren'in resimleri haklı bir takdir ve hayret uyandırıyor. Sapına kadar sağlam işler. Resimlerim onun yanında daha dişi kalıyor.

Ankara Opera binası panolarından bir tanesinin eskizi de sergide ve mozaik denemelerinden birkaç parça. Bunlardan bir tanesini Yaşar Nabi bir masal kitabına kapak yapmak üzere aldı götürdü. Sana bunlardan göndermek istiyorum, ama içimde tuhaf bir his var. Bu denemelerle seni şaşırtmak, daha doğrusu bir hayal kırıklığına uğratmaktan korkuyorum. Bir parça daha bu yolda emeklemek istiyorum. Sana öteki mektubumda sözünü ettiğim işçilik konusunu belki bu denemelerle çözümleyeceğim. Leopold Lévy resimde işçilik yoktur der durur: yani el işçiliğine

hiç kulak asmaz. Malzemeye kulak asmaz. «Cami ne kadar büyükse imam bildiğini okur» yollu vaızlar verir.

Ben de buna bir ara inanmıştım, ama zannederim kazın ayağı o kadar basit değil ve daha bir basamak yukarı çıkınca bu yargı insana gülünç geliyor. Resimde malzeme olanakları her zaman söz konusudur. Malzeme oldukça, işçilik de olacaktır. Kullandığı malzemenin tadını çıkaramayan adam ressam olamaz. Lévy belki hayatı boyunca yalnız çinkonun tadını çıkarmıştır. Yağlı boya içerisinde saklı olanakların pek farkında değil. Belli bir boya kalınlığı ve bir fırça akışına kendisini bırakmış. Bunların dışına çıkamıyor. Bir taraftan, «malzeme yoktur, resim vardır» diyor, ama senelerdir tekrarladığı bir işçiliğin kölesi olduğunun ya farkında değil ya da başka bir şeyler aramaya üşeniyor. Her ne hal ise. Lévy belki kötü bir örnek ama böyle bir işçilik dalgası muhakkak var. Örneğin, Abidin! Çini mürekkebinden dışarı çıkınca işleri fena halde sarpa sarıyor, ama çini mürekkebini şeytan gibi kontrol ediyor. Mürekkep ve malzeme konusu üstünde bir cilt dolusu sözüm olduğundan, bu konuyu burada kesiyorum.

Büyük panolar için hazırlanıyorum. Bol ve ucuz bir malzeme ile duvarlar dolusu resimler yapmak. Ekmek peynir parasına yapmaya hazırım.

Buyrun beyler: kollarımı sıvamış bekliyorum.
İçimde cennetten kırıntılar olmalı.
Ve mükemmel bir gökyüzü, döşeli dayalı,
Sonuna kadar açılsın kapıları.
Haydi beyler duvarlarınızı çözünüz!

Bir, iki, üç başlıyoruz. Bir Boğaziçi, bir şehr-ayin. Bir Haliç, iki köprüsü de caba. Balıklar, envai çeşit balıklarımız var. Orfozumuz da bulunur kursağımızda. Daha nelerimiz var neler. Çıngıraklı yaylılarımız. Kağnılarımız. Han avlusunda başlayan, biten yollar mı istersin. Âşık Veysel'de bulunur. Urfalı Deli Mehmet'ten bir feryadımız da var. Türkülerin envai

çeşidi; güleni, ağlayanı. Kalenderi, iflah olmayacak olanı. Ve bütün bunların yanıbaşında, ortasında, göbeğinde, altında, üstünde, iskambil kâğıdı gibi, iki başlı bir insan. Yarısı ölü, yarısı diri bir insan. Bazen elim ölü tarafına değiyor, ürküyorum. Bazen diri tarafına; dertleşiyorum. Ama artık diri taraf da cevap vermiyor. Yalnız dinliyor ve gülüyor. Gülüyor. Avutur gibi gülüyor. Anılar ne tuhaf değil mi? İnsana hiç yük olmuyorlar. Tüy kadar hafif, meltem kadar zararsız. Çağırırsın gelir, kovarsın gider. Canım anılar, ne güzel bir ömürleri var. Canım Cebişim, niçin artık yolda hiç kimseyi sana benzetemiyorum. Oysa eskiden günde dört beş kişiyi hep Cebiş sanırdım. Ne tuhaf değil mi, Cebiş gideli bir tek kimseyi ona benzetmek fırsatı çıkmadı. Gayet iyi biliyorum ki, bu artık olamaz da. Yalnız rüyamda ilk gördüğüm zaman şaşırıp kaldım.

Canım ağabeyim, İstanbul'un onu bana hatırlatmayan köşesi olmadığı için, onu her gün o kadar yaşıyorum ki, belki sağ olsa, onu benden uzakta iken o kadar kuvvetli duyamayacaktım.

Demek şimdi Cebiş benim içimde yaşamaya devam ediyor. Ben yaşadığım kadar o da benimle, hem de bana hiç yük olmadan, köşeciğinde yaşayacak. Canlı Cebişi istediğim zaman köşeciğinden güne güneşe çıkartacağım. Sonra o tekrar sessizce yerine, kendi evine gider gibi sessizce geçip yerleşecek. Şu halde ben yaşadıkça, o da yaşıyor demektir. O da yaşayacak demektir. Ben öldükten sonra da Cebişin yaşaması gerek. Bir kitapta, bir şiirde, bir resimde. O zaman ödeşeceğiz.

«İşte böyle.» Bir kitap yazarsam adı böyle olacak: «İşte Böyle»

Gelgelelim yeryüzüne. Magdi'yi tanımadığımıza hayret etmekte haksızsın. Onu tanıyoruz. Çoktan!.. Hem nasıl seviyoruz. O görse bile inanmaz belki. Ben kendi hesabıma konuşayım daha iyi: derhal onunla evlen! Ve derhal baba ol. Ama şöyle olacakmış, böy-

le olacakmış. Canım ağabeyim, bunların hepsine bir kalem boş ver. Bir ailede iki ecnebi gelin olur muymuş? Öyle bir olur ki top gibi, nur topu gibi. Bizim aile evelallah daha bir düzine ecnebi gelini benimser.* Yeter ki gelin buna peşin peşin inansın.

Tabii derhal evlenmek elinde değil. Ama sen ona söz ver. Buraya gel. Tezini o zaman hazırla. Onun burada bir iki sene kalmasını temin için bir şeyler düşünelim. O da gelsin görsün. Belki de hoşuna gitmez. Ona da vakit ve fırsat hazırla.

Canım ağabeyim, Allah rızası için bu sefer geçen defaki gibi ince eleyip sık dokuma.. Bir kadının olsun artık. Benim resimlerime bir düzen ne kadar gerekirse, Anadolu toprağının elektriğe ne kadar ihtiyacı varsa, senin yaşamına o kadar bir kadın gerek. Yaşamı bir parça kadın ve çocuk sahipleri arasında seyreyle. Belki dört, belki beş yıl, belki de elli yıl sürer bu şenlik. Burasını henüz hiç kimse kestirememiş.

En önemli nokta şurada, sen bu kızcağızı gördüğün zaman, görür görmez değil, uzun uzadıya yüzüne bakmak fırsatını bulduğun zaman :

— İşte bak bu kadın benim kadınım olsaydı ne güzel olurdu, dedin mi, demedin mi? Sorun burada.

Sen pek benim ipimle kuyuya inmezsin, ama söylemesi benden düşünmesi senden.

Magdi'nin gözlerinden öperim. Ona bir İstanbul resmi göndereceğim. Telli pullu bir İstanbul. Öyle bir İstanbul ki görür görmez hemen bir bilet alıp buralara uçsun. Turizm meselesi. Mektubuma Salıpazarı'nda devam ediyorum. Saat gecenin onbiri. Muallâ bizde. Mehmet'le yattılar. Eren bugünlerde pek resim yapmıyor. Sergi onun asabını bozuyor. Ama sıhhatçe çok şükür iyi, neşesi de yerinde. Arasıra derin felsefe sorunlarına da dokunup geçiyor.

Şimdi radyoda İtalyan seçimlerinden söz edili-

---

* Daha sonra bir yabancı damatla, bir Kanadalı gelin daha katıldı aramıza, MHE.

yor. Henüz sonuçlar belli olmamış. Belki yarın sabah ilan edilecek.

Bugün Z.F.'nin Fransız Konsolosluğunda açmış olduğu sergiyi gezdik. Güzel tertip edilmiş. Herifçioğlu paraya kıymış, güzel çerçeveler, paspartular ve bir sürü Paris azmanı resimler. Bütün ustalardan birer tutam bir şeyler almış. Kendisinden yalnız seçme! Bu kadarı da fena değil.

İnşallah bir gün kendisini de resimlerine kor... Ama adamcağız o kadar yufka yürekli ki, bu yufka yüreği sergilemektense, başkalarının eserlerinden gördüklerini sergilemeyi uygun görmüş. Fena da etmemiş sanki. Gerçekten bu da bir meziyet. Boyuna sağdan soldan aşırıyor: ama yerli malı çalışıyorum diyor.

Arif'e yazmadım. Bana haklı olarak kızmıştır. Bir kızı olmuş. Adını Paris koysa fena olmaz. Bugünlerde döneceğini duydum. Karısı izin verirse gözlerinden öperim. Karısının değil.

Cemâl Tollu'nun annesi sizlere ömür. Bu hafta içerisinde Ankara'ya gidip gelmiş. Kendisini görmedim.*

S.F.'ı gördüğün var mı? Görürsen ona şöyle de: Aferin oğlum Ahmet bu yolda devam et. Sen Türkiye'nin en vefalı vatandaşlarından birisisin. Bu memleket yemez içmez seni Paris'lerde gezdirir. Sende bu zekâ biz de bu vefa varken evelallah sonra pırasa efendimmm!!. vs. vs...

Fikret Muallâ'ya hâlâ mektup yazamadım. Yazmaya da pek iştahım kalmadı.

---

* Mektupta bu satırlardan sonra bir balık resmi var, MHE.

Adalet sana söz verdiği yazıları gönderdiğini ve bir mektup yazdığını söyledi. Herhalde almış olacaksın. Bu şiirleri daha önce göndermek mümkündü. Onun pek üstüne düşmediler, ben de pek fazla ısrar etmedim.

Bundan yirmi gün kadar önce bir gün Sabahattin Ali bana sergiye uğradı. O günler hep sarhoş dolaşıyordu. Sergide bir sanatçılar toplantısında da o kadar içti ki, fıçı gibi sızdı kaldı. Onu hiç bu kadar kalender ve sarhoş görmemiştim. Son gördüğüm gün de öylesine sarhoştu. Beni dışarı çağırdı. Paltosuz çıktım. Dışarısı müthiş soğuktu. Bana bugünlerde Ankara'ya gidip gitmeyeceğimi sordu. Niyetim olmadığını söyledim. Kendisinin bir işi için gidip gitmeyeceğimi sordu. «Sergimiz var bırakamam» dedim. «Senden başka hiç kimse bilmiyor, bilmesini de istemiyorum. Ben artık bu memlekette yaşayamam. Çekip gideceğim. Nereye olduğunu pek bilmem ama. Belki bir gün ağabeyine uğrarım.»

O bunları söylerken ağzından alev gibi votka dumanı çıkıyordu ve ben paltosuz titriyordum. Bu kadar arkadaşı vardı. Böyle bir sırrı açmak için niçin beni seçmişti? Onunla hiçbir zaman dost olacak kadar birbirimize sokulmamıştık. Birçok halleri bana sevimsiz geliyordu. Yalnız son zamanlarda Adalet'lerin evinde onu arasıra görüyordum. Çoğu kez eğlence, içki ve kadın peşinde idi.

Son kitabında çok güzel iki üç hikâye okumuştum. Kendisini kutlamıştım. Ama kötüleri de vardı. Her ne hal ise, bana dört beş dakika içerisinde memleketten çıkmaya karar verdiğini söyledi. Ankara'ya gidemediğime üzüldü. Herhalde karısına bir emanet gönderecekti ve hemen kimseyi bulamamıştı. Benden ayrılır ayrılmaz arkamda Adalet'le kocası Mehmet Ali'yi gördüm. Koşarak köşeyi dönen Sabahattin'i gördüler:

— Ne o bizden mi kaçıyor, dediler. Ben bir parça şaşırdım.

— Vallahi kimden kaçıyor bilmem ama ben

dondum paltosuz, dedim.

Gerçekten o günden sonra Sabahattin'i bir daha görmedim. Bu konuşmadan senden başka hiç kimseye bahsetmedim. Yalnız on gün evvel Mehmet Ali'ye bir mektup gelmiş ondan: «Ben gidiyorum, inşallah bir gün başka koşullar altında karşılaşırız,» diyormuş ve onlara onyedibin liralık bir kamyonu bırakıyormuş. Tuhaf bir kamyonun hikâyesi. Sabahattin'e bir kamyon almışlar bu fiyata. Artık siyasetle uğraşmasın, ailesine birkaç para çıkarsın diye. Güya parayı Melek Celal Hanım vermişmiş. Sabahattin bu kamyonla Urfa'ya bir sefer eylemiş. Beşyüz lira kazanmış. Sonra bu işten vazgeçmiş. Kamyonu bırakıp gitmiş. Şimdi Adalet ve kocası,

— Olur mu böyle arkadaşlık. Biz şimdi bu kamyonu nidelim, diyorlar. Onun için almıştık. Bıraktı gitti.

Mehmet Ali ve Adalet, Sabahattin'le ne biçim bir dostlukla bağlı idiler pek anlayamadım. İstanbul'da olduğu zamanlar onların evinde yatıp kalkıyordu. Can ciğer geçiniyorlardı.

Haa, o gün bana gideceğini söylediği gün, Marko Paşa özellikle sakın Adalet ve Mehmet Ali'ye bir tek kelime söyleme demişti. Ben de onlara hâlâ bir tek kelime söylemedim.

İlahi Marko Paşa. Ben onun işlerinden hiçbir şey anlayamadım gitti. Sanat adamı mı? Siyaset adamı mı? Keyif adamı mı? Bunların üçü mü? Hiç birisi mi? Bazıları mı? Sen ne dersin? Bunlardan gerçekten hiçbir şey anlayamadım. Yalnız Paris'e gelir sana misafir olursa canım sıkılacak. Senin memurluk hayatından, yazarlık ve sanat dünyasına çıkmanı gönlüm arzuluyor, ama siyaset hayatı için değil. Siyaseti de resim ve edebiyat gibi bir meslek olarak kabul ediyordum. Her mesleğe bir parça erken giren kazanıyor...

Sanatın bünyesinde eriyen bir siyaset. Evet bunu her sanatçı yapar, ama siyasetin içinde eriyen bir sanat, buna aklım yatmıyor! Bunu yapanlar var, fakat herhalde biz buna göre hazırlanmamışız.

Siyasi hayat her şeyden önce granit gibi bir

yürek istiyor... Daha doğrusu acıma, gözyaşı, siyasi hayatta sökmüyor. Oysa bizim gözlerimizde akacak dünya kadar yaş, yüreğimizde acıyacak dünya kadar insan var...

Dün Beyazıt'ta çocuklardan duydum. Bakü radyosunda bir Eyuboğlu varmış! «Ben Maçka'nın bilmem ne ilçesinden, Eyuboğul'larından Esat Ömer Eyubi» diye kendisini tanıtıyormuş.

Sururi ve Hüseyin duymuşlar... Şu otuz sene evvel Trabzon Lisesinde Türkçe derslerine giren garip kişi olacak. Hani ressam Ömer'i davet eden. Bizim Eyuboğlu adına musallat olan damgayı şimdi anlar gibi oluyorum. Bu zat Bakü radyosunda bu isimle şakımakta devam ederse, bizim başımıza işler çıkarırlar. Bunu daha iyi bir yerden araştırmak mümkün olur mu bilmem.

Halit Ziya Beyin sana niçin mektup yazmadığını da ben buna yordum. Yağmurdan nem kapan vatandaş. Ey canına yandığımın dünyası, eğer bütün kabahatimiz şu memleketi ana baba gibi sevmekse, vursunlar damgayı da görelim.

Senin «Varlık»taki yazılar için Yaşar'dan şunu duydum: Bazı cümleleri çıkarmak zorunda kalıyorum. Herhalde Sabahattin Bey bana kızmaz, çünkü ne de olsa buradaki havayı biz içinde olduğumuz için daha iyi görüyoruz. Herhalde sert yazılar.

— Dönüşünde ona iyi bir hava hazırlamaz.

— Ama ağabeyin pek umurunda değil.

— vallahi bilmem...

«Varlık»ta senin ve Sait'in arasıra çıkan yazılarından başka pek doyurucu bir şeyler yok. Sergideki toplantıda Yaşar'la karısı da vardılar. Yaşar'ın karısı içkiyi biraz fazla kaçırmış. Bir aralık kocasına çatmaya başlamaz mı:

— Allahaşkına Yaşar Nabi vazgeç makale, kitap yazmaktan. Çok soğuk şeyleri yazıyorsun. Karın olduğum için bütün bu soğukluk-

ları okumak zorunda kalıyorum. İnsaf, vazgeç!..

Yaşar Nabi'de kocaman gözler!.. Orada olanlarda sessizlik. Yalnız ben dayanamadım:

— Sizi bilmem ama biz Yaşar Beyin yazılarını seve seve izliyoruz.

Ertesi gün Yaşar bana son çıkan kitabını göndermiş: «Nereye Gidiyoruz.»

On gün evvel Roji'den Eren'e gayet romantik bir mektup geldi. «Gidiyorum. Elveda. Muçaças!» Ne güzel Fransızca yazıyor şu Roji, hayret ettim. Gayet dokunaklı bir mektup. Giderim belki bir daha gelemem falan bir şeyler. Eren de dün ona cevap hazırlıyordu.

Muallâ yarın Eren'i Arifiye'ye götürmek istiyor Bakalım vazgeçmezlerse.

Sizin Dijonlu Trahar burada galiba fiyasko veriyor. Geçen gün Rektöre çıkmış. İki gözü iki çeşme annemi göreceğim geldi, bırakın gideyim diye tutturmuş.

Canım ağabeyim galiba bu mektup burada biter. Sana daha bir sürü şeyler yazacak takatim var fakat mektubum çok kabaracak. Sonra böyle şişman mektuplar kayıp oluyor diye beni korkutuyorlar.

Magdi'ye tekrar selam ederim. Bize muhakkak onun bir resmini gönder. Alıcı gözüyle inceleyelim. Bir de yanyana bir resim çektirin. Tanıdık yerlerden birinde olsun. Şu Paris'te çok iş var vesselam. Ben yalnız gitmem neme lazım. Oraya bir giden çift geliyor... Arif cümle rekorları kırdı. O zaten muhakkak bir şey kırmadan duramaz ki. Bazen ne güzel gülerdik değil mi? Hadi gülelim gene canım ağabeyim.

Bedri Rahmi

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 9 Temmuz 1948

Bedrim,

Kâğıdı kıvırır kıvırmaz bütün mektuplarını uzun uzun bir arada görür gibi oldum.

Yazmak için herhalde benden mektup bekledin, geldi gelecek dedin. Sana başladığım bir mektup sırra kadem bastı. Bir yerden çıktı çıkacak diye beklemeye başladım. Babam da nasılsa adresini yazmadı. Mina geldi. Sizin evi uzun uzadıya anlattı. Gelgelelim o da adresi bilmiyor. Belki bu mektubu bitirinceye kadar adresin gelir.

Sana ilkin duvarımdaki bir resimden söz edeceğim. Benim resimlerden ne çabuk bezdiğimi bilirsin. Bu resimden bezmedim gitti. Şu arabalı resim, hatırladın mı? Ortada bir yuvarlağın içinde. Bak bakabildiğin kadar. Galiba şöyle bir şey oldu. Resim bir defa benim en çok sevdiğim resimlerden biri idi. Duvarda kritik dönemi, bezme günlerini anlattı. Ondan sonra resim bana ben resme düşündüklerimizi koymaya başladık. Resim ve dünya görüşlerimiz birleşti. Paris'te yeni resmin gelişmelerini bu resimle uzlaştırabildim. Daha doğrusu resim bu uzlaştırmaya elverişli idi. Sanat üstüne düşüncelerimi, ortada arabanın renkli yuvarlağına doldurdum. Birçok düşüncelere daha yer bile kaldı. Resim hem «insan,» hem «nakış» olmalı diyorum. Bu resim öyle yapılmış. Resim yarı beline kadar gerçekte, yarı belinden yukarı dilediği yerde olmalı diyorum. Bu resim oralarda. Ama o kadar kaynaştık ki, belki de bu resim öyle olduğu için düşüncelerim de böyle.

Sana Paris'teki resim hayatının yönünü görüp anlatabilmek için bir hayli bekledim, ama her şey gibi resim de temelli değişmelerin arifesinde olmakla beraber henüz açık ip uçları vermiyor.

Bütün iyi ressamların toplumsal savaşıma katıldıkları artık muhakkak. Yalnız savaşıma katılma biçiminde anlaşamıyorlar. Picasso ve Picasso'cular ressamın kendi yolunda gitmesini, istedikleri partiyi, ünlüleri ve değerleri ile tutması düşüncesindedirler. Resmin doğadan yola çıkmakla beraber, «abstre» değerleri içine almasını istiyorlar.

Abstreciler, resmi eski alışkanlıklarından tamamıyla kurtarmak, rasyonel ve geometrik bir güzellik kaynağı olarak, yeni sanayinin, yeni gereçlerin buyruğuna vermek istiyorlar. Bir de resmi doğrudan doğruya sanat savaşımının buyruğuna vermek, bayağılığa düşmekten korkmayarak ne gerekse yapmak isteyen gençler var.

Tabii, bu grupların dışında sayısız bağımsızlar filan var. Ama tartışmalar hep bu üç anlayış arasında oluyor. Parti, eskisi gibi tartışmalara karışıyor. Sanatçılara kendi anlayışını kabul ettirmeye çalışmıyor. Aranızda anlaşın diyor, ama yönettiği zaman sanatçılara direktif vereceği muhakkak. Rusya'da olduğu gibi. Fakat Fransa'da partinin sanat tarafını yönetecek yetenekli adamları olacak.

Türlü yollardan aranılan yeni sanat şu sanıyorum : En ileri teknikle, en iyi resim, dünya görüşünü birleştirerek, yabancılaşmadan kavgaya katılan, çoğunluğun isteklerini destekleyen sanat.

Böyle bir sanata insanlığın tarihinde yalnız Yunanlılar ulaşmışlardı. Zamanımızda ancak bazı sanatçılar, kendi başlarına böyle bir sanatın örneklerini verebiliyorlar. Bütün bir toplumun bu yola girmesi sorunu, geçen mektubunda senin bu konudaki düşüncelerini kısaca yazıyordun. Sanatçının siyasete karışmasını doğru bulmadığını söylüyordun. Ama bununla, bir taraf tutmamasını, olup bitenlere uzaktan bakmasını, köşesinde rahat etmesini istediğini söylemek istemiyordun herhalde. Bir defa, sanatçı istese de istemese de, onu siyasete karıştırıyorlar. Zararlı, zararsız diye damgalıyorlar. Bizde sanatçının katılacağı taraf olmadığı için, bu tarafı kendisinin bulması gerekiyor. Senin bu tarafı bulduğundan şüphe etmiyorum. Ya buraya gelip, ya bir köye kapanıp,

bir süre resim üzerinde kafanı çivilemen, yeni bir atılım yapmana yetecek. Resminin burada derhal tutulması için kendi yönünde, daha öz daha taze ve daha keskini bulmak yetecek.

Nâzım'ın şiirleri burada hiç düşünemeyeceğin bir gürültü kopardı. Geçen ay bazı şiirleri Maison de la Penséee Française'de bin kişilik bir yazar ve sanatçı topluluğu önünde Aragon tarafından okundu. Dinleyiciler arasında birçok Türk gibi ben de vardım. Bir Türk şairi okunduğu için gitmezlik edemezdik. Düşüncelerinden bize ne. Yanlış yolda yürümüş, ama iyi şair!

Birçokları Nâzım'ın bugünkü dünya şiirinin ustalarından biri olduğunu açıkça söylediler. Birçok kitapçılar Nâzım'ın şiirlerini basmak istiyorlarmış. Çeviricinin kim olduğunu anlayamadık. Yalnız, bir Fransız bana, acaba Nâzım'ın kendi çizdiği resimleri var mıdır? En son şiirleri istenebilir mi, tamamen kendisine verilmek üzere, istenebilir mi, şiirlerinin kitap halinde çıkmasına izin verir mi diye sordu. İlgim olmadığını söyledim. Rastgele öğrenirsem, söylerim dedim.

Bu şair başarısını, hayatı, şiiri ve düşünceleri arasındaki uygunluğa borçlu olsa gerek. Son şiirlerinde vardığı söyleyiş rahatlığı, en yeni siir anlayışı ile düşüncelerini birleştirerek gördüğü ilgiyi açıklıyor. Nâzım, küçük bir aşk şiirine en kavgacı dünya görüşünün konabileceğini ispatlıyor. Burada şiirin aradığı bu. Değme şair bunu yapamıyor. Bir şiir ki içinde yıkma var, yapı var, tek insan ve bütün insanlar var, yoksulluk ve umut, kölelik ve özgürlük var ve bütün bunlar rahat, özentisiz, çeviride pek kaybolmayan bir açıklıkla söylenmiş.

Neyse bu konuyu uzatmayalım. Mektup birisinin eline geçer de bizi Nâzım gibi düşünüyor, onunla ilgileniyor sanırlar. Yalnız Nâzım'ın yeni şiirlerini okumak isterdim. Bir bildiğinde varsa bana hemen gönder, sadece bir fikir edinmek istiyorum.

Benim yeni Türk şiirinden yaptığım çevirileri çıkaracak olan dergi provalar sırasında iflas etti. Başka dergiler de naz ediyorlar. Bakalım. Çeviri şiirle-

rin ancak bir düşünceye hizmet edenleri ilgi görebiliyor.

Senin şiir kitabının çıktığını başkalarından ve sonunda «Varlık»ın son sayısından öğrendim. Bana göndermeyişin şiir konusundaki tartışmalarımızın sonucu mu? Öyle ise çok üzülürüm. Konuştuğuma pişman olurum. Senin şair yanını hararetle tutmayışımın, şiirlerini sevmeyişimden, değerlerini görmeyişimden olmadığını bilirsin. Bu konuda senin duyarlı olduğunu gördükten sonradır ki, şiirlerine daha doğrusu şairlik yanına kuşku ile bakar oldum. Bu kısa ömür içinde iki ayrı sorumluluk yüklenmene taraftar olmadım. Yüreğini ikiye bölmeni istemedim. Bu düşüncemden dolayı şiirlerin aleyhine içimde bir kompleks türedi. Onlara üvey evlat gibi baktım, ama madem sen gayri her iki sanata birden angaje oldun, ben de kendimi seni ikisinde birden görmeye alıştıracağım. Yani şiirine de resmine olduğu kadar umutlar koyacağım. Yalnız şiirle alışverişim, resimden çok olduğu için, arasıra edeceğim ileri geri laflar hoş görülsün. Böylece ben de ön yargıdan kurtulmuş olurum.

Bir kardeşim var
Ver Allahım ver
Hem bütün bir âlem
Hem param parça
Bir eli kalem
Bir eli fırça
Bir kardeşim var
Sevdi mi sever
Ver Allahım ver.

Varlık'ta yazmakta devam ediyorum. Yaşar Nabi gemiyi yürütebilmek için az çok hepimizi incitmek zorunda kalıyor. Ben de dergi yönettiğim için halinden anlıyorum. Kırpmaları benl korumak için yaptığını söylemesi tabii bir nezaket. Dört bir yanını kollamak kolay bir iş değil. Gemi ise başka türlü yürümüyor. Gerisin geri gitmedikçe sorun yok. İstediği kadar yalpalasın.

Anlıyorum sen sözü Magdi'ye getirmek istiyorsun. Al benden de o kadar. Ama ne diyeyim sana.

Bizim kısmetimiz de hep yabandan çıkıyor be birader. Daha fazla anlaşabileceğim insan bundan sonra ya kısmet. Dediğin gibi yapacağım ama. Döndükten bir yıl sonra bize konser vermeye gelecek. O zaman hep beraber düşünürüz. Şimdilik dünyayı, ekmeği ve gecelerimizi bölüşüyoruz. Birbirimizin gam kasavetini giderip, işlerimizde birbirimizi destekliyoruz.

Pansiyonda Türkler çoğalalı keyfimiz kaçtı. Ama bu pansiyondan çıkmak bir sorun. Kötü alıştık, çok sempatik yanları olduktan başka, ucuzluğundan, serbestliğinden başka Magdi'nin sabahtan akşama kadar çaldığı ve başka hiçbir yerde çalamayacağı piyano var. Şimdi pansiyonda, Avni ve Selim'den başka Cahit ve Mina var.

Bir de görüşmediğim, sadece selamlaştığım iki Türk öğrenci daha var. Bunların her birine dadanan ziyaretçileri düşünürsek, çoğu kez niçin evden kaçtığımı, ya da kapımı kapadığımı anlarsın. İster istemez anlaşmazlıklar, küsmeler oluyor. Belki besinsizlikten filan, herkesin sinirleri bozuk.

Burada Türklerden insan olarak en çok Avni'den hoşlandım. Bir hayli iradesiz olmakla beraber açık bir yüreği, derine gidebilen bir anlayışı var. Selim değerli bir ressam olmakla beraber insan olarak pek anlaşılmaz tarafları, gizli kapalı bir âlemi, insanı şüpheye düşüren marazi bir ikiyüzlülüğü var. Bu hallerinden bir insanı sevmekle kurtulabilir, ama galiba kimseleri sevmiyor. Garip bir çocuk velhasıl. Anlayamadım gitti. Cahit son derece mağrur, onurunu avcunda gezdiriyor. İçmediği zamanlar kara kara surat asıyor. Zokayı yemekten anladığı şey galiba içip içip türkü söylemekten ibaret. Bir aralık birbirimize dayanamaz olduk. Mina geleli tekrar görüşebiliyoruz. Mina'yı sevdiğim için Cahit'in tatsızlıklarına katlanmak gerekti. Bir şeyler yapabilmesi için çok törpülenmesi gerek. Allah Mina'ya sabırlar versin.

Nejat sık sık gelip gidiyor. Onda da ün düşkünlüğü hastalık haline gelmek üzere. Çalışıyor, etrafı ile ilgileniyor, iyi işler de çıkarıyor, gelgelelim aklı fikri ismini ötede beride görmekte. Resimlerinde de

kısa yoldan üne varma isteği duyuluyor. İnsan olarak derinliği de yok. Alistre'ye yakın bir yerlerde Bizans ve kilimleri kullanmak istiyor. Selim daha dramatik ve insanca derinliği olan nakışlar peşinde. Avni yeni değerlere kafasından çok içgüdü ile varıyor. Resim doğası var. Son resimlerinde o da artık sevgilisi Bonnard'dan biraz uzaklaşarak abstraksiyona gidiyor. Alçak gönüllü ve sağlam, ama dağınık ve duraksar.

Hulûsi Mercan zaman zaman geliyor. Dehşetli zayıflamış, başını öteye beriye çarpıp duruyor. İşe eliften başlamayı gururuna yediremiyor. Bir şeye varacağını sanmam. Hasta olmakla beraber öteki arkadaş, adı neydi, hani şu çocuk resimleri yaptıran, Paris'ten daha fazla yararlanacak görünüyor.

Sabri Fettah geçenlerde İtalya'ya gitti. Paris' ten neler götürdüğünü bilmiyorum. Zaten birkaç defa görüşebildik.

Zühtü geçen hafta bizim semtte bir yere taşındı. Nejat'ın eski atölyesini tuttu. Çalışmaya başladı. Bana bir iki defa nefis yemekler yedirdiler. Dün akşam karısı ile burada idiler. Zühtü bakalım yenileşebilecek mi? Şimdilik uslu kelleler yapmakta berdevam.

Geçenlerde bir gazeteci bizim pansiyona geldi. Bir sürü resimler çekti. Birkaç dergide birden röportajlar çıkacakmış. Bir tanesi çıktı. Almanca. Dergiyi «Lettres Française»le birlikte Emek apartmanına gönderdim. Magdi'nin resmi de var. Ben o gün evde yoktum. Ertesi günü benim de bir resmimi çektiler. Ama bir kısım resimler Amerika'daki bir dergiye gitmiş. Çıkınca ondan da gönderirim. Bir haftadır pansiyonda akşamları bahçede, ateş yakmak modası çıktı. Dün gece Norveçli gençler kocaman bir masayı ateşe attılar. Bugün herkesten para toplayıp masayı ödemekle uğraşıyoruz. Sabah hep beraber Bit Pazarına gidip bir masa aradık.

Fikret Muallâ'ya mektup yazdın mı? Birkaç aydır gördüğüm yok. Bir geçim yolu bulmuş olacak ki, pansiyona uğramadı. Son gördüğümde kılığı, kıyafeti yenileşmişti. Konsolosluktan birisi geçenlerde

ölen babasının elbiselerini ona vermiş. 1900 yıllarından kalma eski zaman elbiseleri. Bir piyeste oynar hali var.

Arif Kaptan'dan mektup aldım. Ankara'da benden haber soranların azlığına şaşmış. Ben hiç şaşmadım. Arif buradan giderken sana çok dargındı. Mektuplarına cevap vermemişsin. Resimlerini nasıl buldun? Yeni resim çok kültür istiyor. Aleti yenilemekle iş bitse. Ama herhalde eskisinden daha iyi olacak. Şimdi, belki bir süre çiğ resimler yapar, ama yavaş yavaş Paris'i sindirmeye başlıyor.

Roji şimdi İstanbul'da olacak. Geçen hafta mektubunu aldım. Birkaç ay yazmamıştı. Macaristan'a temelli dönüşünün nedenlerini açıkça söylemiyor. Nedir acaba? Herhalde konservatuvar dayanılmaz hale gelmişti. Memleketine dönmesi iyi olacak sanırım. Macaristan şimdi çok iyi imiş. Gidenler hayran dönüyorlar.

Erol'dan epey zamandır mektup alamadım. Benya acaba döndü mü? Benya dönünce güya onunla kitap işleri yapacaktı. Çocuğumuz iflas etmek üzere imiş galiba.

Dönüşümde herkes benim üniversiteye geçmemi istiyor. Herhalde selametim adına oradan daha iyi yer de yok. Ama içim istemiyor. Her türlü memurluktan kurtulmanın yollarını aramak beni daha çok çekiyor. Ama kararı dönüşümde vermek mantıklı. Seve seve çalışacağım işi bulmadıkça, hep bir. Benim gözüm Yaşar Nabi'ninkine benzer bir işte. Hep kendimizi satmaktansa, kitap satarız. Ne dersin?

Fuat Ömer'den ses seda yok. Sen de görmüyor musun? Niçin mektuplarıma cevap vermiyor? Herhalde vakit bulamıyor. Onunla kalkıp Paris'e gelseniz ne olur sanki. İkiniz de alışkanlıklarınıza dehşetli bağlı kalıyorsunuz. Evlilikten olacak. İstanbul'a yerleşirsem görürsünüz siz.

Yazın ne yapacağımı düşünüyorum. Güya Osman'la İtalya'ya gidecektik. Olmadı. Osman'ın yerine Halil Vedat geliyormuş galiba. Soty ile de bir gezi tasarımız var. Bakalım gelecek hafta belki Dijon'a giderim. Sen Soty'e hâlâ mektup yazmadın

mı? Aşkolsun, adresini tekrar yazıyorum. Bir kart olsun gönder, ya da bir resimli birkaç satır.

Jean - Mari - Soty, 3 place de la Banque/Dijon.

Odaya karanlık bastı Bedrim, elektrik de yok. Haydi derhal sen mektubuna başla ve çok geç kalma. Bana biraz haber ver. Bir dergi içinde bir de resim yolla. Sonra plajda gezici fotoğrafçıya da hep beraber bir fotoğraf çektirin, denizle beraber üçünüzü kucaklarım.

Sabahattin

90

Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi ve Eren Eyuboğlu'na
(Arifiye'den İstanbul'a)

Arifiye, 11 Haziran 1948

Evlatlarım,

Sizi yazlık yuvanızda gelip göremediğime üzülerek, çarşamba günü Adapazarı sabah treni ile Haydarpaşa'dan hareket ve saat on bir kırkbeşte Arifiye'ye vardım. Yeter kız da beraberdi.

Annenizle, Mustafa, Sevim ve Şirin'i afiyette buldum. Ancak beş on günden beri devamlı yağmurlar yağmış, hava oldukça soğumuştu. Bugün de yine yağmur başladı. Evden bir tarafa çıkamıyoruz.

Muallâ'yı yalnız bıraktığımıza üzülmekteyiz. Bari size gelse, nasıl olsa onu yatıracak bir yeriniz, yatağınız vardır.

Görüşüp konuşulacak eş ahbap da eksik olmak... Nezahat de buraya gelmek için söz vermişken sonradan caydı. Fakat Mahmut biraz rahatsızdı. Çok öksürüyor ve sırtı ağrıyordu. Herhalde bu rahatsızlığı henüz devam ediyordu ki yalnız bırakıp gelemedi. Bari Ayşe'yi bizimle gönderseydi. Onlar belki beş on gün için Yalova'ya giderler. Ömer Beyin

lojmanı pek güzel ve elverişli imiş. Mahmut Bey de «en famille»* yanlarına gelmesini önermiş.

Dünkü Cumhuriyet gazetesinin ikinci sayfasının üçüncü sütununda, bugünkü Vatan'ın beşinci sayfasının yedinci sütununda, Bostancı asfaltı üzerinde Şaşkınbakkal'dan Feneryolu'na doğru hızla giderken ansızın direksiyonu bozularak kaldırıma fırlayan ve o arada geçmekte olan Cahit Serdar ve eşi Melâhat'le onbir, sekiz ve iki buçuk yaşındaki çocukları Meliha, Betül ve Cahit'le, Attila Dursun adında bir komşu çocuğunun bu kamyonun altında kalarak feci bir şekilde ezildiklerine ve iki buçuk yaşındaki Cahit'in biraz sonra öldüğüne, Haydarpaşa hastanesine kaldırılan diğerlerinin sağlık durumlarının tehlikeli olduğu konusunda üzücü bir kaza haberi vardı. Kazazedelerin isim ve hüviyetleri her iki gazetede aynı olmamakla beraber, bu felaketzede ailenin, annenizin amcazadesi merhum Münir Beyin oğlu Cavit'lerle karısı Melâhat ve üç çocukları olduğunu üzüntüyle anladım. Vatan'da bu aile reisinin ismi Hıdır Ferda diye gösterilmekle beraber, devlet bakanı Faik Ahmet Barutçu'nun yeğeni olduğu zikredildiğine göre içimize düşen şüphe ve üzüntü gerçekleşmektedir. Yabancıları bile üzecek olan bu feci kaza beni derin bir teessüre düşürmüştür. Annenize bu felaket haberini henüz vermedim. Cavit'i çok sever. Duyunca müthiş surette üzülecek. Vatan'da Betül'ün de tehlikede olduğu yazılıyor. Cavit Beyin bu gezintide ailesinin yanında olup olmadığını pek anlayamadık. Beraberse onun ve karısının ve büyük kızları Meliha veya Melike'nin yaralarının ne derecede olduğu zikredilmemiştir. Şimdi sizden ricam şu: Eren Hanım kızımla birlikte, bu felaketzedelerin yattığı Haydarpaşa hastanesine gidip kendinizi tanıtarak sizin ve bizim tarafımızdan taziyede bulunmanızı ve sağlık durumlarını kendilerinden ve doktorlardan sorup öğrenerek acele bize bildirmenizi istiyoruz.

Muallâ'yı beraber alıp gitseniz çok iyi olur. Cavit Beyin karısı Melâhat, çok iyi bir kızdı, Muallâ

---

* ailecek.

onu tanır. Bize vaktiyle gelmişlerdi. Cumhuriyet, Cavit Serdar'ı, Cahit Serdar diye yazmış ve Ticaret Vekâleti Daire Müdürü olduğunu göstermişti. Oysa Cavit Bey ticaretle uğraşır. Memur değildir. Ama belki sonradan öyle bir memuriyete atanmış olabilir. Şu gazete habercileri havadisi hemen yetiştirmek gayretine kapılmasalar da kazazedelerin isim ve soyadlarını layıkıyla öğrenerek öyle yazsalar ne olur sanki. Siz olay yerindeki polis karakoluna kazanın nasıl olduğunu ve kazazedelerin gerçek isim ve soyadlarını bir kere uğrayıp öğrenseniz iyi olur.

Bu İstanbul'un taşıt araçları boyuna adam ezip duracaklar mı Allahaşkına. İstanbul'da insan kazaen ölmez, kazaen yaşar diyenler çok haklı imişler meğer.

Aman evlatlarım : Allah cümlemizi kazadan beladan korusun. Kalabalık caddelerde yaya veya bisikletle gezerken çok dikkatli olun. Mehmet'imiz sakın yalnız başına caddelere çıkmasın. Resim yapmak için uzaklara gittiğiniz zaman, Mehmet'i mutlaka beraber götürün. Devamlı gözetiminiz altında bulunsun.

İnşallah sayfiyenizden memnun ve rahatsınızdır. Eva Buck ve Fikret Hanımların da gelip odalarına yerleştiklerini Ali Beyden öğrenmiştim. Onlar da memnundur inşallah. Hepsine selamlar ve hürmetler ederim. İstanbul'a dönünce sık sık ziyaretinize gelirim inşallah.

Ali Beyden onbeş nüsha Karadut alıp Şirket'te muamelat şefi Şükrü Beye bırakmıştım. Satılınca bedelini bize verecektir. Ayrıca beş nüsha olarak ikisini burada Mustafa ile Hikmet Beye getirdim. Birer tanesini de size evvelce adreslerini bıraktığım daktilo Kâmuran ve Melahat Hanımlara hediyeniz olarak verdim. Onlar sonradan sana imzalatacak ve ithaf ettirecekler. Bir nüsha da şimdi İzmir'de bulunan Şirketimiz baş eksperi Rauf Eratam Beye tarafınızdan ithaf yazarak Kadıköy'deki evine ve haremi Sabahat Hanım kızıma verilmek üzere bizim Saffet'e bıraktım. Bu Rauf Bey oğlunu İzmir şubemizdeki imalathaneye yerleştiren zattır.

Eren Hanım kızım, senin, ayağındaki ağrıdan çok üzülüyorum. Ali Bey iyileştiğinizi haber verince çok sevindim. İnşallah bu ağrı tamamen geçmiştir. Tekrar gelirse ihmal etmeyin, bir uzmana baktırmalı. Vereceği rejimi uygulamalısınız. Bence biraz kendinize bakar, kuvvetli gıda alırsanız, bir şeyiniz kalmaz. Çok yoruluyorsunuz, azıcık yiyorsunuz, yavaş yavaş halsiz düşüyorsunuz, ağrılar, sızılar başlıyor.

Ben, anneniz, Mustafa, Şirin üçünüzü de canımızla kucaklar, yüzünüzden, gözlerinizden öperiz. Yeter de ellerinizden öpüyor.

Bedri, annen buraya getirdiğim Karadut'ları görünce yine dertleri tazelendi. Sen o şiiri, sana ilham eden duygulardaki yanlışlığı ve duyguların mantık ve gerçekten uzak birtakım çocukluk izlenimlerinden ibaret olduğunu, işin aslını ancak yirmi yıl sonra kavrayabildiğini ifade edecek başka bir şiir hazırlamalısın. Annenin gönlünü belki ancak bu suretle alabileceksin. Senin çocukluk anılarında mantık ve hakikat aramaya geldi mi annenin bu gücenişinde mantık ve akla yatkın bir neden aramak boşunadır. Artık onu sanat ilhamlarında gerçekten söz ederek susturmaya ve kandırmaya olanak yoktur. Tek çare ona sığınmak ve suçunun bağışlanmasını dilemektir. Annenin bu davada haklı olduğunu, seni İkbal'e acındıran duyguların olaya uygun olmadığını, merhum Esma Hanımın en ağır hizmetlerine daima annenin koştuğunu ve bu işleri hiç tiksinmeyerek, çekinmeyerek seve seve yaptığını, arasıra İkbal'in de bu hizmetleri gördüğünü, İkbal'in mutsuzluğuna ağır hizmetlerin değil, kendi aptallığının, koca düşkünlüğünün sebep olduğunu geçende size ben anlatmıştım. Bununla birlikte annenin bu şiirden bu kadar fazla üzülmesini de doğru bilir değilim. Na çare ki bütün iyiliklerine, erdemlerine rağmen annende hoşgörü pek kıttır. O şimdi zannediyor kl o şiirini okuyanlar, «bunlar ne gaddar, ne insafsız adamlarmış, hizmetçilerine ne kadar zulmederlermiş» diyecekler. Esma Hanımın ruhu da bu kötülemelerden acı çekecektir. Dediğim gibi yeni bir şiir yaratarak durumu düzeltebilirsiniz. Olayı annenin gözleri ile, duygularıyla tek-

rar incelerseniz, yazacağınız şiir bence gerçek bir şaheseriniz olacaktır. İnsan kendi duygularıyla kolayca şiir yazabilir. Güçlük, başkasının duygularına tarafsız bir şekilde tercüman olabilmektir. Senin bu güçlüğü çözebileceğinden eminim..

Bugünlerde resim satabildiniz mi? Serginin kapanmasına dört gün kaldı. Bari bu son günlerde sergiye devam etseniz.. Eren'im çalışabiliyor mu? Umarım ki bu yaz misafir hücumuna uğramazsınız. Adamınız da yok. Eren kızım üçünüzün yemeğini hazırlar, Mehmet'e bakar ve arasıra resim yapmaya vakit bulabilirse ne âlâ... Misafir ağırlamaya ne vakti ne de takati vardır. Bu konuda korunma tedbirleri almalısınız.

Yeni Kabineyi nasıl buluyorsunuz? Ben beğendim. Hasan Saka ve Faik Ahmet, Münir Hüsrev ve Cavit Beylerin yerlerini muhafaza etmeleri, hele Millî Eğitime Tahsin Banguoğlu'nun gelişi çok hoşuma gitti. Bu sonuncuya ağabeyin de tabii memnun olacaktır. Yeni Kabineye Allahtan hayırlı başarılar dilerim. Doğan Nadi'nin ikide birde Hasan Saka'yı iğnelemesi çok canımı sıkıyor. Her gün bir fıkra yetiştirmek zorunluğu bu yazara bazen pek soğuk ve saçma şeyler yazdırıyor. Örneğin dünkü fıkrasında Hasan Saka yerine, Saka Hasan denilmesi gereği ne? Çok yağmur yağdı, sakaya gerek kalmadığına dair yumurtladığı saçmalar, buz gibi laflar.. Hasan Saka lekesiz bir insandır. Hırsız değildir, yüksek öğrenim görmüştür. Bunca yıl devlet işlerinde yıpranmıştır. Meclis ondan üstün kaç kişi gösterebilir. Faik Ahmet Barutçu gerçekten olgun bir devlet adamı olduğunu ispat etmiştir.

Yahu bu mektubu yazıyorum ama yazlık evinizin adresini bile bilemiyorum. Mektubunu ve adresini beklerim. Şimdilik buna bir adres uydurmaya çalışacağım. Yoksa atölyenize göndereyim. Bakalım.. Hepimiz üçünüzü de canımızla kucaklar, komşular ve ahbaplarınızı hürmetle selamlarız.

Arifiye'de Babanız
Rahmi Eyuboğlu

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 1 Ağustos 1948

Canım Ağabeyim,

Mektubuma bir sayfiye şiiri ile başladım. Sana hâlâ kitabımı göndermemişler. Biricik nedeni şu: kitabın çok kötü basılmış olması. Onu hiç olmazsa bir bahçe gibi donatıp göndermek istiyordum. Bir sürü deneyler yaptım, hiçbirini beğenmedim. Şimdi bir tane çırılçıplak gönderiyorum. Asıl donanmalı kitap belki Magdi'ye nasip olacak.

Geçen pazar Bodrum gezisini hatırlatan bir Ada safasından sonra geç vakit eve döndüğüm zaman, babama yazdığın son mektubu gördüm.

Bana gelen mektubun yankıları henüz çınlarken, bu mektuptaki haberler çok tuhaf bir ses çıkardı.

Senin şüphelendiğini anladım. Üzüldüm. Ama herhalde şimdi sinirler yatışmıştır. Bunlardan her zaman böyle bir şeyler beklenebilirdi sanıyorum.

Belki K. Tahsin Beyin söylediğine göre hanımın biri Marsilya'dan dönerken bazı cilveli laflar savurmuş. Tanımadığımız bir hanımefendinin ismini söyleyerek: «Paris'te bizim yazarlar, bizim hoşumuza gitmeyecek işler beceriyor!» buyurmuş!

Geçenlerde Yaşar Nabi'ye rastladım:

«Mektupların muhakkak açıldığına eminim!» diyordu. Bunu nereden çıkarmış bilmem.

Yaşar bana önce:

«Son makale gecikti» dedi, sonra da «Nasıl koyacağım bilmem ki, biraz sert gidiyor,» dedi.

Aynen senin mektubunda söylediğin şeyler. Yani tornistan etmemek şartıyla karınca kaderince çabalayıp duruyorlar.

Şurası da su götürmez ki son yılların en sevimli dergisini çıkarmak ona nasip oldu.

Yaşar'ın kitap işlerinden ne kazandığını bilmiyorum. Yalnız onun bu kitap işine Ankara'da Bahçelievler'deki evini sattıktan sonra giriştiğini duydum. Yani yirmi otuz bin lirası varmış.

Temiz temiz kitaplar basıyor. Bunlardan bir tanesine benden bir kapak resmi almıştı. Sana gönderdiğini söyledi. Türk masalları üzerine bir şey.

Babıâli'de para kazanmak için müthiş sarraf, esnaf diyecektim, esnaf olmak gerek. Reprodüksiyon, mulaj getirip, burada satmak işine ne dersin?

Benim Beyoğlu'ndaki atölyede bu iş yürür. Bunu ihmal etme. Oradaki bu işi yapanlara sor bakalım. Bize katalog gönderirler mi? Sonra müzelerden mulaj almak için ne gerek? Bizim resim satışları hep bildiğin gibi piyango görünümü içinde. Kimi zaman çarpıyor, kimi zaman ne arayan, ne soran! Radyoda «Estergon Kalesi».

Ben de özel dersler vermeye başladım. Ayrıca reprodüksiyon, resimli kitap ve mulaj işi yapmayı tasarlıyorum. Sen ne dersin?

Ben memur olduğum günden beri maaşım ile geçinmek nasip olmadı. Bu yüzden bir parça ticaretten anlıyorum demektir!

Ben sergide olmadığım zaman bir tek resim satılmıyor. Koç tane resim satıldı ise ben orada iken satıldı. Ama sergi açmaktan da öyle bir gına geldi ki sorma gitsin.

Bu yaz çok güzel bir atılım ile resme giriştim. On gün sonra tavsadı. Belki birkaç ufak tefek oyunlardan ileri bir şey yapamadım. Eren daha iyi çalışıyor. Eren'i bu yaz görmeni isterdim. Neşesi yerinde.

Resimde duraklamanın nedenlerini şöyle böyle biliyorum. «Artık bir karar vermenin zamanı geldi!» Evirip çevirmeyi, göze girmeyi falan filan bırakıp, som bir resim dünyasına girmek zamanı geldi çattı.

Radyoda hiç duymadığımız esaslı bir oyun havası. Arkasından uydurma bir mevlût ağzı ile bir hava, daha sonra da olağanüstü bir türkü. Bir kadın sesi :

Ağam nereden aşar yolu yaylanın ey
Yaylanın ey
Bingölün

ve daha sonra ne çıksa beğenirsin: Bizim Nizipli deli Mehmet'in o canım türküsü,

Garibin yatağı bahçeler hanlar

Aynı Nizipli gibi söylüyor. Ama nerede canım Nizipli'nin sesi, hani bizim Enver Ziya onu dinledikten sonra:

«Ses değil kızılcık sopası mübarek» demişti.

Şimdi de tatsız bir oyun havası.

Canım türküler! Sesle söz hele bir anlatmaya görsün. İnsanın yüreğini içinden çekip çıkarıyorlar.

Bu türkülerden çok şeyler çıkacağına inanıyorum. Kim bilir bizim hiç duymadığımız daha ne nefis türküler var. Biz rastlantı ile bizlere kadar gelenleri duyduk. Bir de yarı yolda kanadı kırılıp kalanlar var. Onlar arasından kim bilir ne inciler çıkacak. Bak benim de bir türküm var. Adı: «Bursa ya da Yiğitim Aman»

Bursanın ufak tefek yolları
Şairimin tutmaz oldu elleri
tepeden tırnağa şiir gülleri
yiğitim aslanım burada yatıyor

zindanı taştan oyarlar
içine bir yiğit koyarlar
sağa döner, böğrü taşa gelir
sola döner çırılçıplak demir
çeliğin hası da yiğitim aman
böyle bilenir

Bir Teşrin gecesi tutuldu dilin
silaha bıçağa varmadı elin
ne ana ne baba ne kız ne gelin
burcu burcu insan kokuyorsun

«Sana bir şeyler oluyor». Bu şiirden söz etmiştim. Bu son aylar içerisinde resim çalışması duraklar duraklamaz, bu şiir palazlanmoya başladı. Üçün-

cü parça daha olmadı. Birle iki herhalde böyle kalacak.

Senin son mektubunda sorduğun şeylere çok güzel cevaplar var. Yiğitim'in son şiirlerinden birkaç tanesi insanı tuttuğu gibi koparıyor. Bizim hiç duymadığımız çok güzel şeyler daha var. Ama senin dönmen yaklaşıyor. Bunları toparlayıp göndermek herhalde uzun sürecek.

Geçenlerde :

Acaba bir piyes Paris'te tutar mı? diye soruyor... Şiirlerinin orada basılmasına tabii razı olur.

Şiir çevirilerini kim yapmışsa döktürmüş yani!.. Böyle çevirileri bulsam ben de basarım. Hele üç ilk gelen dergideki şairi tanıtma yazısı. Buna hangi yürek dayanır. Bu çevirmene rastlarsan ellerinden öptüğümü söyle...

Garip kuşun yuvasını Allah yaparmış, Koçyiğitin yuvasını yapmak da bir yiğite düşmüş.

Cumhuriyet'te Falih'in yazısını babam göndermiş okudun mu?

Onun arkasından Nadir Nadi'nin esaslı bir yazısı daha çıktı.

Koçyiğit bu yazıyı görünce :

«Vay canına yandığım! Bizi kayırmak kala kala Falih'lere, Nadir'lere kaldı demek!» demiş.

Geçenlerde Oktay'la Sabiha çıkageldiler. Oktay işinden çıkmış. İstifa etmiş. Reşat Şemsettin aleyhine açtığı davadan vazgeçmiş. Çünkü kabak Ertuğrul Muhsin'in kafasında patlıyormuş. Oysa Ertuğrul da Oktay'a ikinci piyesini oynayacağına söz vermiş.

Dün Nahit Hanımla Orhan köye geldiler. Az konuşabildik. Halil Vedat İsviçre işini kabul etmemiş. Halen müfettiş olarak Erzincan'da imiş.

Burhan Toprak müfettiş olarak Bakanlıkta çalışmaya başlamış. Akademiye Avni Başman vekâleten müdürlük yapıyor.

Geçenlerde Adnan Saygun'la dertleştik. Caddebostan'da bir plaj odası tutmuşlar. Yani Bakandan onun pek umudu yok. Ötekinin devamıdır diyor.

Önceki gün asfaltta Suut Kemâl ile Burhan Toprak'ı kolkola gördüm. Son «Ülkü»de Hamdi'nin bir makalesi bir de şiiri vardı. Makalesini doğru dürüst okumadım. Çünkü çok fena bir yere koymuşlar: baş makale! Bir yazarın okunmaması için bundan daha uygun bir yer olamaz.

Şiire gelince bir defa kendim için, bir defa Yahya Kemâl için, bir defa senin için, bir defa da Hamdi'nin bundan önceki hikâyesinin hatırı için okudum, ama nafile. Bu şiir söylenmiş, yazılmış. Düzülmüş.

Tılsımlı ebediyet
Uhrevi ahenk
Saf neşe
Gümüş aydınlık
Gümüşlü bir fecrin zafer aynası
ve minarelerin en ilâhisi!

Laf-ı güzaf

Bu mücevherleri Emniyet Sandığına götürse ona beş kuruş verirler!

Sonra şunlara bak:

Bir *rüyadan* arda kalmanın hüznü
hâlâ bu taşlarda gülen *rüyanın*
bu hayalde *uyur* Bursa her gece
her sabah onunla *uyanır* güler
serin *hûlyasıyle* bahçelerinin
başbaşa *uyumak* son uykumuzu
bir ilâh *uykusu* olur işte
belki de *rüyası* gibi cedlerin

Üç rüya ÷ Beş uyku ÷ Bir hûlya = hava cıva.

Bütün bunlar yetişmiyormuş gibi bir de Yahya Kemâl'in henüz çıkmamış şiirlerinden bazı kırpıntılar:

Zafer müjdesi
Fetih günlerinin saf neşesi
falan filan.

Sinan Süleymaniye'nin küçük bir maketini yapmış. Çıraklardan biri kaş göz arasında maketi şöyle

bir görmüş, «Aman gidip şu camiyi ben yapayım» demiş, ama şaşkınlıkla hela maketini kopya etmiş!..

Sen böyle şakalardan pek hoşlanmazsın ama affet!.. Böyle geldi işte...

Canım Ağabeyim. Sen benim şiirlerimden pek hoşlanmıyorsun, ama beğenmediğim Ebabil kuşlarında bile böyle yalancı taşlar yoktu..

Ah, şu resim dut yemiş bülbül gibi susturmasa ben daha iyi şiirler söyleyebilirim. Hamdi'nin şiirlerinden daha iyi demek istemiyorum. Kendi şiirlerimden daha iyi şeyler.

Ama
Resim belalı şey
kompozisyon sıkıntılı

Bu hususta sevgili dostumuz Fuat'ın aynı düşüncede olduğunu kuvvetle umut eder, uhrevi ahenk ve tılsımlı ebediyet bertaraf gözlerinden öperim.

Fuat yine ballı petekli şiirler döktürüyor mu?

Radyodan şiir istemişlerdi. Kitabımı gönderdim. Bilmem aldılar mı? Şiirlerimi doğru dürüst okusalar bari! Baki Süha'ya rastlarsan nasıl okuması gerektiğini ona sen öğret.

Yahya Kemâl'i bugünlerde aramak istiyorum. Ama, tuhaf şey ille bir arkadaş arıyorum. Fransız Devrimini istemeyi unutmayacağım. Gorki'nin kitabını sandviç gibi birkaç ısırışta bitirdim. Gorki kitabın adını pek büyük bir alçak gönüllülükle: Üç Rus demiş. Dört Rus demeye alçak gönüllülüğü izin vermemiş. Oysa kendisi ile dört Rus ediyor.

Allem etmiş kallem etmiş kendi portresini Tolstoy'a da, Çehov'a da, Andriye'ye de ayrı ayrı çizdirmiş. Bu Andriye'den sen bir şeyler okudun mu? Âdeta merak ettim! Ama deli dolu herifmiş. Aman Ağabey bu tür kitaplar okuduğun zaman bana da haber vermeyi unutma.

Eğer sen bana haber vermezsen ben kitap yüzü göremeyeceğim haberin ola!..

Enstitüde vereceğim konferansın konusunu buldum : «Süsleme ve Resim!»

Köylülerin çok iyi bildiği şeylerden; dokumalardan, kilimlerden, nakışlardan söz etmek ve oralardan resme gelmek. Fena olmaz değil mi?..

Ağabey, ağabey. Bu mektup burada bitsin! Bunu taahhütlü göndereceğim. Arif Kaptan acaba mektubumu aldı mı? Ona palamut gibi bir mektup göndermiştim. Eğer onu da almadıysa felaket. Ne âlemde? Çalışıyor mu? Onun ve Fuat Ömer'in gözlerinden öperim.

Kadri Beyefendiye ayrı saygılar sunar, ellerinden öperim. Tatlı sohbetlerini özlüyorum.

Muallâ mektubuma cevap vermedi. Gözlerinden, yanaklarından, ellerinden öperim canım ağabeyim.

Bedri Rahmi

92

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Kemâl Beye
(İstanbul'dan .....)

İstanbul, 24 Eylül 1948

Kemâl Ağabey,

Dün Konsolosluğa başvurduk. Bugün kâğıtları aldık. Derhal uçakla gönderiyorum. Burada uzun zamandan iberi Ayasofya mozaiklerini çıkarma işine başkanlık eden Profesör Whittemor (adı böyle telaffuz ediliyor), konsolosa telefon etti, konsolos bizi çok iyi karşıladı, Profesör Whittemor'u beş yıldır tanırım, resim meraklısı. Daha önce aklıma gelmediğine üzülüyorum. New York'taki büyük resim galerilerini çok iyi bilir. Bizans mozaikleri üzerine en esaslı etüdünü, geçen yıl yayınladı. Orada da, kendisini sanat çevrelerinde tanırlar. Bu zat yarın bana iki mektup verecek. Birisi ünlü galerilerden birisinin

sahibi. Pierre Matisse imiş. Ünlü Matisse'in oğlu, New York'ta çok ünlü bir galerisi var. Çok önemli koleksiyonları olan bir galeri. Bizim ufak tefek resimler için bu galeri çok büyük!.. Profesörün dediğine göre :

«Eğer Pierre Matisse işlerimizi beğenirse, ondan ötesini düşünmeyin!..»

Size burada da anlattığım gibi en son beş yıl içerisinde en güvendiğimiz resimlerden on tane bir yana koyabilseydik, o zaman Pierre Matisse galerisinden korkmazdık, ama ne yalan söyleyeyim gönderdiğimiz resimleri çok titiz seçtiğimiz halde, istediğimiz gibi olmasına olanak yoktur.

Her ne hal ise bir şans denemiş oluyoruz. Sizi çok yorduğumuzu biliyorum. Resimlerimiz bir ilgi uyandırmazsa, sizden bizimle beraber üzülecek misiniz, diye bir ricamı tekrar edeceğim : Resimleri, paspartusuz hiç kimse görmesin. Çerçeve sorunu ayrıca bir şeyler için söz konusu olabilir. Ama resimleri muhakkak kalınca bir cins karton üzerine koymak ve ayrıca üstlerine birer paspartu geçirmek gerekecek. Bu bize o kadar pahalıya mal olmayacak, çünkü yalnız karton ve kâğıt masrafı. Asıl masraflı olan çerçevelerdir. Bunu da herhalde, sergileyecek olan galeri sağlar. Biz Paris'ten en güzel çerçeveleri kira ile alırdık, satılırsa öderdik, satılmazsa ufak bir para ile sulh olurduk.

Resimlerin paspartusunda ve kartonlanmasında şu teşebbüsler iyi düşer :*

Karton resimlerin arkalarını beslemek için gerekli.

Çerçeve sergi için şart, ama bunlar daha önce göstermek için muhakkak gerekecek.

Bu iş için ikiyüz Türk lirası harcayabiliriz. Burada kendimiz yapsak çok daha ucuz olurdu, ama dünya kadar yer tutardı ve taşıma ücreti vermek zorunda kalırdık.

Resimleri seçerken çeşitli şeyler ayırmaya kalkıştık. Böyle bir seçme sergi için pek parlak fikir

---

* Resim, paspartu, resim demiş, krokiler var burada.

değil, ama ilk kez birkaç şansı bir araya getirmek istedik.

Ben son zamanlarda, özellikle mozaik tekniği üzerinde dirençle duruyorum. Ankara Devlet Operası giriş kapıları üzerine yaptığım üç panodan sonra, bu teknik beni çok sardı. Özellikle büyük düzey üzerinde çalışmak için bu tekniği inceliyorum.

Burada tekrar bir fiyat listesi yaptık ve size verdiğimiz listeden başka rakamlar çıktı. Ama, eğer satış olanakları çıkarsa siz bu rakamlar üzerinde istediğiniz gibi oynayabilirsiniz. Bizim satışımız, çoğu kez alıcıların kesesine göre değişiyor. Gerçek sanat meraklıları arasında yoksul olanlara en büyük indirimi yapıyor, bazen yarı fiyatla satıyoruz.

Profesör Whittemor'un ikinci mektubunun kime ait olacağını bilmiyorum. Düşünüp uygun bir şey arayacağını söyledi. Bu mektuplar ancak bir hafta sonra gönderilebilecek. Eğer sizin beklemeye vaktiniz yoksa, daha önce nasıl uygun görürseniz öyle yaparsınız.

Marcel Franco'nun ilgisine teşekkür ederim. Kendisine ve Daisy'e ayrıca yazacağım.

Önceki gün ağabeyim Paris'ten döndü. Engin yengenden kardeşine bir bavul eşya getirdi. Gümrükte bir bildik çıkmazsa, bavul bir hayli gümrükte kalacak soydandı. Her ne hal ise, sağ salim geldi. Cemâl ağabeyden, yengeden çok güzel haberler getirdiler. Bugünlerde belki Kemâl ağabey amca olabilecekmiş!.. Ağabeyim yarın Ankara'ya gidecek. Daha durumu ne olacak bilmiyoruz. Sağlığı ve neşesi yerinde.

Ağabeyciğim, seni çok yorduğumuz için affınızı diler, Eren'le ellerinizden öperiz.

Bedri Rahmi

Ek : Adres
Edmond Fenton
420 East 79th Street
New York City

Kemâl ağabey şu adreste bir resim meraklısı gazeteciyi İstanbul'da tanımıştım. Çok ilgilendi. Dergilerde birkaç tablomuzu yayınladı. Ona da yazacağım. Siz de telefonla ararsanız, herhalde ilgilenir.

93

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Kemâl Beye
(İstanbul'dan .....)

İstanbul, 1 Ekim 1948

Kemâl ağabey,

Size geçen mektubumda sözünü ettiğim Amerikalı arkeolog Thomas Whittemor'un galeri sahibi Pierre Matisse'e yazdığı mektubu gönderiyorum. Pierre Matisse zamanımızın en büyük ressamlarından biri olan Henri Matisse'in oğludur. Uzun zamandan beri New York'ta galerisi vardır ve duyduğumuza göre oranın en meşhur galerisidir.

Size önce de anlattığım gibi, böyle büyük bir galeri için bizim resimler doyurucu olamaz. Ama bir defa şansımızı denemek gerek. Şimdiye kadar dağılmış resimlerimizi bir araya toplayarak yapacağımız bir sergi herhalde daha uygun karşılanırdı, ama öteden beri toparlamak bir sorun. İnşallah ileride bunu da yaparız.

İnşallah gümrükte başka güçlük çıkmamıştır. Burada bize her çeşit kolaylıkları gösterdiler. Buna rağmen iki günümüzü doldurdu faturalar!.. Sizi bu kadar yorduğumuzu düşündükçe, ah keşke falan filan resimlerimizi alıp göndermeseydik deyip hayıflanıyoruz.

Kemâl ağabey, Pierre Matisse'in Franco'ya yaptığım kitabı da görmesini çok isterdim. Tanıdığım bir-

çok önemli ecnebiler bu çeşit kitap işleri yaparsam, gerek Amerika'da, gerek Avrupa'da gayet kolaylıkla tutunacağımı söyleyip durdular. Resimler makbule geçmezse, belki bir kitap işi çıkar. Renkli resimlerle hazırlanacak kitap da herhalde bizi abad eder. Ne olur kitap işini bir yana atmayın.

Resimlerin kartonlama ve paspartulanma işleri oldu mu, çok merak ediyorum. Bu konuda bir parça tecrübeli olduğumuz için, paspartusuz bir resmi en yakın dostlara bile göstermekten sakınırız.

O kadar ki, atölyemizde çırılçıplak resimlerimizi birkaç defa görenler, aynı resimleri sergilerimizde gördükleri zaman, «Aşkolsun! bunu ne zaman yaptın, hiç bana göstermemiştin» diye sitem ederler.

Bu mektubun içine Marcel Franco için de birkaç satır yazacağım. Onu da lütfen kendisine vermenizi rica edeceğim. Selam ve sevgilerimle.

Bedri Rahmi

Size adresini yazdığım gazeteci Edward Fenton'u aradınız mı? Orada ise, ben de ona ayrıca yazayım!..

94

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul,

«Denize düşen yılana sarılır,»

Denize düşen yılana sarılırmış. Burhan da Suut'a sarılmış. Benim Suut'a arkamı çevirdiğimi görünce, Burhan hayretler içinde kaldı!..

Son mektubumdaki Avni, Selim, Hulûsi, Nejat üstüne tamamlayıcı bilgi. Sana Selim'in bir kolunun

sakat olduğunu bilmem söylediler mi? Ben bu çocuğun bir kolunun sakat olduğunu görmedim, anlamadım. Altı yıl sonra öğrendim. Ne tuhaf şey. Bunu öğrenmeseydim, ben de ondaki tuhaflığı kolay kolay açıklayamayacaktım.

Avni'nin bütün kabahati «annesinin bir tanesi» olmasından. Bu çok nazlı büyütülmüş bir çocuk. Nejat'ın pek ileri gideceğini sanmıyorum. Bir zengin evlenme yaparsa daha çok memnun olur sanırım. Hulûsi malum.

Arif Kaptan'dan da ses seda yok. Onu vapurda karşıladık o kadar. Ben de yazmadım, o da oralı olmadı. Hani Veysel'in ateşböcek hikâyeleri gibi o da alacağını almış olacak. Canım ağabeyim benim, bu Arif'e neler öğrettiğimi anlattığım zaman bir gün beni azarlamıştın. Ben bu çocuğu tanıdığım zaman alelade bir züppeden başka bir şey değildi. Tamtakırdı. Ona biraz ses, bir parça bilgi verebildiğimi söylemek ayıp mı? Hem hocalık mesleği boynuma dolanalı tam oniki yıl oluyor, yani Mehmet'ten iki yaş büyük. Ya Fahrünisa Zeyd!.. Ben bu zevatı kibrit kutusu gibi doldurduğumu gayet iyi hatırlıyorum.

Nankör öğrencileri affedecek kadar iyi bir hoca değilim. Buradaki iyinin yerine kötü de konabilir. Ama sen bu cümleyi bir daha okumasan da olur.

Magdi'nin resmini gördük, hepimiz bayıldık. Bu kız dilalem çengisindeki kız olacak. Ona atının terkisinde bir yer hazırlasan iyi edersin... Ailemizde bir müzisyene, hele bir virtüöze şiddetle ihtiyaç vardır. Kulaklarımız tamtakır. Arasıra birkaç türkü imdada yetişmese sessizlikten patlayacağız.

Magdi'nin Eren kadar cesur olmasını isterdim. Ama eğer o kafasına bu işi koymuşsa, bir gün yoluna girer. Yeter ki o «olacak, olmalıdır, olması gerekir» desin. Ondan sonrası kolay. Belki bir parça uzar, ama bir gün muhakkak istediği olur.

Hele peri kızlarının istedikleri muhakkak daha çabuk ve daha güzel olur.

Son zamanlarda gönderdiğin kitap çok makbule geçti. Hani şu yeni beş ressam. Bunlar arasında yeni bir nefes buldum, ama Grumer (Gromaire) dışında, öbürlerinin hepsinde zamanımızın ortak niteliklerini buldum. Grumer biraz yan çizmiş ama pek önemli bir şeyler bulamamış.

Gromaire'e ait renkli bir şeyler görmek isterdim. Onun iki yıl önce açtığı bir sergiden gelen fotoğrafları çok sevmiştim. Lhote'dan renkli bir şeyler var mı? Bir de yeni dokuma ve seramik. Mozaik üstüne renkli bir şeyler.

Bu renkli bir şeylerin ne kadar pahalı olduğunu biliyorum. Bir de Mısır, Mezopotamya, Sümer işleriyle ilgili eline ucuz bir kitap geçerse, çok makbule geçer. Mısır işleri beni gitgide hayretten hayrete düşürüyor. Yunan heykeli Mısır'ın yanında lati lokum! Zühtü hâlâ Mısır heykelinin müzede duracağını sanıyorsa, hava alır ve dövünür.

Mısır heykeli kadar gün ışığına susamış bir heykel olamaz.

Bütün sanat yuvalarını Yunan heykelleri kaplamış. Oysa Mısır heykeli yanında Yunan heykeli çocuk kalıyor.

Mısır heykeli, Mezopotamya, Akad ve Sümer, Hitit heykellerini çoğu kez karıştırıyordum. Galiba en yamanı Mısır heykeli damgasını taşıyanlar. Anatomi yerine tam anlamıyla babatomi. Dümdüz ve goyet sadenin yanıbaşında, alabildiğine motif cümbüşü...

(Bu mektup yarım kalmış.)

95

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 1950

Bedrim,

Ah senin şu köyler! İvi'nin annesi geliyormuş. Kediler bir yere nakledilmişler. Ama orada delik var-

mış. Kaçabilirlermiş. Yeter Taksim'e gitti. İvi'yi bulacak, kedileri Salıpazarı'na nakledecekler.

Bilet kâğıtlarını gönderiyorum. Mektupta Marsilya acentasının adresi var. O adrese gidip, biletlerinizi alacaksınız.

Worms et Co.
23 Rue Erigan

Para işi ne oldu? Herhalde ve inşallah gelmiştir Celâl'i telefonda bulamadım. Cemâl ağabeyden de ses yok. Hâlâ Trabzon'da mı? Ankara'ya döndü mü bilmiyorum. Nihat Adil'i aradın mı? Oradaysa herhalde sana para verir. Cemâl ağabeyin elçilikte tanıdıkları olacaktı.

Annem Arifiye'ye gitti. Emek apartmanı müthiş tenha. Ama sizin kokularınız gelmeye başladı. Hasan Âli'yi gördüm. Görüşmüşsünüz. Mehmet'i bir dövüşü var, korktum. Ne olacak bu oğlan diye. Sen galiba Paris'te oğlanı dövmek zorunda kalıyormuşsun. Hep bu dayaktan oldu, ne olduysa. Ama yeni bir duruma girmesi yakındır, merak etme. Bulûğ işleri yoluna koyar.

Çabuk bir mektup yaz. Bizi meraktan kurtar. Adnan herhalde senden sonra Paris'e gidebilecek. Resim için beni arayacaktı. Bekliyorum. İvi resme bir mukavva koyacak. Çerçeveye gerek yok. Ben resmi gördüm. Pekâlâ çerçevesi var.

Paran gelirse, bol röprodüksiyon ve mulaj getir. Lhot Atölyesi dolaylarında ucuz mulaj vardı. Atölyeden bilirler. Galeri işini sonra yapacağız.

Dersler, kış mış başladı.

Haydi başlayın tası tarağı toplamaya. Paris'e dalmadan gelin her şeye rağmen. Gözlerinizden.

Sabahattin

Fikret Muallâ'nın işini Ruhi'ye versen. Ondan vekâlet istemişlerdi. Hâlâ göndermemiş. Tazminat beşbin liraymış.

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 1950

Bedrim,

Dün gece saat dörtte «Yaprak»la Fuat'ın Büyükdere'deki evine gelip yerleştik. Fuat ailece Kastamonu'ya gitti ve evini bize bıraktı. İyi ki bir yer tutmamıştık.

Bu sabah Florya postası bize sürpriz etti. Evden öğrenmiş gelmişler. İlk konuklarımız onlar oldu. Böylece bizim işler bir süre için yoluna girdi.

Gelelim size: Eren'in St. Michel'e taşınma fikri dahice. Mehmet Luxembourg parkını fethetmekle işe başlamış olacak. Sizin de gerçek Paris'le temasınız daha kolay olacak. Hayırlısı bakalım paranız ne kadar dayanacak.

Vekilin istifasını duymuşsundur. Yıllık izin böylece aklını daha az yorar. Bununla birlikte, belki oradan bir ipucu bulursunuz.

Önceki gün Mina'nın Aldoux Huxley'in «Conn-terpoint»ının ikinci cildini ve Melih'in piyesini aramak üzere Salıpazarı'na gittim. Kitabı buldumsa da piyesi bulamadım. Evde her şey bıraktığın gibi. Anc tarlar annemde. idi.

Melih'in piyesini aramamızın nedenine gelin tele-Mehmet Ali Ses Tiyatrosu sahibi ile bir anlaşma imleri mış. Sahneyi çok elverişli koşullarla bir ay i lektubu recekmiş. Melih'le gidip sahneyi gördük. Meli İngilizce piyesini amatörlerle sahneye koymak üzere men sana geçti. Dekorlarını Abidin yapacak. e kapanmış

İstanbul'da herhangi bir toplu gir leceğine artık çok az umudum kalm? Vermedinse, lik olsun. «Yaprak»çılar bile bur teker yaşamaya başlıyorlar. Bu n bu yıl kalmasını rini yaparak değil yıkarak yaşa

liba. Hoş Ankara'da da öyledir ya. Orada bir aralık başka türlü havalar esti, işte. Sen bir gün, «Ben her an herkesten kuşkulanarak yaşıyorum» demiştin. Benden bile kuşkulandığını eklemiştin. O gün bir bıçak yemiş gibi olmuştum. Şimdi hastalandım artık. Bununla birlikte hiçbir zaman İstanbullu olmayacağım inşallah.

Akademiye gittim, Zeki ile bir süre oturduk. Bana güzel resimler gösterdi. Bir de heykel ve resim sergisi vardı. Senin, Muallâ'nın maaşlarınızı aldım. Babama bıraktım. Senin maaş yüzseksenüç lira idi. Babam, belki kira filan vermek gerekir diye bankaya koyalım dedi.

İşte böyle Reis. Zeki senin Paris'te kalabileceğin kadar kalabileceğini söyledi. Birkaç defa rapor alabilirmişsin. Yıllık izinden fazla umudu yok. Cemâl ağabey orada mı? Daha görüşmediniz galiba. Babam bunu parmağına sardı.

Magdi üçünüzü kucaklıyor. Bu yıl tekrar İsviçre'ye dönecek. Belki doğrusu da budur. Fikrini değiştirmeye çalışmıyorum. Zaten dünyanın ne olacağı belli değil. Magdi kâh Mazhar'da, kâh İvi'de çalışıyor. Ama deniz piyanoya fazla nefes aldırmıyor.

Paris haberlerinizi bekliyoruz. Üçünüzü St. Michel'de yürür görüyorum. Felek beş olmamızı istemedi. Ama siz orada, biz burada yine de feleği yenmeye çalışacağız. Özlemle gözlerinizden.

gc

Lhot
yede

97

De

Hayrettin Rahmi Eyuboğlu'ndan
rılmadan Rahmi Eyuboğlu'na
'dan Paris'e)

İstanbul,

Fikret Muallâ
kâlet istemişlerdi. Hc
bin liraymış.

balıkları büyük bir şaşkınlık içinapıyorlar. Magdi içeride uyuyor.

Deniz şıpır şıpır. Mustafa'yı bekliyorum. Dün Beyazıt'ta idik. Babama yazdığın son mektubu okudum. İşler yolunda sayılır. Mehmet'in bar serüveni Beyazıt'ta çalkalanıyor.

Yine dün Magdi, İvy'e gitti. Birkaç saat kaldı. Onu Büyükdere'ye çağırmış. Cumaya gelecek.

Yine dün akşamüstü Adalet'lere uğradım. Mehmet Ali yoktu. Valâ Hanımla bir başka hanım vardı. Magdi'yi bir baloya götürmek istiyorlar. Gidecek. Adalet'ler birkaç defa Büyükdere'ye geldiler. Florya sefaları bitmedi. Şoför yeterince banyo aldığını söylemiş.

Melih'ler dedim, Melih'ler geldi dün. Bu kadar rastlantı olur. İnanmadılar. Gösterdim. Gece burada kaldık. Sabah Melih'le Anadolukavağı'na gittik. Bildiğin kahvede bir çay içtik. Kalkıp giderken bir yüzbaşı peydah oldu. Kimlik sordu. Bereket yanımda vardı. Güç yakayı kurtardım. Yüzbaşı can sıkıntısından iş arıyordu herhalde.

Fuat çoluğu çocuğu Kastamonu'da bırakıp döndü. Ama başka yerlerde kalıyor. Bir gün Dalyan'da buluşacağız. Magdi erkenden Arnavutköy'e Saadet ablaya piyano çalmaya gitti.

Dün Mustafa'lar da gelmişti. Şirin'i denizden çıkaramadık. Deli gibi seviyor maskara. Mustafa ile balık avına çıktıksa da balık çıkaramadık.

Senin resimler yerlerine verilmiş. Avukat parayı sana vereceğini söylemiş. Başka yerden de para alınmadı. Şimdilik babamda yalnız maaşın var.

Haa, asıl haber: Amerika'dan bir mektup geldi. Dün telefonla babam söyledi. Hüseyin bana telefonda okudu. Benya Amerika'da değilmiş. Resimleri geri göndermiş. Vapurda imiş. Ayrıntıları, mektubu kendim okuduktan sonra veririm. Babam İngilizce mektubu Hüseyin'e çevirttirmiş. Belki hemen sana yazmıştır da. Benya hikâyesi de böylece kapanmış olur inşallah.

Sen ev kirasını vermiş miydin? Vermedinse, maaşından verelim.

Magdi konusuna gelince, ben bu yıl kalmasını

istiyordum. Yani evlenmeyi, bir yere yerleşmeyi filan, ama Magdi bu yılı İsviçre'de geçirmek istiyor. Senin tasarladığın gibi ince hesap filan değil. İsteklerimiz denk gelmiyor. Dünyanın bugünkü halinde de diretmek bana düşmez.

Mektubum burasında kesildi. Deli Fuat geldi. Buzdolabındaki limonlu votkayı tamamen içtikten sonra, kendi motorunu çıkarmaya razı oldu. İki motor Pavli adasına kadar gittik. Biz Melih'lerle «Yaprak»ta, onlar Orhan ve Muzaffer Hanımla «Yurdumuz» teknelerinde. Pavli adasında çadır kurmuş birkaç iyi insan vardı. Bunlardan biri ressam.. ve balıkçı... Adını unuttum. Turgut galiba. Sana selamlar etti. Derken Beşir adında bir saksağan, birer birer omuzlarımıza konmaya başladı. O andan sonra Beşir'den başka şey görmez olduk. Beşir insanın ceplerini karıştırıyor. Sigaralarını alıp kaçıyor. Tütüne pek düşkünmüş. Üzüm tanelerini insanın kulağına doldurmuş. Akşamüstü dönüş yolunu tuttuk. Fuat'ın teknesi yürümez, motoru durmadan arıza yapar. Gece oldu. Bizi bırakmayın diye bağırdılar. Peki dedik. Birden arkamızda Fuat'ları görmez olduk. Aradık, taradık yok. Geri döndük, bir saat karanlıkta Melih'le ses dinledik. Sonra Dalyan'a gelip baktık ki seninkiler çoktan gelmiş. Senin geçen yılki yazlık evin yanlarında evlerine gidiyorlar. Bizi merak bile etmemişler. Gece orada kaldık. Ertesi sabah kimseyi uyandırmadan kaçtık.

Dün akşam Beyazıt'ta idik. Mahmut, Nezahat gelmişlerdi. Gece Mahmut'la Mustafa'yı Trabzon'a yolcu ettik. Mustafa yaylalara gidiyor. Maçka'da Saffet'le buluşacak. Çok iyi ediyor. Nezahat de birkaç gün sonra Ankara'ya gidiyor. İşe başlayacak ve ev tutacak.

Muallâ Trabzon'dan Anhegger'le döndü. Birkaç gün sonra Eskişehir'e gitti. Pek neşeli olduğu için cümle işlerini hoş gördük. Büyükdere'ye geldi. Adaya gitti. Tabii Anhegger'ler de geldi. Anhegger sarhoş oldu, bastı naraların gözüne.

Halet hâlâ gelmedi. Hastalık geçmemiş. Nail

çarçabuk pasaport çıkartıp Roma'ya gittiyse de o gün Halet de Viyana'ya gitmişmiş. İşe bak. Nail Roma'da kalakalmış. Şimdi ne oldu bilmiyorum. Kazılara ait altıbin lira, bozuk para halinde Muallâ'nın yanında idi. Tanrı korusun. Bereket Pertev de onlarla gitti, ama Muallâ'yı para işlerinde yalnız bırakma dedim.

Nâzım Hikmet'i görmek nasip olmadı. Pek kapanık geçen günlerden memnun değilmiş. Ama destanı bitirmek üzere imiş. Yakında bastıracakmış.

Abidin hâlâ Ankara'da pasaport işleri ile uğraşıyor. Bir yerlerde takılmış. Balaban burada. Büyük büyük resimlere başlamış. Bir sergiye hazırlanıyormuş. Görenler çok sempatik buluyorlar.

Mahût hikâye yarışması sonuna erdi. Son günlerde her Allahın günü aşağılara indik. İstanbul gazetesinde okumalar, tartışmalar. Sonunda iyi bir şeyler çıkmadıktan başka bize metelik de vermediler. Fikret Adil de jüriye para verilmesi âdet değildir diyerek gazeteyi gereksiz bir masraftan kurtardı. Mazhar'la hazırladığımız kitap iyi ilerledi. Baskısını İsviçre'de mi, yoksa Paris'te mi yaptırsak diyoruz. İçinde onbeş renkli resim olacak. Hepsi yirmibeş açıklamalı resim.

Arif Kaptan karısı ile Büyükdere'ye gelmişler. Bizi bulamamışlar. Hasan da varmış. Biz de onlara gideceğiz, ama evlerinin deniz kenarında olması işi geciktiriyor.

Haydi şimdi siz konuşun artık. Babama yazdığın mektupta eskülabı bir cümle ile geçiştirmişsin. Demek iş yok.

Mehmet'i doktorlara filan göstermediniz mi? Ah şu dertten bir kurtulabilse. Bana Fransızca mektup yazacak hale geldi mi? Gelse de yazmaz kâfir.

Yıllık izinde, bursta filan benim umudum yok. Olursa olur, kendinize zehir etmeyin.

Babam Benya'nın mektubunu ya da Benya namına yazılan mektubu hemen sana yollamış. Ben fazla bir şey anlamadım telefonda. Üçünüzü canımla kucaklarım. Hoşça gezin.

Sabah

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul,

Bedrim,

Mektupların gecikti. Paris'te ne olup bitiyor. Biz Büyükdere sefasını çoktan bitirdik. Boğaziçi dönüşü, evi Kastamonu ile dolmuş bulduk ve derhal pılıyı pırtıyı toplayıp Beyazıt'a geldik. Ertesi gün Bursa'ya. Bursa'da üç gün kaldık. Sonunda Uludağ'ı gördük. Oldukça ciddi bir çoban köpeği tehlikesi. Dün tekrar Beyazıt'a döndük.

Bursa'ya gitmezden önce Tevfik ağabey telefon etmişti. Senden ve Eren'den ikişer resim gerekmiş. Atina'daki sergi için. İvy'i buldum. O sana sormuştu. Senden cevap gelmemişti. Fikret ve Nurullah Berk telefonları sıklaştırınca atölyeye gidip ikişer resim seçtim. Senden bir kırmızı kahve ve mor hasta. Eren'den bir ağ dokuyan kadın ve Bursa peysajı.

Çerçeve merçeve işlerini de hallettik ve ben Bursa'ya gittim. Dönüşte babam «Ne diye Bedri'den ve Eren'den birer resim yolladın. Nurullah Berk telefon etti ve resimler de fena seçilmiş» dedi. Tepem attı. İvy'ye telefon ettim. Sonra ben Bursa'da iken senden telefon gelmiş. İvy de hemen resimleri geri alıp, senin dediklerini ve birer tane vermiş. Nurullah Berk bunları görmemişmiş! Ne ise Nurullah Berk atölyeye gelmiş ve benim ayırdıklarımı da beğenmemiş, kendisi seçmiş almış ve böyle kapanmış. İvy de sana yazmıştır ya.

Muallâ'nın bir işi için Zeki Faik'e gittim. Muallâ'yı müfettiş aramış. Bir öğrenci şikâyet etmiş. Zeki de Muallâ'ya mektup yollamış, bir yere gitmeyin diye Oysa Muallâ çoktan gitmişti. Zeki de biliyordu. Durumu anlattım. Dilekçesi henüz geldi. «Daha izin

vermemiştik», dedi. Muallâ'ya yazdım, geldi. Müfettişten bir ses çıkmadı.

Cemâl ağabey senin maaşların kendisine verileceğini söyledi, ama ortalarda yok. İki maaşın babamda, uğrayıp alacaktı. Bugünlerde İstanbul'da imiş, ama daha görmedik.

Babam, annem, «Kalksın, gelsinler artık,» diyorlar. Ben de bu kadar masraf ettiler, biraz daha yararlansınlar diyorum. Kızıyorlar. Ama yıllık izinden benim hiç umudum yok. Cemâl ağabeyimiz de babama telefonda umudu olmadığını söylemiş. Zeki raporla bir süre daha kalabileceğinizi söylüyor. Ama çokları güvenilmez diyor. Dün akşam babam, Magdi ve ben Adalet'lerde idik Geç vakte kadar oturduk. Mehmet Ali de bir an önce gelmeni uygun görüyor. Ama herhalde göreceği geldiği için. Geçenlerde Adalet bizi stüdyoya götürdü. Duplaj yapılışını gördük. Şimdi Magdi ile Mazhar'ı görmeye gidiyoruz. Ne yazık ki hastaneye, denizde bir kaza olmuş, ayağı incinmiş, ya da biraz kesilmiş, iyi bilmiyoruz. Numune hastanesinde imiş. Benim tatil bitti sayılır. Teknik Üniversitede sınavlar başladı. Magdi'ye ayın otuzu için bilet aldık. Kasımda Paris'te iseniz sizi görür. Sitemlerini söyledim. Birden ürktü. Herhalde kaldığın için olacak. Bu kış burada havaların çok kötü olacağı anlaşılıyor. Hayırlısı velhasıl. Ankara vapuru ile dönen birisi sizin pek yakında geleceğinizi söylemiş. Aslı var mıdır?

Mustafa hâlâ Trabzon yaylalarında. Selim ve Şirin de bizdeler. Nezahat'ler burada idiler. Dün Beşiktaş'a göçtüler. Sonra da Ankara'ya gidecekler. Ulviye'ye üç ay için bir pasaport aldılar. Uzatmaya çalışıyor. Öteki Paris'e gitmek niyetinde değil. Bir otomobil lafları işitmiştik. Vazgeç Allahaşkına. Buradan alınız. Oradan resimler, kitaplar, mulajlar filan getir. Otomobil burada ucuz olacakmış. Öyle olmasa herkes getirirdi. Hoşça Paris diler, üçünüzü özlemle kucaklarım.

Sabah

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 29 Eylül 1950

Reis-ül-Nakkaşin,*

Mustafa'lar şimdi gitti. Magdi bavullarını yapıyor. Yarın gidiyor. Muallâ temizliğe girişti. «Yolcular gitsin, sonra yaparsın» dedimse de kâr etmedi. İçerde Raşit Bey amca var. Hastalıktan tanınmaz hale gelmiş. Annem Nezahat'lere gitmek üzere. Onlar da yarın Ankara'ya gidiyorlar. Bahçelievler'de oturacaklar. Mahmut başkalaşmaya başladı. Cemâl ağabeyi bir türlü göremiyoruz. Dün amcaları yolcu ederken Engin'i gördük. Ondan öğrendik ki Cemâl ağabey akşam sür'at postasıyla Trabzon'a gidecekmiş. Gece Magdi'yle gittik. Bir sürü Mebus ve Mebus namzeti. Tevfik, Mevfik... Cemâl ağabeyle bilhassa senden bahsettik. Bir ay sonra gelmeyi düşündüğünüzü söyledim. «Kalsınlar canım,» dedi. «Ne ile» dedim? «Ben onlara biraz fazla para da çıkartabilirim, belki» dedi.

Yeni Vekille görüşmek mümkün değilmiş. Faydası da olmazmış. Fakat Adnan Menderes'le görüşmek için fırsat kolluyormuş... Paranızın tükenmek üzere, yahut tükenmiş olduğunu söyledim. Hemen Celâl'e telgraf çekip, mümkün olan miktarı göndermesini söyleyecek. Üst tarafını da biraz sonra, müsaade çıkınca gönderecek. İşin mekanizmasını tam an-

* Nakışçıbaşı anlamına gelen bu başlık, eski Türkçeyle oldukça süslü yazılmış. 49-50'li yıllar Bedri Rahmi'de nakışın ağır bastığı yıllardır, MHE.

lamıyla kavrayamadım.* Hemen yaz. Artan parayla öte beri alıp bir an evvel gelmeniz bana da uygun geliyor. Bir sene kalamadıktan sonra sıkıntı çekmenin manası yok. Mehmet de okuluna vaktinde başlamış olur. Daha doğrusu biraz geç başlamış olur.

Dün Erol geldi. Bizim Rıza** ile görüşmüş. Kendisine Paris'e gitmemesini tavsiye etmiş. Bedir de bir an önce dönse demiş. Paris hafiye doluymuş. Mimlilerle fazla görüşmemek lazım! Babam Ankara'ya gittiği zaman, Rıza onu da ürkütmüş.

Burada demokrasi duman attırıyor. Vekâlet emirler, şarka tayinler gırla. Hakkı Bey, Palamar, eski Enstitü Müdürleri Vekâlet emrindeler. Halil Vedat Yozgat'ın bir kazasına Türkçe öğretmeni oldu. Nahit Hanım Edirne'ye, Cevdet Kudret'ler Van'a gidiyorlar. Dahası olacağa benzer. Hasat mevsimi.

Mahmut'a şu mısraları söyledim

Gerek öldür, gerek kov
Hüküm hükmün, rey reyindir.
Gözüm canım efendim,
Sevdiğim devletli sultanım.

Adalet'in galeri işinden fazla konuşur olduk. Hamdi bir ev arıyor. Bulursa onun Narmanlı'daki yeri biçilmiş kaftan. Olmazsa senin atölye biraz değişerek bu işe yatar. Ben bu işte çalışmaya şiddetle varım.

---

* Cemâl Reşit Eyuboğlu, Fransa'dan yurda dönerken Paris'te karşılaştığı Bedri Rahmi'den gereksinimlerini karşılamak için, kısa bir süre sonra ödemek üzere para ister. B. Rahmi de çok sevdiği Cemâl ağabeysine elde avuçta ne varsa verir. Ancak en geç bir hafta sonra ödenmesi gereken para iki ay gecikince, B. Rahmi Paris'te çok sıkıntılı günler geçirir. Dönüşlerinden iki gün önce para gelir. Sonuç olarak, bütün alışverişlerini bir günde yapan B. Rahmi'nin bu yolculuk, burnundan gelir, MHE.

** Bedia Cabbar Eyuboğlu'nun kocası, Rıza Engin enişte, MHE.

Adalet, Magdi'yi piyano bahsinde bir hayli ümitlendirdi. Onu bazı yerlere piyano çalmaya götürdü. Dilediği kadar talebe bulacakmış. Konserler filan da verebilecekmiş. Vay piyano da bulunurmuş. Filan. Magdi belki ocakta dönecekmiş. Ben de o zamana kadar bir ev bulacağım.

Geçen akşam size uğradık. Akşamı sizin gözünüzle seyredelim dedik. Kapıyı açtık ki... Bir latif koku!.. Üzerinize güller!!! Güç bela iki sandalye bulduk.. Sular... Pissss.... Pencereden akşam öyle güzeldi ki, oturakaldık. Anlaşılan siz yine o evdesiniz. Sevmekten başka çare yok. Belki biraz masrafla ev bir şekle girer. Bir su deposu filan. Dolap, molap. Badana.

Azra'yı gördük. Buraya geldikten sonra bir kalp krizi geçirdi. Şimdi iyi. Mazhar'da iyileşmeye yüz tuttu. Fakat ikinci defa yapılan bir tetanoz aşısı biçareyi perişan etti. Erol yarın uçakla Roma'ya gidiyor. Biraz İtalya'yı gezdikten sonra Paris'e gidecek. Herhalde görüşürsünüz. Roma'da Magdi'yle buluşacaklar. Belki de beraber İsviçre'ye gidecekler. Erol da nihayet havalandı.

Haaa!! Senin Amerika resimlerinin ihbarnamesi geldi. Bir sürü evrak istiyorlar. Beyanname filan. PTT'ci Taci Beye uğrayıp, vaziyeti anlatacağım. Almak mümkünse alırım. Değilse orada bekletiriz. Sende beyannameler filan vardı. Ne oldu onlar?

«Musée de l'homme»a gittin mi?

Mehmet elâleme ne güzel mektuplar yazıyor! Bana yok mu? Eren kırmızı kürkünü sattı mı??

Üçünüzü canımla.

Sabahattin

Eyüp'le sık sık buluşuyoruz. Büyükdere'ye geldiği zaman ona, bir büyük çömlek almış ve boyamasını rica etmiştim. Kışın kendisine sipariş vereceğimizi söyledim.

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 11 Ekim 1950

Bedirim,

Dün mektubunu aldım. Vapur günleri : Marsilya' dan bu ayın 15'i, gelecek ayın 2'si ve 17'si. Mektubuna göre, gelecek ayın 2'si için biletleri almak lazımdı. Üçü yemeksiz üç yer ayırttım. Daha doğrusu isim kaydettirdim. Çünkü bilet için Marsilya'ya yazılacak, 2'si için yer yoksa 17'si için olacak. Mehmet'in 11 yaşında olduğunu söyledim. Nısıf yapmak için 10 yaşında olması lazımmış. Bilet parası olarak şimdilik elimizde son maaşın var. Bir de gelecek maaşın olacak. Adnan'da herhalde parayı burada verebilecek. Çünkü döviz çok az veriyorlarmış. Binaenaleyh bilet işini artık düşünme. Babamdan alıp, ay sonunda öderiz.

Siz şimdi ayın 2'sinde hareket edecekmiş gibi davranın. Bilet kalmadı derlerse öbür vapura kalırsınız. Maaşını almaya gittiğim zaman Zeki'yi de görmek istedim. Fakat içtima varmış, bütün hademeler sana selamlar ettiler. Zeki canibinden bir aksilik çıkacağını pek tahmin etmiyorum. Ama tabii raporu maporu bir an önce gönder. Cemâl ağabeyin ihmaline canım sıkıldı. Gerçi, o sizin bir sene kalacağınıza göre davranmış. Ama..... vapurda kendisine döneceğinizi söylemiştim. Hemen Celâl'e yazıp, mümkün olan meblağı göndermesini söyleyecekti. Sen parça parça istemem diye yazınca, belki Celâl' de ağabeyinin gelmesini beklemekten başka çare bulamamış. Yahut da kendisine mektup yazmıştır. Çünkü Cemâl ağabey hâlâ Trabzon'da. Ne olacak şimdi. Göndermezse Marsilya'ya kadar ulaşabilecek misiniz? Nereden borç alabilirsiniz? Nihat Ali Üçüncü

oralarda mı acaba? Belki Cemâl ağabey hesabına sana borç verir. Onu bir arasan.

İvi'ye telefon ettim, bulamadım. Adnan'a telefonla söyledim. Resmi cuma günü alacak. Kaynanasına benim de gitmemi istiyor. Nedense. O gün beraber gideceğiz. Döviz işleri biter bitmez yollanacak. Bakalım sana yetişecek mi? Sen Patrona bir kişiden kaç para alacağını sor. Ben yalnız kalırsam diye sor. Adnan size yetişemezse başkasına yazıp parayı verdirecek. Hamdi'ye henüz yer bulunamadı. Bu akşam telefonla Celâl'i bulmaya çalışacağım. Gözlerinizden.

Sabahattin

Şimdi babamla biletleri aldık. 3 bilet beşyüzotuzbir lira tuttu. Ayın 2'sinde Marsilya'dan hareket. Yer varmış. Ayrıntılarını sana yazarım.

101

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, Ekim 1950

Bedirim,

Akademinin kâğıdını mektuba koymayı unutmuşum. Bu vesile ile biraz galeriden bahsedelim:

Bu işi, Adalet, Mehmet Ali, Eren, Sen ve Ben çevireceğiz. Yani, beş kişi bir dükkân açıp sanat alışverişi edeceğiz. İş yürürse birçok işsiz sanatkârlara iş bulacağımız gibi, birçok güzellikleri ışığa çıkartabiliriz. İnşallah, ekmeğimizi bu işe bağlayabilecek hale gelebiliriz. İş sahaları şunlar olabilir:

1. Resim alışverişi (değerlendirme, tanıtma- satma),
2. Mulaj ve röprodüksiyon satışı,

3. Çanak çömlek (mevcudu değerlendirme, yeniden yapma ve satma),
4. Yerli dokumalar (mevcudu değerlendirme, yeniden yapma ve satma),
5. Yılda bir veya iki renkli takdim dergisi, neşriyat, afiş vs.

Elbirliğiyle, karşılıklı anlayış ve güvenle çalışırsak bu işte büyük sevinci bulabiliriz. «Murdar karanlıkları» dağıtabiliriz. İşin, gizli kapaklı hiçbir yanı olmayacağı için, masraflarımızı apaçık ilan edeceğimiz için, şimdilik mukavemet göreceğimizi sanmıyorum. Ama görünse de mücadelemiz gün ışığında olabilir.

Dükkânı Adalet açacak. Kirayı ve ilk masrafları Mehmet Ali kabulleniyor. Uzun zaman dükkânın kârı, yeni teşebbüslere harcanmak üzere saklanacak.

Hamdi'ye bir yer bulup galeriyi Narmanlı'da açmayı düşündük. Adalet Hamdi'ye birkaç adres verdi. Fakat Hamdi bir türlü davranamıyor. O da çıkmak için, haklı olarak, iyi bir yer istiyor. Yani şimdilik müspet hiçbir başlangıç yok. Fakat her an olabilir. Sen ve Eren, bu işi Paris bakışı nasıl görüyorsunuz? He derseniz iş büyür. Tereddüt ederseniz, Adalet'i desteklemekle iktifa ederiz.

Geçen gün Nezahat'i yolcu ederken Haydarpaşa'nın merdivenlerinde Şaire rastladık. Muallâ ile gidip konuştuk. Bende, Balaban'a verilmek üzere bir Amerikalı kadının getirdiği bir kitap vardı. Diego Rivera'nın freskleri. Şair beni ertesi gün evine çağırdı. Güzel bir gün geçirdik. Kimseler yoktu. Galeri işinden bir nebze bahsettim. Coştu. Kendisi dokumalar yapacakmış. Birçok da fikirleri var. Eskişehir taşını işlemekte iş olacağını söylüyor.

Balaban'ın resimlerini takdim babında şiirler yazmış. Çok sevdim. Seyreyle gözüm...le başlayıp, dünyayı saran şiirler. Resimler kaybolsa, Balaban bu şiirleri okuyup daha iyilerini yapabilir.

Yemekleri de Şair yaptı. Bir sebze çorbası ki tadına doyamadım. Annesi pek hoştu. Şairin verdiği konularla resim yapıyordu. Öteki hatun da..... Eh!.. Pekâlâ... İyi olmaya çalışıyor belki... Çamaşır yıkıyordu!...

Fuat bilmeyerek Şairin sokağında bir ev tutmuş. Geçen gün taşındı. Ömer, evin bitişiğindeki St. Joseph'e gidiyor. Fransızca öğrenmeye başlamış. Bakalım, Mehmet'le Fransızca konuşabilecekler mi döndüğünüz zaman.

Dün Orhan'la bir «Yaprak» gezintisi yaptık. Bu sefer Haliç'e gittik. Sonra Arnavutköy'üne gittik. Deniz pek misafirperver değildi!!..

Öteki «Yaprak» gayri çıkamayacak. Bu gidişle yaprak kımıldamayacak memlekette. Abonelere birer beyaz....., bembeyaz yaprak yollamak istiyoruz.

Annem dün sizin çiçekleri sulamak için Salıpazarı'na gitti. Kendi eliyle çeşmeden su getirmiş. Mutfakta fare varmış. Kapanı kurmuş. Annem, babam sizin bir an önce dönmenizi istiyorlar. Al benden de o kadar. Kış bastırmadan gelin bari...

Yeter'in sizden önemli bir ricası var. O da bir arkadaşının ricasıymış. İçinde bilhassa sabahlık modelleri olan bir model mecmuası istiyor. «Burada da bulunur» dedimse de «Paris'ten gelmesi» şartmış. Yeter getirtmiş olacak!. Gümrük Müdürü Naci Beyi yerinde bulamamıştım. Bugün tekrar gideceğim. Cemâl ağabeyden para geldi mi?

Kısa yaz, sık yaz. Yüzlerinizden hasretle.

Sabahattin

102

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 17 Ekim 1950

Bedrim,

Sana habire mektup yazdığım halde, Adalet ve İvi mektupsuz kaldığını söylüyor. Bu nasıl iş? Vapur

biletlerinize ait karneleri almadınız mı? Kayboldu ise zararı yok. Yerleriniz tutulmuş olacak. Wagon-Lit'nin Marsilya'da Worms kumpanyası diye bir yerleri var. Rehberde adres vardır. Doğru vapura gitseniz belki olur. Vapurda bir memurları vardır.

Tren biletlerini buradan almaya imkân yok. Müsaade için Celâl'e yazdım.

Celâl'le üç gün önce telefonla konuşmuştum. Cemâl ağabey hâlâ meydanda yok. Yolda mıdır, Trabzon'da mı belli değil, mamaafih Trabzon'a «Bedri sıkıntıda» diye bir telgraf yolladım. Celâl döviz müsaadesinin reddedildiğini söyledi. Vaziyeti Cemâl ağabeye bildirmiş. Belki, Paris'te kayınbiraderine yazmıştır diyor. Sen bu kayınbiraderi tanıyor musun? Bir də onlara sorsan, vaziyeti anlatsan, böylece Paris burnunuzdan geldi demektir.

Fukaranın parası da olsa işe yaramıyor. Şimdi Elois geldi. Mektubu getirdi. Ne iyi kız bu İvi. Bir miktar Fransız frangı varmış, size göndermek istiyor.

Tren biletlerini buradan almaya uğraşacağız. Ama elinize para geçerse, bilet parasını son güne kadar harcamayın, çünkü tren biletinin gönderilme şekli nasıl olacak bilmiyorum. Herhalde Paris acentalarına yazacaklar, onlar biletleri alıp size verecekler. Belki geç kalır.

Şairin Fransız gazetelerinde çıkan şiirlerinin paralarını toplamak acaba mümkün olur mu? Sen tabii uğraşma. Birisi ama senin söyleyebileceğin bir kişi, belki. Bazen, temin ederse parayı sana verir. Burada kendisine Türk parası olarak veririz. Şiirlerin çıktığı gazeteler, Humanite, Action, Lettres, başka var mı bilmiyorum ama parayı kime verecekler mesele. Zorluk varsa hiç dokunma daha iyi. İşleriniz düzelir düzelmez derhal haber verin, rahat edelim.

Hasretlerle,
Sabahattin

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 19/20 Ekim 1950

Bedrim,

Telgrafı almış ve bizden sonra sen de rahatlamış olacaksın. Cemâl ağabey bugün Trabzon'dan geldi. Birkaç saatin içine dünyanın işini sığdırdıktan sonra Ankara'ya gitti. Beni fakülte toplantısından çıkarttı. Zeki Faik'e gittik. Zeki, rapor alabilir dedikten sonra çıktık. Sana bir yerlerden para göndertti. Ankara'da bir isim yanlışlığı olmuş. Çok canı sıkılmıştı. Bir hayli telgraf gönderdiği halde, işi uzaktan halledememiş. Sonunda bir başka yol bulmuş.

Şimdi Cemâl ağabeye göre, senin bir süre daha kalıp, yıllık iznini burada beklemeni daha uygun buluyorum. Orada durmadan bekleme içinde olacaksınız. Cemâl ağabey yine gezilere çıkacak. Falan filan. Ama, bu türlü sıkıntıları göze alırsan, kalmak da istiyorsan kalabilirsin. O zaman senin bileti, ya orada Cook'ta geri verirsin, ya da dönen birisine satarsın. Ya da yakarsın. O kadar önemli bir para değil. Cemâl ağabey, bilet yanarsa parası bana ait diyor. Yani, kalmanı çok istiyor. Elinden geleni de yapacak.

Dönersen aynı pasaportla tekrar gidebilirsin. Keşki izin çıksa. Eren'le Mehmet şimdiye kadar dönmüş olsalardı —ki doğrusu da öydü— o zaman bir süre daha kalmak uygun olabilirdi.

Ne diyorsun? Serbestçe karar ver. Çünkü gelmende de, kalmanda da önemli bir sakınca yok. Bari iş senin gönlünce olsun. Biz de o yönde güçlükleri yenmeye çalışalım.

Cemâl ağabeyle telgraf yolladıksa da, metin tamamen ona aittir. Ben diyordum ki, telgrafa yıllık izin umutlarını koymayalım. Daha serbest karar vermen için. Bence bu izine hiç güvenmeden bir süre daha

kalmak istersen kal. İzin çıkarsa ne âlâ. Yok, eğer dersen ki, «İzin çıkmayacaksa kalmak istemem,» kalk gel.

Zuhurata bağlı şeylere dayanarak karar vermek çoğu kez insanın başına beklenmedik sorunlar çıkarıyor. İnsan güvendiği insanlara güvenmez oluyor, küsüyor, kırılıyor filan. İyisi mi var olan olanaklara göre ve sonuçları küsmeden karşılayacak biçimde bir karar vermeli.

Haydi reis sana bir gece müsaade. Yarın sabah bana kararını bildir.

Gelin güveyi oluyoruz, ama bakalım para da şıp diye eline geçti mi? Ama bu telgrafla borç almak daha kolay olur!

Magdi galiba biraz hasta. Mektup yok. Adalet'e yazdığı bir mektuptan gezide biraz rahatsızlandığı anlaşılıyor.

Galeri için senin atölyeden daha uygun yer olmadığı anlaşılıyor. Mimarlara, ustalara danışıp buranın nasıl adam olacağını soracağız.

Annem hâlâ Arifiye'de. Ben esaslı nezleyim.

Hasretler ve hayırlı karar temennileri.

Sabah

104

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Annesine
(İstanbul'dan Trabzon'a)

İstanbul, 26 Haziran 1951

Canım anneciğim,

Bugün babamla hesapladık, sen gideli tam onbeş gün olmuş. Ramazan günleri kimine uzun gelir, kimine kısa. Bir hayli uzun geldi Ramazan günleri.

Ne garip olmuşum ey munis can sen gideli.

Eren hâlâ Ankara'da. Sık sık telefonla konuşuyoruz. İşler iyi gitmiş. Epey alışveriş olmuş. Herhalde daha bir hafta orada.

Emek apartmanı bildiğin tempoda işliyor. Ben ekseriya sabah çıkıp, akşam geliyorum. Arasıra Mehmet'i de beraber götürüyorum, konu komşu bir parça kafa dinlesin diye. Bazen de ağabeyle denize çıkıyoruz. Önceki gün Erenköy'e Saadet ablalara gittik. Bizim bu yaz programımız ne olacak hâlâ bilmiyorum. Trabzon'a gelmeyi kararlaştırmıştık. Bakalım becerebilecek miyiz.

Benim yazmalar aceleye geldi, ama makbule geçti ise... ablalar için de yapıp göndereceğim. Teyzemi, ablalarımı çok özledim, inşallah bu yaz onları kucaklamak nasip olacak. Mehmet'le hepinizi kucaklarız. Kırk veya elli teneke Trabzon peyniri için kaç yüz lira lazım? Bana bildir. Trabzon peynirinden başkasında iş yok. Yalnız benim anlamadığım nokta : Niçin hamsiler becerip buraya kadar kendi başlarına geliyor da Trabzon peyniri araya adamları koymadan, alıp başını gelemiyor.

Sana yazma üstüne bir mani söyleyeyim.

Yazma boyacıkları
Ellerime bulaştı
Yeni bir yazma yaptım
Gâvur müslüman şaştı.

Hafız teyzemin ellerinden, ablalarımın gözlerinden, senin yanaçıklarından öperiz canım anneciğim.

Bedri Rahmi

105

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Cemâl Beye
(İstanbul'dan Ankara'ya)

İstanbul, 16 Kasım 1951

Cemâl Ağabey,

Dün bizim Mustafa Arifiye'den çıkageldi. Okulun kurucularından sayılan en eski hocaları olduğu

gibi kaldırmış, başka yerlere nakletmişler. Bu arada bizimkisini de Erzurum'a Pulur Köy Enstitüsüne atamışlar. Babam dün Mahmut'la konuşmuş. Mahmut Bakana gitmiş. Bakan, vah vah bir yanlışlık oldu, isterse onu Erzurum'a değil, Trabzon'a Beşikdüzü'ne gönderirim demiş.

Ama Mustafa da haklı olarak bu işlerden buz gibi soğumuş. Şimdi niyetimiz onu başka bir işe yerleştirmek. Ziraat Bakanlığına, ya da ziraat memuru isteyen başka bir Bakanlığa.

Bankalar da isterlermiş diye duyduk. Sen ne dersin? Buralara kadar gelip, bizleri aramamış olmana babam çok üzülüyor. Annemin babamın seni ne kadar sahici sevdiklerini bilirsin. Çocukluğumuzdan beri bize bu sevgiyi onlar aşılamışlar. Sana karşı bizim evde duyulan sevgi çoktan akrabalık sevgisi sınırlarını aşmıştır. Hal ve durum bu durumda iken, senin buralardan transit geçişin hepimizi üzmektedir, ama bütün bunlar kritik durumlarda zatıâlinizi rahatsız etmemize engel olamayacaktır.

Mustafa'nın işine sen de himmet edersen, herhalde onu uygun bir yere yerleştiririz. Burada fidanlıklar var, onlara yerleştirebilirsek çok iyi olacak. Senin aklına başka bir şey gelirse, ne olur boş verme. Sana yazdığım mektupların hemen hemen hepsine bir iştir bulaşıyor. Bayramdan bayrama değil, işten işe kapını çalıyorum ve seneye kadar bu böyle olacak Reis :

Böyle kurulmuş bu düzen
üzüm üzüm üzülsün
bizleri üzen.

Şimdi Cumhuriyet'te Meclis tartışmaları okudum. Âdeta..... Sinan Asya'nın hücumları. Sizlerin salonu terketmeniz. Sıra kapakları konseri. Meclisimiz gitgide çok eğlenceli bir yer olmaya başladı. Yani insanın Mebus olacağı geliyor. Vallahi bu gidişle en güvenilir, en korunaklı yer galiba Meclisimiz olacak.

Dün oldukça tuhaf bir hikâye dinledim. Bazı romanlarda rastladığımız parçaların ne kadar doğru

bir röportaj olduğunu, icat edilmiş olaylar değil, doğrudan doğruya hayattan alınmış sahnelerden ibaret olduğunu anladım

Olay kahramanı Trabzonlu kitapçı Muhittin'in torunu olduğu için seni de bir parça ilgilendirir. Kısaca anlatacağım. Bu çocuk Akademiyi övünülesi bir biçimde bitiriyor, diplomasını alıyor. Hem öğrencilik, hem de bir reklâm bürosunda desinatörlük yaparak biriktirdiği birkaç kuruşla altı ay Paris'e gitmeye karar veriyor. Uğraşıyor, didiniyor, formaliteleri halledemiyor. Vazgeçip Yedek Subay Okuluna başvuruyor. Askerliğini yapacak, sonra Paris'e gidecek. Bu vesile ile yeni bir şey öğreniyoruz. Yedek Subay Okuluna gidecek bir yüksek okul çıkışlı, dürüst bir insan olduğuna dair türlü makamlardan «hüsnü hâl» belgeleri toplamak zorunda. Mahalleden, Emniyetten falan filan. Haa, bir de Akademiden. Bunları toplayıp Ankara'ya gidiyor. Adı geçen belgeleri çocuğun eline vermiyorlar da aynı okula giden bir başka adaya teslim ediyorlar. Her ikisi Yedek Subay Okuluna gidiyorlar. Komutan bütün adayları bir salonda topluyor. Herkes zarflarını açsın bakalım diyor. Bu vesile ile bizim hemşeri de kendi zarfını eline almış ve açmış bulunuyor.

Kendi sırasını beklerken, Akademiden kendisi için gönderilen kâğıdı okuyor. Bu kâğıdı Akademi askerlik hocaları imzalamış. Kâğıtta çocuğun zekâsı, yeteneği, askerlik dersinde aldığı notlar hep iyi, ama bunlardan başka iki hane daha varmış. Birisi siyasi eğilimleri, öteki vatan sevgisi. Cevaplar : sol eğilimli, şüpheli. İmza: askerlik öğretmeni Kurmay Binbaşı Tahsin.

Haa, bir hane daha var. Kesin karar : subay olamaz! Eee, insan bu hanelere girdikten sonra neden subay olur. Herhalde zavallı genç bu haneleri görünce az kalsın düşüp bayılacakmış. Kendi sırasını beklememiş, hemen çıkıp akrabadan bir subaya gitmiş. Başına gelenleri anlatmış. O subay da kendisine, bu notla yedek subaya giderek çavuş çıkmasının muhakkak olduğunu söylemiş. Bir rapor almasını, bir avukata danışmasını tavsiye etmiş.

Çocuğun hali yürekler acısı. Şimdi İstanbul'a dönmüş. Dün dayısı kitabi Hamdi'nin oğlu geldi. Şaşırıp kalmışlar. Çocuğun Akademide iken sola eğilimli en ufak bir halini bizler görmedik.

Ama askerlik hocası herhalde kolu çok uzun biri olacak. Herhalde bizim bilmediğimiz bir şeyler biliyordu. Ama çocuk yemini billah ediyor. Böyle şeylerden vebadan korktuğu kadar kaçındığı muhakkak. Kırk derece ateşle yatıyormuş. Buyurun cenaze namazına.

Bir arkadaştan öğrendiğime göre benim de bir dosyam varmış. Milli Emniyette. Pasif sallardan!.. Hoppalaa, insan durup dururken bazı sanatlara bazı unvanlara ulaşıyor.

Hani eskiden bazı damatlar en ufak bir askeri talim terbiye görmeden Paşalığa kadar yükselirlermiş, kendi evlerinin çatısı altında!.. Onlar gibi bir şey.

Peki Cemâl ağabey, ne yapmalı? Böyle durup dururken vatan sevgimizden şüphe edenlere karşı kendimizi nasıl savunacağız? Allah rızası için bana bir akıl öğret. Bu tür saldırılara karşı şerbetlenmek gerek, bir aşı olmak, aşılanmak gerek.

Sana bir defa daha sözünü etmiştim. Bizim şimdi Müdürümüz olacak şu Zeki Faik İzer'dir. Hani şu senin Trabzon'dan getirdiğin zat. Böyle şeylere burnunu sokuyor, Akademide uzun süre Müdür kalabilmek için öteye beriye pislik atıyor. Bu arada beni de ihmal etmeyeceğine inanıyorum. Akademide açılan ödüllü konkurlarda benim öğrencilerimin daima iyi sonuçlar alması, ötede beride benim adımın ressam olarak geçmesi bu zatı müthiş kıskandırıyor. Eh ilk fırsatta, «İyi ressam, iyi hoca ama ne yazık ki sol eğilimli!..» demiş olduğuna inanıyorum.

Avrupa'da bir yıl kalmak için verdiğim dilekçelere cevap dahi verilmemesinin nedenini başka türlü açıklayamıyorum.

Ne olur bana akıl öğret! Bu gibilerin şerrinden korunmak için ne yapmalı? Ama ben yine kendi der-

dime düştüm. Cemâl ağabey şimdi daha önemli olanı Mustafa'nın işi.

Mustafa'cık da mı sol eğilimli? Bu mektup çok uzayabilir. Engin yengeye selam ve sevgiler. Gözlerinden öper, mektup beklerim Cemâl ağabey.

Bedri Rahmi

106

Tarık Leventoğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(Chicago'dan İstanbul'a)

Chicago, (Tarihsiz, 1950/52 olmalı)

Bedri oğlan,

Yediğim içtiğim bir yana gördüklerimi, çektiklerimi anlatmak fil masalı kadar sürer. Kısmetse anlatırım inşallah. Mabaadı gelecek sefere kaydı ile.. Şimdilik Amerika hülyasını, sevdasını güdenlere Cenabı Haktan akıl fikir ihsan buyursun diye niyazda bulunmaktayım...

Şimdi gelelim sadede: resimler sağ salim, boyadığın, döktürdüğün gibi bende. Eren'in resmi de hani Bursa'daki Han resmi de bende. Rahat nefes al. Eren'in resmi de bende, çünkü o da sergi listesine dahil değildi. Son gün o Fuat Pekin'le; hergelesi, hani Maliye Bakanlığında ressam geçinir, suluboyalar döktürür bir herif vardır. Adını getiremedim. Tanırsın sen de (Ressam Saip'i). Bir kefesine koy terazinin, onu da ötekine, bildin mi bilmem. Neyse o herifle (sinameki Fuat, çalıştığı Bakanlıkta böylece anılır), bir çanağa lar, yüzüne gülerler... Bana balta oldu, aman o herifin birkaç suluboyası var, bir de Eren'in resmi var, bunları da götür diye. Oysa gidecek resimler Devlet Sergisinden bir heyetle seçilmişti ve deyyus senin resimlerini atlatmış. Elinden

geleni arkasına koymamıştı tabii.. (Sergiye giden ve resmî listeye giren resimleri kastediyorum). Onları aldım tabii. Hikâye şu, bak ibretle dinle : Sergiye konmak için gönderilen resimler diğer sergi eşyaları arasında listelenerek, gümrüklendi ve burada sergi binasının içinde tekrar gümrükten geçerek bir köşede sergilendiler. Ve yine aynı sayı ile gümrüklenerek geri gönderilirler. Listede olan diğer bütün sergi eşyaları ile beraber. Böyle olunca, tabii yanımda getirdiğim ve sergi teşhir eşyasına dahil olmayan resimleri, sergi binasına sokmak imkânı yoktu. Ve aynı sebepten de diğerleri ile geri göndermek imkânsızdı. Hergele bunu da biliyordu. Hayetle beraber resimler seçilirken dalavereyi çeviremedi, sonradan sen bunları kendin götürüver diye sokuşturdu. Ne bileyim deyyusun niyetini. Sonradan ben burada kalınca, sen tut efendim sergiye giden resimlerin bir kısmı dönmedi diye ortaya bir bok sıvala. Tabii Bakanlıktan önem vermiyorlar. Çünkü listeye giren bütün resimler sahiplerine geri verilmiştir diyorlar. Bu sefer de it şantaja kalkıyor. Gazete ve dava hikâyesi bu işte... Ama ben dönünce hakkından gelmek boynumun borcu olsun.. Bereket versin benimle beraber sergi komiseri olarak gelen bir arkadaş şimdi New York'ta ticaret ataşesi. O durumu çok iyi bildiği için bana yazdı. Ben de ondan öğrendim. Gazete meselesini. Üç ay kadar oldu. Hazır Türkiye'ye dönüyormuş bir iş için. Ona verdim. Herifin resimlerini götürdü. Bakana da olduğu gibi açıklamış.. Sonradan bana anlattığına göre Bakan da hergeleyl benzetmiş.

Kuyruk acısına gelince o da apaçık tabii. Sergi hazırlıkları yapılırken allem etti kallem etti Amerika'ya gelmek için; boş çıktı. Ben gidince onu gönderemediler tabil... Kıskançlıktan çatladı.

Gelelim senin resimlerin başına gelenlere : Bundan tam iki hafta önce senin verdiğin ve mektubunda da tekrar yazdığın adrese, Profesör Eberhard'a bir mektup yazdım, hemen cevap veriniz ki, resimleri size göndereyim, dedim. İki hafta oldu daha cevap yok bugüne kadar.. Şimdiye kadar niye gönderemedin diye sual edersen anlatayım.. Ben burada

1952 Eylülüne kadar Bakanlıktan maaşsız ve dövizsiz olarak izinli sayıldım. Bu ne demektir? Burada çalışarak hayatını kazanacaksın demektir. Bunun için de bizim makamların, Amerikan makamlarından resmen izin alması gerekiyordu. Bizim Bakanlığın halini bilirsin. Birisi bir parmak atmış olacak. Salladılar, salladılar, onsekiz ay oldu bir ses çıkmayınca, Amerikan makamları yakama yapıştı. İzinsiz olarak çalışıyorsun. Durumun yasa dışıdır. İsterseri kal, ama çalışamazsın, dediler. Herifler haklı tabii. İki ay süre verdiler, yol parasını bul buluştur, yollan dediler. Elçilik araya girdi. Aman zaman. Olmadı. 7 Martta Amerika'dan ayrılmış olacaksın diye kestirip attılar. Oysa ben haziran içinde California'ya gitmeyi planlamıştım. Çalıştığım kurumdan onbeş günlük yıllık izim sürem vardı. Bu fırsatla hem de ücretim işleyerek California'ya gidecek ve resimleri de elimle teslim edecektim.. (Benim bulunduğum yerden California da komşu kapısı değil. İstanbul-Londra arasıdır.. işaret edeyim).

Şimdi birdenbire durum böyle olunca ve tarih belirtilince hemen yazdım. Ama seyahatte mi olacak acaba profesör hazretleri ki bir ses çıkmadı. Bakalım bir iki güne kadar bir ses çıkar mı?.. Yoksa yapılacak şey şudur: İki şekil var.

1. Getirdiğim gibi geri götürmek. Bu en basiti. Ama yazık olmaz mı? Bir moka yaramadan geri getirdin demez misin?.. Ayrıca daha yedi aylık izin sürem olduğu için geri kalan altı ayını da Paris'te geçirmek istiyorum. Tabii kedi yavrusunu taşır gibi, oraya da taşıyacağım. Yanımda kalacaklar gene. Yoksa olur da Paris'te bir dostun var mı? Orada bir sergiye koyduracak, sözü geçer bir bildiğin var mı? Benim bildiğim Kutsi Tecer var. Eğer daha süresi dolmamışsa...
2. Eberhard eğer uzun bir seyahatte değilse, muhakkak yakında dönecektir, ama belki ben Amerika'dan ayrıldıktan sonra. Öyle olursa, New York'a gider gitmez, bizim Bakanlığın öğrenci müfettişliğine uğrayacağım. Müfetti-

şin adı Cezmi Berktin'dir. Belki tanımazsın. İyi zattır. Eberhard'ın adresini ona vererek resimleri müfettişliğe teslim edebilir miyim? Bu da bir kültür işi olduğuna göre sergilemeye çalışacaklarını umarım. Tabii işi sağlama bağlayarak, senet karşılığında. Birkaç güne kadar profesörden bir ses çıkarsa tabii göndereceğim. Olmazsa, bu iki şekilden hangisini beğendiğini bana bir kelime ile telle, getir veya bırak diye. Gelen iki papelin başına gelir. Ben buradan, yani Chicago'dan Şubatın 27'sinde ayrılıyorum. Bu mektup sana uçarak geleceğinden, eğer hemen tellersen cevabını buradan almış olurum. Ona göre hareket ederim. Ayrıntıları da istersen New York öğrenci müfettişliği kanalı ile adıma bir mektup yaz. Gidince orada bulurum. Sana bütün adresleri aşağıya yazıyorum. İhmal etme. Hemen telle. Dediğim gibi bir kelime yeter.

Resimleri güzel ambalaj ettim. Hazır ama ses yok. Ambalaj deyince aklıma geldi, resimlerin yakın zamana kadar nefis surette çerçevelenmiş olarak bende duruyorlardı. Eğer felek yardım edip kendim götürebilseydim, çerçeveleri ile beraber götürecektim... Nasıl oldu da çerçevelettin diyeceksin. Onu deyivereyim. Sergi zamanı yukarıda anlattığım gibi, resimlerin resmî sergi binasına girmesine imkân yoktu.. Ama bunun dışında, yani sergi binası dışında her milletin kültür heyetleri birer propaganda sergisi açtılar aynı zamanda. Chicago sergisinin aslı ticaret sergisi olduğu için, sergi binası içinde propaganda yapılmasına izin vermedi Amerikalılar. Bunun üzerine sergiye paralel olarak başka bina verdiler ve orada her millet ne diyeceği varsa desin dediler. Bu ikinci binada bizim propaganda işini de bizim Basın ve Yayın Umum Müdürlüğünün New York Haberler Bürosu üzerine aldı. Önceden hiçbir hazırlıkları olmadığı için güç durumda kaldılar. Bize başvurdular, aman ne yapıp yapın bir şeye benzetelim...

(Bu mektup yarım kalmış.)

Cedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 14 Ekim 1960

Canım Ağabeyim,

Bu gece Paris'te beşinci gecemiz. Sana Madrid' ten uzun boylu bir mektup yazmış, Arif'in adresini vermiştim. Bugüne kadar bir haber çıkmadı. Ama ben Arif'e gelen gazetelerden sevimsiz haberi aldım. İcraatın böylesine maşallah! Hani Veysel'in tilki hikâyesi gibi :

Zor şeneltirsiniz siz bu köyü! demiş.

Bugünkü haberler de ötekinden baskın? Güneş grubu imiş! Hocaları yürüten hangi grup? Aman birkaç satır yaz. Arif'in adresine yaz. Bizim yer durumu henüz belli değil. Bir otelden ötekine taşınıyoruz. Bugün Avni'lerin yanıbaşında bir otele yerleşiyoruz. Binsekizyüz frank üç kişiye. Bu mahallede binikiyüz franga da oda var.

Evvelki gün Abidin'lerde senin Paris'e gelmen konuşuldu. Bezin, «Bir teklif yaparız yapmasına ama paramız yok» demiş. Sen buralara gelmeği kafana koyarsan, hiç olmazsa altı ay beraber kalırız. Ben iki oda yerine üç odalı bir yer ararım. Altı ay sonra Allah kerim. Hemen yaz bana...

Abidin, Güzin çok iyiler. Avni'lerin apartmanı çok sevimli. Henriette bugün çalışıyormuş.

Öğle yemeğini Avni'lerde yedik. Arif'ler çok telaştalar : Hasan onsekizine gelince ana baba ödentisini kesmişler. Oysa yirmisine kadar söz almışlarmış.

Annecik nasıl? Gül yanaklarından, gül ellerinden üçümüz de öperiz.

Magdi reis yolculuğa hazırlanıyormuş. Sen ger-

çekten Paris'e yerleşmeyi düşünüyorsan, benim aklım yatıyor bu işe.

Rüknü reisi görüyor musun? O da kim bilir ne kadar üzülmüştür, üniversite işine. Ne yapalım inşallah sonu millet için hayırlı olsun. Bizler bir parça üzülelim.

Ben bu sefer sana sık sık yazacağım. Sen de yaz. Sigaraya başlamadın inşallah. Ah bu sigarayı icat eden! Hadi reis, bütün reislere sevgiler. Seni, Magdi'yi üçümüz de kucaklarız.

Bedri Rahmi

Türkömer reislere selam ve sevgiler. Ben onlar için iki şiir kitabı hazırlamıştım. Öyle telaşlı günler çattı ki kitapları buraya kadar getirdim. Mehmet Ali nasıl? Adalet'in gözlerinden, yanaklarından. Üniversite haberlerini Azra'nın mektubundan öğrendik. Güzin'e yazmış. Azra'nın gözlerinden, yanaklarından öperiz.

108

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, (Tarihsiz. 1960 olmalı)

Bedirim,

Magdi'den iyi haberlerinizi aldım. Harıl harıl resim yapmanıza sevindim. Gönderdiğiniz resimlerde de yeni tatlar var. Haydi, iyi renkler, ikinize de!

Mehmet'ten uzun ve güzel bir mektup almış, iş çokluğundan sadece bir kartla cevap vermiştim. Sordukları üstüne düşündüklerimi yeni yazabildim. Röportaj sinemacılığına heves etmiş. Üstünde durursa çok iyi. Nasıl hazırlanması gerektiği üstüne düşündüklerimi yazdım, kitap adları verdim, bir kitap da

yolladım. Onun yaşında olsam ben de bu işi seçerdim doğrusu.

Siz Amerika'ya ne zaman gidiyorsunuz? Paris' tekine benzer sinema okulları orada da olsa gerek. Birine yazılır. Onaltı milimetrelik bir kamerası da olursa, şimdiden denemelere başlar. Bu işin bir tarih ve felsefe kültürü istediğini, bir yandan gözünü yetiştirirken, bir yandan da gözünün arkasını doldurmasını yazdım. Mektubundan anladığıma göre bir sorumluluk duygusu gelmiş kendisine. Umutlandım doğrusu. Bizim veremediğimiz iş sevgisini belki sevgilisi verir ona.* Siz de küsmeleri, didişmeleri bırakıp yeni hevesini, ne kadar güvenmeseniz bile, ciddiye almalısınız bence. En iyisi düpedüz güvenmek ve onda güveninize layık olma isteğini uyandırmak.

Biraz önce Kemâl ağabey buradaydı. Amerika' daymış. Bir Amerikalı zengin, Hüseyin Kunter'e (Orada Ticaret Ataşesi galiba, hani şu Engin'in kardeşi) mektup yazıp Türkiye'de bazı yapılarda güzel mozaikler gördüğünü, bunları hangi firmaların yaptığını sormuş. O da Kemâl ağabeye sormuş. Kemâl ağabey firmaları söylemiş ama, bu firmaların birkaç artiste başvurduklarını, en önemli olarak da seni ve Eren'i söylemiş. Amerikalıya da öyle cevap yazılmış. İşin önemli tarafı şuymuş : Bu Amerikalı Hilton gibi dünyanın her yerinde otel yaptıranlardanmış. Amerika'ya gidince Hüseyin'i görmenizi size hemen yazmamı istedi Kemâl ağabey. İnşallah işinize yarar.

Mozaik işlerinde benim içime bir kurt düşmedi desem yalan. Bu iş sahte sanatçıların eline düşüp, dünyayı zevksizliğe boğmaya pek elverişli görünüyor. Üstelik belki de ressamı kendi meselelerinden, canından, ciğerinden biraz uzaklaştırıyor galiba. Bu iş para getiriyor diye daha çiçeği burnunda ressamlar ha babam sipariş peşindeler. Ev sahibinin istediği

---

* Lise çağında mektupla tanıştığım bu kızla bir yıl sonra evlendim. 1964'te bir oğlumuz oldu. Adı, Sabahattin Rahmi. Halen çok mutluyuz, MHE.

cinsten zevksizliklere razı olup kazanacakları parayla kendi diledikleri işleri yapmayı kuruyorlar. Bizim bazı yerli filim rejisörleri gibi. Her işin kurbanları olur demek de var; ama çağımız her şeyin kolay çoğaldığı bir çağ. Bu iş üzerinde düşünüp öğrencilerinizi uyarmanızın zamanıdır gibi geliyor bana.

Devlet Resim Sergisi jürisine bir davet aldım geçende. Hiç aldırmadım. Halil Dikmen telefon etti, Vekilin mektubunu alıp almadığımı sordu, yalan söyleyemedim. Hastayım falan dedim. Ertesi günü toplantı saatinde tekrar telefon. Kimler var jüride dedim. Nusret, Selçuk Milar, Orhan Peker ve birkaç tanımadığım yeni isim söylediler. Gelmezseniz jüri kurulamıyor falan.. Gittim. Baktım Cemâl Tollu da var. Bereket yalnız o. Senin dostlarını unuttuğundan şikâyet etti. Sineye çektik. Sabahın onundan akşam beşlere kadar yemeksiz ve benim için son derece sıkıntılı saatler geçirdik. Bir sürü ıvır zıvır, aralarında birden pırıltılı bir şeyler. Jüride Güzel Sanatlar Umum Müdürü olarak da şu anda adını zor hatırladığım (bir hayli kocadım galiba), biri vardı. Jüride bulunuşum olsa olsa Esirkuş'un fazla büyük diye alınması tehlikeye düşen birkaç resminin alınmasına üç dört oyla birlikte katılmam ve Esirkuş'u açıkça tutmam oldu. Ama Ankara'ya, ödül jürisine gitmeyeceğim. Bundan sonra da kolay kolay hiçbir jüriye katılmayacağım.

İvi'yle senin resim satış işlerini konuştuk. Resim almak isteyenler oluyormuş, ama fiyatlarından ürküyorlarmış, o da indirmeye cesaret edemiyormuş. Sana yazıp soracaktı.

Bizim üniversite işi öylece dondu kaldı. Ben de yazıyla, tercümeyle geçinmeye alışır gibi oldum.

İMECE'yi aldın mı? Bir yazı yolla. On güne kadar Tonguç kitabını da yollarım. Annecik İzmit'te. Magdi gripten yatıyor. Herkesten sevgiler. İkinizi kucaklar, iyi çalışmalar dilerim.

Sabah

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 15 Aralık 1960

Ağabey Reis merhaba!

Malraux'nun kitabını ancak dün bulabildim. Kitabı ayrı, dergileri ayrı gönderiyorum. Bu dergilerden başka ne istersen yaz, hemen göndereyim. İstediğin şeyleri de.

Mektubunun Hıfzı Topuz'u ilgilendiren tarafını kendisine telefonda okudum. Sana geçen mektubumda yazdığım bir profesör vardı. Bugünlerde Türkiye'de imiş bu zat. Galiba Dümesil. Sen mektubunda bu zattan söz etmiyorsun. Bunu orada görmen iyi olur diyor, arkadaşlar. On beş gün oluyor. Unesco toplantısına gelen, galiba senin tanımadığın bir mühendis arkadaş Cenan. Soyadı Sılan. Telefon etti. Onu Eren'le çağırtacaktım, ama telefonda yanımda Suut Kemâl! var dedi. Doğrusu Suut'u hiç de göreceğim gelmemişti! Kahvede buluştuk. Tabii Suut cidden üzgün! Oysa onun içinde birisi var, onu bizler tanıdık.

Oh! gel keyfim gel, dünya umurunda değil, yeter ki benim güzel rahatıma dokunulmasın diyor.

Ben bir ara Cenan Sılan'a senin «Yeni Ufuklar» daki yazından söz ettim. Cenan görmemiş. Suut, ben okudum o yazıyı dedi. Herhalde birader bey bu yazıdan ötürü girdi listeye!

Ben, «Peki» dedim. «Mazhar Şevket, Taki ve ötekiler, onlar hangi yazıdan?»

Suut: «Onlar da hiçbir şey yazmadıkları için girdiler!»

Doğru mu?

Suut mütemadiyen Tuncel'in aleyhine attı tuttu. Bir ara Tuncel'in kendisi de listedeydi. ama Vekil olduğu için affedildi dedi. Tuncel müthiş reklâm meraklısı imiş. Ha bire kendine reklâm yaptırıyormuş.

Bir ara Suut'a «Yahu sen niye Pertev Boratav'la uğraşıyorsun» diye sordum. Vay efendim, çok nazik bir tarafına geldi. Kendisi bir güzel kendini savundu. «Bana Rektör olarak bir kâğıt geldi. Devamlı bir göreve atananlara açık maaş verilemez. Oysa Pertev, Sorbonne'da sürekli bir göreve atandı. Biz de yazdık sorduk. Hepsi bu kadar.» «Peki Pertev sana yazmış, niçin bana anlattığın gibi yazmadın ona?» «Niçin yazayım efendim. O bana veriştirmiş!» «Sen de kendini savunurdun olur biterdi.» «Hayır efendim ne münasebet» dedi ve kesti.

Bundan bir hafta önce de aynı arkadaşla Hasan Âli Yücel'i gördük. Eren ve Mehmet de vardı. Hasan Âli hep aynı tempoda. Kıçından, sidiğinden, çişinden büyük bir ısrarla söz etti. Şekeri varmış. Son olayları anlatırken cidden önemli günler yaşıyoruz diye özetledi. Cenan Sılan, «Canım ne olacak, olup bitenleri beğenmezsek bir devrim daha yaparız» diyecek oldu, bu sefer Hasan Âli «Yook» dedi. «Bak bu olmaz. Benim bir arkadaşım vardı, kıçından ameliyat oldu bir gün. Çok iyi geldi. Ağrısı sızısı dindi. Sonra bir daha ameliyat olma sevdasına kapıldı. Vurdular bıçağı kıçına ama, bu sefer bombok oldu. İki bacağı, kıçı tutmaz oldu.»

Aynı gece bir Afrika gecesi vardı. Orada çok güzel bir zenci bayan vardı. Hasan Âli hiç durmadan «Ah şekerim, vah ciğerim, ne güzel şey yahu!» dedi, durdu. Ah şekerim, vah şekerim derken şekeri artmış olmalı.

Helen Perone'yi ancak dün telefonda yakalayabildim. O da geçen hafta bir ameliyat geçirmiş. Memesinden bir ur almışlar. Kanser diye korkuyormuş. Zararsız bir urmuş, ama dikiş iyi olmamış. Tekrarı olası imiş. Senin filimleri çoktan yaptırmış ama gümrükte başına bir şey gelir diye korkmuş, göndermemiş. Bugün yarın ben alacağım filimleri. Posta ile gönderilmesinde sakınca yoksa, yazın göndereyim. Ya da bir arkadaş eli ile ulaştırayım. Son hafta içinde, bir sürü sergi gezdik. Bunlar arasında Picasso'nun son desenleri var. Üstat bu desenlerle etkisine, ne de resim sanatına yeni bir şey katmıyor. Hep bil-

diğimiz şeyler. Ben bütün sergilerde bir tek şey arıyordum. Rengi birinci plana alanları. Önce renk sonra biçim. Bunu dört beş yıldır arıyorum. Galiba bizim mesleğin en belalı tarafı bu. Galiba değil, kesin bu. Hepsi kaçmış bundan. Hepsi birinci planda biçim!

Sen ne diyorsun bu işe? Yaz bana muhakkak bu konuda ne düşündüğünü. Bu konu benim için bir numaralı konu. Ondan ötesi fasa fiso. Renk hazretlerine merhaba diyenler arasında bir Tamayo var. Bir de Rotko. Bunlardan bir şeyler gördün mü? Sanat tarihinde rengi birinci plana alanlar oldu mu? Bence yok. İşte bir açık kapı.

Hep ilk defa Fuat'tan duyduğum bir beyiti hatırlıyorum.

Yatak uzun yorgan kısa
Büzül eşşoğlu eşşoğlu

Yağmur uzun palton kısa aylak eşşoğlu!
yaşın elli
işin belli
Uslan eşşoğlu eşşoğlu

Fuat'ı görürsen oku bunu ona. Çok göreceğim geliyor onu. Bu boklu deresini de!..

Önceki gün doktor üstüne çalıştım. Sol omzumdan başlıyor, kalp üzerine yaslanan bir ağrı. Birkaç senedir var ama, bugünlerde biraz tadını kaçırdı. Bir doktor edindim. Kardiografi, elinizde kardiografi! şart dedi. Dün sekizbini bayıldık. Bir şey yok dediler. Tekrar ilk doktora gidip, görüşecekmişiz. Bir şey yok.

Ne zamandır İvi'den gazete geliyor ama mektup yok. Çok kızdım ona. Bir telefon et, mektup yazmadığı için fena halde üzüldüğümü söyle..

Zornik'ten doktor reçetesi gibi bir iki pusula aldım. Mübarek amma da ağır satıyor mektuplarını. Kızına emanet gönderdim. Adres yüzünden biraz gecikti. Üç adresi vardı elimde. Üçü de başka türlü. Nihayet doğrusunu bulup çıkardık.

Mehmet'in durumu tatsız: Her gün Kanada deyip, bekleyip duruyor. Kanada'dan kız mektup, tel-

graf telefon gırla. Ama vize yok henüz. Gelirse vizesi gidecek.

Otel odasındayız hâlâ. Her gün iki üç odalı bir yer arıyoruz. Altmış bine kadar göze aldık. Yok, müstakil iki üç oda, telefon, banyo seksen üzerine çalışıyor.

Tilda'nın ahbabı eleştirmen yine unuttum adını, Oxford'daki ahbaplar senin için çok uzun bir mektup yazmış. Oxford'dakiler bir şey araştırıyorlarmış senin için. Kendisi anlattı. Yaşar'ın kitabı basılıyormuş. Orhan Kemâl'in kitabını kabul etmemişler. Bu zat, Kemâl Tahir'in kitabından altıyüz satabilmiş. Bunu Orhan Kemâl'in duymasını istemiyor. İtalya'dan bir umudu varmış. O olursa bu haberi hafifletir diyor.

Senin yeni yazılar var mı? Yeditepe'dekini okudum. Hadi reis, yazılar birbiri arkasından dökülsün.

Ben bir türlü yazamıyorum. Okuyorum biraz. Malraux'nun kitabına bir göz gezdirdim dün. Herhalde çevirmeye değer, ama Malraux'nun beni sarmayan bir üslubu var. Çok yüksekten atıyor gibi geliyor bana. Çok bilgiç bir edası var. Ufak tefek şeylere boş veriyor. İyi lakırdıları seviyor. Öyle geldi bana. Magdi'den ne haber? Annem hâlâ Ankara'da mı? Mustafa'lar, Muallâ'lar ne âlemdeler? Mehmet Ali ne havalarda? Gözlerinden. Taci reislere selam, sevgiler. Azra'nın gözlerinden, yanaklarından. Vedat'ın da. İvi atölyede bir şey mi düşünüyor. Sizler de biraz uğraşırsanız, satış olur. Hele Adalet bir kolları sıvasa! Türkömer reisler de himmet ederlerse neler olmaz!..

Bedri Rahmi

110

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 30 Ocak 1961

Ağabey Can,

Mektubun şimdi geldi. Taze taze hemen yazıyorum.

Paris'e geleli henüz senden bir tek mektup aldım. O da makine ile yazılmıştı. Arada bir mektup, güme gitmişe benzer. Kitabı, dergileri aldığına dair mektup gelmedi.

Bundan sonra ben de sana makinede yazacağım. Benim makinem alafranga. Harflerini düzelttireceğim.

Dün Roditi telefon etti. Yarın buluşacağız. Rockfeller tesisi 147'lerin durumunu inceliyormuş. Roditi'nin çok girgin bir arkadaşı bu işi ele almış. Bundan sonraki devre için sana bir burs sağlama olanağı varmış. Yarın Roditi'den daha fazla bilgi alırsam, ayrıca yazarım.

Roditi'yi onbeş gün önce, Magdi ile gidip gördük. 147'lerin listesini istemişti benden. Ayrıntılı bir liste (?) Güzin bulurum dedi. Bulamadı. Şimdi Magdi'den de bir mektup geldi. Bu liste bugünlerde gelecekmiş.

Magdi bir hafta sonra burada olacak. Onunla gittiğimiz yerleri yazmıştım sana. İleride esaslı bir burs için en güvenilir kaynak Roditi. Çok hareketli ve becerikli bir zâta benzer.

Yaşar Kemâl içerlediğim kadar varmış İstanbul'da! Bu zâtı tanıştırmadı bana. Adam boğazına kadar resme gömülmüş! Bir eli resimde bir eli şiirde! Bana daha çok şair muamelesi ediyor şimdilik. Tam benim yüzde yüz renk fıçısına dalmaya karar verdiğim bugünlerde...

Max Ernest üstüne bir makale yazıyor ve Magdi ile gittiğimiz zaman öyle kitaplar gösterdi ki bize, şaştık kaldık Magdi ile. Mesela, bir lüks baskı : iki yüzelli franga!.. Baştan aşağı orijinal gravürler falan...

Önceki gün Alain Gerdehant'ın «Ayın Öteki Yüzü» adlı on dakikalık renkli bir filmini gördük. Çok iddialı. Fazla şairane! Ben henüz Gerdehant'ın sempatik yüzünü keşfedemedim.

Hiç ilgisi yok ama filmi seyrederken bizim ünlü şairimiz Behçet Kemâl'i hatırladım :

Herkesin fıçısına aynı miktarda batmadıkça bizim adam olmamıza imkân yok!..

Güzin'den Fakir Baykurt'un kitabını aldım: Efkâr Tepesi. Cumhuriyet'te çıkan yazıları toplamış. Müthiş şeyler var içinde, yalnız bir ara gözüm yine Oblomov lafına takıldı. Keyfim kaçtı. Bundan sana İstanbul'da da bahsetmiştim. Yazıların kanıma karıştırdığı bütün sıcaklığa ve muhabbete rağmen bu Oblomov lafını yutamadım.

Ulan, öküz. Adamın biri oturup, sinemaya gideceğine, karılarla fink atacağına, kumar oynayacağına, gezip tozacağına, sana Oblomov'u tercüme etmiş. Sen de sıcacık odanda oturup sinirlenmişsin. Şimdi adamın elindeki kitabı alıp, adamın kafasına vurmak neye! A sersem, şu çatılacak insanları, bir bir sıraya koysana. Çok acelesi vardı bu sözün. Neyi savunmuş oldun bununla?..

Çatılacak kişilerin sırasını kaçırmaya niyetim yok benim. Yoksa Baykurt'un iflahını keserdim!.. Ama bundan kimlerin faydalanacağını biliyorum. Bunu kendisine kafasına vurarak değil dostça söylememiz gerek. Fakir'in yazılarında başı sonu belirsiz cümleler var. Bunlar gazete azizlikleri olabilir. Ben kendi yazılarımdan biliyorum, bazı cümlelerin başına gelenleri. Bunlar bir tarafa, Fakir'in anlattıklarına, «aman ne güzel!» demek gelmiyor içimden.

Korkunç! diyor insan! Rezalet!

Saf adamın biri gelip bize:
«Komşu senin evin yanıyor!» dese oturup,
«Niçin yanıyor senin evin komşu» veya
«Evin yanıyor komşu?»
demedi diye mi düşünürüz? Ya da,

Niçin bunları bağıra bağıra söylemedi de yavaş sesle söyledi? Niçin başkalarının yanında söylemedi de..... falan filan gibi düşüncelere dalarız. Ya da,

Ulan! hemen davranalım, bizim ev yanıyormuş yahu mu deriz. Lorca'nın acı şiiri Deli Bal. Oysa İspanya'yı ne kadar görmek isterdim. Bu züppe karılar, bu kranta erkekler. Bir korkunç eğlence ve sefa. Yürüyüşler büyük şehirlerde. Sonra büyük şehirlerin arasında korkunç bir ıssızlık. Bir kıraç. Bir kimsesizlik. Bir yetimlik. Araba ile geçince daha iyi anlaşılıyor bunlar.

Lorca'nın şiiri ile Goya'nın iki resmi müthiş akraba çıkıyorlar. Bir bunları birleştirebildim. Greco' da din, mezhep, İsa, sarmısak gibi kokuyor. Yarın Toledo'ya gidiyoruz. Gene Greco peşine. Ama Madrid'te görmediğimiz binlerce eser var. Dönerken tekrar uğramayı düşünüyoruz.

Asıl İspanya Endülüs diyorlar. Sevilla, Kurtuba, Granada! Ondan ötesine boş ver diyorlar ama, kış baba da damdan bakıyor. Kışın araba yolculuğu hiç hoş olmasa gerek.

Anneciğe bir kart yazabildim. Yarın tekrar yazacağım. Nezahat'e de yazacağım. Mustafa'ya da. Muallâ'ya biraz küstüm. Şahane bir şekilde boş verdi son zamanlarda. Oysa ben bir parça uğraştım, bir soğukluk çıkmasın diye. Olmadı nedense. İnşallah memleketten güzel haberler gelir Burada duyduklarım pek parlak değil.

Rüknü'ye uğruyor musunuz?.. Gözlerinden, yanaklarından. Magdi Reis hazırlanıyor herhalde. Ona belki İsviçre'de bir baskın yaparız. Gözlerinden, yanaklarından öperim.

Başaran'a gitmeden bir sabah baskın yapacaktım. Fırsat bulamadım. Gözlerinden öperim. Vedat Reisin de gözlerinden, yanaklarından öperim. Mehmet Ali'ye, Adalet'e ayrıca yazacağım. Hepsini kucaklarım. Nahit Reislere ayrılmadan telefonla olsun bir Allahaısmarladık diyemedim. Çok berbat günlerdi son günler. O mahut işler bütün keyfimi kaçırdı. Vedat'ın ağabeysi hakikaten ömür. Az kalsın beni Ankara'ya gönderecekti. Hadi, canım ağabeyim, ellerinden, yanaklarından öperim. Perhizine devamını dilerim.

Sururi Reise ayrıca yazacağım. İvi'yi de arasıra telefonla yokla. Ya atölyede ya evindedir. Eren, Mehmet her ikisi de ellerinden, yanaklarından öperler. Anne Reise bir telefon et. Dünyanın en tatlı annesi. Aslanım anneciğim. Hep onun duaları ile kazasız belasız buralara kadar geldik.

Bedri Rahmi

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, (Tarihsiz)

Bedir kardeş,

Arif Kaptan'ın adresine bir kart yollamış, mektup yazmak için adres yollamanı beklemiştim. Bu sabah mektubunla geldi.

Sen gideli burada sıkıldık diyemeyiz doğrusu. Devlet sağ olsun bizi her sabah beklenmedik haberlerle besliyor. Olan bitenler karşısında, ben demedim 'mi diyenler vardır hani, onlara bile pes dedirtti doğrusu son haftalar.. Yarın ne olacağını kestirmeğe kimsede yürek kalmadı.

Şimdiye kadar olan bence şu: (bence diyorum, çünkü onu da herkes bir başka türlü yorumluyor) Millî Birlik Komitesi memlekete yenileşme, çıkmaz yollardan dönme umutları getirdi. M.B.K.'nin başardığı hükümet devirmesinin bir gerçek devrim olmasını isteyenler çoğaldı. Sağdan soldan, iyi kötü niyetli aydınlardan M.B.K.'ne Gitme Kal! diyenler demeyenleri susturmaya başladı. İnönü M.B.K.'nin bir an önce çekilmesinde büyük milli menfaatlar vardır, demişti ya; ona inat bunun tam tersini düşünmek gerekiyordu! Kuşku, dedikodu, İnönü'nün sağ duyuyla ve mertçe söylediği sözü yine iktidar hırsına bağladı. Bu durum Komitenin içinde dışında pusuda bekleyen aşırı milliyetçilerin ekmeğine yağ sürdü. Sadece sosyal reform isteyen genç, dinamik komitecileri tavlayıp avladılar. İlk bomba sessizce İskân Kanununda patladı; ufacık bir madde: yabancı ideolojilere bağlananlar dört kat dileleriyle sürülecekler. Kürtler kastediliyor diye kimse ses çıkarmadı. Onlar insan değilmiş gibi. Kaldı ki Türkeş, her dilediğini sokacaktı bu maddeye. Bunda da sağcılar yine sinsice olmakla beraber, daha cüretli davranmışlardı. Üniversiteden

sert bir tepki gelmeyince, hatta telgrafçılar (iyi yaptınız diye telgraf çekenler) çıkınca, Türkeş de ortaya çıktı. Peyami Safa'nın gazetesinde üç büyük gazete sayfasıyla mahcemalini gösterdi. Uyanık gazeteciler Üniversite işinde gerekli tepkiyi gösterdiler, ama onların da defteri dürülmüş, yeni bombayı bekliyordu. Ülkü birliği kanunu Komitenin sağ duyusunu ayaklandırmasaydı, o bomba da daha büyükleri de patlayacaktı. Yine son anda bir hızır daha yetişip, Cumhuriyeti kurtardı. Sular bulanık olsa da yatağına girip akmaya başladı.

Bu arada ben de ilk defa olarak işsizliği tattım. Hiç de öyle korkulacak bir şey değilmiş doğrusu. Hele dünyadan bir anda çekip gitme ihtimaline kendimi iyice alıştırdığım bu yıl memur olmaktan çıkma, kendi yapamayacağım bir yenilik olarak, hoşuma bile gitti. Nice dostlarımın tattığını ben de tatmış oldum üstelik! Tercümelerle geçinmeğe zaten alışmaya başlamıştım. Onlara biraz daha hız verdim. Üniversiteye döner miyiz, dönersek eski çalışma zevkini bulabilir miyiz bilmem. Devletten başka iş almaya gelince. Üniversiteden kovulmayı haketmediğimiz resmen açıklanmadıkça (hem de tabii bütün arkadaşlarla birlikte) hiçbir iş kabul etmek niyetinde değilim. Teknik Üniversiteden, Akademiden gelen dostça teklifleri de reddettim zaten. Bedrettin'in bana vahlamasına gelince, o kendisine vahlasın zavallı.

Bir ara Paris'e gitmeye aklım yattı. Ama burada nefes almak zorlaşmıştı o zaman. Şimdilik bekliyorum. Zaruret olursa tabii gelir, ekmeğinizi paylaşırım. Mevla görelim neyler...

Annecik bu işte erkekçe davrandı; aldırmadı. Böyle daha rahat olduğunu da görünce büsbütün ferahladı. Hâlâ Ankara'da. Telefonla konuşuyoruz. Nasıl yaparsın bilmem ama, ona bir kan, bin lira ulaştırırsan iyi olur. O aldırmaz ama, para ne de olsa emniyet duygusunu arttırır. Resim filan satılırsa parasını ona verebilirler mesela..

Magdi İsviçre'de. O da yılmadı bu işten. İmkân bulunca Paris'e gidecek, görüşürsünüz. O olan bitenin teferruatını anlatır.

Tonguç kitabını bir ara durdurmuştuk. Tekrar çalıştık, bitirdik. Şakir Eczacıbaşı'nın para yardımıyla basma işine başladık. Yaşar Nabi ucuz basmayı kabul etti. Senin enstitü desenlerinden birkaçını kitaba koymak istedim. İvi'den asıllarını istedim, hemen buldu getirdi. Ama daha çok vardı gibime geliyor. Şimdilik bunlardan üçünü klişeciye yolluyorum. Sen Tonguç'a selam falan diye yeni bir şey yazmak istersen acele et. Kitaba koyalım. Eskiden yazdığın bir şeyi nerden bulabiliriz? Hasan bir tanesini bulmuş, yine kaybetmiş.

Hıfzı Topuz'un bahsettiği Monsieur Keim'den, hastalığım sırasında bir mektup almış, biraz geç de olsa cevap vermiştim. Kendinin yazacağı bir makale için benden bazı şeyler soruyordu. İkinci bir mektup yazdı da onun cevabını bekliyorsa, ben başka mektup almadım. Hıfzı Topuz'a bu durumu söyle. Monsieur Keim'in belki de almadığı mektupta şunları söylemiştim: Siyah Kalem hakkında kitabımızdakinden fazla bilgi edinemedik. Yabancı dergilerde çıkan yazılar bizim kitaptan çevirme ya da özetlemelerdir. Bahsettiği resim, Siyah Kalem'indir ve Topkapı albümünden aşırma olabilir. Topkapı'dan resim çektirmek zor, ama Bedrettin yardım edebilir. Bizim Siyah Kalem filmini tekrar görmek isterse, bir kopyası Güzin'de vardır, Hıfzı Topuz alabilir. Monsieur Keim başka bir şey sormuşsa, bana yeniden yazsın lütfen. Selam ve sevgilerimi de ekle.

Helene'i görmedin mi? Görünce benim resimleri sor. Kaybolmadılarsa inşallah, bana yollanmasını sağla.

Paris'teki dostların benimle ilgilenmeleri, hemen harekete geçmeleri, içimi ferahlatmadı dersem yalan. Hepsine ayrı ayrı yazamıyorum. Yazdıklarımın güme gittiği de oluyor galiba. Sen gördükçe selam ve sevgilerimi söyle.

Mehmet'ten havadis vermiyorsun. Ne sularda?

Bir şeylere merak başlamadı mı henüz? Bana yazmasını boşuna bekledim. Son görüşmemizde onunla biraz sert konuşmuş, sonra üzülmüştüm. Hep o sizin belalı ikon yüzünden. Cemâl ağabeyde iş olmadığını, ikon kendisinin olduğu halde yalandan başkasının diye istediğini, hiç olmazsa doğruyu söylemesi gerektiğini söyleyince içerledim: kimseyi bu kadar kolay mahkûm etmeğe hakkı olmadığını söyledim. Sustu, ama bana küstü belki de. Kendisine hikâyenin sonunu anlat: Cemâl ağabey ikonu sahibine götürmüş. Adam (Turan Eyuboğlu'nun babası) şaşırıp kalmış, Cemâl ağabeyin ikonu büyük paralara sattığı dedikodusu çoktan sapasağlam gerçek olmuşmuş meğer. Oğlu Turan Eyuboğlu, hani şu Hâkimiyet gazetesini çıkaran genç, birkaç ay önce buna inanmış olarak ölmüş... Mehmet bu ikon üstünde düşünsün, hatta hikâyesini de yazsın isterse, değer. İnsanlardan şüphe etmek, haklı olduğumuz zaman bile güzel değil, haksız da olunca büsbütün hazin.

Paris'i neden yadırgadığını anlamadım. Daha iyi anlat. Orada insan her sabah yeniden doğabilir isterse.

Okuduğun dergi ve gazetelerden bazılarını paket edip gönderseniz. Burada üç dört liradan aşağı Fransız gazetesi bile yok. Bir de bana acele Malraux'nun Les Noyers d'Altenberg adlı eskiden çıkmış bir kitabını bulabilir misin? İçinde bizim Turancılara ait bir hikâye vardır. Bu sırada çevrilmesi iyi olur diyorum. Bulursan hemen okuyup, postala.

Mehmet Ali ve Kemâl Türkömer'le her sabah İstanbul'un az görülmüş semtlerinde fotoğraf çekmelere gidiyoruz. Çok eğlenceli oluyor. Son pazar Küçükçekmece taraflarına gittik. Rengârenk bir pazar vardı.

Haydi, iyi Paris'ler. Eren'i, Mehmet'i ve seni hasretle kucaklar, böyle sık mektuplarını beklerim Bedirim.

Abey

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, 1961

Bedirim,

Magdi'den öğrendiğime göre ne sen, ne Pertev, ne Bezin, ne Monsieur Keim mektup almamışsınız benden. Çok canım sıkıldı bu işe. Üçünüze de onbeş yirmi gün önce yazdım, kendi elimle de postaya verdim. Hiçbirinizden cevap alamadığıma da şaşıyordum. Sana yazdığım mektupta gönderdiğin kitabı, dergileri, Mehmet'in mektubunu aldığımı, sizin eve hırsız girdiğini falan söylemiştim. Hâlâ gelmedi mi o mektup? Gelmediyse çok fena havadis. Demek mektup yazma da yok bize. Bu mektubumu aldığın zaman, alırsan eğer, hemen yaz ki biraz olsun umudum kalsın.

Bana açık maaşı vermek lütfunda da bulunmadılar. Geri dönme işi de olacağa benzemiyor. Bugün tekaütlüğümü istedim. Onu da vermezlerse şaşmayacağım artık. Başka iş aramaya başladım. Şimdilik tercümelerle geçiniyorum. Benim asıl altın bilezik buymuş anlaşılan. Zaten evvelce de rakı parası tercümeden geliyordu! Geçimden yana kaygılandığım yok. Herhangi bir işi yapmanın keyfi kalsın yeter. Onu da yalnız tabiat elimden alabilir. Ama bu işe içerlemiyorum dersem yalan. Ne kadar olağan da desem kızıyorum zaman zaman. Sonra da niçin kızdığıma kızıyorum. Kızınca haksızlığa düşmek o kadar kolay ki..

Tekaütlük işimi olur olmaz bir sonuca bağlayınca Eczacıbaşı'nın film işleri için Paris'e gitmem belki mümkün olacak. Ama zamanını şimdiden bilemem. İnşallah sizin orada olduğunuz bir zamana rastlar

Annecik dün Mustafa'yla geldi. Sıhhati çok iyi. Nezahat'in dertli olmasına üzülüyor. Yine de neşeli

bir akşam geçirdik. Güzel bir hikâye de anlattı bana. Dur, ben de sana anlatayım. Keyfin de yoksa keyiflen sen de : Bir fakirin karısı demiş ki kocasına : Be adam, herkes padişaha hediyeler mediyeler götürüp bir baltaya sap oluyor, keselerle altın alıyormuş. Sen de bir şeyler götürsene. Nem var ki ne götüreyim, demiş adam; varımız yoğumuz bir kayısı ağacı. İyi ya demiş kadın, bir sepet kayısı götür. Adam bir güzel sepete en güzel kayısıları doldurup götürmüş. Sarayda adamın kılığı kıyafeti, padişaha kayısı götürme küstahlığı teşrifatçıları kızdırmış, hapse atmışlar adamı ve unutmuşlar. Bir yıl sonra padişahın içinden mahpusları azat etmek gelmiş, keyif bu ya, şu adamları bir de ben göreyim demiş. Her birine niçin hapse girdiklerini sormuş. Bizim fakir macerasını anlatınca padişah üzülmüş, dile benden ne dilersen demiş. Adam, on altın, bir balta, bir de Kur'an istemiş. Padişah, peki ama, niçin on altın, bir balta, bir de Kur'an demiş. On altın karım için, demiş adam; kadıncağız ömrü boyunca para özledi, görmedi, gözü doysun. Baltayla Kur'an da benim için : baltayla gidip şu kayısı ağacını keseceğim. Kur'an'ın üzerine de yemin edeceğim, bir daha padişah kapısına gitmeyeceğim diye.

Demek Mehmet Kanada'da. Duyduğuma göre de Leyla'sını yadırgamamış bizim Mecnun. Benim bütün beklediğim Mehmet'e sorumluluk duygusunun gelmesi. İster Kanada'da gelsin bu duygu, ister Adana'da. O zaman sen gör Mehmet'i. Benim umudum var. İnşallah bana söz verdiği gibi mektup yazar, benim de lafla olsun bir yararım dokunur yavrucuğa; sanki ben kendi işlerimi yoluna koyabilmişim gibi!.. Eren çok mu dertli? O da biraz olsun derviş olsun artık, bu kadar Doğuda yaşadıktan sonra.

Bana renkçilik üstüne ne düşündüğümü sormuştun. Son günlerde o kadar başka yazılar içindeyim ki renk üstüne çevrilemedim bir türlü. Rengin biçimden büsbütün koparılması resim dediğimiz sanatta olağan görünmüyor bana. İki renk bir düzeyde yan yana konduğu anda bir biçim var demektir. Ressam istese de istemese de renklerin buluşması bir biçim

içinde olur, Mondrian'ın üç rengi soyut olarak buluşturmasının bile geometrik biçimler içinde olduğu gibi. Böyle bir şey ancak sarının, mavinin (notalar gibi tek tek bağımsız ve biçimsiz olarak) birbiri ardından gelmesiyle olabilir ki bu da resimden çıkıp müzik, sinema gibi zamanlı sanatlara gitmekle olabilir ancak. Resimde olsa olsa biçim rengin buyruğuna girebilir ki bunu da Van Gogh, Cézanne ve Gauguin klasik anlayış içinde, sonrakilerin çoğu da, mesela Paul Klee, dış tabiatın yerini alan bir iç tabiat diyebileceğimiz bir gerçeğe çevrilerek yaptılar. Meseleyi daha geniş bir açıdan ele alırsak, sanatta bütün mesele somutla soyutu, yani renkle biçimi (renge tabiatın malı olduğu için somut, biçime insanın ister istemez rengi soktuğu bir tek adam düzeni olduğu için soyut diyorum) tabiatla insanı, duyu ile duyguyu, düşünenle düşünmeyeni birleştirmek, daha kısacası *insanca* bir laf etmektir. Bu da döne dolaşa beylik bir lafa gelir: Bir şey söyle de nasıl istersen söyle. Ama bu lafın tehlikesi, bütün beylik laflarda olduğu gibi, kelimesi kelimesine alınıp, ne söylersem sanat olabilir anlamına gelebilmesidir. Oysa insan söyleyecekse yeni bir şey söylemelidir, öz biçimden hiç değilse sanatta ayrılamayacağına göre, yeni öz ister istemez yeni bir biçimle gelecektir. Kimi Marksistler, Marks'a aykırı olarak özle biçimi ayırmak yüzünden sanatı türlü çıkmazlara sokmuş, ya öz ya da biçim yeniliğinden yana gitmişlerdir. İkisini birbirinden ayırmadan düşünmek, sanat tarihine de, Marks'a da daha uygundur.

Bu laflarla senin aklını kurcalayan belli mesele arasında bir ilişki var mı bilmem. Yoksa bana derdini bir daha anlat, bir daha düşüneyim ben de.

Sana La Fontaine'i yollamıştım, onu aldın mı bari?

Köy Enstitülü arkadaşlarla İmece diye bir dergi çıkarıyoruz. Küçük siyah beyaz resimli bir yazı döktürebilirsen yolla. Köylüden çok köy öğretmenine söz ederek. Tonguç kitabı basılıyor. Senden çizgiler koyduk içine, İvi'den senin desenleri alarak.

Haberlerinizi bekler, ikinizi de hasretle kucaklarım canım kardeş.

Abey

Helene'den resimleri almış mıydın?
Magdi'yie yolla.

113

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 31 Mart 1961

Canım Ağabeyim,

Elimin boyası ile yazı makinasına dokunamıyorum. Bu yazıları da gitgide unutuyorum. Çoğu zaman kendi yazımı okuyamıyorum.

İMECE'yi gördüm. Ama okumak nasip olmadı. Dağıtmış arkadaşlar. Tanin'de derginin yankılarını gördüm. Dergiye uzun nefes, Devlete geniş yürek, eşe dosta kuvvet.

Resim çalışmalarımı yola koymak üzereyim. Bir ara tamamıyla raydan çıkmıştı. Eski uzun boylu çalışma günlerine kavuştum. Bir başladım mı onsekiz saat gidiyor. Haftada en az üç dört gün böyle uzun boylu çalışıyorum. Bütün gücümle «rengi» kullanıyorum. İlkönce «renk dili» deyip, sonra o dille bir türkü.

Renk dili, zor. Tepeden tırnağa renge bulanmak gerek. Kurşun kalemle, dolma kalemle, fırça ucu ile temiz pak resimler yapmak ne kolaymış meğer!.. Renk fıçısına girmeyi herkes kolay göze alamıyor.

Resmin bir renk demek olduğunu anlamak için amma da geç kalmışım. Hayretler içindeyim.

Önceki gün Soty geldi. Birkaç gün beraber dolaştık. Soty müthiş şişmanlamış. Ben onu arayamadım. Müthiş kızmış bana. Sitemler etti, Magdi'ye de sitemler etti. Aramadı diye.

Magdi bize tatlı bir mektup yazdı. Sonra sustu. Bir ay önce İdil'in konserine gittik Çok iyi idi İdil. Hep Magdi'yi, söylediklerimi hatırladım, İdil'i dinlerken. Paris'teki Beyaz Ruslar yararına çalmış. Onlar hazırlamışlar programı. Çoğu da duyulmamış parçalar. Kız bir ucundan girdi, ötekinden çıktı. Bislerde, hocasının bilmediği bir şeyler çalmış. Kadın, vay! bunu bana hiç çalmamıştı, demiş. Bu haber iyi!

İdil'in konserine gitmeye Tevfik Kent zorladı bizi. Yoksa bizim pek konserlik halimiz yok. Ama gittiğimize de çok iyi etmişiz. Lettres Françaís'de çok güzel bir yazı çıktı İdil için. «Müzik demek İdil demek» gibi sözler vardı içinde.

Bu sabah Mehmet'ten mektup! Çok traji komik bir olay

Bundan onbeş gün önce para gönderdik ona. Bankada fişi Eren doldurdu. Mr. yerine Mrs yazacağı tutmuş! Vay efendim! Sen misin bir «s» fazla koyan, vermemişler parasını Mehmet'in. «Madam Mehmet Eyuboğlu teşrif etsin. Bu para size değil karınıza ait!» demişler. Dün bankadan eve bir mektup geldi, koştuk bankaya; anladık işi. Yazdılar. Ama bugün de Mehmet'ten feryat!..

Mehmet'le pazarlığımız şöyle idi:

«Ben sana en çok elli dolar gönderebilirim. Bu yetmez sana tabii. Ama sen de bir parça çalış, cep harçlığı çıkarırsın, söz mü? «Söz!» Böyle gitti küçük bey. Sonra elli dolar altmış oldu, altmış, yüzyirmi oldu. Şimdi bu da yetişmemiştir! Nişanlıma çiçek alamıyorum, onu sinemaya davet edemiyorum yandım, tutuştum! imdat! yollu mektuplar yazıyor.

Yüzyirmi dolar bizim para ile ikibin liraya yakın para eder. Mehmet'in borçlarımızı filan düşündüğü yok. Para da para! diyor. Başka bir şey demiyor.

Eren Hanım'da iki göz iki çeşme: «Vah evladım çiroza dönecek. Yarım kllo et alacak parası yok. Vah benim zavallı yavrucuğum!» deyip ağlıyor!..

Ben şimdilik boş veriyorum bu ah vaha!.. Horona giren sallanır!.

Sallan Pil oğlu
Pil oğlu

Yahu! Fuat nasıl? Bana haber ver ondan. Göreceğim geldi onu. Uşaklar nasıl? Hikmet nasıl? Boklu dere nasıl?

Anneme yazdığım mektup Beyazıt'ta bekledi onu herhalde. Döndü mü annem? Sururi bizim dergi hesapları ile aklını oynatmadıysa ne âlâ! Bereket Kalamış evi kiraya gitti. Ama o da kısa geldi. Ekleyebildi mi bir yerden Sururi? Üsküdar evinden imdat gelecek yakında. Ben de buradan bin, binbeşyüz liraya kadar yardım ederim diye yazdım Sururi'ye. İnşallah bir sağlama bağladı.

Arabayı İstanbul'da satabilir miyim? Bu konuyu Kemâl Türkömer Beye yazdım. Kaç para eder acaba? Para ederse borçlar bir parça hafifler.

Daha cevap almadım. Türkömer reisieri görürsen selam ve sevgilerimi söyle.

Yahu Ahmet Hamdi ne sularda? Hep dümen sularında mı?

Bahri Savcı'dan mektup bekliyorum. Rüknü sinema makinası istiyor. Sekiz milimlik olsun diyor. Ama ne marka? Bu konuda bana daha ayrıntılı bilgi gerek. Lobenski'lere soracağım. Hani şu Türkiye'ye gelen Romen asıllı ahbaplara. Lobenski ciddi biçimde resme başlamış. Güzel işlerini görmüştük Magdi ile.

Roditi ile bir ara sık görüştük. Sonra o bir geziler zincirine girdi. Londra'dan İtalya'ya, İtalya'dan Belçika'ya, oradan da Almanya'ya. Arkasından kurşun yetişmiyormuş adamın. Ben Roditi üstüne henüz bir fikir edinemedim. Kitapları İngilizce. Resim üstüne konuşmaları çok sağlam resim temellerine dayanmıyor. Şiir anlayışı nerelerde? Anlayamadım. Ama zaman zaman müthiş sevimli ve sürükleyici oluyor. Paris üstüne neler biliyor Yarabbi! Sana yazdı mı bilmem, araba ile bir yere gidiyoruz değil mi? «Bak şurada Roçild'ın müthiş bir kavanoz koleksiyonu var. Şu evin üçüncü katında. Bu gördüğün otel parti K. Kontu Mernuşun! Müthiş bir Corot koleksiyonu var. Bu bina Dük dö Kıtmir'in. Onyedinci yüz-

yıla ait heykellerin daniskası bu binada falan filan.»

Ama bana «Lumbaba mı? Bırak eşşeği!» diyor. Bizim Yaşar Kemâl Lumbaba'yı peygamber zannediyor. Cahil olduğundan. Bir şey okuduğu yok ki. Hep malum kaynaklardan faydalanıyor. Tabii, sonunda Lumbaba bir matah oluyor.

«Peki reis. Sen Afrika'yı bilir misin?»

«Cebimin içi gibi» diyor.

«Peki, sen Afrika'yı Lumbaba'dan daha mı iyi bilirsin?» diyorum.

«Ona ne şüphe» diyor.

Ta ta ta ta ta tatam.

Gel de çık işin içinden.

Ya da: «Türk sanatını Avrupa'da tanıtmak için bir şeyler yapmak gerek» diyor.

«Bana kalırsa», diyorum, «bizim köy sanatından başlamalı. Müthiş zengin ve Avrupa'nın bilmediği birçok şeyler var, bizim köy el işlerinde» diyorum.

«Kattiyen» diyor. Rodlti! «Yanlış bir fikir!» Yaşar Kemâl'de aynı fikirde. Ama yanlış. Çünkü demir perde gerisi bu konuyu öyle sömürdü kil Millete gına geldi. Polonya vb. hep birden bir 'Halk sanatı' tutturdular. Şimdi halk sanatı dendi mi akla 'demir perde' arkası geliyor.

«Haa! Bunun modası geçti!» deyince benim tepem atıyor:

«Yahu,» diyorum, «hangi modadan söz ediyorsun? Kadın çorabı modası mı? Eteklikten mi? Ben sana modadan söz etmiyorum».

Arasıra Roditi ile oldukça sert konuşmalara giriştik. İlkönce benim resimlerimden çok şilrlerim üstünde duruyordu. Sonra birlikte Valdeman Gorge adlı birisine gittik. Adam benim son işlerimi görünce tatlı tatlı coştu. Ondan sonra Roditl de resimlerim üstünde daha fazla durmaya başladı. Almanya'da bir galeriye bıraktık yedi resim. Burada bir galeride dört parça. Hep burada yaptığım işler.

Roditi Mangum adlı bir dergiye yazı vaadettl. Köln'de hâlâ yazacak.

Amerika'da tanıdıkları varmış. Roditi, Fahrüni-

sa'ya çok yardım etmiş vaktiyle. Bizler için de bir şeyler yapmak istiyor. Eksik olmasın!

Roditi 147'lilerin durumunu Amerika'da birçok yerlere yansıtmış, umudu var. Bazı çağrılar gelecek galiba Amerika'dan. Bizden bir sanatçıyı ancak başka bir sanatçı kurtarabilir. Ressamı kurtaran ressam olmazsa, aynı ölçüde bir şair, bir mimar, bir müzisyen, bir yazar olabilir ama ölçülerin denk olması gerek.

Şimdilik tutulmak umurumda değil. Çok şükür, daha bir yıl için ekmek parası, boya parası var. Ah şu borçlar da olmasa idi! Bir yıl çok sıkı çalışırsam, arkadan gelir. Gelmese de umurumda değil.

Renk üstüne herhalde söyleyecek bir yığın sözüm, eklenecek bir çift rengim olacak.

Dediğimi yaparsam :

«Ben alacağımı aldım» diyeceğim. Veysel'in ateşböceği gibi. Ondan sonra pırrr!...

«Bak!» dedim, «Ben Hasan'ı şu kadar severim. Hasan bir gün, 'Şu Bedri amca öldü mü kaldı mı' diye otele uğrasa ne kadar sevinirim». Çok mu zor bu?

Ya çocuğun içinden gelmiyor, ya da anne hanım uygun görmüyor. Ben de aramıyorum son günlerde.

Arif'in bir hali daha gücüme gitti. Annesine sordum, nerede olduğundan haberi yok! El insaf!..

Son ay içinde iki piyes gördüm : Bir Brecht. Adalet'in çevirdiği. Bir de Çehov «Vanya Dayı».

İkisi de vasat oynandı. Benim tiyatrodan şansım yok vesselam. Eren daha sık gidiyor tiyatroya.

Dün Hıfzı Topuz'u gördüm. Tanin'deki yazısından söz etti. Keyn adlı gâvurun artık fotoğraf lafı etmediğini söyledi.

Senin bu yaz buralara niyet var mı? Kaçta kaç? Biz mayıs sonunda yola çıkmak istiyoruz. Sen haziran başında gelebilirsin. Birkaç hafta gecikebiliriz.

Cemâl ağabey uğruyor mu? O ne diyor 147 işine?

Mahmut Goloğlu'nun durumuna ait yeni bir şey var mı?

Mustafa'ya bu hafta yazacağım.

Mehmet Ali nasıl? Adalet nasıl? Azra müthiş yazılar döktürüyor. Kaleminin ucundan ve gözlerinden öperim. Magdi'yi seni, Eren'le özlemle kucaklar, Vedat Reisin gözlerinden öperiz. Nevzat'a selam, sevgiler. Bahar'a, Ergun'lara selam.

Bedri Rahmi

114

Bedri Rahmi Eyuboğlu'ndan
Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'na
(Paris'ten İstanbul'a)

Paris, 12 Eylül 1961

Ağabey Reis,

Geçen sefer sana uzun uzun yazmıştım. Sen de uzun uzun sustun. Bereket Magdi'den onbeş yirmi gün önce bir mektup aldık. O da bu yazılardan hoşlanmıyor. Amà ötekini de ben pek beceremiyorum.

Paris'te şöyle böyle bir haftamız kaldı. Bu ayın 20'sinde İsveç, Norveç sonra önümüzdeki Haziranın 14'ünde Havre'dan vapurla New York.

Eren'in sağlığı pek parlak değil. Birkaç doktora gittik. Pek sonuç alamadık. Kanda kolestrol ve üre. Dozu bir parça fazla. Burada bizim rahmetli İsmail'in doktoru var. Bizi aramıştı İstanbul'da. En son ona gittik. Şimdi onun verdiği ilaçları alıyor.

Arıza olarak, gözlerinin önüne kıl gibi, sinek gibi bir şey geliyor. Bir de kulaklarda zaman zaman uğultu.

İsmail'in doktorlarından önce Soti'nin salık verdiği bir doktora gitmiştik. Adam muayene etti, ilaçlar verdi, daha çok yaş dönümü fırtınasını giderecek ilaçlar. Ama sonunda, «Asıl sağıtma şu tahlilleri yaptırdığınızda saptanacak» dedi. Tahlilleri yap-

tırdık. Ertesi gün gittik herife. Yirmi günlük bir geziye çıktı demezler mi?..

Bundan sonra İsmail'in doktoruna gittik. Doktor Mayer, çok önemli bir adam! Profesör agrégé. İlkönce yakınlık gösterdi. Sonra o da boş verdi.

Eren çalışmasına çalışıyor. Burada otuz kırk resim yaptı. Ama resimde de başka türlü dönüm fırtınaları esiyor. Figüratiften non-figüratife doğru bir gidiş. Esaslı işler çıkardı, ama içi hiç, ama hiç rahat değil. Bedros iyi arkadaş ama herhalde pek parlak bir koca olamadı gitti.

Dün Mustafa'ya, bugün anneme yazdım. Nezahat'e de yazacağım, ama Nezahat'e ne yazacağımı şaşırıyorum doğrusu. Muallâ'dan ne haber? O son zamanlarda bize tamamıyla boş vermişti.* Ben de ona hiç yazmadım. Ama tavşan dağa küsmüş hikâyesi. Sağlığı neşesi yerinde mi?

Bizim Orhan Eyuboğlu'ndan ne haber? Siyasal hayata atılmıştı. Onun küçük valiye çok büyük bir güveni vardı. Hâlâ öyle mi? Dün İvi'den uzun bir mektup vardı. Sergide binikiyüz liralık satış olmuş. Doğrusu ben bu kadar beklemiyordum. İkiyüz dolar. Burada müşteri bulan amatör resmini bu fiyata satıyor. Bizim sergi dolusu resim bu fiyata! İvi, «Üçyüz davetiye gönderdim beş on kişi geldi» diyor. Bu da şaşılacak işlerden değil. Bazen de altı davetiye gönderirsin, üçyüz kişi gelir. Ödeşiriz.

Ankara'daki dost sergisinde iki resim satılmış. Tanesi üçbinden altıbin lira. Bu çok önemli bir haber. Vergi borçlarının birinci taksiti Kalamış kirası ile ödenmişti. İkinci taksit ancak arabayı satmakla ödenecekti.

Türkömer reis eksik olmasın, bana mektup yazdı, arabayı yurt dışında satmak için neler yapmak gerektiğini anlattı. İvi'nin son mektubunda üzücü bir haber: Bizim Nedim Günsür önce kan tükürmüş, bir hafta sonra da bir enfarktüs geçirmiş! Hey Allahım!.. Çok fakir bir çocuktur Nedim. İnşallah çok hafif bir

---

* Boş vermeye devam etmektedir.

şey olacak. Kendisi İvi'ye telefon ettiğine göre.

Burada enfarktüsün Allahı diye tanınan bir doktor varmış. Negri imiş. Böyle mi yazılıyor bilmiyorum. Çok geç öğrendim bunu. Senin rahatsızlık tamamıyla geçmiş sayılır ama, daha önce bilseydim bu zâtın hazakatini.. Erbabı bu doktora bütün analizleri, radyografileri, radyoskopileri ne varsa gönderip akıl danışıyorlarmış. En ufak bir kuşkun varsa, yapayım bu işi. Ne dersin?

İmece'yi ikinci sayısına kadar biliyordum. Can Yücel'in yazısı güzeldi. İkinci sayıyı bir arkadaşta gördüm, daha okuyamadım. İnönü'nün damadı ne haltlar karıştırıyor. Öteye beriye pislik atıyormuş. Nasıl tahammül ediyor bu damada İnönü? Dün «Monde» gazetesinde şöyle bir haber vardı. Türkiye'de devleti devirmek suçu ile yetmiş kişi tutuklanmış. Bunların arasında yabancı ideolojilerle suçlanan beş kişi var. Ötekiler koyu demokratlar. Gazete yabancı ideolojilerle malum kimselerin Türkiye'de ne anlama geldiğini açıklıyor. Vay canına şu demokratların içinde neler varmış neler! Bizim Goloğlu da çok hayret eder bu işe herhalde.

Aziz Nesin'in harika bir yazısı vardı. Üç kişi birbirinin sırtına binmişler. En üstteki «Haydi uşaklar ileri marş» demiş, ortadaki «İyi ama biraz yavaş!» diyecek olmuş. En alttaki «Şu yerlerimizi bir değiştirsek arkadaş!..»

Aziz böyle yazıyordu. Daha güzeldi belki onun yazdığı. Sosyal adaletten ne anladığını açıklıyordu Nadir Nadi'ye.

Bir de «Yeter Artık» başlıklı yazısı vardı. O da mükemmeldi.

Mehmet, Kanada üstüne bir yazı yazmış. Yaşar Kemâl'e gönderecektim. Bir gazeteye versin diye. Bu yolda yazılar yazmasını ben salık verdim. Habire para istiyor Mehmet. Ayda yüzyirmi dolar yetmiyor. Yazı yazarak harçlık çıkarmaya bak dedim. Bakalım Yaşar bir gazeteye koydurabilir mi?

Roditi geziden döndü. Şaklr'in bir mektubundan

söz etti. O bazı hocaları Amerika'ya yerleştirmeye savaşıyor. Şimdiden dört beş tanesini yerleştireceğini umuyor. İsimleri Şakir salık vermiş. Anladığıma göre senin böyle bir hocalıkta gönlün yok. Beş on hocayı da (147'lerden) işlere yerleştirmişler. Fransızca hocalığına filan. Onlar da hepsi kabul etmişler. Vay canına!..

Viran olan hanede... diyorlar herhalde. Ama kendi bastıkları dalı kesmek değil mi bu?

Mazhar İpşir'in Almanya'ya gideceğini duyduk. Doğru mu?

Sana hemen cevap verecekmişsin gibi sorular soruyorum. Kısmet olursa mektuplarını Amerika'da alacağım. Ama bu Amerika, o kadar uzak geliyor ki bana sorma. Koskoca deniz yetmiyormuş gibi İsveç, Norveç girdi araya. Hele araba ile! Çok da eşya var. Bu yüzden önce Havre'a gidip eşyaları emanete bırakacağız, sonra İsveç'e tekrar Havre'a. Kolay iş değil bu. Belki de araba ile gitmekten vaz geçer trene veya vapura bineriz. Tam da bir bayram var önümüzde.

Onbeş yirmi gün önce bir harika Japon filmi gördüm. «Güneş Görmeyen Mahalle.» Bir grev hikâyesi, ama müthiş. Herhalde bize uğratmazlar böyle bir filmi.

Burada son üç dört ay içinde günde ortalama onaltı saat çalıştım. Otuz kırk resim çıktı. Bunların arasında güvendiğim dört beş tane var. Sana fotoğraflar göndereceğim.

Renk tasası üstüne sana yazdıklarım gün geçtikçe daha çok kök saldı. «Meleklerin ruhu bilmez ola!.. Bir renk döktürmek gerek.»

Hani, arabayı öküzün önüne koşmak diye bir laf var ya. Biçim konusunda oraya geldim. Bugüne kadar hep resim arabası böyle koşturulmuş! Resim arabasını yürütecek renk arkada, biçim önde.

Son gönderdiğim iki dergi,

Réalités Nouvelles ve Salon de Mai'de, ikiyüz resim arasında bu tasa ile yapılmış resimler en ağır basanları. Yani önce renk, sonra biçim.

Bu ekmek, su, tuz kadar sade gerçeği kavramak için otuz yıl resim yapmak şart mı? Ressamın elinden rengi alırsan, geri kalan hiçbir zaman yüzde yüz onun öz be öz malı sayılabilir mi?

Geçenlerde araba ile bir kaçamak yaptım. Lyon'a kadar uzandım. Lyon müzesinde Gauguin'i gördüm. Ne iyi etmişim de bu resmi seçmişim vaktiyle. Hiç utanmadım onu kopya ettiğime. Gauguin'de renk ve biçim dengesi kurulmuş, ama benim kopyada eksik yerler gördüm. Küçük renk farklarını görmemişim. Ya da bu resmi bir güzel temizlemişler. Sararan verniğini atmışlar üstünden.

Lyon'da çok az yerleri hatırladım. Topu topu iki saat kaldım. Çoğu müzede geçti bunun.

New York'un yanıbaşındaki bir üniversitede sanat direktörü (art director) olmuş bir Türk ahbaptan çağrı aldım. Haziran temmuz ayları içinde onun okulunda bir sanatçı toplantısı olacakmış. Beni de çağırıyor. Herhalde New York'tan ona gideriz. Sana onun adresini veriyorum.

Herhalde temmuz sonuna kadar bu adreste olacağız. Değişirse oradan yazarım.

Burada mor diye bir şeyler yazdım. Onu «İmece»ye göndereceğim.

Bir tane daha var:

«Ağaçlar dikelim Türkiye boyunca» diye. İnşallah o da «İmece»ye.

Hadi canım ağabeyim, Magdi kızmasın sakın.* Bu yazılar sigara gibi bir alışkanlık. Bütün dostları kucaklarım. Ellerinden, yanaklarından.

Bedri Rahmi

---

* Eski Türkçe yazıları Magdi okuyamıyor, MHE.

Sabahattin Rahmi Eyuboğlu'ndan
Bedri Rahmi Eyuboğlu'na
(İstanbul'dan Paris'e)

İstanbul, (Tarihsiz)

Bedir kardeş,

İvi'ye, Rüknettin'e haber sormaya başlamışken dün mektubun geldi. Mehmet'ten hâlâ ses yok. Evlendiğini bile senin «karısıyla...» sözünden anlıyorum. Kanada'ya yolladığım kitap ve mektuplarımı alıp almadığını, sinemacılık işini bırakıp bırakmadığını, bulunduğu yerde ne üstüne çolıştığını bilmiyorum. Ya sayfalar döktürüyor, ya hiç yazmıyor. Arada bir kart yollasa daha iyi. Ninesi de ondan bir satır alamadığına üzülüyor. Hayırdır inşallah.

Havadis istersin, ama resim yap daha iyi. Olan bitenler pek parlak değil. Gitti Gülsüm, geldi Gülsüm gibi bir şey. İri haberleri gazetelerden öğreneceğine göre ben sana eş dost haberleri vereyim şimdilik.

Mazhar'da çoktan Almanya'da, bir üniversitede sanat tarihi okutuyor. Ferruh'un bir karikatüründen, onun yerine buraya aynı Alman Üniversitesinden on misli aylıkla bir hoca getirilmiş. Halet hâlâ Karatepe'de, Tarih Kurumu hesabına çalışıyor. İstanbul'a gelmeğe hiç niyeti yok şimdilik. Mina özel İngilizce dersleri veriyor ve birlikte Moby-Dick'i çeviriyoruz. Geçen gün önemli bir mirasa kondu: Moda'da bir köşk! Böylece pek gelecek kaygısı kalmadı, ama köşkü de çocuklarına saklayacağa benzer.

Ben nihayet emekli maaşımı almaya başladım. Verdikleri ikramiye ile de bir buzdolabı alıp rakıları soğuk içmeğe başladım. Rahatım da, keyfim de yerinde. Yerime, maaşıma yan bakanlardan da kurtulmuş oldum. Tam gönlümce olmadıkça hiçbir işe girmek niyetinde değilim.

Magdi birkaç hafta sonra iki ay için İsviçre'ye

gidiyor. Bir kolayını bulursam ben de bir Paris havası almak istiyorum. Ama elimdeki birkaç tercümeyi bitirdikten sonra.

Annecik sıhhatça iyi maşallah. Fehime teyze biraz rahatsız. Sinirleri iyice bozuk. Doktor Kemâl'e baktırıyoruz. Önemli bir şey yok diyor. Ama bu yüzden annemin rahatı da kaçıyor.

Muallâ ve Rudi dün Avrupa'dan döndüler. Yine dün Cemâl ağabey de senatörlük seçimini kaybederek Trabzon'dan döndü. Mustafa da buradaydı. Şirin kendiliğinden okumaya başladı yeniden. Sevim her zamanki gibi sağlığından şikâyetçi.

Mahmut Ankara'da. Arada bir İstanbul'a geliyor. Demokrat Partinin, Adalet Partisi adıyla dirilmesi, korkarım onu yeniden politikaya, dünyamızın baş belası içine sokar.

Rüknettin ve Sururi Trabzon'dalar. Rüknettin bir ev davası için, Sururi gezmek için. Rüknettin'in yazıhanesinde Sabri Beyi gördüm. Seçimlere girmediğine memnun, keyfi yerindeydi. Senden konuştuk.

Geçenlerde bir akşam Fuat'a gittim. Hep aynı halde.

Sevimli İvi'yi bu yıl daha sık görüyoruz. Ona benim Remzi'de basılan bir tercümenin kapağını yaptırdım, ama daha çıkmadı. İvi'yle Magdi sinemaya gidiyorlar ikide bir. Magdi'nin dediğine göre İvi yalnız bizim yanımızda pek konuşkan değilmiş.

Dün akşam Mehmet Ali'lerde kukla vardı, çok güzeldi. Bir sürü eş dost da vardı. Kukla bize seçim dırıltılarını unutturdu. Kuklanın 'Memiş'i de Karagöz gibi boyuna Hacivat efendilerimize tokatı atıyor, ama sanat sahnesinde yalnız. Ada, Mehmet Ali hep bildiğin gibiler.

Pazarları İstanbul'un ötesinde berisinde renkli resim çekmeğe gidiyoruz. Şakir, Mehmet Ali ve ben, bazen de Kemâl'Bey. Magdi gidince ben de Anadolu'ya bir daha uzanmak istiyorum, resim çekmeğe.

Başka? Ulvi Uraz bir tiyatro kurdu. İlk piyesini bana çevirttirdi, ama bu orta halli piyesi tutsun diye seçtiği halde pek tutmadı. Böylece «Tutmasa da iyi bir şey üstünde çalışmış oldum» diyemedi. En güze-

lin ardına düşme modası geçti galiba bizde, ya da benim bulunduğum çevrede. Tutturma, yutturma lafları aldı yürüdü.

Haa, Orhan Eyuboğlu'nu unuttum. İstanbul'dan milletvekili oldu, CHP'den. Bakalım iyi sürecek mi otomobili bu işte.

Haydi kardeş, Eren'i ve seni hasretle kucaklar, iyi Amerikalar dilerim.

Ağabey

Yahu, adresleri olsun daktiloyla yazsan, okunmuyor.

Sabahattin ve Bedri Rahmi Eyuboğlu kardeşler,
1932 Eylülünde Paris'te.

Sabahattin ve Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun babası Rahmi Eyuboğlu.

Bedri Rahmi annesi Lütfiye Hanım ve gelini Huqhette ile.

«Parkta müthiş poz verdik, gülmemek için müthiş gayret sarfettik» diye yazmış B. Rahmi bu resmin arkasına.

Bedri Rahmi, akraba çocuklarıyla; Ruhi Eyuboğlu, Bedri Rahmi, Mustafa Eyuboğlu ve Nezahat Eyuboğlu (Gologlu).

Lise öğrencisiyken Bedri Rahmi sporla çok yakından ilgileniyordu; işte futbolcu Bedri Rahmi,

Tenisçi Bedri Rahmi.

Canım Ağabeyim,

.....

Gün deyip geçme
İyisi kötüsü var
Kıyısı bucağı var
Öğlesi ikindisi
Mevsimleri türlü türlü halleri var
Gün deyip geçme günahtır.

Eğer bir tek gün başından sona, saniyesine kadar yaşanmış olsa idi, dünya cennet olurdu.

Her dert devasını bulurdu.

Bir tek gün bütün bir ömür olurdu.

Bir tek günü tam manasıyla yaşamak olsaydı, başkalarına verilecek günlerimiz olurdu.

Bu sabah mektubuma devam edecek yerde, gün yirmi dört saat diye bir şey tutturdum. Hem manzum, hem mensur! Hem mülayim hem...

Mütemadiyen göle maya atmakla meşgulüz. Havuza atsaydık. çoktan ayranı içerdik... Ben belki boş yere sanat yapmaya uğraşan, tersine kürek çeken biriyim. Durmaktan çok, akmaktan hoşlanıyorum. Sanatın hayatı durdurmaya yeltenen tarafı beni korkutuyor... Gorki'yi okurken senin bir sözünü hatırladım. Bir gün sana niçin yazmıyorsun, diye sormuştum. Sen, yazmadan önce yaşamak gerek, demiştin. Gorki bu hikâyeyi yaşamasa yazmazdı. Ama hayatın ne kadarını yaşamalı, ne kadarını yazmalı?

Bir gün kampanalar, ziller, davullar çalınacak! Buraya kadar yaşadınız. Şimdi paydos, haydi fırçalara, kalemlere, kemanlara sarılınız.

Ama bir de bakacağız ki, kalem kurumuş, fırça çürümüş. Aman kaleme su, fırçaya kuvvet derken aldı Yunus sazı eline bakalım ne söyledi:

Cevap vermez ise dilim
Acep n'ola benim halim...

Ey sanat, seni bana musallat ettiler. Eğer ben de seni başkalarına musallat etmezsem yuf olsun!

Ey hayat, sanatı tadamasam senin zevkine varamayacaktım.

Şu halde, mademki seni bana sanat getirdi, ben de payıma düşeni ona armağan edeceğim: ödeşeceğiz.

BEDRİ RAHMİ
İstanbul, 15 Haziran 1945